

Discovering Timisoara

Lernen wir Temeswar kennen

As a city with a calm pace of life, breathing an air of petit-bourgeois leisure, Timișoara reveals itself a little at a time, as if always keeping in reserve the surprise of some new encounter, either through who-knows-what event or celebration (even common everyday rituals), or through its own appearance which blends the architecture of the past with the intricate and attractive modern deities of shop window lighting displays.

Although entertainment dates from time immemorial, it involves a story which in one way or another is told at all kinds of different moments, as when, escaping from the daily grind of our labour, we set out to think of ways in which life ought to be spent otherwise than in toil, ambition, frenetic activity and stress. Seen in this way, entertainment should involve at least one or two drops of oblivion mixed with a little piquancy and then with a few more drops of pure indulgence, simple and unpretentious, as when we sink into some comfortable chair in front of a generous feast of a meal, reasonably well lubricated with sufficiently potent tipples which, like the swathings of a host of divinities, infuse themselves discreetly and confidently into the colour of the lenses through which we view the surrounding world, so that as a result everything seems mellow and radiates a sense of wellbeing... And mingled with the enchantment of the right surroundings, with a wealth of colours and objects which exist as a prize awaiting the one who knows how to look at them, discover them, and deeply imbibe the interaction of these volumes and forms that are enveloped by spaces and buildings, vegetation and the play of water...

Temeswar ist eine Stadt mit einem langsamen Lebensrhythmus, die ein Flair von kleinstädtischer Ruhe ausstrahlt, die sich einem langsam erschließt und immer eine Überraschung bereit hält, entweder durch irgendein Ereignis oder eine Feier (oder auch durch die verschiedenen volkstümlichen Riten), oder durch ihr eigenes Erscheinungsbild, in dem sich die alte Architektur mit den kleinen, aufsehenerregenden, strahlenden Gottheiten des Handels mischt.

Obwohl Freizeitgestaltung eine Sache des Alters ist, die völlig verschieden ausfallen kann, setzt sie doch immer voraus, dass wir einmal innehalten, Abstand von der Arbeit gewinnen und darüber nachdenken, dass das Leben noch etwas anderes sein sollte als nur Anstrengung, Ehrgeiz, Hektik und Stress. Sich zu vergnügen setzt also ein, zwei Tropfen Vergesslichkeit voraus, gemischt mit etwas Würze und zusätzlich noch ein paar Tropfen Lust, die sich am leichtesten in gemütlichen Stühlen vor einem reichgedeckten Tisch einfinden, der mit den verschiedensten Getränken gedeckt ist, deren Anblick sich in unsere Linsen einbrennt und alles in uns zum Strahlen bringt... und umringt vom Zauber einer Umgebung, die in eine Vielfalt von Farben getaucht, denjenigen belohnt, der sie zu entdecken und zu schätzen versteht und sich von ganzem Herzen auf sie einlässt, auf das Spiel mit Formen im Raum, auf die Pflanzenwelt und die Wasserspiele

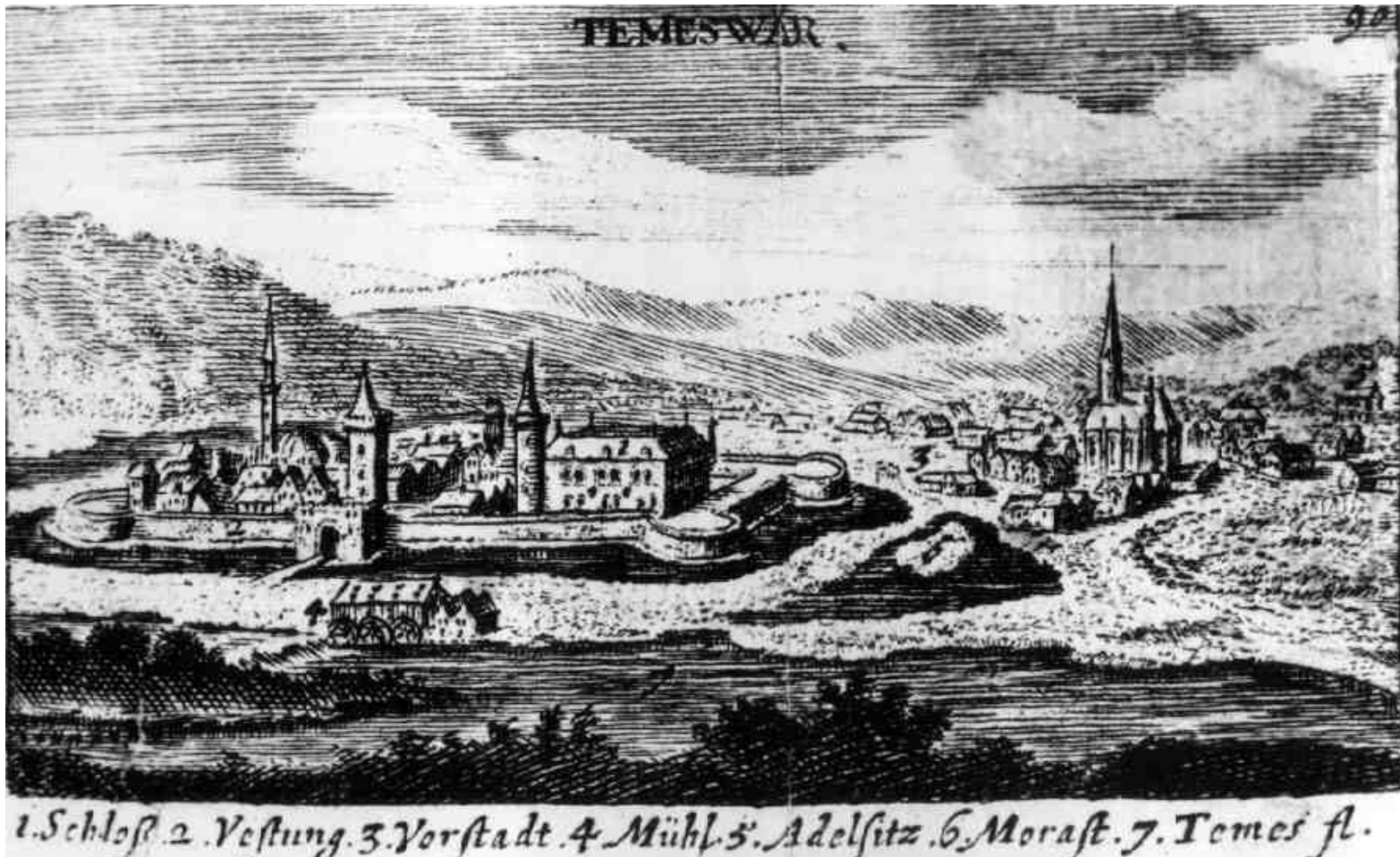
Să cunoaștem Timișoara

Oraș cu ritm de viață calm, cumva răspândind un aer de tihnă mic burgheză, Timișoara se dezvăluie cu încetinelă, parcă mereu rezervându-ne surpriza unei noi întâlniri, fie prin cine știe ce eveniment ori sărbătoare (și chiar prin popularele ritualuri profane), fie prin propria sa înfățișare ce-amestecă arhitectura trecutului cu micile ademenitoarele zeități de lumații ale comerțului.

Deși divertismentul ține chiar de o poveste a vârstei spusă în fel și chip, în cele mai diverse momente, atunci când rupți de ritmul propriilor noastre munci încercăm să ne gândim că viața trebuie să fie petrecută și altfel decât

*Domul
Roman-Chatolic Dome
Der Dom*

and added together with all these there come other drops of new sensations – tactile, olfactory, pleasant to the ear and all accompanied by the companions of these hours, new acquaintances, beautiful silhouettes that pass us by, or even strangers whom we observe at other tables, or waltzing around us as in a show ... but especially is this experience to be savoured in the company of friends – without whom those who cannot appreciate this fellowship of relaxation will receive no whit of what the miracle of true friendship can offer...

And so, above all when spring arrives, the whole town comes into bloom, con-

in Springbrunnen... und zusammen mit all diesen und anderen Zutaten von neuen, tastbaren und riechbaren, hörbaren Eindrücken, die uns zusammen mit den Gefährten dieser Stunden und neuen Bekannten erfreuen, die schönen, vorbeihuschenden Silhouetten, die wir wahrnehmen oder auch die Fremden, die wir an den anderen Tischen beobachten, wie bei einer Aufführung, die um uns herum Walzer zu tanzen scheinen... aber in erster Linie zusammen mit Freunden, ohne die diejenigen, die eine gemeinsam verbrachte Zeit nicht zu schätzen wissen, nichts von all dem, was die Magie einer wahren Freundschaft

în strădania, ambiții, alergătură și stres, divertismentul deci ar presupune o picătură, două, de uitate, amestecate cu mărunte picanterii și apoi alți câțiva stropi de voluptate, modestă și nepretențioasă când e vorba de a ne cufunda în scaunele comode din fața unei mese îmbelșugate stropită mai mult sau mai puțin cu gradatele licori, care, precum învăluirile unei armate de divinități ni se strecoară discret și sigur în compoziția lentilei prin care privim în jur, și astfel totul se-mbunează și radiază bucurie... Și-amestecate cu vraja unor ambianțe, cu bogăția de culori și obiecte care se oferă ca un premiu celui ce știe să le privească, să le descopere și să respire cu plenitudine flirtul volumelor și-al formelor înconjurate de spații și zidiri, de vegetație și de jocuri ale apei... Împreună cu toate acestea

firming its name of “the city of flowers” earned for it by generations of gardeners. More than a hundred years ago, Timișoara was even compared to the famous German garden city of Erfurt, after some legendary flower shows, hectares of flower stands, greenhouses and sophisticated displays by gardeners as famous as **Muhle**, **Niemetz**, **Agatsy** and **Marschal**. Grippled by a feverish enthusiasm for this fascinating pursuit, they brought millions of plants here from all over the world, acclimatizing trees and other exotic species to local conditions and placing them along the streets, rotating them to create plays of colours in the parks and adorning the grounds of the houses of the nobility with delicate English gardens or their own imaginative designs. As public recognition of their virtuosity, the great international flower shows awarded **Wilhelm Muhle** and **Francisc Niemetz** numerous gold medals, in particular for their creation of new varieties of roses, which they described in specialist magazines and which attracted great interest.

The **Muhle** gardening family, related to the **Niemetzes**, came to Timișoara already famous as the floral decorators who had worked on the gardens and parks of Bucharest and the royal domains, including the park of Peleş Castle in Sinaia. **Arpad Muhle** had trained in Japan in the cultivation of chrysanthemums, and was the only European gardener to have been honoured by the Sultan of Turkey with the title of “bey” after he had clothed the palace of Istanbul in roses.

It is a well-known fact that in that period the people of Timișoara had a passion for flowers and enjoyed the floral atmosphere richly and variously provided by its specialist shops, which sold everything from seeds and bulbs to ready-planted pots and ornamental shrubs. It is said that of the 4,500 species of flowers in Europe, the Elisabethin quarter produced over 1,500, especially roses of the most diverse sizes and colours, which “were presented at shows, in magazines and in catalogues distributed in every European capital, so that the flowers of Elisabethin astounded the flower markets of half of Europe”.

These oases of colour and fragrance represented a prefiguring of the first

ausmacht, spüren werden.

Am schönsten ist die Stadt zu Beginn des Frühlings, wenn überall Blüten zu sehen sind. Deshalb trägt sie den Namen “Stadt der Blumen”, den sie von Generationen von Gärtnern bekommen hat, völlig zurecht. So wurde Temeswar vor mehr als 100 Jahren mit der bekannten deutschen Gartenstadt Erfurt verglichen, nachdem im Rahmen von verschiedenen Gartenausstellungen große Flächen mit Blumenschalen, Gewächshäusern und hochentwickelten Kulturen von berühmten Gärtnern wie **Muhler**, **Niemetz**, **Agatsy** oder **Marschall** angelegt worden waren. Vom Fieber dieses faszinierenden Berufes erfasst, brachten sie aus allen Ecken der Welt Millionen von Pflanzen, versuchten sie zu akklimatisieren und verbreiteten sie entlang der Straßen, verwandelten Parks in ein Feuerwerk von Farben und schmückten die Gärten der Oberschicht im englischen Stil oder nach ihrer eigenen Fantasie. Als öffentliche Auszeichnung für ihre virtuoson Leistungen erhielten die Gärtner **Wilhelm Muhler** und **Francisc Niemetz** auf den großen internationalen Gartenausstellungen zahlreiche Goldmedaillen überreichert, insbesondere für das Anpflanzen einer neuen Spezies von Rosen, worüber sogar in verschiedenen Fachzeitschriften berichtet wurde.

Die Gärtnerfamilie **Muhler**, die mit der Familie **Niemetz** verwandt war, war über die Grenzen der Stadt hinaus bekannt und gestaltete nicht nur die Gärten und Parks in Bukarest, sondern auch die des königlichen Schlosses Peleş in Sinaia. **Arpad Muhler**, der sich in Japan auf das Anpflanzen von Chrysanthemen spezialisiert hatte, wurde als einziger europäischer Gärtner vom türkischen Sultan für die Ausgestaltung des Palastes in Istanbul mit Rosen mit dem Titel „Bei“ ausgezeichnet.

Es ist bekannt, dass es in Temeswar zu dieser Zeit geradezu einen Blumenkult gab und sich die Leute an den zahlreichen Pflanzen erfreuten, die in Fachgeschäften angeboten wurden - von Samen und Blumenwiebeln bis hin zu Topfpflanzen und Dekobäumchen. Man sagt, dass von den 4500 Blumenar-

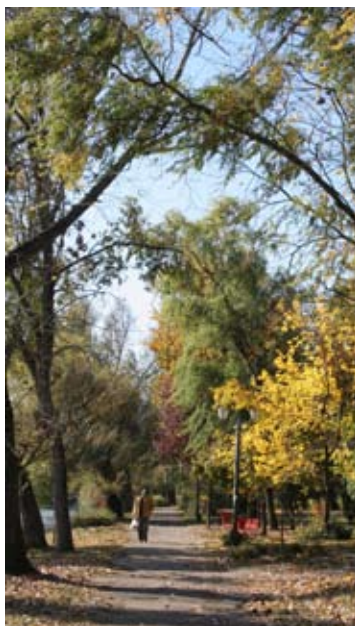
și alte picături de noi senzații, tactile, olfactive, plăcute auzului și acompaniate de tovarășii acelor ceasuri, noi cunoștințe, frumoase siluete trecătoare ori chiar străinii pe care-i privim la celelalte mese ori ca într-un spectacol valsând în jurul nostru... dar mai ales în compania prietenilor, fără de care, cei ce nu știu să prețuiască această împărțeală de amuzament, nu vor primi nimic din ceea ce miracolul adevăratei prietenii e-n stare să ofere...

Și iată, mai mult ca și oricând, odată cu venirea primăverii, întreg orașul înflorește confirmând prin botezul a generații de grădinari numele de „oraș al florilor”. Timișoara a și fost comparată, în urmă cu mai bine de o sută de ani, cu faimosul oraș grădinar german Erfurt, în urma unor celebre expoziții florale, a hectarelor de jardiniere, sere și sofisticate culturi ale unor la fel de celebri grădinari precum **Muhler**, **Niemetze**, **Agatsy** ori **Marschal**. Cuprinși de febra acestei fascinante meserii, ei au adus din colțurile lumii milioane de plante, acclimatizând copaci și specii exotice și așternându-le pe străzi, rotindu-le în jocuri de culori prin parcuri și plășmuind în curțile nobililor delicate grădini după modelul englezesc sau după propria lor imaginație. Ca recompensă publică pentru această virtuozitate, marile expoziții internaționale ale florarilor le-au acordat lui **Wilhelm Muhle** și **Francisc Niemetz** numeroase medalii de aur, îndeosebi pentru urzirea a noi specii de trandafiri, mediatizate cu interes în revistele de profil.

Parcul Rozelor
The Rose Park
Der Rosenpark

Parcul Central
The Central Park
Der Zentralpark

ten, die es damals in Europa gab, 1500 im Elisabetinviertel gezüchtet wurden, insbesondere Rosen verschiedener Größen und Farben, die *„in Ausstellungen, Zeitschriften und Katalogen, die in alle Hauptstädte geliefert wurden, präsentiert wurden. So verzauberten die Blumen aus dem Elisabetinviertel die Märkte in halb Europa.“*

Diese Oasen voller Farben und Düfte standen dem ersten Rosenpark Rumäniens Modell, der **Rosarium** oder *„Kulturpark“* genannt wurde (in ihm befand sich die Freilichtbühne der Stadt). Er wurde auch in der *„Rosenzeitschrift“* vorgestellt, woraufhin Temeswar den Beinamen *„Stadt der Rosen“* erhielt. Zu dieser Zeit, um das Jahr 1850, wurden in Temeswar Blumenkataloge und sogar Zeitschriften speziell über Rosen veröffentlicht.

Um die Tradition und diesen Ruf aufrecht zu erhalten, begann die Stadtverwaltung, die Grünflächen zu vergrößern, zusätzliche Flächen für Parks zu kaufen und gründete ein Gartenbauamt. **A. Demetrovici**, von den Temeswarern *„Gül-baba“* genannt, kümmerte sich in der Zwischenkriegszeit um die Grünflächen, legte den **„Rosenpark“** an und plante die Einrichtung eines nationalen Hortikulturinstituts in Temeswar.

Auch die einzelnen Stadtviertel waren von einer bunten Vielfalt von Blumen und verschiedenen Laubbäumen geprägt. Diese Bepflanzung zusammen mit dem Parkgürtel entlang des Bega-Kanals und auch die kleineren Parks inmitten der verschiedenen bebauten Gebiete prägen das Stadtbild bis heute, und es war und ist interessant, ihre Geschichte zu kennen.

„Innerhalb der Festung“, schreibt Florin Medeleț, „war nie Platz für Parks. Diese Situation hat sich auch im 17. Jh. nicht geändert, als sich am Stadtrand an der Torontalstraße der „Pascha-Brunnen“, auch „Garten des Präsidenten“ genannt, befand, der von Evlya Celebi für seine Rosen, seine alten Bäume und das klare Wasser gelobt wurde (1660). 1792 wurde der Pascha-Brunnen einer der beliebtesten Orte der Stadt, an dem man seine Freizeit verbrachte und sich ausruhen konnte. Das gilt auch für den 1754 erstmals erwähnten Park zwischen der

national rose park, which was called **Rosarium** or The Park of Culture (as an indication of the summer theatre which was located there). This was described in loving detail in the pages of the Rose Magazine and confirmed Timișoara as “the city of roses”. Flower catalogues and even specialist rose magazines were being printed and published in Timișoara during the 1850s.

To maintain the tradition and keep up its reputation, the city municipality started to enlarge the green areas and to buy land for more parks. It also set up its own departments of horticulture and gardening services. **A. Demetrovici**, nicknamed *„Gül-baba“* by the people of Timișoara, who during the inter-war period carried on the work of the earlier gardeners, laid out the Rose Park and planned the setting up a Higher National Horticultural Institute in Timișoara.

The different areas of the city were also beautified with the colourful garments of flower stands, avenues of trees, the belt of parks that follows the course of the Bega river and also the trees that border the small courtyards found within monumental buildings. The parks of Timișoara

Familia de grădinari **Muhle**, înrudită cu cea a **Niemetzilor**, au trecut cu mult granița orașului fiind faimoși decoratori florali pentru grădinile și parcurile din București și pentru domeniile regale, parcul Palatului Peleş din Sinaia, iar **Arpad Muhle**, specializat în Japonia în cultivarea crizantemelor, cât și singurul grădinar european onorat de către sultanul turc cu titlul de „bei“, a înveșmântat cu roze palatul de la Istanbul.

Se știe că în acea vreme timișorenii aveau un cult al florilor și se bucurau de ambientul vegetal oferit cu generozitate și diversitate de către magazinele specializate, magazine ce furnizau de la semințe și bulbi până la ghivece cu flori și arbuști ornamentali. Se spune că din cele 4.500 de specii de flori ce se aflau în Europa, cartierul Elisabetin producea

de Cultură“ (ca reper pentru teatrul de vară care se amănajase acolo), cuprins cu faimă în paginile **Revistei Rozelor** și care a consfințit Timișoara ca „oraș al trandafirilor”. Dealtfel, în Timișoara acelor vremuri, prin anii 1850, se tipăreau și publicau cataloage de flori și chiar reviste anume pentru trandafiri.

Pentru a menține tradiția și a perpetua acest renume, municipalitatea orașului a început să lărgescă zonele verzi și să cumpere spații pentru parcuri înființându-și propriile domenii de cultură și servicii de grădinărit. **A. Demetrovici**, poreclit de timișoreni *„Gül-baba“*, continuatorul interbelic al vechilor grădinari, a construit **Parcul Rozelor** și plănua înființarea în Timișoara a unui înalt Institut Horticul Național.

Parcul Rozelor
The RosesPark
Der Rosenpark

peste 1.500, îndeosebi trandafiri de cele mai diverse mărimi și culori care „erau prezentați în expoziții, în reviste și în cataloage distribuite în toate capitalele, florile Elisabetinului copleșind piețele a jumătate de Europă.”

Oazele de culori și miresme au fost prefigurarea primului parc național de trandafiri, numit **Rosarium**, sau „Parcul

Cartierele au îmbrăcat și ele straiile colorate ale rigolelor cu flori și aliniamentele de arbori urmărind traseul râului Bega odată cu brăul de parcuri dar și ordonând piațele din cuprinsul clădirilor monumentale căci parcurile Timișoarei erau și sunt o dominantă a personalității orașului iar istoria lor a fost și este interesant de cunoscut.

were, and still are, a dominant element of the city's personality, and their history was and still is interesting to discover.

"The citadel," says *Florin Medeleț*, "never had any room for parks in it; it was the same in the 17th century, when, outside its walls, on Torontal Way, there were *"The Pasha's Fountain"* and *"The President's Garden"*, already praised by Evlia Celebi for its roses, ancient

Innenstadt und dem Fabrikviertel und die „Große städtische Grünfläche“ zwischen der Innenstadt und dem Josefinviertel. Die Mehrheit dieser alten Parks wurde von der neuen Bebauung nach 1850 geschluckt“.

Wenn wir einen Spaziergang durch Temes-

trees and clear water (1660). In 1792 this became one of the public places of entertainment and recreation for the people of Timișoara, together with the park mentioned in 1754 as lying between the Cetate and Fabric quarters and the *"Great Citizen Meadow"* between the Cetate and Josefin quarters. Most of these old parks were swallowed up by the new building that took place in the town after 1850."

If we were to take a walk through Timișoara with the intention of discovering, fixing in our memory and finally delighting our eyes with the variety of architectural styles that hold sway over the buildings of the old town with such personality, charm and grandeur, the edifices which distinguish the various quarters, the monuments of those who made this city such a special place

war machen wollten, mit dem Ziel, die Stadt zu entdecken und uns an der Vielfalt der architektonischen Stile zu erfreuen, die die Persönlichkeit und den Zauber der Stadt ausmachen, würden wir wahrscheinlich mit dem Opernplatz (Piața Victoriei) beginnen.

In unmittelbarer Nähe des Platzes, an der Stelle, an der sich heute der **Zentralpark** befindet, lag früher ein Friedhof, auf dem mehr als 9000 Personen begraben sein sollen. Weil dieses Terrain sumpfig war und eine ungesunde Luft verbreitete, ließ der Militärkommandant **Anton Scudier** Drainagen anlegen, das Gelände einebnen und Bäume und Blumen anpflanzen, so dass ein Park entstand, der später als **"Scudierpark"** bekannt werden sollte. Jetzt befinden sich neben den alten Schach- und Brettspielern, die sich auf den Bänken im Schatten der Laubbäume aufhalten, auch einige Statuen wie die **Siegesstatue** von **C. Lucaciu**, ein dem rumänischen Soldaten gewidmetes Denkmal aus Marmor von Rușchița, und die Büste

"Cetatea, în lăuntru ei, spune *Florin Medeleț*, nu a avut niciodată loc pentru parcuri. Situația nu s-a schimbat nici în secolul al XVII-lea când în afara ei, pe Calea Torontalului, se afla *"Fântâna Pașei"* sau *"Grădina Președintelui"*, lăudată încă

Parcul Rozelor
The Rose Park
Der Rosenpark

de **Evlya Celebi** pentru tradiției, arborii bătrâni și apa limpede (1660). În 1792 ea a devenit unul din locurile publice de distracție și recreere ale timișorenilor, alături de parcul menționat în anul 1754 între Cetate și Fabric și de *"Marea Pajiște Cetățenească"* dintre Cetate și Josefin. Majoritatea acestor vechi parcuri au fost înghițite de noua structură urbană a orașului de după 1850."

Dacă am face o plimbare prin Timișoara cu intenția de a descoperi, a întipări în memorie și în definitiv a ne bucura privirea cu varietatea de stiluri arhitectonice care guvernează cu personalitate, farmec și măreție vechea arhitectură a orașului, monumentele care marchează diferitele zone, urmele celor care au sfințit locul prin ceea ce au lăsat în timp ca moștenire și faimă acestui colț de lume, am începe probabil cu pasul în Piața Victoriei.

Spre deschiderea dinspre vest, piața centrală a orașului este mărginită de **Parcul Central**, în cuprinsul căruia se

afila pe vremuri un cimitir, în care, se spune, au fost înmormântate mai bine de 9000 de persoane. Deoarece această întindere de teren era mlăștinoasă și răspânda un aer nesănătos, în anul 1860, comandantul militar al orașului, generalul **Anton Scudier** a inițiat o amplă lucrare de drenare, nivelare și plantare cu arbori și flori astfel încât pe locul dezolant și sumbru de altădată s-a înfruptat un parc ce urma să fie cunoscut mai târziu drept **Parcul Scudier**. Acum în acest parc, alături de grupurile de jucători de șah și table care pe vreme bună asaltează băncile la umbra uriașilor arbori, veghează sculptura lui **C. Lucaciu**, miniaturala *"Victorie"*, monument închinat soldatului român, sculptat din marmură de Rușchița, precum și bustul academicianului **Vicențiu Babeș**.

Deocamdată însă ne propunem să parcurgem cu privirea edificiile dintre

through what they left over time as a legacy of renown for this corner of the world, we would probably begin with a stroll through Victory Square.

On the western side of Timișoara's central square lies the **Central Park**, in which there used to be a cemetery where over 9000 persons are said to have been buried. As this area of land was swampy and exuded unwholesome vapours, in 1860 the military commander of the town, General **Anton Scudier**, initiated a major work of draining, levelling and planting with trees and flowers, with the result that on this once desolate and

des Mitglieds der rumänischen Akademie **Vincentiu Babeș**.

Zunächst einmal jedoch, wollen wir unsere Aufmerksamkeit den Gebäuden am Republicii-Boulevard (König-Ferdinand I.), dem Politehnicii-Boulevard und der Vincențiu-Babeș-Straße zuwenden. Dort befindet sich ein **Gebäudekomplex**, der zunächst dem **Piaristenorden** gehörte und heute Teile

grim piece of land a park came into being. It would eventually become known as the **Scudier Park**. Today, in this park, near the backgammon and chess players who cluster around the benches in the shade of huge trees on warm sunny days, two sculptures seem to stand guard: V. Lucaciu's miniature **Victory**, a monument in Rușchița marble dedicated to the Romanian soldier, and the bust of the academician **Vincentiu Babeș**.

But for now let us simply go on to look at a range of buildings that originally belonged to the Piarist Order. It is situated between Republic and Politehnica Boulevards and Vincențiu Babeș Street. At present, it houses departments of the Electro-technical and Chemistry

der Elektrotechnikfakultät und der Chemiefakultät, sowie die Bibliothek der technischen Universität beherbergt.

Die Gebäude des ehemaligen Piaristenlyzeums, die in den Jahren 1908-1909 nach den Plänen der Architekten **Alexander Baumgarten** und **Laszlo Szekely** errichtet wurden, durchliefen mehrere Bauphasen, wobei der Sezessionsstil dominant blieb. Nach 1948 wurden die Gebäude vom alten „**Electro**“ der **polytechnischen Schule** genutzt und heute gehören sie der Technischen Universität Temeswar. Wenn wir weiter Richtung Zentrum gehen, kommen wir an der

bulevardele Republicii (Regele Ferdinand I), Politehnicii (Carmen Silva) și strada Vincențiu Babeș, **complexul arhitectonic** care a aparținut inițial **Ordinului Piaristilor** și care, în prezent, adăpostește secții ale facultăților de Electrotehnică, Chimie și Biblioteca Universității Tehnice. Clădirile fostului liceu piarist, înălțate în anii 1908-1909 după proiectele arhitecților **Alexander Baumgarten** și **Laszlo Szekely**

au suferit în timp mai multe faze de construcție,

dominant rămânând stilul

esplanadă pietonală a orașului.

Pe drept numite palate, edificiile din Piața Victoriei au fost construite la începutul secolului XX, și ca mai toate clădirile înălțate în acea perioadă sunt cu totul remarcabile prin eleganță și monumentalitate, prin somptuoșitatea ornamentelor, gustul pentru motivele decorative armonizate cu pilaștri și statuete, arhitectură pe care cu siguranță o vom invidia mereu pentru disponibilitatea, răbdarea și generozitatea sa de a fi și altceva decât utilă.

Facem câțiva pași pe aleea mărginită cu aranjamente florale și arbuști din centrul pieței și ne rotim privirea încet, încercând să surprin-

secession. După anul 1948, imobilele au fost ocupate de vechiul „**Electro**” al **Școlii Politehnice** iar astăzi sunt locații de învățământ superior ale Universității Tehnice Timișoara. Continuând să înaintăm spre „**Centru**”, trecem prin fața bisericii care aparținea odată complexului mănăstiresc și apoi prin fața fostului **Cămin al Tineretului Catolic**, construit în anul 1936, acum aparținând **Clubului Politehnica**.

Ne întorcem astfel spre Piața Victoriei cea care odată cu revoluția din 1989 a rămas în memoria noastră ca o răscruce a destinului orașului Timișoara și este de altfel ca lungime, cea mai impozantă

**Școala și Biserica Piaristă
Piarist Church and School
Gebäudekomplex der Piaristen**

Faculties, and the Library of the Technical University. The buildings of the former Piarist High School, erected between 1908 and 1909 to the design of the architects **Alexander Baumgarten** and **Laszlo Szekely**, went through several phases of construction, with the Secession (Austrian **Art Nouveau**) style prevailing in the end. After 1948, the buildings were occupied by the **Polytechnical School**, the old "Electro", while nowadays they are used as lecture rooms and laboratories by the Technical University of Timișoara. Moving on towards the city centre, we pass the church that once belonged to the monastic complex, and then the former **Hall of Residence of Catholic Youth**, built in 1936, which today belongs to the **Politehnica Club**.

We now return to Victory Square, which, besides being the longest and thus the most impressive pedestrianised area in Timișoara, will forever remain in our memory as the place where the city's destiny was decided in 1989.

"The buildings along Victory Square, justly described as palaces, were erected at the beginning of the 20th century, and like almost all buildings which date from that era they impress us by their elegance and monumentality, the richness of their ornamentation, the taste for decorative motifs harmonised with pilasters and statuettes - to quote **Alexandru Cuțară**. It is an architectural style which will always be admired for its accessibility, durability and readiness to go beyond the strictly functional.

einstigen Klosterkirche und an dem ehemaligen **Wohnheim der katholischen Jugend** vorbei, das jetzt dem **Sportclub Politehnica** gehört.

So gehen wir zum Opernplatz zurück, der nicht zuletzt durch die Revolution von 1989 als der Ort in Erinnerung blieb, an dem das Schicksal der Stadt entschieden wurde, und der heute die größte Fußgängerzone der Stadt darstellt.

Die Gebäude am Opernplatz, wahre Paläste, wurden Anfang des 20. Jahrhunderts errichtet und heben sich durch ihre Eleganz und Monumentalität, ihre Pilaster, ihre dekorativen Motive und Statuetten von anderen Gebäuden ab, und wir werden sie stets wegen ihrer Großzügigkeit bewundern und dafür, dass sie mehr als nur einfach nützlich sind.

Wir gehen einige Schritte an den Blumenrabatten in der Mitte des Platzes entlang und lassen unseren Blick langsam und aufmerksam über die Gebäude gleiten. Zunächst wird unser Blick sicher auf den beeindruckenden Bau fallen, in dem das **Nationaltheater** und die **rumänische Oper** untergebracht sind. Es hat im Laufe der Zeit einige architektonische Veränderungen erfahren (leider ist die jetzige Form weit von der Schönheit entfernt, die auf alten Postkarten zu sehen ist). Das Theatergebäude wurde im Stil der italienischen Renaissance nach Plänen der Wiener Architekten **Helmer und Fellner** erbaut und beherbergte auch das „**Kronprinz Rudolph**“-Hotel, das später in „**Hotel Ferdinand**“ umbenannt wurde.

dem cu atenție clădirile. Începem desigur cu impunătoarea construcție a **Teatrului Național** și-a **Operei Române**, care a suferit în lungul timpului câteva metamorfoze arhitecturale (din păcate ultima fiind departe de splendoarea în care edificiul poate fi văzut în vechile ilustrate), piața aliniază palatele construite între anii 1910 și 1913. Edificiul **Teatrului** a fost construit în stilul renașterii italiene după proiectele arhitecților vienezi **Helmer și Fellner**, clădirea incluzând și hotelul „**Kronprinz Rudolf**”, redenumit ulterior **Hotel „Ferdinand”**.

Interesați de trecutul acestui edificiu aflăm că prima amintire despre teatrul din Timișoara o găsim în procesul verbal al consiliului comunal german din luna mai 1753. În anul 1761, zidindu-se edificiul magistratului iliric s-a deschis și teatrul, mistuit însă cinci ani mai târziu de un incendiu care a distrus în mare parte garderoba și arhiva. În cursul anului 1795, datorită lucrărilor de amenajare anume pentru funcționarea unui teatru nu s-au mai putut ține reprezentații iar în afara sălii de spectacol, clădirea s-a mărit cu o sală mare de dans, de cele mai multe ori închiriată trupei teatrale. La parter, citim undeva, își serveau select clienții un restaurant și o cafenea.

Dar iată că în timpul mișcărilor revoluționare din anul 1849, Timișoara a avut mult de suferit

Teatrul Național și Opera română
National Theatre and Romanian Opera House
Das National Theatre and die rumänische Oper

Palate din Piața Victoriei
Palaces in Victory Square
Palasten in der Innenstadt

Taking a few steps along the path, bordered by flower beds and shrubs, that leads through the centre of the square, we slowly turn our gaze in order to miss no detail of the buildings. We naturally start with the imposing building of the **National Theatre and Romanian Opera House**, which has undergone a number of architectural metamorphoses over time, the most recent one sadly leaving it very different from the splendid edifice that can now only be seen in old picture postcards. The sides of the square are formed by palaces built between 1910 and 1913. The Theatre was built in the Italian Renaissance style to the designs of the architects **Helmer** and **Fellner** of Vienna.

Wenn wir uns näher für die Vergangenheit des Gebäudes interessieren, erfahren wir, dass es erstmals in einem Protokoll des deutschen Stadtrates im Mai 1753 erwähnt wurde. 1761 wurde es feierlich eröffnet, aber bereits fünf Jahre später brannte der Großteil der Garderobe und das Archiv ab. Während der Umbauphase 1795, im Zuge derer das Theater auch einen Tanzsaal erhielt, musste der Theaterbetrieb unterbrochen werden. Im Erdgeschoss konnten sich die Besucher in einem eleganten Restaurant und einem Café aufhalten.

Während der Revolution von 1848 wurde Temeswar stark in Mitleidenschaft gezogen und auch das Theater blieb nicht

și teatrul n-a fost nici el ferit de distrugerii, astfel încât, în anul 1851, când s-a încercat să se reia firul reprezentațiilor, clădirea se găsea într-o stare deplorabilă. A urmat însă un moment remarcabil când în anul 1862 s-a introdus luminatul cu gaz aerian. Și totuși seria nenorocirilor care s-a abătut peste imobil n-a încetat. În data de 1 mai 1880, tocmai pe când era programată o reprezentație de gală, în cursul serii, teatrul a ars aproape în întregime, neputându-se salva decât o parte din garderobă, un pian și biblioteca. Intrând în faliment și cumpărat apoi de către municipalitate, instituția a reînviat abia în data de 5 octombrie 1920 când și-a început stagiunea cu piesa „Dama cu camelii”, jucată de **compania lirică Leonard-Maximilian**. Dar ghinion, în 2 noiembrie 1920, teatrul a căzut din nou jertfă unui incendiu, care, reactualizând nenorocirea de altădată, a mistuit

The building also included the *Kronprinz Rudolf* Hotel, later renamed the *Ferdinand Hotel*.

If we are curious about the history of this edifice, we may discover that the first mention of a theatre in Timișoara is to be found in the minutes of the German Local Council meeting of May 1753. In 1761, when the Illyrian local authority building was raised, a theatre was also opened. Five years later, though, it was devoured by a fire that destroyed most of the costume wardrobe and the archive. During 1795, due to improvement works to the building designed to modify it to be used exclusively for theatrical purposes, no shows could be performed, but beside the theatre proper the building was enlarged to include a big dance hall, normally rented out to the theatrical company, while on the ground floor, as we read somewhere, a restaurant and a café catered for their exclusive clientele.

During the revolutionary uprising of 1849, Timișoara suffered a great deal, and the theatre was not spared damage, so that in 1851, when there was an attempt to restart performances, the building was in a deplorable state. In 1862, gas lighting was introduced. Yet the series of mishaps that had plagued the theatre did not end. On the evening of 1st May 1880, just when a festive performance was scheduled, the theatre burned down almost entirely, with only part of the wardrobe, a piano and the library being saved. After going bankrupt and then being bought by the City, it was not until 5th October 1920 that it was brought back to life again, starting its new season with *La Dame aux camelias*, performed by the *Leonard-Maximilian lyrical company*. But bad luck struck again on 2nd November 1920 when the theatre fell victim to yet another fire which, in a reenactment of previous disasters, destroyed almost the entire wardrobe.

After the 1920 fire, rebuilding began on 15th July 1923 under the architectural supervision of *Duiliu Marcu*, who followed the stylistic conception

Palatul Ancora
The Anchor Palace
Der Ankerpalast

verschont, sodass es, als man 1851 den Vorstellungsbetrieb wieder aufnehmen wollte, in einem erbärmlichen Zustand war. Einige Jahre später, 1862, wurde jedoch bereits die Beleuchtung mit Gas im Theater eingeführt. Das Gebäude blieb dennoch weiterhin vom Pech verfolgt und so brannte es am 1. Mai 1880, als eine Galavorstellung stattfinden sollte, im Laufe des Abends fast völlig ab. Lediglich ein Teil der Garderobe, ein Klavier und die Bibliothek konnten gerettet werden. Das Theater war bankrott, wurde von der Stadt aufgekauft und nahm erst 1920 mit dem Stück „Kameliendame“, gespielt von der *Lyrischen Leonard-Maximilian Gemeinschaft* den Vorstellungsbetrieb wieder auf. Allerdings wurde das Theater am 2. November 1920 erneut Opfer der Flammen, die fast die gesamte Garderobe zerstörten.

aproape întreaga garderobă.

După incendiul din anul 1920, reclădirea edificiului s-a început în data de 15 iulie 1923, după planurile arhitectului diriginte *Duiliu Marcu*, într-o concepție stilistică a unui interior bizantin-român. Pentru ca teatrul să fie suficient de încăpător s-au luat din spațiul Hotelul Ferdinand un număr de 23 de camere și astfel s-a mărit capacitatea de audiență la 982 locuri. Lojile „de proscenă”, descrie *Nicolae Ilieșiu*, sunt susținute de către patru stâlpi din beton armat, învâluit într-o manta de marmoră artificială. Scena are dimensiunea 23x13 metri. Frontonul de la scenărie are o înălțime de 41 metri, iar cupola un diametru de 17 metri și 12 bucăți ferestre bizantine. Candelabur mare de alamă cântărește 1200 kg. Are un rând de loji, în fața cărora e un rând de fotolii. Balconul, în fața scenei are patru rânduri de fotolii, iar în cele două laturi, câte două rânduri. Publicul are acces în teatru pe cele șase scări, dintre care două conduc

of a Byzantine-Romanian interior. In order for the theatre to be capacious enough, 23 rooms were taken from the Ferdinand Hotel, giving it a total of 982 seats. To follow the description given by **Nicolae Ilieșiu**, four reinforced concrete pillars clad in artificial marble support the proscenium boxes. The stage area measures 23x13 metres. The proscenium arch is 41 metres high and the cupola has a diameter of 17 metres with 12 Byzantine windows. The great brass chandelier weighs 1,200 kilograms. There is one row of boxes and in front of them one row of stalls. The balcony has four rows of stalls facing the stage and two rows on each side. The public enters

Nach dem Brand von 1920 fing man am 15. Juli 1923 an, das Gebäude nach den Plänen des Architekten **Duliu Marcu** mit einem Interieur im byzantinisch-rumänischen Stil wieder aufzubauen. Damit das Theater groß genug wurde, wurden dem Hotel Ferdinand 23 Zimmer genommen. So entstanden 982 Plätze für das Publikum. Die vorderen Logen werden von vier mit künstlichem Marmor verkleideten Betonmasten gestützt. Die Bühne hat eine Fläche von 23x13m und ist im vorderen Teil 41m hoch. Die Kuppel hat einen Durchmesser von 17m und 12 byzantinische Fenster. Der große Kronleuchter aus Messing wiegt 1200 kg. Im ersten Rang befindet sich eine Reihe von Logen, vor der eine weitere Reihe mit Sitzplätzen untergebracht sind. Der der Bühne

spre bulevard. Vestibulul principal e îmbrăcat în marmoră artificială și are două scări de onoare, lucrate din marmoră albă de Rușchița. Din acest vestibul ajungem în vestibulul rotativ din subsol, unde se află garderobe și cele patru scări care duc la parter, mici loji și galerii.

Teatrul reclădit s-a redeschis în ianuarie 1928, la eveniment luând parte și membri ai casei regale. Cu toate acestea, inaugurarea Teatrului Național ca instituție publică de spectacole dramatice în limba română s-a petrecut în seara Crăciunului din anul 1945, marcată de un spectacol regizat și jucat de celebra actriță **Lilly Bulandra**.

Ridicăm privirea de pe notițele despre edificiul **Teatrului**

Palatul Lloyd
Lloyd Palace
Lloyd Palast

the theatre via the six staircases, two of which start from the Boulevard. The main lobby is faced in artificial marble. It has two ceremonial staircases carved in white Rușchița marble. From this lobby, one can reach the circular lobby in the basement where the cloakrooms are to be found, and also the four flights of stairs which provide access to the ground floor, the small boxes and the galleries.

The rebuilt theatre opened on 15th January 1928 and was inaugurated on 13th May 1928. Even members of the royal family were present. However, the inauguration of the National Theatre as a public institution for dramatic performances in Romanian took place only on Christmas Eve 1945, with a play directed and performed by the famous actress Lilly Bulandra.

gegenüberliegende Balkon hat vier Reihen. Das Publikum gelangt über 6 Treppen in das Theater, von denen zwei direkt auf die Straße führen. Der Vorraum des Haupteingangs ist mit künstlichem Marmor verkleidet und verfügt über zwei Ehrentreppen aus weißem Rușchițamarmor. Von dort gelangen wir in das Untergeschoss, in dem sich die Garderoben befinden und von dem vier Treppen zum Parterre und zu den Rängen führen.

Das neuerbaute Theater wurde in Januar 1928 in Anwesenheit der königlichen Familie wieder eröffnet. Trotzdem fand die Eröffnung des Nationaltheaters als öffentliche Institution für dramatische

și primiv apoi **Palatul Lloyd** (fost sediu al „Bursei Agricole” al societății Lloyd) cu restaurantul deschis către piață prin spilcuita sa grădină de vară; aripa Lloyd devenită din anul 1948 –Palat al Politehnicii; imobilele **Neusatz** și **Merbl**, care au la parter Libraria **M. Eminescu**, clădirile **Dauerbach**, unde cunoaștem “vechea farmacie din centru” și restaurantul “**Taverna Sârbului**”, imobilul **Hilt**, care a adăpostit celebra cofetărie “**Violeta**”, cel a fostei societăți pe acțiuni **Szecsény**, pe colțul dinspre parc.

Ajunși în centrul **Pieței Victoriei** ne răcorim degetele în șuvoaiele subțiri de apă ce țâșnesc din gura de metal a peștilor lucitori și negri, ce fac parte din complexul **Fântâniile artiziene cu pești**, zidită în anul 1953. Acest simpatic joc de apă a fost construit în forma unei stele cu cinci colțuri și apoi remodelat nu foarte inspirat în anii 1991 și 1992. Pe aceeași axă, ne dăm

seama că am trecut pe lângă un mo-

Palatul Ordinului Piarist-detaliiu
Piarist Church and School
– detail
Piaristen kirche und Schule
– Detail

Palat în centrul orașului
Palace in the city centre
Palast in Stadtzentrum

Fântâna arteziană cu pești
Fish Fountain
Fischspringbrunnen

Aufführungen in rumänischer Sprache erst am Weihnachtsabend 1945 statt. Es wurde ein Stück gespielt, in dem die berühmte Schauspielerin *Lilly Bulandra* mitspielte und Regie führte.

Nun lassen wir die Geschichte des *Theaters* beiseite und schauen auf das Gebäude des **Lloyd Palastes** (die ehemalige Landwirtschaftsbörse der Lloydgesellschaft), mit dem Restaurant mit herausgeputzter Terasse auf dem Opernplatz. Das Lloydgelände gehört seit 1948 der Politehnica- Universität. Wir betrachten den **Neusatz-** und den **Merblbau**, der im Erdgeschoss die Buchhandlung *M. Eminescu* beherbergt und die **Dauerbachbauten**, in denen "die alte Apotheke im Zentrum" und das Restaurant "Palace" untergebracht sind, den **Hiltbau** mit der Konditorei "*Violeta*" im Erdgeschoss und das Gebäude an der Ecke gegenüber dem Park, das früher der Gemeinschaft **Szcseny** gehörte.

In der Mitte des **Opernplatzes** angekommen, erfrischen wir unsere Finger im Wasserstrahl, der aus dem Metallmaul der schwarzen, funkelnden Fische des **Fischspringbrunnens** fließt, der 1953 erbaut wurde. Dieses hübsche Wasserspiel wurde in Form eines fünfeckigen Sterns gebaut, und später 1991-1992 nicht sehr geschickt umgebaut. Auf der gleichen Höhe kommen wir an einem Monument vorbei, das die Stadt Temeswar als Geschenk der Stadt Rom erhielt, eine 5m hohe **Säule** mit der „**Capitolinischen Wölfin**“, umgeben von Blumenrabatten. Die „**Wölfin**“, wie man sie nennt, und die Statuen von **Romulus und Remus** wurden am 23. April 1926 in Anwesenheit von mehr als 10.000 Personen, unter anderem den damaligen Kultur- und Arbeitsministern, so wie auch dem italienischen Konsul von Temeswar, der die Zeremonie leitete, enthüllt.

Unweit von diesem Symbol der Latinität gegenüber der Kathedrale befindet sich das "**Gebrochene Kreuz**" des Bildhauers **Paul Neagu**, das an die tragischen Momente der Revolution vom Dezember 1989 erinnert.

Auf dieser Seite wird der Opernplatz von der **rumänisch-orthodoxen Kathedrale** (1936-1946), einer Stiftung von König

We now raise our eyes from these notes about the theatre building and contemplate the **Lloyd Palace** (the former premises of the Agricultural Stock Exchange of the Lloyds Company) with its restaurant opening onto the square through a charming summer garden; the Lloyd wing which since 1948 has been the Polytechnic Palace; the **Neusatz** and **Merbl** buildings, which house the *Mihai Eminescu* book store on the ground floor; the **Dauerbach** building, where we meet the "old central pharmacy" and the **Palace** restaurant; the **Hilt** building, which today houses the *Violeta* coffee and cake shop; and the former joint-stock company building, the **Szechenyi Palace**, on the corner facing the Central Park.

Once we reach the middle of Victory Square, we can cool our fingers in the fine jets of water spouting from the metal mouths of the gleaming black fish that form part of the **Artesian Wells with Fish** fountain, built in 1953. This attractive water feature was designed in the shape of a five-pointed star and later re-modelled, not particularly happily, in 1991-1992. Continuing in the same direction we realise that we have passed a significant Timișoara monument, a

Palatul Dauerbach
Dauerbach Palace
Dauerbach-Palast

nument timișorean de referință datorit Timișoarei de municipalitatea orașului Roma, o **coloană** înaltă de cinci metri ce susține replica "**Lupei Capitolina**", tronând într-un careu de ornamente vegetale. „**Lupoaița**“, așa cum o știm, statuia lui **Romulus și Remus** s-a dezvelit în data de 23 aprilie 1926, în prezența a peste 10.000 de persoane, la festivitate luând parte, în numele guvernului, ministrul de atunci ai Cultelor și Muncii precum și consulul italian din Timișoara, cel care a oficiat predarea monumentului.

Întorcându-ne cu fața spre acest simbol al latinității vedem și "**Crucea frântă**" de pește drum de catedrală, viziunea sculptorului **Paul Neagu** menită a comemora dramaticul moment al revoluției din decembrie 1989.

Perspectiva pieței în această direcție este încheiată de **Catedrala Ortodoxă Română** (1936-1946), ctitorie a regelui Mihai. Numită în mod obișnuit de timișoreni **Catedrala Mitropoliei Banatului**, știm că a fost construită între anii 1936 și 1940 după planurile arhitectului **I. D. Traianescu**, iar pictată între anii 1939 și 1946, știm că măsoară 63 metri lungime, 32 metri lățime, 83,7

Catedrala Mitropoliei Banatului
The Metropolitan Orthodox Cathedral
Die rumänisch-orthodoxe Kathedrale

five-metre **column** which supports a copy of the **Lupa Capitolina**, placed high above the centre of a square of flower beds. Timișoara received this as a present from the authorities of the city of Rome. The **She-Wolf**, as we call it, the statue of **Romulus and Remus**, was unveiled on 23rd April 1926 before a crowd of approximately 10,000 people. The then Ministers of Religion and Labour were present on behalf of the Government, and the Italian consul in Timișoara presented the monument.

Mihai, abgeschlossen. Von den Temeswarern gewöhnlich die **Banater Mitropolitankirche** genannt, wurde sie zwischen 1936 und 1940 nach den Plänen des Architekten **I. D. Traianescu** erbaut und zwischen 1939-1946 bemalt. Ihre Länge beträgt 63 m, ihre Breite 32 m und die Höhe des Türmchens 83,7 m, auf dem noch ein 7 m hohes Kreuz angebracht ist. In die im Inneren reich geschmückte Kathedrale, in der sich verschiedene Stilrichtungen mischen, passen während des Gottesdienstes 4500 Personen. Wenn wir neugierig genug sind, können wir im

Monumentul Lupoaiței
She-Wolf Monument
Denkmal der römischen Wölfin

metri înălțime în dreptul turlei principale, pe care se înalță o cruce de 7 metri. Și de asemenea mai știm că în interiorul bogat ornamentat al catedralei încăp la timpul slujbelor mai bine de 4.500 de persoane iar fastuoasa ei alcătuire este, sub raport arhitectonic, o combinație multiplă de stiluri. Iar dacă avem curiozitatea de a pași în demisolul catedralei vom găsi acolo amenajat un valoros muzeu de artă religioasă, o galerie de icoane. **Pictura interioară și exterioară a fost executată de un grup de pictori**

conduși de profesorul pictor Atanasie Demian, iar iconostasul uriaș a fost suflat cu aur de 22 de carate. Vremurile grele care au venit n-au permis terminarea spațiilor picturale în timpul stabilit, astfel că această lucrare a continuat mulți ani încă, până după război.

La intrarea în catedrală se poate vedea un frumos mozaic, realizat în anul 1952, mozaic ce îi are ca subiect pe **Cei Trei Ierarhi**, ei fiind și hramul Catedralei. De asemenea, în interiorul bisericii este adăpostită racla cu moaștele **Sfântului**

As we turn our face to this symbol of our Latin heritage we can also see the **Broken Cross** that stands between us and the cathedral. This sculpture, the vision of the sculptor **Paul Neagu**, is intended to commemorate the dramatic moments of the revolution of December 1989.

The prospect of the square in this direction is completed by the **Romanian Orthodox Cathedral** (1936-1946), founded by King Mihai. Usually called by the people of Timișoara the **Cathedral of the Banat Diocese**, it was built between 1936 and 1940 by the architect I. D. Traianescu and painted between 1939 and 1946. The cathedral is 63 m long and 32 m wide. Its main spire is 83.7 m high and a 7 m cross stands on top of this spire. Its richly adorned interior can hold over 4,500 people during services. This imposing building combines many different architectural styles. The crypt houses a rich museum of religious art and an icon gallery. The interior and exterior painting of the cathedral was executed by a group of painters under the direction of the painter and professor **Atanasie Demian**, and the huge iconostasis was overlaid in 22 carat gold leaf. The difficult years that followed the construction of the cathedral made it impossible for the painting to be completed as planned, so this work continued for many years, indeed until after the war.

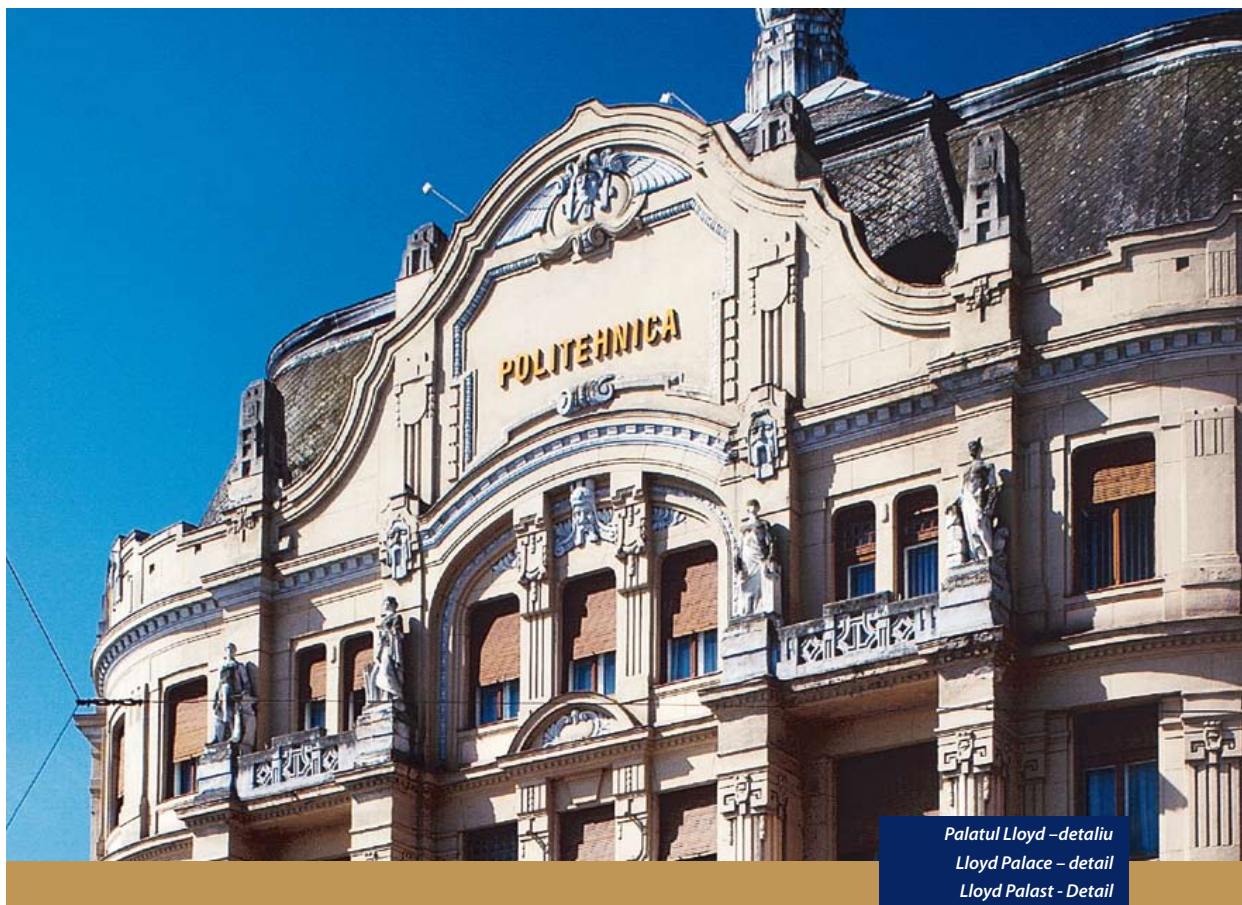
At the entrance to the cathedral can be seen a beautiful mosaic, made in 1952, that shows the **Three Hierarchs**, the patron saints of the cathedral. In the interior there is a shrine containing relics of **Sf. Iosif cel Nou de la Partoș** (Saint Joseph the New of Partoș), the former Orthodox Bishop of Timișoara, who came here from Mount Athos.

More details about this place of worship, which is also a significant architectural monument, can be found in almost all works that deal with the important buildings of Timișoara, as it has become a symbol of the city and appears everywhere on postcards and on book covers.

If we now face towards the theatre again, we see on its left the old wing of the Timișoara Hotel (formerly the premises of a bank and of the **Pension**

Untergeschoss der Kathedrale ein gut ausgestattetes Museum mit religiösen Kunstgegenständen und vielen Ikonen finden. Die innere und äußere Bemalung wurde von einer Gruppe von Malern unter der Leitung von Professor Atanasie Demian ausgeführt und die Ikonostase ist mit 22-karätigem Gold überzogen. Die schwierigen Umstände machten eine Bemalung in der dafür vorgesehenen Zeit unmöglich, sodass diese noch bis nach dem Krieg dauerte.

Im Eingangsbereich der Kathedrale ist ein schönes Mosaik aus dem Jahr 1952 zu sehen, das die **drei Hohenpriester** darstellt, die auch die Schutzheiligen der Kirche sind. Ebenfalls im Innern der Kathedrale befindet sich der Sarg mit den sterblichen Überresten des **Heiligen Josef**

Palatul Lloyd –detaliu
Lloyd Palace – detail
Lloyd Palast - Detail

Iosif cel Nou de la Partoș, fostul episcop ortodox de Timișoara venit aici de la Muntele Athos.

Detalii despre acest locaș de cult și monument vom citi în mai toate capitolele dedicate edificiilor de seamă ale orașului, acest obiectiv devenind emblematic pentru ilustrate și coperti de cărți ce se referă la Timișoara.

Revenind spre Teatru, în stânga perspectivei se află aripa veche a hotelului Timișoara (fost sediu bancar și hotel **Pension Central**) mărginit de o stradă care-l învecinează cu imobilul **Weiss**. În dreapta Teatrului, despărțit de o altă stradă, celebră pentru micul comerț și întâmplări culturale, se înalță clădirea fostului hotel "La Fleur". Flancat de o întinsă parcare auto care deschide aripa dreaptă a pieței se ivește **Palatul Löffler**, astăzi garnisit cu un restaurant **McDonald's** și un complex de magazine amenajate la parter. Peretele său lateral

Central hotel), with beside it a narrow street which separates it from the **Weiss** building. To the right of the theatre, across another narrow street that is well-known for its small shops and cultural events, stands the building of the former **La Fleur** hotel. Flanked by a large car park which opens up the right hand side of the square, the next building is the **Löffler Palace**, which today has a **McDonald's** restaurant and some shops on its ground floor. Its side wall facing the car park still bears the traces of bullets fired at random in the revolutionary days of December 1989. Looking further along this side of the square, you cannot miss the fine building of the **Chamber of Commerce and Industry**, beside which, immediately after the corner, stands the **Studio Cinema**, formerly known as the **Scala**.

We now pass over the block of flats that encloses the central rectangle and go back a little to the small square to the right, where we see the **Hunyadi Castle**, built by Ioan of Hunyadi between 1443 and 1448 on the site of the former royal castle of Charles Robert of Anjou. Later, between 1552 and 1716, this edifice was

des Neuen von Patros, dem ehemaligen orthodoxen Bischof von Temeswar, der vom Berg Athos hierhergekommen war. Weitere Details über dieses Gotteshaus und Monument können wir in den meisten Büchern in den Kapiteln, die den wichtigsten Bauten der Stadt gewidmet sind, finden. Das Bild der Kathedrale ist auf unzähligen Postkarten und auf zahlreichen Büchern über Temeswar zu sehen.

Wenn wir uns wieder zum Theatergebäude umdrehen, bemerken wir auf der linken Seite den alten Flügel des Timișoara-Hotels (ehemaliger Sitz einer Bank und des Hotels **Pension Central**) neben einer Straße, an der auch das **Weissgebäude** steht. Auf der rechten Seite des Theaters, abgetrennt durch eine Straße, die für Handel und Kulturereignisse berühmt war, befindet sich das Gebäude des ehemaligen Hotels "**La Fleur**". Neben einem großen Parkplatz steht der **Löfflerpalast**, der heute ein **McDonald's-Restaurant** und eine Ladenkette beherbergt. Die Außenwand in Richtung Parkplatz trägt immer noch die Spuren der Schüsse von der Revolution 1989. Wenn wir weiter laufen, können wir das Gebäude der **Industrie- und Handelskammer** nicht

dinspre parcare auto poartă încă urmele de gloanțe trase aiurea în zilele revoluției din decembrie 1989. Continuând să ne plimbăm privirea nu putem să nu observăm frumoasa clădire a **Camerei de Comerț și Industrie** lângă care, imediat după colț se află **cinematograful Studio**, odată numit **Scala**.

Sărim peste imaginea blocului cu locuințe care încheie dreptunghiul central și ne întoarcem spre piațeta din dreapta unde întâlnim celebrul **Castel Huniade**, zidit de către Ioan Huniade între anii 1443-1448 pe locul unde fusese palatul regal al lui Carol Robert de Anjou, edificiu despre care știm că a fost mai apoi, între anii 1552-1716 reședința autorităților otomane, cazarmă de artilerie și arsenal până după cel de-al doilea război mondial și în final sediu al **Muzeului Banatului**. Istoria spune că toți regii care până la anul 1552 au vizitat Timișoara, au poposit în acest castel. Aici a locuit și **Ștefan Lossonczy** comitele de Timiș, ultimul dintre apărătorii

Muzeul Banatului
Museum of Banat
Das Banater Museum

used as the official residence of the Ottoman authorities. It then served as an artillery barracks and arsenal until after World War II. Eventually, it became the premises of the **Museum of Banat**. History relates that all royal visitors to Timișoara up until 1552 stayed in this castle. It was here that Ștefan Loșonț, **comite** (Count) of Timiș, the last of Timișoara's defenders in 1552, lived. During the subsequent Turkish occupation, as we noted earlier, the castle housed the **beys** (governors) of the Timișoara Pashalic. Battered and seriously damaged by the assaults of the besieging Hapsburg Imperial army, it had to be restored after 1716. After this, it languished as a depot until 1849, when the ardour of the Hungarian revolutionaries who laid siege to the town destroyed the building to such an extent that, in 1856, the Imperial administration had to rebuild their military base on the foundations of the old castle. Over time, however, it became a house of peace, namely what we see today: an imposing and richly endowed museum. A permanent exhibition on the first floor of the Museum illustrates the history of the building.

übersehen, neben dem sich gleich nach der Ecke das **Studio-Kino Studio**, früher **Scala** genannt, befindet.

Wir lassen die Wohnhäuser, die den Opernplatz abschließen, beiseite und wenden uns nach rechts, wo sich das berühmte **Huniadeschloss** befindet, das von Ioan Huniade zwischen 1443 und 1448 an der Stelle des ehemaligen Königspalastes von Carol Robert von Anjou erbaut wurde. Zur Zeit der türkischen Oberherrschaft von 1552-1716 war dort der Sitz der osmanischen Autoritäten. Danach, bis zum Ende des 2. Weltkriegs, war in dem Gebäude eine Armeekaserne und das Waffenarsenal und schließlich das **Banater Museum** untergebracht. Alle Könige, die bis zum Jahr 1552 in der Stadt weilten, hielten sich in diesem Schloss auf. Hier wohnte Ștefan Loșonț, der Graf von Temesch, der letzte Verteidiger Temeswars, im Jahr 1552 und danach, wie bereits erwähnt die Beglerbege von Temeswar. Nachdem es 1716 renoviert wurde, da es durch die Belagerung der kaiserlichen Truppen beschädigt worden war, wurde es lediglich als Lager benutzt, bis es 1849 von den ungarischen Aufständischen, die die Stadt belagerten, so

Timișoarei din anul 1552, iar în timpul ocupației turcești, cum aminteam mai sus, beglerbegii Pașalâcului de Timișoara. Zdruncinat și avariat de asediile armatei imperiale, după anul 1716 a trebuit supus lucrărilor de renovare ducând apoi, până în anul 1849, o existență modestă de depozit, când, ardoarea revoluționarilor maghiari ce-au asediat orașul a distrus atât de mult edificiul încât în anul 1856 administrația imperială s-a găsit în situația de a rezidi obiectivul militar pe fundamentul vechiului castel, acesta însă devenind în timp o casă a păcii, adică ceea ce vedem astăzi: un impunător și generos muzeu. Ca mărturie, la etajul I al Muzeului, o expoziție permanentă ilustrează pe larg istoria edificiului.

Cumva în spatele **Muzeului Banatului**, dacă trecem strada, ne întâmpină clădirea Liceului Electromotor, înălțată la sfârșit de secol (1900) și fostă **Școală de Arte și Meserii**.

La nord de Piața Victoriei, străbătând o stradă îngustă ce desparte clădirile teatrului de un lanț de magazine cochete, stradă unde se petrec astăzi spectacole și expoziții mondene și răsare cu ocazia sărbătorilor micul comerț „de agrement”, ajungem în **Piața Primăriei Vechi**, acum numită **Piața Libertății** (din martie 1948 și care odată s-a mai numit și **Piața Prințului Eugen** ori chiar **Piața de Paradă**).

Construită în decursul primei jumătăți a secolului XVIII pe locul fostului bazar din perioada turcească, a jucat rolul centrului administrativ al orașului, în piață aflându-se principalele clădiri ale administrației civile și militare din epocă. Aici vedem profilurile robuste ale edificiilor militare, fosta **Casă a Generalatului** zidită în anul 1723 și refăcută în repetate rânduri prin anii 1728, 1788, 1850 și 1860, apoi remodelată pe la 1900, acum sediu al **Cazinoului Militar** și alături, "**Cazarma nouă a Diviziei**", ridicată cam tot în aceeași perioadă. În fața lor străjuiesc încă cele două tunuri de fier din ultimul război mondial și monumentul regelui dac Decebal, ridicat în anul 1977.

Marea clădire a Statului Major o putem vedea în apropierea pieței și face parte din grupul clădirilor impunătoare ridicate, începând cu anul 1850, în locul celor

If we cross the street behind the Museum of Banat, we will find the building of the Electromotor High School, which was erected at the beginning of the 20th century and formerly housed the **School of Arts and Trades**.

To the north of Victory Square, if we walk along the narrow street which separates the theatre buildings from a row of smart little shops, a street where these days shows and fashionable exhibitions take place and where souvenir stalls spring up at festival times, we will reach the **Old City Hall Square**, now (though only since March 1948) called **Libertății Square**. It had previously been called **Prince Eugen Square** and **Parade Square**. Built in the first half of the 18th century on the site of the former Turkish bazaar, it has played a central role in the life of the city, since the main buildings of the civil and military administration were traditionally located here. One can see here the uncompromising outlines of such military buildings as the **Military Casino** (formerly the General's House), built in 1723 and restored many times (1728, 1788, 1850 and 1860), then re-modelled in around 1900, and beside it the **New Division Barracks** erected in approximately the same period. In front of these

stark zerstört wurde, dass die kaiserlichen Truppen 1856 ein neues Militärgebäude auf das alte Fundament bauen mussten. Heute dient es friedlichen Zwecken und beherbergt ein beeindruckendes, großes Museum. Im 1. Stock dieses Museums zeigt eine Ausstellung die Geschichte dieses Gebäudes.

Hinter dem **Banater Museum** stoßen wir, wenn wir die Straße überqueren, auf das Gebäude des Elektromotorlyzeums, das einst am Ende des 19. Jh. als **Handwerks- und Berufsschule** erbaut wurde.

Wenn wir im Norden des Opernplatzes durch die kleine enge Straße zwischen dem Theatergebäude und einer Ladenzeile mit hübschen kleinen Geschäften gehen, in der manchmal Ausstellungen und Vorstellungen stattfinden und Straßenhändler ihre Ware feilbieten, kommen wir zum **alten Rathausplatz**, heute (seit März 1948) **Freiheitsplatz (Piața Libertății)** genannt. Eine Zeit lang hieß der Platz auch **Prinz-Eugen-Platz** oder **Paradenplatz**.

Er wurde im Laufe der ersten Hälfte des 18. Jh. angelegt, nachdem vorher unter türkischer Herrschaft an seiner Stelle ein Basar gewesen war, und stellte damals das Verwaltungszentrum der Stadt dar, an dem sich alle wichtigen Gebäude der

Primăria veche
Old Town Hall
Das alte Rathaus

Cazinoul Militar
Military Casino
Militärkasino

distruse de bombardamentul de artilerie din 1849", ne spune **Florin Medeleț**. Și-apoi istoricul continuă "În colțul străzilor Alba Iulia și V.V. Delamarina se află așa numita "**Casă cu Atlanți**" la intrarea căreia canaturile porții sunt protejate de două tunuri din fontă pe jumătate îngropate în pavaj. Pe latura de vest, se află **Clădirea Garnizoanei** (1730) în care este adăpostit și **Muzeul Militar**." Această clădire unde au locuit guvernatorii militari ai Banatului, numită și **Edificiul Diviziei**, a fost construită pe fundațiile vechii cetăți din timpul lui Carol Robert și pe locul unde în anul 1727 se mai aflau încă ruinele unui mare bazar turcesc.

Rotindu-ne ușor cu privirea spre nord-vestul **Pieței Libertății** vedem impunătoarea clădire a fostului **Palat al Băncii de Credit**, situată pe locul în care exista Biserica Franciscanilor Bosniaci (Superiori) construită între anii 1733-1736. Prinsă și ea în jocul istoriei și al demolărilor și deci "dispărută" în anul 1911, biserica era odată amplasată în continuarea mănăstirii a cărei clădire adăpostește astăzi **Școala de Arte**. În zidul vechi al mănăstirii se poate observa și acum, înfiptă o ghiulea, încă de pe vremea asediului revoluționar maghiar.

Edificiul **Primăriei Vechi** are o istorie pe larg descrisă de **Nicolae Ilieșiu** care nota că la ocuparea

Casa cu Atlanți
House with Atlants
Haus mit den Gebäkkrägern

two buildings two iron cannon from the last World War and a monument to the Dacian king Decebal, erected in 1977, still keep a watchful guard.

The substantial General Staff building can be found close to the square and "forms part of a group of imposing buildings erected from 1850 onwards on the site of those destroyed by the artillery bombardment of 1849", says the historian **Florin Medeleț**. He continues, "On the corner of Alba Iulia and V.V. Delamarina Streets there stands the so-called **House with Atlants**, the sides of whose doorway are protected by two cast iron cannon more than half buried in the pavement. On the western side there is the **Garrison Building** (1730) which also houses the **Military Museum**". This building where the military governors of Banat resided, also known as the **Division Building**, was raised on the foundations of the old citadel dating from the time of Charles Robert and on a site where, in 1727, the ruins of a large Turkish bazaar were still to be seen.

As we slowly rotate our gaze to the north-west of **Libertății Square**, we can see the impressive building of the former **Credit Bank Palace**, standing on the site of the Bosnian Franciscan Church constructed between 1733 and 1736. This church, which "disappeared" in 1911 after losing out in the game of history and demolitions, was once joined onto the mon-

mentarischen und zivilen Verwaltung befanden. Hier können wir robuste Militärgebäude sehen wie etwa das **Militärkasino** (das ehemalige **Haus des Generalstabs**), das 1723 erbaut und in den Jahren 1728, 1788, 1850 und 1860 wiederholt umgebaut wurde und dann noch einmal um 1900 herum gemeinsam mit der 1850-1860 erbauten **Kaserne der 9. Division**. Vor dem Gebäude stehen noch immer die beiden eisernen Kanonen aus dem letzten Weltkrieg und das Denkmal des dakischen Königs Dezebal aus dem Jahr 1977. Das große Gebäude des Generalstabs befindet sich in der Nähe des Platzes und "gehört zu der Gruppe der nach 1850 - anstelle der unter der Bombardierung der Artillerie 1849 zerstörten - neu errichteten Gebäude.", schreibt **Florin Medeleț**. Er schreibt weiter: "An der Ecke Alba-Iulia-Straße/V.-Delamarina-Straße befindet sich das **Haus mit den Gebälkträgern, dessen Türflügel von zwei gusseisernen, zur Hälfte in das Pflaster eingelassenen Kanonen geschützt werden. Auf der Westseite befindet sich das Garnisonsgebäude** (1730), in dem das **Militärmuseum untergebracht ist.**" Dieses Gebäude, in dem die Banater Militärgouverneure wohnten und das auch **Divisionsgebäude** genannt wurde, wurde auf das Fundament der alten Festung aus der Zeit

Timișoarei de către trupele imperiale, prin anul 1716, în orașul inițial și în cartierele **Palanca-Mare** și **Palanca-Mică**, se găsea o populație compusă din români și sârbi. Aceștia își aveau o primărie proprie situată în locul unde se găsește astăzi **Liceul German**. Dar și coloniștii germani, care obținuseră privilegiul exclusivității de locuire a Cetății, și-au dorit o primărie a lor și astfel s-a ajuns la ridicarea edificiului care s-a zidit între anii 1731 și 1734, pe locul unde, se spune, în anul 1716 funcționa baia turcească a sultanului Ibrahim, afirmație contestată însă de reputatul istoric **Cristina Feneșan**. Dăltuită în gresie trandafir, inscripția otomană încastrată în zidul Primăriei Vechi, la poarta principală, cum se intra în edificiu, atesta în limba arabă construcția unui turn, dar s-a tradus în românește poetic: „Anul ridicării acestei băi, din timpul de groază sub Ibrahim Ehan, Hedsa 1053”.

Dorința coloniștilor germani de a-și zidi o Primărie proprie reiese din documentul „Catastrum civium”, unde se poate

vedea cum, în anul 1717, dintre cele 21 de puncte formulate într-o petiție, cea dintâi cerință a coloniștilor a fost ca „**Baia turcească**” să fie cedată spre a servi ca Primărie. Cu toate acestea se pare că localul băii n-a corespuns acestei intenții drept pentru care coloniștii au început în anul 1731 clădirea unei noi locații.

La temelia noului edificiu li s-a așezat următorul act: „**Sub glorioasa domnie a neânvinsului împărat Carol VI-lea, Domnul nostru preamilosiv, a fost pusă piatra fundamentală a noii Primării în 24 decembrie 1731, în prezența d-lui inginer Căpitan de la Coss, în locul d-lui Colonel Baron von Engelshofer, directorul general al biroului Domeniilor militare, în prezența d-lui Locot. Colonel al Pieții von Caroll, apoi a d-lui primar și a domnilor consilieri și domnului grefier.**”

Palat în Piața Libertății
Palace in Liberty Square
Palast am Libertății Platz

astery whose building is now the **School of Arts**. You can still see a cannon ball, dating from the Hungarian revolutionary siege, lodged in the old monastery wall.

The history of the **Old City Hall** building has been dealt with in detail by **Nicolae Ilieșiu**, who noted that at the time of the Imperial troops' occupation of Timișoara, around the year 1716, a mixed population of Romanians and Serbs inhabited the original town and the **Palanca Mare** and **Palanca Mica** quarters. They had their own City Hall located where the **German High School** may be found today. But the German colonists, who had obtained the privilege of being the only people permitted to live within the Citadel, also wanted a City Hall of their own. Thus the German City Hall came to be built between 1731 and 1734 on the site where, it is said, Sultan Ibrahim's Turkish bath had been in 1716. This view is however not accepted by the respected historian **Cristina Feneșan**. As one looks at the main entrance of the Old City Hall an Ottoman inscription, carved in red sandstone, may be seen to one side. This describes in Arabic the construction of a tower, but it has been freely translated into Romanian as "the year of the building of this bath, during the times of horror under Ibrahim Ehan, Hedsa 1053".

The desire of the German colonists to build a City Hall of their own can be seen in the **Catastrum civium** document, "which records that the first of the 21 points they made in a petition of 1717 was that "the **Turkish bath**" be given them to be used as a City Hall". Despite this, it seems that the bath premises proved unsuitable for this purpose and that the colonists therefore began, in 1731, to construct a new building for their City Hall.

The following inscription was chiselled into its foundation stone: *"During the glorious reign of the invincible Emperor Charles VI, our all-merciful Lord, this cornerstone of the new City Hall was laid in 24th December 1731 in the presence of the civil engineer Captain de la Coss, deputising for Colonel Baron von Engelshofer, the director of the Office of Military Administration; Lt. Colonel of the Square*

von **Carol Robert** gebaut, an eine Stelle, an der sich 1727 noch Ruinen des großen türkischen Basars befanden.

Wenn wir uns etwas in nordwestliche Richtung drehen, sehen wir das beeindruckende Gebäude des ehemaligen **Palastes der Kreditbank**, das an der Stelle der Kirche der bosnischen Franziskaner, erbaut zwischen 1733-1736, steht. Die Kirche geriet jedoch in das Mühlrad der Geschichte und wurde 1911 abgerissen. Sie bildete einst die Verlängerung des Klostergebäudes, in dem heute die **Kunstschule** untergebracht ist. In der Mauer des Gebäudes ist noch heute eine steckengebliebene Kanonenkugel aus der Zeit der osmanischen Besatzung zu sehen.

Die Geschichte des **alten Rathausgebäudes** wird von **Nicolae Ilieșiu** ausführlich beschrieben. Er berichtet, dass die kaiserlichen Truppen bei der Besetzung Temeswars 1716 in der eigentlichen Stadt und in den Vorstädten **Großpalanca** und **Kleinpalanca** eine aus Rumänen und Serben bestehende Bevölkerung vorfanden. Sie hatten ein eigenes Rathaus an der Stelle, an der sich heute das **deutsche Lyzeum** befindet. Aber auch die deutschen Kolonisten, die das Vorrecht erhalten hatten, innerhalb der Festung zu wohnen, wollten ein eigenes Rathaus, und so wurde 1731-1734 an der Stelle, an der 1716 noch das Bad des türkischen Sultans Ibrahim gestanden haben soll, das Rathaus errichtet. Die renommierte Historikerin **Cristina Feneșan** bestreitet jedoch die Existenz dieses Bades. Die osmanische Inschrift auf den mit Rosen verzierten Fliesen über dem Eingang, die in die Mauer der des alten Rathauses übernommen wurde, handelt auf Arabisch vom Bau eines Turmes, aber wurde ins Rumänische frei wie folgt übersetzt: *"Die Errichtung dieses Bades fällt in die schreckliche Zeit unter Ibrahim Ehan, Heds 1053."*

Der Wunsch der deutschen Kolonisten, ein eigenes Rathaus zu bauen, geht aus dem Dokument "Catastrum civicum" hervor. Ihm kann man entnehmen, dass in einer Petition aus dem Jahr 1717 der erste von 21 aufgezählten Punkten der Wunsch der Kolonisten war, das *"türkische Bad"* in ein Rathaus umzubauen. Das ehemalige Badehaus entsprach jedoch in

Noul sediu al Primăriei a fost terminat în anul 1734, pe frontispiciu așezându-se emblema orașului; o poartă deschisă între două turnuri ale unei cetăți puternice împrejmuită cu palisandre. Pe cele două părți ale emblemei, o inscripție în limba latină preamărea faptele eroice ale lui Eugen de Savoya, eliberatorul Timișoarei. Această inscripție însă a avut o viață scurtă fiind scoasă de pe frontispiciul Primăriei pentru a face loc celei noi, în anul 1782, când edificiul a fost radical renovat de către arhitectul **Iosif Aigner** și când Timișoara a ajuns oraș liber regesc.

Istoria renovărilor nu s-a oprit însă aici. În anul 1919, când Timișoara a ajuns, cum spune **Nicolae Ilieșiu**: „sub stăpânirea românească”, edificiul Primăriei se găsea "într-o stare cât se poate de slabă". După refacerea radicală a fațadei (lucrate din anul 1935) din înfățișarea vechiului edificiu din Piața Libertății s-a pierdut o mare parte. Dar și așa, clădirea care fascinează ochiul fotografiilor și se găsește prezentă în toate albumele orașului Timișoara este unul din locurile de referință pentru timișoreni.

Lipită de clădirea vechii primării germane (construită între anii 1731-1734, remodelată în 1782, restaurată în anii 1850 și 1935), din care spațiu primăria municipiului s-a mutat în noul sediu în 1949, se înalță o clădire cu farmacie la parter care avea în secolul trecut un cadran solar.

Clădirea alipită „**Primăriei Vechi**”, construită în 1730, adăpostea fostul han, „**La două Chei de Aur**” iar mai apoi Comisariatul și Cancelaria de Război.

La colțul străzii Vasile Alecsandri se află **Casa Strossmayer**, înălțată între anii 1839-1842 și mai târziu supraetajată iar continuând să ne rotim spre partea de răsărit a pieței putem vedea masivele clădiri bancare construite prin anii 1860-1863. Într-una dintre acestea trăiește lumea cărților din **Biblioteca Județeană**, înființată în anul 1904. Fațada clădirii se deschide spre micul parc străbătut odată în diagonală de tramvaie și de mai multe ori reconfigurat. Aici s-a instalat inițial monumentul **Sf. Ioan de Nepomuk** protectorul coloniștilor catolici așezați în Banat dar și patron al clădirilor și navigației. Monumentul, care-l înfățișează

Monumentul Sf. Ioan de Nepomuk
Statue of St. John of Nepomuk
Denkmal des Heiligen Johann Nepomuk

von Caroll, the Mayor, the Council, and the Clerk of the Court.”

The City Hall was finished in 1734, and the city's coat of arms – an open gate between two towers of a strong citadel encircled by palisades – was mounted on the façade. On either side of the emblem was a Latin inscription praising the heroic deeds of Eugene of Savoy, the liberator of Timișoara from the Turks. This inscription, however, proved to be short-lived as it was removed from the façade to make way for a new one in 1782, when the edifice was radically renovated by the architect **Iosif Aigner** and Timișoara became a free royal city.

However, this was not to be the last renovation. In 1919, when Timișoara came “under Romanian administration”, as **Nicolae Iliieșiu** puts it, the City Hall was “in the worst state imaginable”. After radical changes had been made to its façade in 1935, much of the former aspect of this old building in Libertății (Freedom) Square was lost. Even so, it continues to exert a fascination for photographers and no album of Timișoara can afford to omit it. For the people of Timișoara it is one of the buildings which symbolise their city.

Adjoining this old German City Hall (constructed 1731-1734, re-modelled in 1782, restored in the 1850s and in 1935), from which the Mayoralty moved to its new location in 1949, there is a building with a pharmacy on the ground floor. There was a sundial here previously.

This building next to the Old City Hall, built in 1730, was home to the old **At The Two Golden Keys** inn, then to the Police Station and the War Chancellery.

At the corner of Vasile Alecsandri Street is the **Strossmayer House**, erected between 1839 and 1842, to which another floor was later added. If we keep turning towards the eastern side of the square, we can see some massive banking buildings built around 1860-1863. The books of the **County Library** (founded in 1904) live in one of these buildings. The front of the building opens onto a small park which was once crossed diagonally by tramlines and that has been reconfigured

Palatul fostei Bănci de Credit
Former Credit Bank Palace
Palast der ehemaligen Kreditbank

keiner Weise den Anforderungen an ein Rathaus, und so wurde 1731 mit dem Bau eines neuen Gebäudes begonnen.

Dem Grundstein des neuen Gebäudes wurde folgendes Dokument beigelegt: *“Unter der glorreichen Herrschaft des unbesiegten Kaisers Karl VI., unserem mildherzigen Herrn, wurde der Grundstein des neuen Rathauses am 24. Dezember 1731 in Anwesenheit des Herrn Ingenieurs Kapitän de la Coss, anstelle von Baron von Engelshofer, dem Generaldirektor der Militärverwaltung und in Anwesenheit von Herrn Locot, Colonel von Carrol, des Herrn Bürgermeister, der Herren Stadträte und des Herrn Gerichtsschreiber gelegt.”*

Das neue Rathausgebäude wurde 1734 fertig. Über dem Eingang war das Wappen der Stadt angebracht: ein offenes Tor zwischen zwei Türmen einer mächtigen, von Palisaden umgebenen Festung. Auf beiden Seiten des Wappens würdigte eine lateinische Inschrift die Heldentaten von **Eugen von Savoyen**, dem Befreier Temeswars. Diese Inschrift machte jedoch bereits im Jahre 1782 einer neuen Platz, nachdem das Gebäude von dem

pe Sfântul Ioan de Nepomuk la picioarele Sfintei Maria este conceput în stil rococo și a fost dăruit la Viena de sculptorii **E. Wassenburger** și **F. Blim** după schițele lui **Raphael Donner**. Pe soclul monumentului, cele trei basoreliefuluri transpun în piatră legenda sfântului. Dar și acest monument nu și-a găsit odihna decât în anul 1970, căci după ce a vegheat asupra pieței între anii 1756-1851, a fost înlocuit din 1852 și până în 1936 cu un monument neogotic al **Fidelității și Victoriei** și apoi mutat în fața actualului Hotel Continental. Abia în vremea din urmă monumentul și-a redobândit locul și a fost restaurat în anul 2000.

Nicolae Iliieșiu a prețuit în mod deosebit acest monument și a scris: „Cel mai vechi monument de artă din Timișoara e al Sfântului Ion Nepomuc, ridicat în anul 1720, în fața Primăriei. Din însemnările ordinului iezuit, care se așează în Timișoara în anul 1717, se vede că în ziua de 16 mai 1722, credincioșii s-au adunat în fața Primăriei, în jurul statuii Sf. Ion Nepomuc, și prin cântări au adus mulțumiri lui Dumnezeu că i-a scăpat de Turci. Statuia

cioplită din piatră e opera unui sculptor necunoscut. În anul 1756 această statuie a fost mutată lângă vechea biserică a **Sfintei Ecaterina**, care se afla în fața Liceului de fete **Carmen Sylva**. Când s-a început zidirea cetății Timișoara, sub Carol al VI-lea, biserica **Sfânta Ecaterina** a fost demolată, iar statuia Sf. Ion Nepomuc a fost mutată pe partea dreaptă a **Bulevardului Regina Maria**, lângă podul **Decebal** în fața parcului **Regina Maria**. Aici rămâne până în anul 1908, când e mutată pe locul grădinăriei orașului.

Catolicii din Timișoara, – după izgonirea turcilor din Banat, - prin anii 1722-'24, înființează o societate religioasă, numită a Sf. Ion Nepomuc. Societăți catolice similare, numite și congregații, se găseau în diferite orașe, precum Praga, Viena etc., toate având scopul promovării dragostei creștine.

Această societate, în anul 1756, – ridică o nouă statuie patronului catolicismului din Banat, Sfântului Ion Nepomuc, în fața vechii Primării (Piața Libertății și fostă Piața Prinț Eugen). Se mai numește și statuia Mariei, având în partea superioară

several times. This was where the statue of St. John of Nepomuk – the patron saint of the Catholic colonists who settled in Banat and also of buildings and navigation – was initially located. The monument, which shows St John of Nepomuk at the feet of the Virgin Mary, is in the rococo style. It was carved in Vienna by the sculptors *E. Wasserburger* and *F. Blim* after drawings by *Raphael Donner*. The three bas-reliefs on the pedestal of the statue capture the legend of the saint in stone. But this monument only found a permanent home in 1970, for after having watched over the square between 1756 and 1851, it was replaced from 1852 until 1936 by a neo-gothic monument to Fidelity and Victory and then moved to a site in front of the present Continental Hotel. It is only in recent years that the monument has regained its place. It was restored in 2000.

Nicolae Ilieșiu valued this monument very highly, writing of it: "The oldest art monument in Timișoara is the statue of St. John of Nepomuk, originally erected in 1720 in front of the City Hall. The records of the Jesuit order, who established themselves in Timișoara in 1717, recount that on 16th May 1722 believers gathered in front of the City Hall around the statue of St. John of Nepomuk and thanked God in song for having saved them from the Turks. The stone statue is the work of an anonymous sculptor. In 1756 it was moved to a position near the old St. Catherine's church, facing the present *Carmen Sylva* girls' high school. When the building of the fortress of Timișoara began under Charles VI, *St. Catherine's Church* was demolished and the statue was moved to the right hand side of *Queen Maria Boulevard*, near *Decebal Bridge*, in front of *Queen Maria Park*. Here it stayed until 1908, when it was moved to the City nursery.

Around 1722-4, after the Turks had been driven out of Banat, the Catholics of Timișoara founded a religious society named after St. John of Nepomuk. Similar Catholic societies, also known as congregations, were to be found in other cities such as Prague and Vienna, all sharing the aim of promoting Christian love.

Architekten *Josef Aigner* komplett renoviert worden war und Temeswar freie Reichsstadt geworden war.

Die Geschichte der Renovierungen war damit jedoch nicht beendet. 1919, als Temeswar, wie *Nicolae Ilieșiu* schreibt, "unter rumänische Herrschaft" gerät, war das Gebäude in einem "denkbar schlechten Zustand". Bei einer kompletten Renovierung der Fassade (1935) ging ein großer Teil der Fassade des alten Gebäudes verloren. Aber auch in seiner jetzigen Form fasziniert das Gebäude die Fotografen, ist in allen Bildbänden über Temeswar präsent und ein allen Temeswarern bekannter Ort.

Unmittelbar neben dem alten deutschen Rathaus, aus dem die Stadtverwaltung 1949 in ein neues Domizil umzog, befindet sich ein Gebäude mit einer Apotheke im Erdgeschoss, die im letzten Jahrhundert eine Sonnenuhr hatte. Das genau neben dem "alten Rathaus" befindliche 1730 erbaute Gebäude wurde zunächst von dem Gasthaus "*Zu den zwei goldenen Schlüsseln*" und später vom Militärkommissariat genutzt.

An der Ecke der Vasile-Alexandri-Straße befindet sich das 1839-1842 erbaute und später aufgestockte *Strossmayerhaus*. Wenn wir uns weiter Richtung Osten drehen, sehen wir die massiven Bankgebäude aus den Jahren 1860-1863. Eines von ihnen beherbergt die Kreisbibliothek (gegründet 1904). Die Fassade des Gebäudes liegt gegenüber von einem kleinen, von Straßenbahnen durchquerten und mehrmals umgestalteten Park. Hier stand zunächst das Denkmal des *Heiligen Johann Nepomuk*, des Schutzpatrons der katholischen Kolonisten, die sich im Banat niedergelassen hatten, aber auch der Bauwerke und der Schifffahrt. Das Denkmal, das den *Heiligen Johann Nepomuk* zu Füßen der Jungfrau Maria darstellt, wurde in Wien von den Bildhauern *E. Wasserburger* und *F. Blim* nach Skizzen von *Raphael Donner* gemeißelt. Auf dem Sockel des Denkmals befinden sich drei Reliefs, die die Geschichte des Heiligen darstellen. Erst 1970 fand dieses Denkmal seinen heutigen Platz. Vorher war es, nachdem es 1756-1851 über den Platz gewacht hatte, 1852 durch ein

In 1756, this society erected a new statue to the patron of Catholicism in Banat, St. John of Nepomuk, in front of the Old City Hall in Libertății (Freedom) Square, formerly Prince Eugene Square. This is also called the statue of Mary, as it has a life-size figure of the Virgin Mary at the top. This statue was put up on the site of the previous one, which was moved to near the old church of St. Catherine. This new statue of St. John of Nepomuk was conceived in a highly decorated rococo style by the Viennese sculptors Blim and Wasserburger (as previously noted).

The statue of St. John of Nepomuk stood in front of the City Hall until 1852. In that year, on the orders of Emperor Franz Josef I, the Victory obelisk was erected in the "Military Forum" (Libertății Square), but this obelisk was later moved to the courtyard of the Roman Catholic Church in Josefin, in order to make room once more for the statue of St. John of Nepomuk, now left to guard Libertății Square in perpetuity. This is how the statue of St. John of Nepomuk came to stand where it stands today, in Piața Libertății.

The following scenes are carved on the statue: on one of its three sides we see the Bishop hearing the confession of the Empress. The second side shows him before the Emperor Wenceslas, who is demanding that he break the seal of the confessional. The third side portrays the saint being thrown into the river Vltava from the bridge in Prague.

Above these scenes are full-size statues of St. Boromeu, St. Sebastian and St. Rochus. In the upper part of the statuary group is a life-size statue of the Holy Virgin with a crown of stars around her head. Her presence in the statuary group explains why this statue is also known as the statue of Mary.

Up until 1852, that is, as long as this monument remained in front of the City Hall, there was a frieze of angels carved around its lower part, each holding a lantern in its hand.

The statue was rededicated in 1853 and placed where it stands today, in Libertății Square.

neugothisches Denkmal der Treue und des Sieges ersetzt worden und an eine Stelle vor dem heutigen Hotel Continental gebracht worden. Erst viel später hat es seinen alten Platz zurückerobert und wurde 2000 restauriert.

Nicolae Ilieșiu widmete dem Denkmal besondere Aufmerksamkeit und schrieb: „Das älteste, künstlerisch wertvolle Denkmal ist das des Heiligen Johann Nepomuk, das 1720 vor dem Rathaus errichtet wurde. Aus den Aufzeichnungen des Jesuitenordens, der sich 1717 in Temeswar niederlässt, geht hervor, dass sich am 16. Mai 1722 die Gläubigen vor dem Rathaus um die Nepomukstatue herum versammelten und Gott singend dankten, dass er sie von den Türken befreit hatte. Die Statue stammt von einem unbekanntem Steinmetz. 1756 wurde die Statue neben die alte Katharinenkirche gebracht, die sich gegenüber dem Mädchenlyzeum Carmen Silva befand. Als die Befestigungsanlagen Temeswars unter Karl VI. neu aufgebaut wurden, wurde die Katharinenkirche abgerissen und die Nepomukstatue fand einen neuen Platz auf der rechten Seite des Königin-Maria-Boulevards, neben der Dezebalbrücke gegenüber dem Königin-Maria-Park. Dort blieb sie bis 1908, als sie zur Stadtgärtnerei gebracht wurde.“

Die Katholiken in Temeswar gründeten – nach dem Abzug der Türken – 1722-1724 eine religiöse Gemeinschaft namens „Heiliger Johann Nepomuk“. Ähnliche katholische Gemeinschaften, Kongregationen genannt, gab es in verschiedenen Städten wie Prag, Wien, usw. Alle hatten zum Ziel, die christliche Nächstenliebe zu propagieren. Diese Gemeinschaft errichtete dem Schutzpatron des Katholizismus im Banat eine neue Statue gegenüber dem alten Rathaus. Die alte wurde neben die Katharinenkirche gestellt. Das Nepomukdenkmal ist im Rokokostil gehalten.

Der **Heilige Johann Nepomuk** bleibt bis 1852 vor dem Rathaus, als Kaiser **Franz Josef I** befiehlt auf dem „Militärplatz“ (Freiheitsplatz) einen Siegesobelisken zu errichten, der später in den Innenhof der römisch-katholischen Kirche im Josefin gebracht wurde, um erneut der Nepomukstatue Platz zu machen, die jetzt für

figura Sf. Fecioare, în mărire naturală. Această statuie a fost așezată în locul celei vechi, care a fost mutată lângă vechia biserică Sf. Ecaterina. Monumentul de artă a **Sf. Ion Nepomuc** e conceput în stil înflorit rococo de către sculptorii vienezi Blim și Wasserburger.

Sf. Ion Nepomuc rămâne în fața Primăriei până în anul 1852. În acest an, din porunca împăratului Francisc Iosif I, în „forul militar“ (Piața Libertății), se va ridica obeliscul Victoriei, acesta din urmă mutat mai apoi în curtea Bisericii Romano-Catolice din Iosefin, pentru a face din nou loc statuii Sfântului Ioan Nepomuc, lăsată acum să vegheze pentru totdeauna Piața Libertății.

Pe statuie sunt următoarele scene: Pe o latură din cele 3 e scena, când episcopul Nepomuc primește mărturisirea împărătesei, pe a doua latură e Sf. Nepomuc înaintea împăratului Venceslav, care vrea să afle taina spovedaniei, iar pe a treia latură e aruncarea lui Nepomuc de pe podul din Praga în râul Moldova.

Deasupra acestor scene, sunt statuile în mărire naturală ale sfinților Boromei, Sebastian și Rocus. În partea superioară a statuii e chipul Fecioarei Maria, în mărire naturală, cu o cunună de stele în jurul capului. După chipul acesta al Sfinței Fecioare i se mai zice și statuia Mariei.

Până în anul 1852, adică până când monumentul se afla în fața Primăriei, avea în jurul lui, jos, o ghirlandă de mai mulți ineri din piatră, care țineau în mâini câte un lampion.

În 1853 s-a făcut sfințirea din nou a statuii, așezată pe locul unde e azi din Piața Libertății. Continuându-ne plimbarea pe strada Vasile Alecsandri înspre Piața Unirii, întâlnim la colțul străzii Eugeniu de Savoya, clădirea **Casei Solderer**, înălțată 1740-1750, acolo unde se putea trage la fostul han **„La trei coroane”** și unde descoperim astăzi un mic restaurant cu terasă în stradă.

Apoi intrăm în cea mai mare piață istorică a Timișoarei care datează încă din anul 1733. **Piața Unirii**, odinioară numită **Domplatz** sau **Piața Losonczi**, a reprezentat inițial centrul burghez al Cetății și a fost restaurată în întregul său între anii 1980 și 1982. Geometric concepută, piața este flancată de un impunător ansamblu arhitectonic unde jocul volumelor și asimetria clădirilor încadrează un spațiu de cca 150/100 m.

Ajunși aici, de la bun început suntem atrași de muzica de orgă ce izvorăște dintr-o impunătoare clădire în stil baroc: **Catedrala romano-catolică (Biserica Episcopală romano-catolică)** sau **„Domul”** cum este numită simplu de locuitorii urbei. Ctitorie imperială sfințită de ziua împărătesei Maria Tereza la 30 aprilie 1754, pe când era încă neterminat, edificiul a fost ridicat după proiectul vienezului **Johann Jacob Schellblauer**, la definitivarea căruia au lucrat, pe rând, arhitecții și constructorii timișoreni **Caspar Dissl, Johan Lechner, Alexander von Steinlein și Theodor Kotska**.

Timișoara - centrul istoric
Timișoara - the historic centre
Temeswar - historische Altstadt

Continuing our stroll up Vasile Alecsandri Street towards Union Square, on the corner of Eugene of Savoy Street we meet the **Solderer House**, built between 1740 and 1750, where one could once stay at an inn called **At The Three Crowns**. Today this is a small restaurant which spills out onto the street.

Now we enter the largest historic square in Timișoara. Dating from 1733, **Unirii Square (Union Square)**, formerly known as **Domplatz** or **Losonczy Square**, initially represented the bourgeois centre of the Citadel. It was completely restored between 1980 and 1982.

Conceived in a geometric style, this square is bounded by an imposing ensemble of buildings, varied in size and far from symmetrical, which enclose an area approximately 150 by 100 m.

Upon arriving here we cannot help but be drawn by the sound of organ music issuing from an impressive baroque building: the **Roman Catholic Cathedral** or **"The Dome"**, as it is usually called. This imperial foundation, consecrated while still unfinished on Queen Maria Theresa's birthday on 30th April 1754, was designed by the Viennese architect Johann Jacob Schellbauer. The Timișoara architects and builders **Caspar Dissl**, **Johan Lechner**, **Alexander von Steinlein** and **Theodor Kotscka** worked on it in succession.

The historian **Nicolae Ilieșiu** tells us that this church was built according to the plans of the Viennese architect **Josef Emanuel Fischer von Erlach**. He also mentions that during the fighting with the Turks in 1788,

immer über den Freiheitsplatz wacht. Auf dem Sockel des Denkmals sind Szenen aus dem Leben des **Heiligen Johann Nepomuk** dargestellt: Auf der einen Seite ist zu sehen, wie der Bischof Nepomuk der Kaiserin die Beichte abnimmt, auf der zweiten sieht man Nepomuk vor dem Kaiser Venceslav, der das Beichtgeheimnis erfahren will, und auf der dritten Seite wie Nepomuk in Prag von der Brücke in die Moldau geworfen wird. Darüber befinden sich lebensgroße Abbildungen der Heiligen Boromir, Sebastian und Rochus. Im oberen Teil der Statue ist die lebensgroße Jungfrau Maria dargestellt, weshalb die Statue auch Marienstatue genannt wird. Bis 1852 war das Denkmal unten von einer steinernen Girlande mit Engeln, die einen Lampion halten, umgeben. 1853 wurde die Statue erneut geweiht.

Wenn man die Vasile-Alecsandri-Straße in Richtung Domplatz entlanggeht, sieht man an der Ecke zur Eugen-von-Savoyen-Straße das 1740-1750 errichtete **Soldererhaus**, das ehemalige Gasthaus **"Zu den drei Kronen"**; heute ein kleines Restaurant mit Terrasse.

Dann betreten wir den größten Platz mit historischer bebauung der Altstadt: den aus dem Jahr 1733 stammenden **Domplatz**, auch **Piața Unirii** (Platz der Vereinigung) oder **Losonczyplatz** genannt. Er war einst das bürgerliche Zentrum der Stadt und wurde zwischen 1980 und 1982 komplett renoviert.

Der geometrisch konzipierte Platz wird von einem beeindruckenden architektonischen Ensemble gesäumt, bei dem das Spiel der Formen und

Istoricul **Nicolae Ilieșiu** ne spune că biserica s-a construit pe baza planurilor arhitectului vienez **Josef Emanuel Fischer von Erlach**. Tot el amintește că în luptele cu turcii din anul 1788, biserica a servit drept depozit militar și că în cripta catedralei sunt adăpostite osemintele mai multor episcopi ai diecezei Cenadului. Cu toate că era un locaș de cult, spune același istoric, în anul 1849 o ghiulea a nimerit acoperișul bisericii care, în acel moment era plină de refugiați.

Descrișă de către arhitecți ca "amplasată dezaxat în raport cu axa lungă a pieței pe latura estică a acesteia", biserica domină piața și învăluită de stolurile de porumbei, în lumina zilei sau a felinarelor de seară, în crepuscul sau toropită de ploaie și lucirile ude ale caldarâmului, rămâne în memoria oricărei pelicule sau oricărui trecător ca emblematică pentru orașul Timișoara.

Tehnicienii interesați de amănunte ne spun că fiind construită pe un teren mlăștinos, consolidarea acesteia s-a făcut prin implantarea a sute de piloți de stejar, peste care s-a așternut o imensă cantitate de cărămidă arsă.

Întrând în răcoarea și tăcerea parcă vibrândă a edificiului putem vedea altarele artistic sculptate și apoi afla că pictura altarului principal a fost executată de **Michelangelo Unterberger**, pe atunci director al Academiei

Domul
The Dome
Der Dom

Palatul baroc
The Baroque Palace
Der Barockpalast

the church served as a military depot, and that the crypt of the church is home to the bones of several bishops of the Cenad diocese. The same historian tells us that notwithstanding its status as a place of worship, in 1849 the roof of the church was struck by a cannon ball at a time when the building was crowded with refugees.

Described by architects as “asymmetrically placed on the long eastern side of the square”, the cathedral dominates the Square. Whether surrounded by swirling flocks of pigeons by day, floodlit at night or basking in the rays of the setting sun, or indeed seen through falling rain with the wet pavement shining around it, the Dome finds a place in the celluloid or digital memory of every passing photographer as a building emblematic of Timișoara.

die asymmetrisch gestalteten Gebäude eine Fläche von 150 auf 100m umgeben. Sicher wird unser Blick zunächst auf ein beeindruckendes Barockgebäude fallen: die **römisch-katholische Kathedrale** (die **römisch-katholische Bischofskirche**) oder den **Dom**, wie die Kirche gewöhnlich genannt wird. Vom Kaiserreich gestiftet und anlässlich des Geburtstages von Maria Theresia am 30. April 1754 geweiht, als es noch gar nicht fertig war, wurde das Gebäude nach Plänen des Wieners **Johann Jacob Schellblauer** errichtet. An den Bauarbeiten waren auch die Temeswarer Architekten und Baumeister **Caspar Dissl**, **Johann Lechner**, **Alexander von Steinlein** und **Theodor Kotska** beteiligt.

Der Historiker **Nicolae Ilieșiu** schreibt, dass die Kirche nach Plänen des Wiener Architekten **Josef Emanuel Fischer von Er-**

de Arte Frumoase din Viena, pictură care-l reprezintă pe Sfântul Gheorghe (1754), afla că interiorul bisericii este înțregit de alte opt altare, opere ale lui **Ioan Muller** din Viena și pictate de praghezul **Johann Adam N. Schöpf** la anul 1772. Orga cu motor electric a fost construită în Timișoara în anul 1906. Fiind cea mai valoroasă operă de arhitectură baroc din Timișoara, biserica are altarele interioare construite în stil gotic, cu decorații în stil baroc cu elemente rococo.

Cu o acustica pregnantă și clară, spațiul domului găzduiește impresionante concerte de orgă fiind propice înregistrărilor de concerte. Cele două turnuri laterale veghează timpul cu mari ceasornice executate la anul 1764 de renumitul ceasornicar timișorean **Joseph Martin Ride** iar clopotul cel mare, turnat la Buda, și cântărind 1153 de kg., umple

piața cu sunet amintindu-ne de clipele sacre în care gândul credinciosului se poate întâlni cu semnul divinității protectoare.

Căutând să știm mai mult, aflăm că actuala orgă, construită după modelul celei de la Saint **Sulpice** (din Paris) de timișoreanul **Carl Leopold Wegenstein**, a înlocuit-o pe cea a vienezului **Paul Henke**, veche încă din anul 1767. Aceasta din urmă a fost dotată în anul 1906 cu un motor electric.

Pe aceeași linie cu biserica se ordonează casa în care a funcționat la începutul secolului XX “Banca Centrală Șvabească”, o clădire cu spații de locuit unde, la parter s-au deschis câteva localuri care pe vreme bună își extind în piață mici terase cochete, și unde, adăstând în fața unui pahar de bere sau a unei cești de cafea se poate privi în tihnă întreaga forfotă a pieței. Aceste localuri s-au aprins din nou peste timp, pe locul unde odată, la ușile luxoaselor restaurante frecventate de burghezia urbei, așteptau șiruri de trăsuri cu cai, ai căror vizitii eleganți purtau pălării tari și înalte... așa cum vedem în ilustrațiile epocii.

Despre viața mondenă din Timișoara de altădată avem câteva mărturii care încep cu perioada de dominație otomană, știut fiind faptul că turcii au adus odată cu tendința expansionistă a imperiului și ceva din farmecul tabieturilor orientale, tabieturi care combină taifasul, degustarea cafelei și a dulciurilor cu domestica și de altfel odihnitoarea leneveală, atât de bine venită printre nenumăratele noastre activități și veșnica tendință de agitație zilnică.

Din memoriile celebrului cronicar turc **Evliya Çelebi**, aflăm că aceste localuri, definite de istoricul **Ottendorf** drept “cârciumi în care se vindea cafea” s-au transformat în locul de întâlnire a unor grupuri de zeci de persoane, care îi reuneau nu numai pe cei trândavi și amatori de plăceri, ci și pe oamenii de spirit și litere. **Florin Medeleț** spune că “s-a construit, astfel, un centru al vieții literare și sociale, care a polarizat, deopotrivă, poeți, cărturari, jucători de șah și table (**tabla ve șatrence meșgul olur**), dar și demnitari bogați, obișnuiți să dea petreceri numai pentru a fi

Piața Unirii
Union Square
Domplatz

Experts interested in details say that as it was built on marshy land, hundreds of oak piles had to be driven into the ground, followed by a huge quantity of fired brick, to consolidate the foundations.

Going into the cool echoing silence of the edifice, we notice its artistically sculpted altars. We learn that the painting on the main altar (1754) representing St. George was executed by **Michelangelo Unterberger**, the then director of the Academy of Fine Arts in Vienna. Eight other altars built by **Ioan Müller of Vienna** and painted by **Johann Adam N. Schopf** of Prague (1772) complete the interior. The electrically powered organ was built in Timișoara in 1906. The Dome is the finest baroque building in Timișoara. Its altars are in the Gothic style, with baroque decorations and rococo elements.

With its excellent acoustics, the Dome often hosts impressive organ recitals and is ideally suited for concert recordings. The huge clocks made by the famous Timișoara clockmaker **Joseph Martin Ride** (1764), located in the two lateral towers, keep an account of time, while the great bell, cast in Buda and weighing 1,153 kg, fills the square with its tolling and reminds us of those sacred moments in which a believer's thoughts can rise to feel a sense of Divine protection.

We learn that the present organ, built by **Carl Leopold Wegenstein** of Timișoara on the model of Saint Sulpice in Paris, replaced an earlier one built by the Viennese Paul Henke in 1767.

On the same side of the square as the Dome stands a house that at the beginning of the 20th century was the Central

lach erbaut wurde. Weiter schreibt er, die Kirche sei bei den Kämpfen gegen die Türken von 1788 als Lager für militärische Gerätschaften benutzt worden. Ihre Krypta beherberge die sterblichen Überreste mehrerer Bischöfe der Diözese Cenad. Obwohl es sich um ein Gotteshaus handle, schreibt der Historiker, sei das Dach der Kirche 1849 von einer Kanonenkugel getroffen worden, zu einem Zeitpunkt, als sie voll mit Flüchtlingen gewesen sei.

Der Dom, der an der Ostseite ein Stück nördlich der Längsachse des Platzes steht, dominiert den ganzen Platz und ist tagsüber in eine Stola aus Tauben gehüllt und abends von Katzen umgeben. Während der Abenddämmerung oder nach einem Regenguss, der auch das Kopfsteinpflaster zum Glänzen bringt, zieht er die Fotografen an und bleibt in der Erinnerung jedes Vorübergehenden als Wahrzeichen für die Stadt Temeswar haften.

Bautechniker, die an Details interessiert sind, sagen, dass man, um den sumpfigen Boden zu konsolidieren, auf den er gebaut wurde, 100 Eichenpfosten in die Erde rammte, und mit einer großen Menge gebrannter Ziegelsteine bedeckte.

Wenn wir den kühlen, vor Stille vibrierenden Raum betreten, können wir die kunstvoll in Stein gehauenen Altäre sehen und erfahren, dass die Malerei des Hauptaltars von **Michelangelo Unterberger** ausgeführt wurde, der zu dieser Zeit Direktor der Akademie für schöne Künste in Wien war. Auf dem Gemälde ist der Heilige Georg dargestellt (1754). Im Inneren der Kirche befinden sich weitere acht Altäre, Werke

înconjurați de învățați și oameni de spirit. În schimbul câtorva bănuți (*nice akçeler ve pullar sarf idub*) cât costa o cafea, demnitarii amintiți puteau cumpăra ieftin tovărășia atât de râvnită a intelectualilor otomani". La multă vreme însă "transformarea cafenelelor în centre ale opoziției față de cărmuirea sultanului le-a determinat pe autorități să suprime asemenea localuri în care aveau loc discuții politice și comentarii potrivnice domniei sultanului Murad al IV-lea. La mijlocul secolului al XVII-lea, forța de atracție a cafenelelor i-a îngrijorat, în mod îndreptățit, nu numai pe reprezentanții puterii de la Istanbul".

Odată cu deprinderea acestui obicei "periculos", dar în esență prilej de desfătare și taifas, peste ani, se povestește că în vechea Timișoară, cafenelele erau foarte frecventate, fiind locul de întâlnire al elitei societății unde, scrie plin de savoare **Nicolae Ilișiu** "în fumul țigărilor la jocul de popice, biliard, ori cititul ziarelor se urzeau comploturi și intrigării. Fiind ziarele în acea vreme rare și deci și foarte scumpe, lumea frecventa cafenelele, unde afla ziare din țară și străinătate.[...] Cafenelele mai erau localuri unde jucau cărți, o patimă care era la modă și în veacul al XVIII-lea. Consiliul comunal în anul 1783, pentru a opri excesul jocului de cărți, dispune că la ora 10 seara, toate cafenelele să fie închise. Dacă proprietarii de cafelele tolerează în localurile lor jocul de cărți, în dumineci și sărbători înainte de ora 11, vor fi amendați pentru fiecare caz cu 12 floreni. În 1784, Consiliul comunal interzice jocurile: Pharao, Landsknecht, Ramșli, Ferbli, Trent-Quarent, Quindeci, Moliera, Sincere. Cafenelele erau aranjate după modelul celor vieneze, ceea ce a atras după sine ca Timișoara să fie numită "Mica Vienă.

Pe lângă fiecare cafea mai de seamă erau peruchieri, frizeri, care serveau publicul, după moda care se schimba și atunci foarte des."

Swabian Bank. It is now a residential building, but on the ground floor there are several pubs which in fine weather expand into the space of the square with smart little open-air terraces. Here you can calmly observe all the goings-on in the square while sitting over a glass of beer or a cup of coffee. These café-bars have sprung back to life on the very same spot where rows of horse-drawn carriages with their elegant top-hatted coachmen used to wait at the doors of the luxurious restaurants frequented by the city bourgeoisie, as contemporary prints show.

We have a number of testimonies to fashionable society life in old Timișoara. These begin with the period of the Ottoman domination. It is well-known that, along with the expansionist tendencies of their empire, the Turks also brought something of the charm of the Oriental way of life, combining as it did small talk, coffee drinking and sweet tasting with a certain domestic and generally restful idleness, still so very welcome among our countless activities and the non-stop stresses of daily life.

The famous Turkish chronicler *Evliya Çelebi* wrote in his memoirs that these venues, defined by the historian *Ottendorf* as “pubs that sold coffee”, turned into meeting places for groups of dozens of people, not only idlers and pleasure seekers but also men of spirit and letters. *Florin Medeleț* says, “Thus a centre of literary and social life was born. It brought together all sorts of poets, scholars, chess and backgammon players (*tabla va șanterne meșgul olur*), but also wealthy officials, who regularly gave parties with the sole purpose of surrounding themselves with scholars and men of spirit. In exchange for a few coins (*nice akçeler va pullar sarf idub*), the price of a cup of coffee, these officials could buy the very-much-coveted company of Turkish intellectuals. “Much later, however, “the development of the coffee-houses into centres of opposition to the Sultan’s rule led the authorities to shut down venues like this, the home of political discussions and the expression of opinions hostile to Sultan Murad IV’s government. By the middle of the 17th century, the attraction

von *Johann Müller* aus Wien und bemalt von dem Prager *Johann Adam N. Schöpf* im Jahr 1772. Die Orgel mit Elektromotor wurde 1906 in Temeswar gebaut. Der Dom ist das bedeutendste Barockgebäude in Temeswar. Die Altäre sind im gotischen Stil mit Dekorationen im Barock- und Rokokostil erbaut.

Wegen seiner ausgezeichneten, klaren Akustik finden im Dom häufig Aufnahmen von Orgelkonzerten statt. Die beiden seitlichen Türme wachen mit großen Uhren über die Zeit. Sie wurden 1764 von dem renommierten Temeswarer Uhrmacher *Joseph Martin Ride* gebaut. Die große Glocke, die in Budapest gegossen wurde, wiegt 1153 kg. Sie erfüllt den Platz bei feierlichen Anlässen mit ihrem Klang und gibt den Gläubigen ein Gefühl von göttlichem Schutz.

Die heutige Orgel, die nach dem Modell der Orgel von Saint-Sulpice in Paris von dem Temeswarer *Carl Leopold Wegenstein* gebaut wurde, ersetzte die des Wieners *Paul Henke* aus dem Jahr 1767.

Auf der selben Höhe mit der Kirche steht das Haus, das Anfang des 20. Jahrhunderts als “Schwäbische Zentralbank” diente, ein Gebäude mit Wohnungen, in dem sich heute im Erdgeschoss einige Lokale befinden, die bei gutem Wetter ihre Terrassen auf den Platz ausstrecken, von denen aus man bei einem Bier oder einem Kaffee das Leben auf dem ganzen Domplatz beobachten kann. Diese Lokale leben jetzt an der Stelle wieder auf, an der früher vor luxuriösen Restaurants des reichen Bürgertums Kutschen auf ihre eleganten Fahrgäste mit ebenso eleganten Hüten warteten, wie wir es auf alten Postkarten sehen können.

Über das damalige, mondäne Leben in Temeswar haben wir einige Zeugnisse, die frühesten aus der Zeit der osmanischen Herrschaft. Es ist bekannt, dass die Türken nicht nur andere Länder erobert haben, sondern dort auch den Zauber orientalischer Bräuche einführten, wie den Genuss von Kaffee und Süßigkeiten und den Müßiggang, der eine willkommene Abwechslung zur hektischen Aktivität des Alltags war.

Aus den Memoiren des berühmten türkischen Geschichtsschreibers *Evliya Celebi*

Alături de cafenelele ce funcționau în cartierul Cetate, vestite fiind cele ale lui Ion Barth, Delpondlo și Rudolf Magdeburg, erau la fel de faimoase „*Corabia și „Steaua de aur”*” din cartierul Iosefin. În cartierul Fabric renumite erau „*Păunul de aur”*”, „*Regele Englez*”, dar pe lângă acestea, datorită numărului mare de locuitori ce l-a depășit pe cel din celelalte cartiere ale orașului, “lucrau” în slujba plăcerii și a necesității numeroase alte cafenele, restaurante și hanuri, cum spune *Florin Medeleț*: „botezate de proprietari cu nume pline de umor și fantezie care dau măsura stilului de viață, atât de special al timișorenilor din secolele XVIII – XX, când la ușile localurilor, pe străzi (ne relatează *Griselini* la 1770-1780) tinerile fete dansau pentru a atrage clienții.”

În anii din urmă dar în apropierea zilei de azi, urmând tradiția celor care au oficiat de-a lungul timpului această plăcere a degustării unor arome în tihna taifasului și-a unei, e drept, otrăvitoare țigări, cafenelele au răsărit îndeosebi în zona centrală a orașului, pe vechile străzi din vecinătatea Pieții Unirii, obiectivul turistic cel mai bătut cu pasul de vizitatorii complexului arhitectonic care personalizează și-aduc acum și aici orașul din trecut.

În chiar perimetrul pavat cu piatra cubică al Pieții Unirii, un mare număr de cafenele își întind terasele pe timpul când se poate sta la ținuta lejeră a zilelor și nopților din anotimpurile calde, pentru ca iarna să se retragă cu forța și animația lor în odăile cu ziduri groase ale bătrânelor clădiri. Pe fața nordică a pieței se înșiră și trăiesc în bună vecinătate terasele *„Da Coruso”*, „*Jarmine”*, „*Himera*”, *„rude mai mici ale restaurantului „Scorillo”* și tare sofisticatului „*Vivaldi*”. Spre centrul pieței, *intr-un arhipelag de postamente* rotunde din lemn, acoperite cu uriașe pălării și umbrele imprimate cu vii reclame, *flotează insularele „Tropicana” și „Time Cafe”*. În aceeași piață coexistă prin diversitate „*Eclipse*” – *caffee & move* (de unde își sandwich-ul și pleci) „*Le Dome*” și-apoi „*Deja Vu*” și „*Van Graph K Fe*” și cofetaria „*Baroque*”, iar nu la mare

Monumentul Sfinței Treimi
The Holy Trinity Monument
Denkmal der Heiligen Dreieingkeit

exercised by these cafés was causing concern – and with good reason – to the local Turkish representatives of the Istanbul government, and not to them only.”

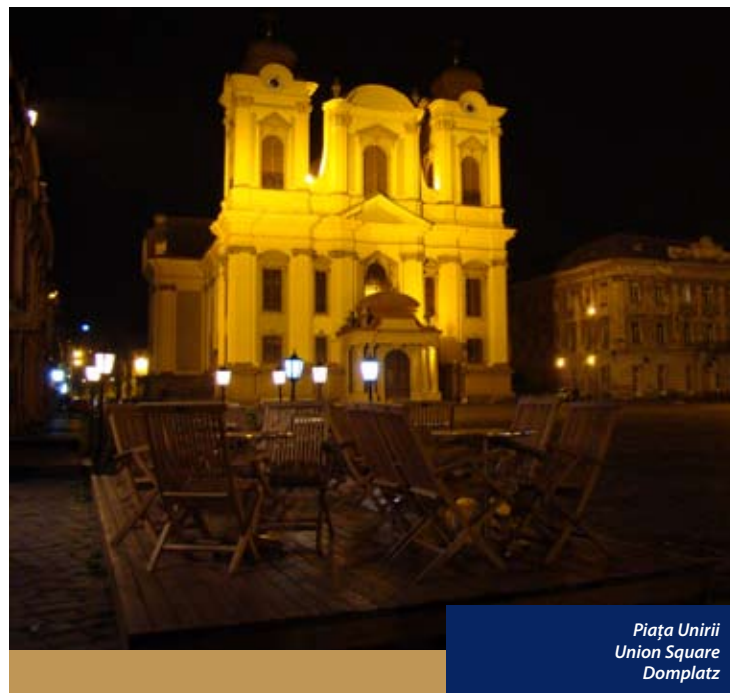
With the acquisition of this “dangerous” habit, which in essence was an opportunity for pleasure and small talk, cafés became extremely popular in old Timișoara as the meeting places of the elite of society. Here, as Nicolae Ilieșiu writes in redolent words: “intrigues and conspiracies were hatched amid clouds of cigarette smoke, at a game of bowls or billiards or over a newspaper. As newspapers were quite rare at that time and consequently very expensive, people would go to coffee houses because there they could find local and foreign newspapers. [...] The café was also a place where one could play cards – a very fashionable vice in the 18th century too. In 1783, in order to put a stop to excesses in card playing, the city council ruled that all cafés must close at 10 o’clock. If the owners tolerated card playing on their premises on Sundays or other holidays before 11 o’clock, they would be fined 12 florins for each offence. In 1784 the city council forbade the following card games: Faro, Landsknecht, Ramșli, Ferbli, Trente-Quarante, Quindeci, Moliera and Sincere. The coffee shops were laid out according to the Viennese pattern, and as a consequence Timișoara came to be called “the Little Vienna”.

Near every major café there were wig makers and barbers who provided a service to customers in line with the demands of fashion, which even then changed very frequently.”

Besides the cafés in the Cetate quarter, among which those of John Barth, Delplondo and Rudolf Magdeburg were famous, *The Ship* and *The Golden Star* in the Josefîn quarter were also well known. In the Fabric quarter *The Golden Peacock* and *The King of England* were renowned. Besides these, due to Fabric’s having the largest number of inhabitants of all the quarters of the city, numerous other cafés, restaurants and inns existed to serve pleasure and necessity. As *Florin Medeleț* says, these were “given amusing and imaginative names by their owners,

erfahren wir, dass diese Orte, definiert von dem Historiker *Ottendorf* als “*Gaststätten, in denen Kaffee verkauft wurde*”, sich zu Treffpunkten einiger Gruppen von zig Personen entwickelt haben. Dort trafen sich nicht nur Müßiggänger und Liebhaber des Genusses, sondern auch die geistige und kulturelle Elite. *Florin Medeleț* schreibt, dass “*so ein Zentrum des sozialen und literarischen Lebens entstand, das Dichter, Geschichtenerzähler, Schach- und Brettspieler (tabla ve șantrece meșgul olur) zusammenbrachte, aber auch Reiche, die gewöhnlich Feste organisierten, um von gebildeten Leuten umgeben zu sein. Für die paar Groschen, die ein Kaffee kostete (nice akceler ve pul-lar sarf idub), konnten sich die Reichen die Anwesenheit der türkischen Intellektuellen erkaufen.*” Nach einiger Zeit jedoch führte “*die Entwicklung der Cafés zu Zentren der Opposition gegen die Regierung des Sultans zur Schließung derartiger Örtlichkeiten, an denen politische Auseinandersetzungen stattfanden und Kommentare gegenüber der Regierung des Sultans Murad IV geäußert wurden. Mitte des 18. Jh. war die Anziehungskraft der Cafés besorgniserregend, nicht nur für die Machthabenden aus Istanbul.*”

Auch nachdem man von dieser „gefährlichen“ Angewohnheit, die Gelegenheit zum Feiern und zum Gespräch bot, etwas abgekomen war, wird berichtet, dass im alten Temeswar Cafés weiterhin sehr beliebt waren und Treffpunkte der Elite der Stadt blieben, schreibt *Nicolae Ilieșiu*, an denen “*im Zigarettenqualm, beim Billard spielen, Kegeln oder Zeitung lesen, Intrigen und Auseinandersetzungen ihren Ursprung hatten. Zeitungen waren selten in der Zeit und deshalb auch sehr teuer. Deshalb besuchten die Leute Cafés, in denen einheimische und ausländische Zeitungen auslagen. [...]. In den Cafés wurde auch Karten gespielt - eine Sucht, die im 18. Jh. Mode war. Der Stadtrat beschloss 1783 eine Sperrstunde der Cafés um 22 Uhr, um Exzesse beim Kartenspielen zu unterbinden. Wenn die Cafébesitzer das Kartenspiel in ihren Cafés an Sonn- und Feiertagen vor 11 Uhr vormittags tolerierten, wurden sie für jede Spielergruppe mit 12 Forint bestraft. 1784 verbietet der Stadtrat folgende Spie-*

Piața Unirii
Union Square
Diplomplatz

distanță, pe străduțele învecinate restaurantul evreiesc „*Hit Mosher*” și „*Papillon Cafe*”, acesta din urmă preferat de tânăra boemă; restaurantul italian „*Intermezzo*” (colț cu strada Vasile Alecsandri), apoi „*Piranha*”, un club care se autodenumește exotic, și „*Friends*” și „*Cafe Dominion*” din strada Palanca, excelent decorata „*Cafe Corso*” din strada Eugeniu de Savoia și-apoi superbul bar discotecă „*D’arc*” sau „*Java Coffee House*” din strada Augustin Pacha, și-apoi cafeneaua clasică „*Spirit*” și „*Irish Pub*” din strada Mercy și „*Coffee House*”, cu expozițiile sale de artă fotografică, din strada Vasile Alexandri iar către ieșirea înspre calea Aradului, coborând abrupt în fostele pivnițe acum spectaculos și ingenios restaurate, restaurantele „*Tunel*”, „*Intermezzo*”, „*Sinatra*” și „*Rustica*”.

Reântorcându-ne la interesul de-a cunoaște cât mai mult din ceea ce înseamnă orașul Timișoara vedem fața în față cu Domul, stăpânind latura apuseană a pieței, încastrată în impresionantul complex arhitectonic aparținând comunității sârbești, înălțându-se Catedrala Ortodoxă,

devenită după anul 1860 exclusiv sârbă. În interiorul său strălucește într-o baie de lumină un superb iconostas, pictat de lugojeanul *Constantin Daniel* între anii 1838-1843.

Lângă biserică găsim palatul **Eparhiei Sârbești (“Vicariatul”)**, construit între anii 1745-1747 și reconstruit apoi după 1900, palat cu fațada bogată în ornamentații. În centrul acestei construcții, la înălțime, așezată pe un fronton, se află stema Eparhiei, iar pentru ca cei din lăuntru să poată admira mai din plin splendoarea pieței s-a construit un balcon. Se mai spune apoi că muzeul Eparhiei conține numeroase obiecte de valoare, reprezentative pentru istoria dezvoltării culturale din Banat.

De cealaltă parte a bisericii își înalță fațada remodelată în anul 1983, **Casa Comunității Ortodoxe** sârbești construită în anul 1828.

Latura sudică a pieței este marcată de clădirea monumentală a noului **Muzeu de Artă**. Acest edificiu, cunoscut înaintea deosebi sub numele de **Palatul**

names which evoke the very characteristic lifestyle of the people of Timișoara in the 18th-20th centuries, when, as *Griselini* records for 1770-1780, young girls would lure customers through the doors of these venues by dancing outside in the street."

In the years between those times and our own days, as a continuation of the age-old tradition of providing places where people could savour fine coffee while lingering and chatting over an admittedly unhealthy cigarette, cafés sprang up particularly in the central part of the city, in the old streets around Unirii (Union) Square, the spot most visited by tourists, that is, in the area whose architecture best represents the ancient city and brings the past to life.

A large number of cafés spill out onto the open cobbled perimeter of Union Square at times of year when their customers can sit out for a coffee in summer clothes all round the clock. In winter they beat a noisy, animated retreat into the thick-walled rooms of the venerable buildings. Along the northern side of the square the *Da Coruso*, *Jarmine and Himerá* cafés and the *Scorillo* and highly sophisticated *Vivaldi* restaurants coexist side by side, each with its terrace on the square.

Towards the centre of the square, in an archipelago of round wooden plinths covered with huge awnings and parasols printed with garish advertisements, are to be found the floating islands of the *Tropicana* and *Time Café*. In the same square we can find such diverse establishments as the *Eclipse coffee&move* (where you grab a sandwich and go), *Le Dome*, then *Déjà vu*, *Van Graph K Fe*, and the *Baroque* cake shop; not far away, in the neighbouring side streets, are to be found the Jewish restaurant *Hit Mosher* and the *Papillon* café, this last favoured by bohemian youth, the *Intermezzo* Italian restaurant (on the corner of Vasile Alecsandri Street), a club whose name - *Piranha* - proclaims a self-conscious exoticism; then the *Friends* and *Café Dominion* in Palanca Street, the finely decorated *Café Corso* in Eugene of Savoy Street, then the smart *D'arc* disco-bar and the *Java Coffee House* in Augustin Pacha Street, then the classical *Spirit* café and the *Irish Pub* in Mercy Street, the *Coffee House* with its photographic exhibitions

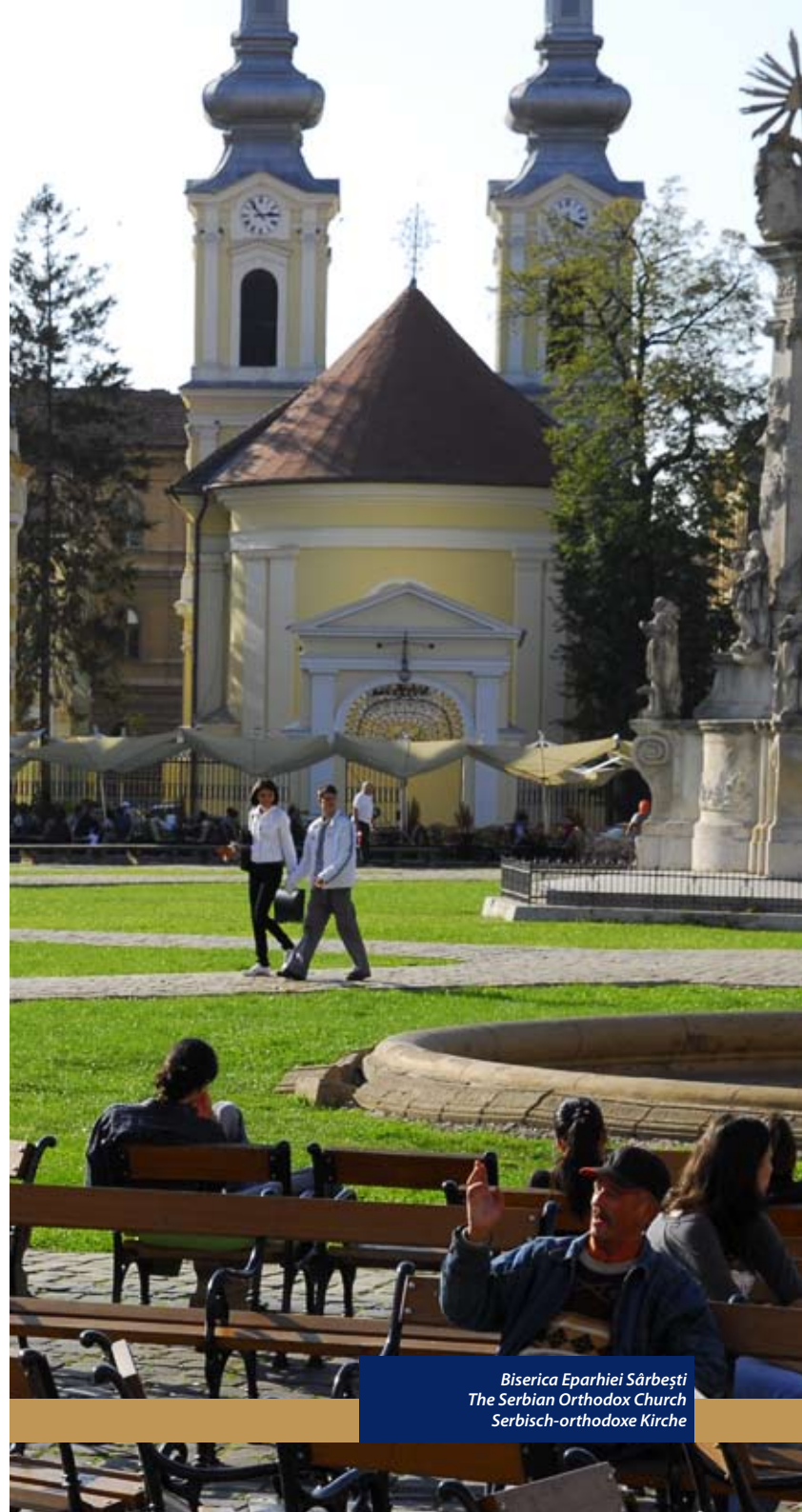
le ganz: Pharao, Landsknecht, Ramšli, Ferbli, Trent-Quarent, Quindeci, Moliera, Sincere. Die Cafés wurden nach dem Modell der Wiener Cafés gestaltet, was dazu beitrug, dass Temeswar den Namen "Klein Wien" erhielt.

Neben jedem angesehenen Café gab es Friseure und Perückenmacher, die das Publikum nach der damals bereits häufig wechselnden Mode bedienten".

Neben den Cafés in der Innenstadt waren die von Ion Barth, Delpondo und Rudolf Magdeburg sehr bekannt, sowie auch *"Corabia (Das Segelschiff)"* und *"Steaua de aur (Der goldene Stern)"* im Josefinviertel. In der Fabrikstadt waren *"Păunul de aur (Der goldene Pfau)"* und *"Regele Englez (Der englische König)"* bekannt, aber daneben dienten wegen der großen Einwohnerzahl, die die der anderen Viertel übertraf auch andere Cafés, Restaurants und Herbergen dem Wohl und den Bedürfnissen der Bürger. Laut *Florin Medeleț* waren sie *"von den Besitzern mit lustigen, fantasievollen Namen versehen, die den speziellen Lebensstil der Temeswarer im 18.-20. Jh ausdrücken."* „Zu dieser Zeit tanzten junge Mädchen vor den Türen der Lokale auf der Straße, um Kunden anzulocken.“, berichtet *Griselini* 1770-1780.

In den darauffolgenden Jahren und bis in die heutige Zeit sind, entsprechend der langjährigen Tradition der Stadt, einen aromatischen Kaffee und eine, wenn auch gesundheitsschädliche Zigarette bei einem gemütlichen Plausch zu genießen, wieder viele Cafés in der Innenstadt entstanden. Besonders in den alten Straßen in der Nähe des Domplatzes, der von Touristen, die sich beim Anblick der Architektur an die alte Zeit erinnern fühlen, häufig besucht wird, gibt es unzählige Straßencafés.

Vor allem in der warmen Jahreszeit, wenn man Tag und Nacht leicht bekleidet draußen sitzen kann, strecken die Cafés ihre Terrassen auf das Kopfsteinpflaster des Domplatzes aus, um sich im Winter in die dicken Gemäuer der alten Gebäude zurückzuziehen. Im Norden des Platzes sind dicht nebeneinander die Cafés *„Da Caruso“*, *„Jasmine“*, *„Himerá“*, die kleineren Verwandten des Restaurants

Biserica Eparhiei Sârbești
The Serbian Orthodox Church
Serbisch-orthodoxe Kirche

in Vasile Alecsandri Street, and, at the end of the square towards Calea Aradului, you can descend steeply into the **Tunnel, Intermezzo, Sinatra** and **Rustica** restaurants, all located in strikingly and imaginatively restored former cellars.

Returning to our aim of discovering as much as possible about what Timișoara means, we see, opposite the Dome, the tall Orthodox Cathedral which dominates the western side of the square. The cathedral, which is set in an impressive group of buildings belonging to the Serbian community, became exclusively Serbian after 1860. Inside it a beautiful iconostasis painted by **Constantin Daniel** of Lugoj between 1838 and 1843 glows in a pool of light.

To the left of the cathedral stands the **Palace of the Serbian Diocese**, built between 1745 and 1747 and rebuilt after 1900. It has a richly ornamented façade. The Diocesan crest can be seen centrally placed on a pediment high up on the front of the building. A balcony makes it easier for people in the building to admire the splendour of the square. The Diocesan museum is said to contain numerous valuable objects that illustrate the story of the cultural development of Banat.

On the other side of the church is the **House of the Serbian Orthodox Community**.

„**Scorillo**“, sowie das sehr feine „**Vivaldi**“. Eher in der Mitte des Platzes, in einem Archipel von runden Holzpodesten, treiben die Inseln „**Tropicana**“ und das „**Time Café**“, von riesigen Reklamesonnenschirmen bedeckt. Unmittelbar nebeneinander liegen völlig unterschiedliche Lokale wie das „**Eclipse-coffee&move**“ (du nimmst dein Sandwich und gehst), das „**Le Dome**“, danach das „**Déjà vu**“, das „**Van Graph K Fe**“ und die Konditorei „**Baroque**“, und nicht weit davon entfernt, in den Nebenstraßen das jüdische Restaurant „**Hit Mosher**“ und das „**Papillon Café**“, das vor allem die junge Boheme anzieht; das italienische Restaurant „**Intermezzo**“ (an der Ecke Domplatz/Vasile-Alexandri-Str), danach das „**Piranha**“, eine Kneipe, die sich selbst als exotisch bezeichnet, das „**Friends**“ und das „**Café Dominion**“ in der Palanca Straße, das sehr stilvoll eingerichtete „**Café Corso**“ in der Eugen-von-Savoyen-Straße und auch die schöne Disco-Bar „**D'arc**“ oder das „**Java Coffee House**“ in der Augustin-Pacha-Straße und auch das klassische Café „**Spirit**“ und das „**Irish Pub**“ in der Mercy Straße und

Baroc“, adăpostea prin anul 1733 Clădirea Oficiului Miner și Casieria militară menționată la doi ani după prima și extinsă în 1754. Cu fațada remodelată în anul 1886 și în această clipă când o urivim, aproape cu totul restaurată, uriașa clădire barocă numita inițial a **Guvernatorului** (1754-1719), apoi, peste timp a **Vechii Prefecturi** (1919-1943), a avut destinații dintre cele mai diverse. Astfel o perioadă a funcționat ca sediu al Poliției, apoi al Facultății de Medicină Veterinară (din anul 1955) și în sfârșit, din anul 1989 (proiect de restaurare și refuncționalizare început cam prin 1983 de către arhitecții **Doina și Șerban Sturza**) în ceea ce a devenit astăzi: **Muzeu de artă**.

Inginerul **Alexandru Cuțară** ne spune că între anii 1779 și 1848 edificiul devine

Casa Comitatului, apoi sediul Voivodinei (1849 – 1860). În anii 1885 – 1886 clădirea a fost renovată de arhitectul **Klein** și i s-a adăugat mansarda și feroneriile, devenind sediul al prefecturii. Construită în stil baroc, în acea epocă a avut renumele unuia dintre cele mai reprezentative monumente din Banat. Ne impresionează și astăzi cele două porți ale intrării principale, realizate în maniera barocului vinez, precum și cele două port-drapeluri în formă de lebădă, executate din fier forjat, care străjuiesc extremitățile fațadei.

Pe aceeași parte cu Palatul Baroc se află vechea clădire a fostului han “La Elefant”. Înălțată înainte de anul 1746 și remodela-

Muzeul de artă
The Art Museum
Das Kunstmuseum

It was built in 1828 but its façade was re-modelled in 1983.

The southern part of the square is dominated by the monumental building of the new Art Museum. This edifice, formerly known as the **Baroque Palace**, housed the Mining Office around 1733 and also the Military Payment Office, mentioned as having been in existence two years after the former and having been extended in 1754. Its façade was remodelled in 1886 and it has more recently undergone an almost complete restoration. This huge baroque edifice, initially called the **Governor's Building** (1754-1779), was later to be known as the **Old Prefecture Building** (1919-1943). It has served many diverse functions. For a time it was the Police Headquarters, then the home of the Faculty of Veterinary Medicine (after 1955), and finally, in 1989 (under a restoration and refurbishment project which had been begun in around 1983 by the architects Doina and Șerban Sturdza), it began its journey towards what it is today: the **Art Museum**.

The engineer **Alexandru Cușară** tells us that between 1779 and 1848 the building was the Shire Hall, then the administrative headquarters of Vojvodina (1849-1860). Between 1885 and 1886 it was renovated by the architect Klein, the roof profile and ornamental iron work being added, and became the premises of the Prefecture. With its baroque style, it was regarded as one of the most significant monuments in Banat at that time. Even today, we are impressed by the two entrance gateways, executed in Viennese baroque style, and by the two wrought-iron flag-holders, in the shape of swans, placed at the extremities of the façade.

On the same side as the Baroque Palace is the old building of the former **Elephant inn**, erected before 1746 and restructured several times. This stands next to an edifice built in Secessionist style at the beginning of the 1900s. Small restaurants and an old pharmacy function today on the ground floor of these two buildings.

Apropos of inns, the Turkish traveller **Evlîya Çelebi**, writing during the period of Ottoman domination, recorded the existence of three inns in Timișoara.

das „**Coffee House**“ mit seinen Fotoausstellungen in der Vasile-Alecsandri-Straße; in der Richtung Aradului-Straße kann man abrupt in ehemalige Keller hinabsteigen, die jetzt sehr schön und spektakulär restauriert sind. Dort findet man Restaurants wie „**Tunnel**“, „**Intermezzo**“, „**Sinatra**“ und „**Rustica**“

Wenn wir uns wieder der Geschichte der Stadt Temeswar zuwenden, sehen wir auf der dem Dom gegenüberliegenden, westlichen Seite des Platzes die orthodoxe Kathedrale der serbischen Gemeinde, die einen beeindruckenden Gebäudekomplex dominiert. Sie ist seit 1860 rein serbisch. In ihrem Inneren befindet sich eine sehr schöne Ikonostase von dem Lugoscher Maler **Constantin Daniel**, entstanden zwischen 1838-1843.

Neben der Kirche befindet sich der Palast des **serbischen Bistums** (das „**Vikariat**“) mit seiner reich verzierten Fassade, der zwischen 1745-1747 erbaut und 1900 umgebaut wurde. In der Mitte des Gebäudes über dem Fronton ist das Wappen des Bistums angebracht und ein Balkon, von dem aus man die Schönheit des Platzes bewundern kann. Das Museum des Bistums soll zahlreiche wertvolle Objekte enthalten, die die Geschichte der kulturellen Entwicklung des Banats illustrieren. Auf der anderen Seite der Kirche steht das **Haus der serbisch-orthodoxen Gemeinde** aus dem Jahr 1828, dessen Fassade 1983 neu gestaltet wurde.

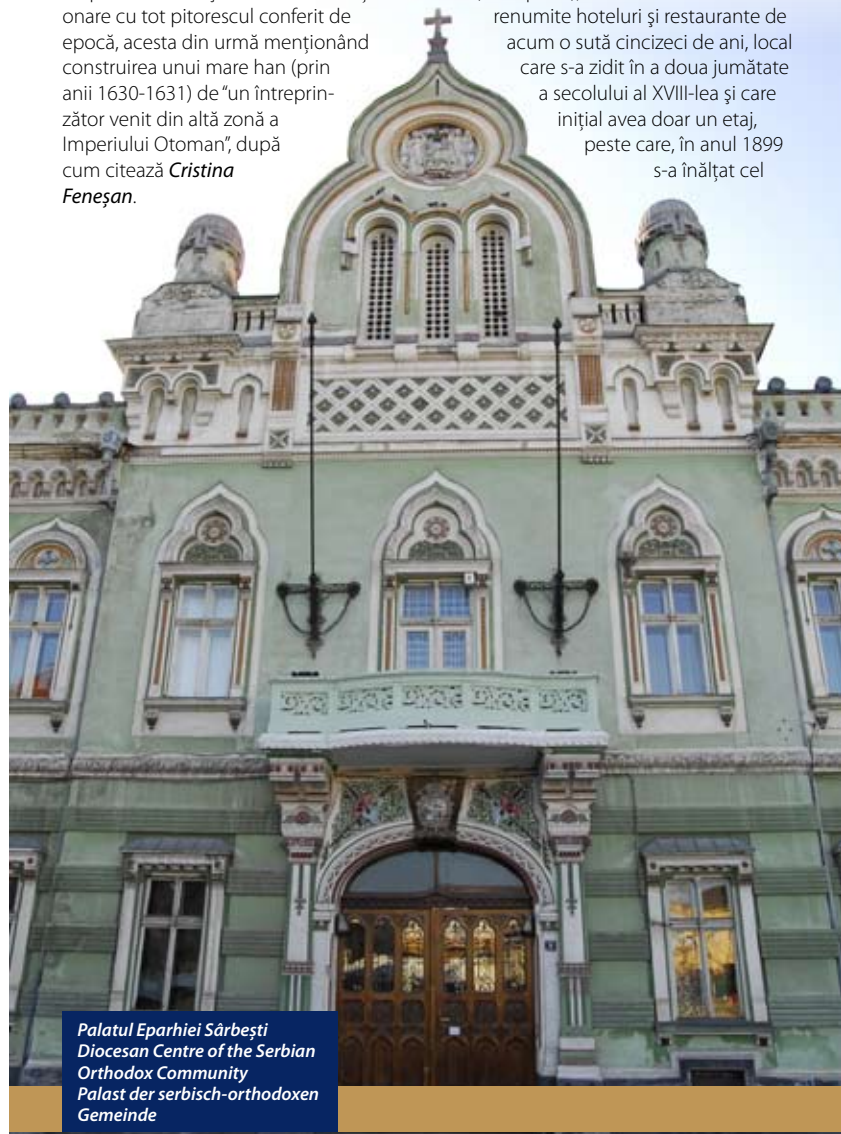
Die Südseite des Platzes ist von dem monumentalen Gebäude des Kunstmuseums geprägt. Das unter dem Namen „**Barockpalast**“ bekannte Gebäude beherbergte ab 1733 das Büro für Minenarbeiten und die Militärkasse, die zwei Jahre später erwähnt und 1754 ausgebaut wurde. Im Laufe seiner Geschichte erfüllte das riesige Barockgebäude die verschiedensten Funktionen. So wurde es zeitweise **Gouverneurspalast** (1754-1819) und später die alte Präfektur genannt (1919-1943). 1846 wurde die Fassade neu gestaltet und auch im Moment werden Restaurierungsarbeiten durchgeführt. Eine Zeit lang diente es als Sitz der Polizei, später als Gebäude der Veterinärmedizinischen Fakultät (ab 1955) und schließlich seit 1989 (mit der Renovierung wurde 1983

tă în mai multe rânduri, se învecinează cu o clădire construită în stil secesionist abia la începutul anilor 1900. La parterul lor funcționează astăzi mici restaurante și o veche farmacie.

Fiindcă veni vorba despre hanuri, în perioada de dominație otomană, călătorul turc **Evlîya Çelebi** semnalează existența în Timișoara a trei hanuri iar **Heinrich von Ottendorf** și apoi cronicarul **Ali** le descrie amplasamentele și tabietul de funcționare cu tot pitorescul conferit de epocă, acesta din urmă menționând construirea unui mare han (prin anii 1630-1631) de „un întreprinzător venit din altă zonă a Imperiului Otoman“, după cum citează **Cristina Feșean**.

Urmează apoi, pas cu pas în dezvoltarea orașului, pe lângă hanuri și cafecele, apariția unor localuri specializate în a oferi hrana călătorilor dar și preparate culinare pentru cei care doresc să dea mâncarea de acasă pe cea gătită de bucătari profesioniști și a o savura în atmosfera unor ambianțe anume: restaurantele.

Printre celebrele localuri de altădată s-a remarcat, așa cum spuneam, „**Trompeta**“ (Trompeter), unul dintre cele mai renumite hoteluri și restaurante de acum o sută cincizeci de ani, local care s-a zidit în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și care inițial avea doar un etaj, peste care, în anul 1899 s-a înălțat cel

Palatul Eparhiei Sârbești
Diocesan Centre of the Serbian
Orthodox Community
Palast der serbisch-orthodoxen
Gemeinde

Their location and organisation were described by *Heinrich von Ottendorf* and then by the chronicler *Ali*, with all the picturesque atmosphere that belongs to the period. *Ali*, as quoted by *Cristina Feneșan*, also mentions the building of a large inn (in around 1630-1631) by "an entrepreneur who had arrived here from another part of the Ottoman Empire".

As the town developed, the next step after inns and cafés was the appearance of restaurants, with their twin aims of offering refreshment to travellers and also culinary specialities to those who wished to exchange home cooking for food prepared by professional chefs and to savour it in a variety of lively ambiances.

Famous Timișoara restaurants of former times included **The Trumpet (Trompeta)**, which was one of the best-known hotel-restaurants 150 years ago. This was built in the second half of the 18th century and originally had only one upper floor, a second being built in 1899. Around 1780, a single room there cost 15 Kreuzers and a full meal 10 Kreuzers. The Emperor Francis stayed at this elegant hotel in 1807. *Nicolae Ilieșiu* tells us that "the rich people of the province used to spend their money at the **Trompeta** Restaurant. The father of Nikolaus Lenau spent a large part of his fortune there." Listing the restaurants of that epoch, the same historian goes on to say: "One of the oldest restaurants in Timișoara was the **Golden Colt**. In 1721, a widow, Maria Francisc Devaldin, the owner of the **Golden Colt**, whose site is not known, married the innkeeper of **The White Swan**. In 1744, Councillor John Gheorghe Supper was granted permission to run the **Golden Colt** in his newly-built house. In 1742, a builder named Widmesser obtained the right to publicly register his business **The Red Bull**. This restaurant was already in existence in 1720, but its name had not been registered."

We do not know the exact date when the former **Golden Stag** restaurant was constructed. What is known is that, in 1740, Iosif Leibnitzer, a member of the City Council, bought a house called **The Stag** from the Jesuit order for the sum of 3,500 florins – payable within three years.

unter der Leitung der Architekten Doina und Șerban Sturdza begonnen) als das, was es heute ist: **Kunstmuseum**.

Der Ingenieur **Alexandru Cuțară** schreibt, dass das Gebäude zwischen 1779 und 1848 der Sitz der Grafschaft und später des Fürstentums wird (1849-1860). 1885-1886 wurde es von dem Architekten **Klein** renoviert, aufgestockt, mit Kunstschmiedearbeiten versehen und wurde Sitz der Präfektur. Es galt einst als das schönste Barockgebäude im Banat. Auch heute beeindruckt das Hauptportal im Wiener Barock ebenso wie die beiden gusseisernen Fahnenhalter in Form von Schwänen am Ende der Fassade.

Auf derselben Seite des Platzes befindet sich das alte Gebäude des Gasthauses **"Zum Elefanten"**, das vor 1746 erbaut und mehrmals umgestaltet wurde. Unmittelbar daneben steht ein um 1900 erbautes Haus im Sezessionsstil. Das Erdgeschoss dieser Gebäude beherbergt heute einige Restaurants und eine alte Apotheke.

Apropos Restaurants: zur Zeit der osmanischen Herrschaft gab es laut *Evlıya Celebi* drei Herbergen in Temeswar und *Heinrich von Ottendorf* sowie der Geschichtsschreiber *Ali* beschreiben ihre Lage und ihre Funktionsweise mit vielerlei pittoresken Details. *Ali* erzählt auch von einer großen Herberge (in den Jahren 1630-1631) von **„einem Gastwirt aus einer anderen Gegend des osmanischen Reiches“**, wie auch *Cristina Feneșan* schreibt.

Im Laufe der Zeit, parallel zur Weiterentwicklung der Stadt, entstehen neben Herbergen und Cafés auch verschiedene Restaurants für Reisende, in denen selbstverständlich auch die Einheimischen essen konnten, wenn sie zur Abwechslung von professionellen Köchen zubereitete Speisen in einer angenehmen Umgebung genießen wollten.

Eines der berühmtesten Restaurants von damals war **"Die Trompeta"**, die, in der zweiten Hälfte des 18. Jh. erbaut nur eine Etage hatte, im Jahr 1899 jedoch aufgestockt wurde. Ein Zimmer kostete 1780 15 Kreuzer und ein gutes Menü 10 Kreuzer. Im Jahre 1807 wohnte sogar Kaiser Franz in diesem eleganten Hotel. *Nicolae Ilieșiu* schreibt: **"Die Reichen aus der Provinz verschwendeten ihr Geld in**

de-al doilea. Se spune că prin anul 1780 o cameră cu un pat costa 15 cruceri iar un meniu copios 10 cruceri. În anul 1807, locuiește în acest elegant hotel împăratul Francisc. *Nicolae Ilieșiu* ne povestește că "Bogătașii din provincie își cheltuiau banii în restaurantul Trompeta. Aici s-a dus și o bună parte din averea tatălui lui Lenau." Înșirând restaurantele epocii același istoric pomenește: "Unul dintre cele mai vechi restaurante din Timișoara a fost **"La Mânzul de Aur"**. În anul 1721, văduva Maria Francisc Devaldin, proprietara casei **"Mânzul de Aur"** al cărei loc nu-l știm, se căsătorește cu un cârciumar al localului, **"Lebeda albă"**. În 1744, se permite consilierului Ion Gh. Supper, așezarea firmei **"La Mânzul de Aur"**, în casa sa nou zidită. În 1742, zidarul Widmesser, obține dreptul de-a pune firma **"La Boul Roșu"**. Restaurantul exista încă în 1720, dar nu avea firma înregistrată.

Nu cunoaștem data zidirii fostului restaurant **"Cerbul de Aur"**, știm însă că în anul 1740, Iosif Leibnitzer, membru în consiliul comunal, cumpără de la ordinul lezuților casa **"Cerbul"** pentru suma de 3500 floreni –plătibilă în trei ani. Una dintre cele mai vechi edificii ale Timișoarei e casa de lângă fostul restaurant **"Cerbul de Aur"**, colțul fostei străzi Lonovici cu strada Eugen de Savoya. Această casă s-a zidit în anul 1721 și era destinată pentru o măcelărie comunală. **"Ce 7 electori"** e semnalat ca hotel și restaurant încă din secolul XVIII.

În cartierul Cetate se aflau restaurantele: **"Țarul rusec"**, **"Cele 3 coroane"**; în cartierul Fabric: **"Mânzul Alb"**, **"Trei Ciocârlii"**, **"Trei Broaște"**, **"Trei Regi"**, **"Trei Husari"**, **"Ciarda turcească"** și **"Regele englez"** (în curtea căruia dădea reprezentării **teatrul de vară, Arena**), în cartierul Iosefin: **"Steaua de aur"**.

One of the oldest buildings in Timișoara is a house near the old site of the **Golden Stag** restaurant, on the corner of the former Lonovici Street and Eugene of Savoy Street. This house was built in 1721 as a butcher's shop. **The Seven Electors** is also mentioned as a hotel and restaurant as early as the 18th century.

In the Cetate quarter there were restaurants called **The Tsar of Russia** and **The Three Crowns**. In the Fabric quarter, there were **The White Colt**, **The Three Skylarks**, **The Three Frogs**, **The Three Kings**, **The Three Hussars**, **The Turkish Inn**, and **The King of England**—in whose courtyard a summer theatre called **Arena** used to give performances. In the Josefina quarter there was a restaurant called **The Golden Star**.

The Fabric quarter was also famous for its large number of restaurants which attracted both locals and travellers with their cuisine and atmosphere. It seems that their regular customers were the military and public clerks from the Cetate quarter, as in restaurants in Fabric the etiquette was not as formal and discretion was guaranteed by the distance from home or workplace. Lined up along the Bega Canal and the main streets in an almost unbroken series, the restaurants had amusing, picturesque names. One could have a great time at **The Green Hunter**, or the **Merry Miller**, the **Turkish Prince**, (a restaurant which, as is well known, gave its name to an entire residential area) the **Golden Cock**, the **Golden Pigeon**, **The Moroccan**, the **Turk's Head**, the **Three Hussars**, the **White Cross**, the **White Lamb** or the **White Wolf** (of which last **Florin Mededeț** says that it had stabling for 100 horses and cellars with over 1000 casks of wine), **The Golden Lion**, **The Tiger**, **The Pelican** or **The Green Wreath**. This list of names alone makes one think of a great night out on the town and fills the imagination with what used to go on, including the charm of colour and activity, and picturesque period details.

The are mentions of restaurants in the other quarters too, for example the one set up by the German community in what is now Bălcescu Square in around the 1890s-1900s. This had a club, a res-

dem Restaurant Trompete. Auch Lenau Vater ließ einen großen Teil seines Geldes dort. Weiter berichtet der Historiker über andere Restaurants: *„Eines der ältesten Restaurants in Temeswar war „Zum goldenen Fohlen“. 1721 heiratet die Witwe Maria Francisc Devaldin, die Eigentümerin des Hauses, dessen Lage unbekannt ist, den Besitzer des Lokals „Weißer Schwan“. 1744 darf der Stadtrat Ion Gh. Supper das neue Gebäude des Lokals „Zum goldenen Fohlen“ beziehen. 1742 erhielt der Maurer Widmesser das Recht, das Restaurant „Zum roten Stier“ zu eröffnen. Das Lokal existierte bereits 1720, war aber nicht offiziell eingetragen.“*

Das Baujahr des Gebäudes, in dem früher das Lokal *„Der goldene Hirsch“* war, ist unbekannt.

Man weiß allerdings, dass 1740 der Stadtrat Josef Leibnitzer das Gasthaus *„Hirsch“* vom Jesuitenorden zum Preis von 3500 Forint, zahlbar innerhalb von drei Jahren, aufkauft. Eines der ältesten noch erhaltenen Gebäude Temeswars ist das Haus neben dem ehemaligen Restaurant *„Der goldene Hirsch“*, das sich an der Ecke ehemalige Lonovici Straße/Eugen de Savoya Straße befindet. Dieses Haus wurde 1721 als eine Metzgerei erbaut. *„Die 7 Kurfürsten“* war noch im 18. Jh. Hotel und Restaurant.

Im Viertel *„Cetate“* gab es die Gasthäuser *„Der russische Stier“*, *„Die drei Kronen“*, in der Fabrikstadt: *„Das weiße Fohlen“*, *„Die drei Lerchen“*, *„Die drei Frösche“*, *„Die drei Könige“*, *„Die drei Husaren“*, *„Das türkische Restaurant“* und *„Der Englische König“* (im Garten war das Freilichttheater *Arena*). In der Josefstadt lag *„Der goldene Stern“*.

*Das Fabrikviertel war für seine große Anzahl an Restaurants bekannt, die mit ihren Speisen und ihrem Ambiente sowohl Einheimische als auch Reisende anzogen. Auch die Soldaten und die Beamten aus der Innenstadt waren dort treue Gäste, wegen der weniger strengen Etikette und der größeren Diskretion, durch die weitere Entfernung zu ihren Wohnungen. Am Begakanal und an den Hauptstraßen lagen viele Lokale mit ausgefallenen und lustigen Namen. Hier konnte man im *„Grünen Jäger“*, im *„Fröhliche Moral“*, im *„Türkischen Prinzen“*, ein Gasthaus, nach dem später das ganze Viertel benannt*

Palat în Fabric
Palace in Fabric area
Plast in der Fabrikstadt

Cartierul Fabric era de altfel celebru pentru numărul mare de restaurante care ademeneau cu bucatele și ambița lor localnică și călătorii. Aici se pare că veneau frecvent drept clientelă, militarii și funcționarii publici din cartierul Cetate, unde eticheta nu era atât de țăfnoasă iar discreția unor clipe mai relaxate, garantată de distanța de locul de muncă ori casă. Înșirându-se aproape unul după altul de-a lungul canalelor râului Bega și al străzilor principale, localurile purtau nume pitorești și hazlii. Aici puteai petrece la *„Vânătorul Verde“* sau la *„Morarul Vesel“* la *„Prințul Turcesc“*, restaurant care a împrumutat cu faimă numele unei întregi zone de locuit; la *„Cocoșul de Aur“* ori la *„Porumbelul de Aur“*, *„La Marocan“* sau la *„Capul turcului“*, la *„Trei Husari“* ori la *„Crucea Albă“*, la *„Mielul Alb“* sau la *„Lupul Alb“* (despre care **Florin Mededeț** spune că era dotat cu grajduri pentru 100 de cai și pivnițe cu peste 1.000 de vedre de vin), la *„Leul de Aur“*, *„La Tigru“*, *„La Pelican“* ori *„La Cununa Verde“*. Până și doar această înșiruire te duce cu gândul la o tentantă escapadă și umple imaginația cu ceea ce se întâmpla odată, cu întreg șarmul de culori, agitație și detalii picante ale epocii. Dar și în celelalte cartiere sunt amintite localuri precum spre exemplu cel amenajat de comunitatea germană în actuala

Piața Bălcescu, prin anii 1890-1900, local ce conținea un club, un restaurant cu popicărie și grădina de vară. Acest complex social era folosit însă îndeosebi ca loc de întâlnire pentru membri comunității, pentru că în zonă abia după cel de-al doilea război mondial apar adevăratele restaurante și cârciumi.

Faimoase în cartier au devenit apoi *„Răchita Roșioară“*, amenajat în anul 1948, loc preferat de studenți și tineri pentru amplasamentul pitoresc pe malul Begăi; la nu mare distanță, pe malul opus, *„Terasa Flora“*, amenajat în anul 1969 de către arhitectul **Ștefan Iojică**, iar la intersecția străzilor Romulus cu Odobescu, celebrul local *„Șari Neni“*, loc frecventat de o clientelă mai aparte și pentru faptul că acolo funcționase odată un tot atât de celebru bordel. La marginea cartierului, lângă marele stadion al orașului apăruse în anul 1962, restaurantul *„Stadion“*, botezat cu umor de către clienți, *„Cățeaua leșinată“*, local care a fost dărâmat prin anii '90 pentru a face loc mai întâi unei cofetării și apoi unei benzinării.

După cel de-al doilea război mondial au apărut mai întâi restaurantele incluse în complexul hotelurilor (*„Continental“*, *„Timișoara“*, *„Central“*), sau în locurile unde în respectiva perioadă funcționau cele „preluate“ de la foștii proprietari în timpul

restaurant with a skittle alley and a summer garden. However, this was used primarily as a meeting place for the members of the German community; only after the Second World War did ordinary restaurants and pubs appear in this area.

The *Red Weeping Willow* (*Răchita Roșioară*), opened in 1948, became well-known in this quarter later. It was popular with students and young people because of its picturesque location on the bank of the Bega River; not far away, on the opposite bank, there was the *Flora Terrace*, designed and built in 1969 by the architect Stefan Iojică. The well-known *Șari Neni* at the intersection of Romulus and Odobescu Streets was frequented by a rather specialised clientele, for the reason that an equally well-known brothel functioned on the same premises. Towards the edge of the quarter, the *Stadium* restaurant (opened in 1962) near the large city stadium was humorously nicknamed *The Fainting Bitch* by its customers.; It was demolished in the '90s to make room first for a cake shop and later for a petrol station.

After the Second World War, restaurants appeared in hotels (*Continental, Timișoara, Central*). Other were "taken over" from their former owners in the process of nationalisation (*Palace, Lloyd, Bastion, Olt, Sinaia, Intim, Carpați*, etc.).

Soon after the 1989 Revolution, the *International* hotel and restaurant (or "The *Ceașescu House*", as the people of Timișoara called it) joined their ranks. This had been the hotel of the Communist *nomenclatura* and the place where the leader of the "Golden Epoch", Nicolae Ceaușescu, used to stay during his "working visits" to Timișoara. Its architects were Haralambie Cochechi and Aurica Sârbu.

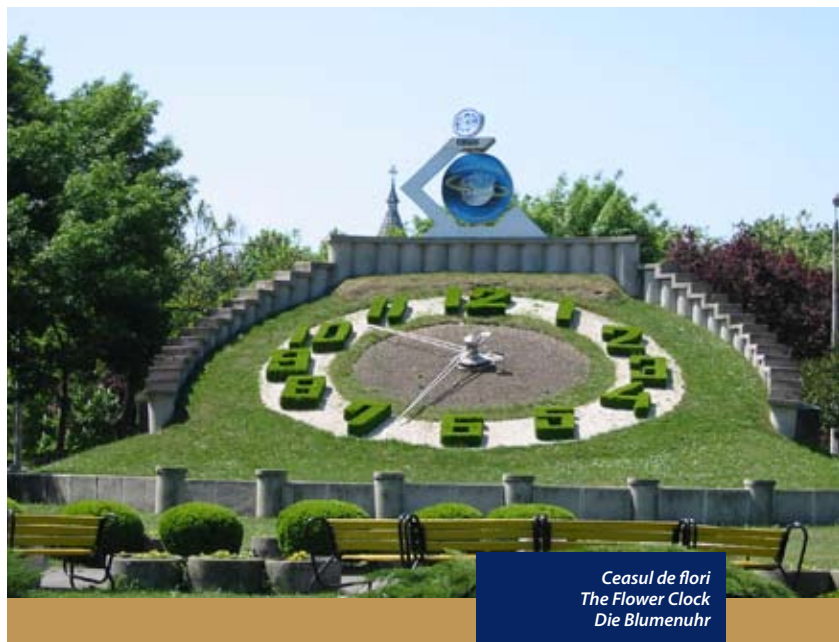
In the last few years, the building and opening of restaurants has proceeded apace. Investment, initiative and competition have given birth to a huge number of venues, each more interestingly and more individually designed and decorated than the last, which have on offer a rich variety of cuisines. Thus, besides those already mentioned, we need to add the mediaeval style *Camelot* restaurant in Barbu Iscovescu Street, the *Cuza* café sit-

wurde, feiern, oder auch im "Goldenen Hahn", in der "Goldenen Taube", im "Marokkaner", im "Türkischen Kopf", in den "Drei Husaren", im "Weißen Kreuz", im "Goldenen Lamm" oder im "Weißen Wolf" (von dem *Florin Medeleț* schreibt, dass er Platz für 100 Pferde bot und einen Weinkeller mit mehr als 1000 Fässern hatte), im "Goldenen Löwen", im "Tiger", im "Pelikan" oder im "Grünen Kranz". Diese Aufzählung von Namen dürfte genügen, die Gedanken auf eine verlockende Eskapade zu lenken und sich in der Phantasie in vielen farbenfrohen Details vorzustellen, was dort einst geschah.

Aber auch in den anderen Vierteln gab es Gasthäuser wie z. B., das von den deutschen Einwohnern am heutigen Bălcescuplatz zwischen den Jahren 1890-1900 erbaute. Es verfügte über einen Klubraum, ein Restaurant mit Kegelbahn und einen Sommergarten. Der Gebäudekomplex diente hauptsächlich als Treffpunkt für die Mitglieder der deutschen Gemeinschaft. In diesem Viertel tauchten erst nach dem 2. Weltkrieg echte Gasthäuser auf.

Berühmt wurde später die "Rötliche Weide", die, 1948 erbaut, wegen ihrer male-rischen Lage am Begaufer ein Treffpunkt der Studenten und der Jugend wurde. Unweit davon am anderen Begaufer befindet sich das Gartenrestaurant "Flora", das 1969 von dem Architekten *Ștefan Iojică* eingerichtet wurde, und an der Kreuzung der Straßen Romulus und Odobescu das berühmte Gasthaus "Șari Neni", das von ganz speziellen Gästen frequentiert wurde, schon allein wegen dem ebenso berühmten Freudenhaus, das dort betrieben wurde. Am Rande des Viertels neben dem Fußballstadion eröffnete im Jahr 1962 das Lokal "Stadion", von seinen Gästen humorvoll "Bewusstlose Hündin" genannt, das aber in der 90er Jahren niedergerissen wurde, um einer Tankstelle Platz zu machen.

Nach dem Zweiten Weltkrieg tauchten zunächst Restaurants auf, die Hotels angeschlossen waren (*Continental, Timișoara, Central, International* oder das *Casa Ceaușescu*, die Residenz der kommunistischen Prominenz der ganzen Gegend, usw.) oder in enteigneten

Ceasul de flori
The Flower Clock
Die Blumenuhr

naționalizărilor (*Palace, Lloyd, Bastion, Oltul, Sinaia, Intim, Carpați* etc.)

Imediat după revoluție se adaugă la cele existente hotelul și restaurantul "International" sau cum era odată numit de timișoreni „Casa Ceaușescu”, fostă reședință zonală pentru protipendada comunistă și loc unde obișnuia să tragă, cu ocazia „vizitelor de lucru” conducătorul „epocii de aur”, Nicolae Ceaușescu (arhitecți *Haralambie Cochechi și Aurica Sârbu*).

În ultimii ani, amenajarea și construirea de restaurante a cunoscut o adevărată febră, inițiativa investitorilor și concurența generând un mare număr de localuri care de care mai interesant și personalizat decorate, amplasate și având o ofertă de o bogată varietate. Astfel suntem incitați să amintim, pe lângă cele amintite anterior, restaurantul cu specific medieval „Camelot”, amplasat în strada Barbu Iscovescu, restaurantul - cafeana „Cuza”, situat cam pe locul fostului restaurant de altădată „Trompeta” din strada Eugen de Savoia, restaurantul „Maestro”, nu departe de Garnizoană, restaurantul „Tinecz”, în Calea Aradului, „Valahia”, pe strada Vasile Rebreanu,

restaurantul „Select” din strada Pomiculturii și tot în cartier, pe strada Sfinții Apostoli Petru și Pavel (fostă Borzești), restaurantul „Caprice”. Pe aceeași stradă putem găsi restaurantul „Burgund” iar la ieșirea spre Lugoj, restaurantul amplasat în complexul „Senator”.

Pe malul Begăi, lângă podul din centrul orașului, vis a vis de noul restaurant „Baron” și nu departe de grădina de vară, baza sportivă și restaurantul „Cessena”, funcționează încă bătrâna „Bănățeana”, purtându-și tradiția dintr-o epocă anterioară a idoma veteranului „Bastion”. „Bastionul” rămâne desigur cel mai „versat” restaurant metamorfozat de renovări, dar intră în acerbă concurență cu cele mai nou amplasate sub boltile masive ale vechilor magazii de pulbere și muniție ale orașului, el își continuă existența printre librării, anticariat și galerii de artă, alături de un număr de restaurante și de baruri, avansate de pitorescul arhitecturii în care-și trăiesc diversitatea și tind spre o ținută demnă de miezul cetății.

„Boema” s-a deschis în spațiul unde, în miezul anilor 60-70 (singura de-alfel oarecum relaxată perioadă a regimului

uated in Eugene of Savoy Street approximately where the *Trumpet* restaurant used to be, the *Maestro* restaurant not far from the Garrison, the *Tinecz* restaurant in Calea Aradului, the *Valahia* in Vasile Rebreanu Street, the *Select* restaurant in Pomiculturii Street and, in the same part of the city, the *Caprice* restaurant in the Street of the Holy Apostles Peter and Paul (*Sfinții Apostoli Petru și Pavel*, formerly Borzești Street). In the same street we can find the *Burgund* restaurant. On the way out of town towards Lugoj there is the restaurant situated in the *Senator* complex on Calea Lugojului.

On the bank of the Bega, beside the bridge closest to the centre of the city, opposite the new *Baron* restaurant and not far from the *Cessena* summer garden, sports centre and restaurant, the old *Bănățeană* is still in business, carrying on the tradition of a previous age. The same can be said of the *Bastion* restaurant. This has undoubtedly had the most "experience" of makeovers and relaunches, but it is in neck-and-neck competition with other restaurants more recently opened under the massive arches that once held the city's stores of powder and ammunition. It continues to exist, but among book stores, second-hand bookshops and art galleries, and right beside a number of pubs and restaurants which have the edge over it as a consequence of the atmospheric buildings in which they live out their diversity and aspire to a style more appropriate for the heart of the old citadel.

The House with Flowers has opened its doors on the site where in the years around 1970 (the only semi-relaxed period during the Communist regime) the famous *Adakaleh* café stood – one of the rare places where one could drink delicious Turkish coffee boiled "in sand", in a poetic ambience. Not far away, in the old quarter, in the basements of the buildings around Union Square (Piața Unirii), are to be found a multitude of other small restaurants that constantly appear and metamorphose in their search for uniqueness and their attempts to be as generous as possible in their menus and the quality of their service.

Gebäuden, die von den vorherigen Besitzern zur Zeit der Nationalisierung "übernommen" worden waren (*Palace, Lloyd, Bastion, Oltul, Sinaia, Intim, Carpați*, usw.)

Unmittelbar nach der Revolution kommt das Hotel und Restaurant „*International*“ dazu, oder das *Ceașescuhaus*, wie es von den Temeswarern genannt wurde, die Residenz der kommunistischen Nomenklatura und der Ort an dem gewöhnlich der Führer der goldenen Epoche, Nicolae Ceaușescu, anlässlich seiner Arbeitsbesuche zu nächtigen pflegte (Architekten *Haralambie Cocheci* und *Aurica Sârbu*).

In den letzten Jahren gab es einen Boom im Gaststättenbereich. Durch die große Konkurrenz sind zahlreiche mehr oder weniger interessant gestaltete Restaurants mit einem reichhaltigen Angebot entstanden. So bleiben neben den bereits genannten Restaurants auch folgende zu erwähnen: das „*Camelot*“ (mit mittelalterlichen Spezialitäten) in der Barbu-Iscovescu-Straße, das Restaurant und Café „*Cuza*“, an dessen Stelle sich früher die „*Trompete*“ befand in der Eugen-von-Savoyen-Straße, das Restaurant „*Maestro*“ unweit der Garnison, das Restaurant „*Tinecz*“ in der Aradului-Straße, das „*Valahia*“ in der Liviu-Rebreanu-Straße, das „*Select*“ in der Pomiculturii Straße und nicht weit davon in der Sf.Apostoli-Petru-și-Pavel-Straße (die ehemalige Borzești-Straße), das Restaurant „*Caprice*“ und das „*Burgund*“ in derselben Straße und das Restaurant des „*Hotel Senator*“ in der Lugojului-Straße.

Am Ufer des Begakanals gegenüber dem neuen Restaurant „*Baron*“ und nicht weit entfernt vom Sommergarten, dem Sportplatz, und dem Restaurant „*Cessena*“ steht noch das alte „*Bănățeană*“, das die Tradition einer vergangenen Epoche bis in unsere Tage fortsetzt, ebenso wie das alte „*Bastion*“. Das „*Bastion*“ ist sicherlich das am versiertesten renovierte Restaurant, aber es gibt inzwischen harte Konkurrenz von den neueren Lokalen und Kneipen, die im ehemaligen Munitionslageraum der Stadt neben Buchhandlungen und Kunstgalerien liegen. Sie alle sind von der malerischen Architektur

Piața Unirii –detaliu
Union Square – detail
Domplatz – Detail

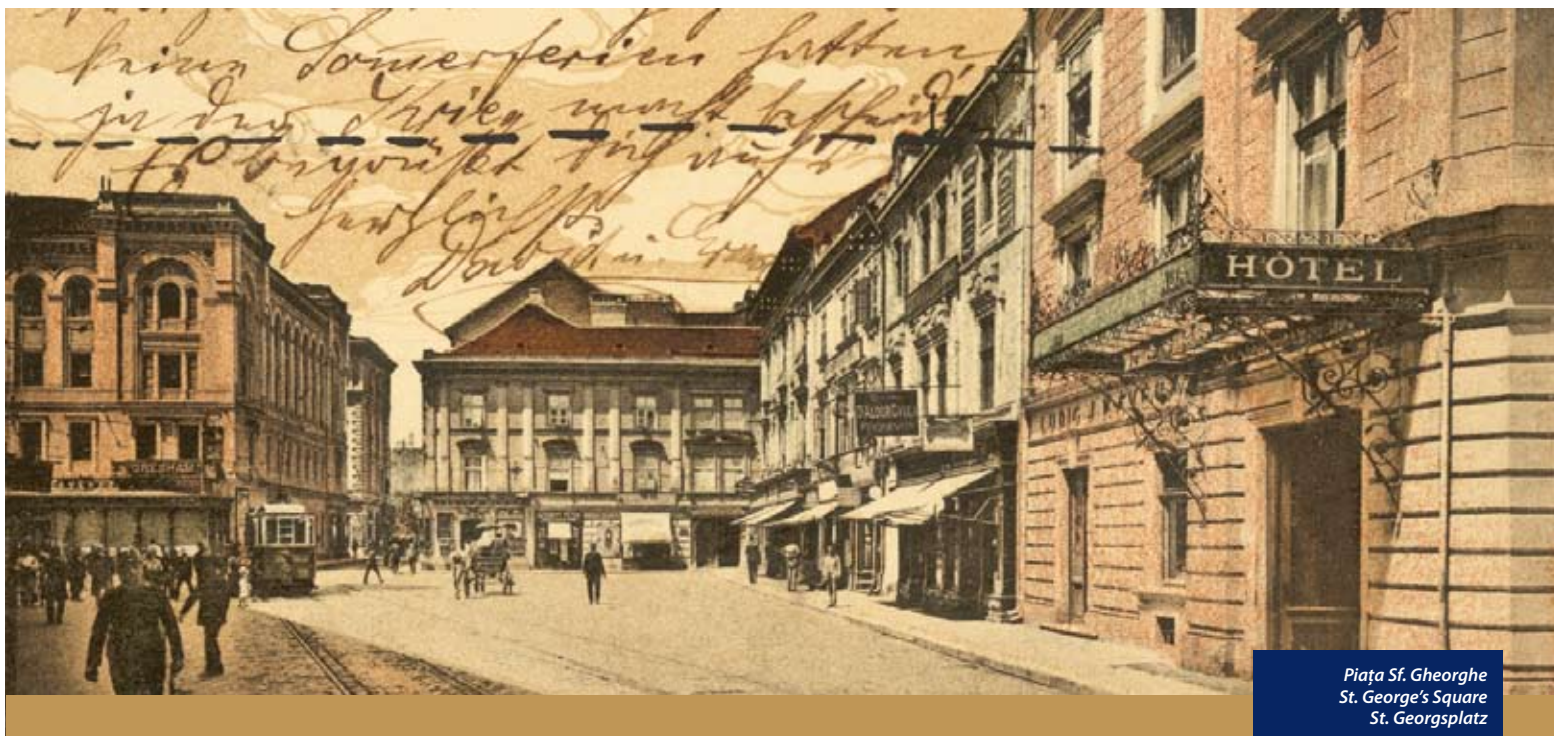
comunist) a funcționat celebra cafenea „*Adakaleh*“, rarisim loc unde se putea bea în mod poetic delicioasa cafea turcească "la nisip". Nu departe, în zona veche, la subsolul clădirilor ce împrejmuesc Piața Unirii se găsesc o mulțime de alte mărunte localuri care apar și se metamorfozează căutându-și specificul și încercând să fie cât mai generose în ofertă și calitate.

Odată cu restaurantele ce servesc eternele meniuri consacrate ale bucătăriei de rutină au apărut însă și cele care oferă un tain „exotic“ adoptat din bucătăria internațională („*Excelsior*“), cele cu specific chinezesc: „*Beijing*“, „*Marele zid*“, „*Harold's*“, „*Shachai*“, și apoi mexicanul „*Cactus*“ și ungurescul „*Concordia*“, sîrbescul „*Karadorde*“, localuri turcești și arăbești.

Dar cele mai multe localuri cu specific străin sunt cele italiene, începând cu pițeriile (pițeria-restaurant „*Roma*“, vis a vis de hotelul *Continental*), „*Celentano*“ de lângă Facultatea de Medicină, „*San Marzano*“ de pe Bulevardul Cetății, local ingenios populat cu acvarii din

care privesc îngândurați ochioși pești exotici; „*Pizza Plus*“ de pe strada Cloșca; „*Pizzeria Giovana*“ de pe strada Bucovina; *Pizzosteria Toscană* „*Da Toni*“ și „*Sena*“, în complexul studentesc; „*La Tino*“ din Calea Aradului și taverna-restaurantul-pițerie „*Poli*“ de pe aceeași arteră, „*Taverna-ristorante-pizzeria*“ din Calea Lipovei, la parterul hotelului „*Adriatico*“ și continuând cu cele care servesc o mare diversitate de meniuri bazate pe paste sau sofisticate combinații culinare meridionale: „*Cucina moderna*“ din strada Socrate, restaurantul „*Rossini*“ din strada Horia, restaurantul-pensiune „*Ana*“ din Calea Girocului etc. etc.

Alături de cele vizitate în pripă, căci a rămâne prea mult în compania ademenitoare a bucatelor ar îngreuna această plimbare, vom spune că cele enumerate mai sus reprezintă doar o mică parte din numărul mare de restaurante și pițerii nou înființate în Timișoara, fiindcă parcă mai ieri în oraș au apărut o puzderie de localuri de mai mică anvergură, localuri de cartier care combină serviciile de bar și

Piața Sf. Gheorghe
St. George's Square
St. Georgsplatz

As well as restaurants serving absolutely standard, conventional food, new ones appeared too. These offered "exotic" dishes adopted from international (**Excelsior**), Chinese (**Beijing, The Great Wall, Harold's, Shachai**), Mexican (**Cactus**), Hungarian (**Concordia**), or Serbian (**Karadorde**) cuisine, not to mention Turkish and Arab establishments.

But the majority of restaurants offering foreign cuisine are Italian. To start with pizzerias, there are the **Roma** pizzeria restaurant opposite the Hotel Continental, the **Celentano** pizza-restaurant near the Faculty of Medicine, the **San Marzano** in Cetății Boulevard, ingeniously fitted out with fish tanks from which large-eyed tropical fish stare pensively; **Pizza Plus** in Cloșca Street; **Giovanna** in Bucovina Street; **Pizz'osteria Toscana "Da Toni"** and **Sena** in the Students' Complex; **La Tino** in Calea Aradului and the **Poli** pizza-restaurant-tavern in the same street, and finally the **Taverna-ristorante-pizzeria** in Calea Lipovei on the ground floor of

begünstigt und versuchen auf vielfältige Weise der Lage im Stadtzentrum gerecht zu werden.

Das „**Boema**“ wurde an der Stelle eröffnet, an der in den 60er und 70er Jahren (die einzige etwas entspanntere Periode während des kommunistischen Regimes) sich das berühmte Café „**Adakaleh**“ befand, der einzige Ort, an dem man türkischen Kaffee "la nisip (mit Sand)" noch trinken konnte. Nicht weit davon entfernt in der Altstadt, im Keller der Gebäude rund um die **Piața Unirii (Domplatz)**, befinden sich eine ganze Reihe von Lokalen, die auftauchen sich ständig verändern und versuchen eine Nische zu finden und so großzügig wie möglich in Bezug auf Angebot und Qualität zu sein. Zusammen mit den Restaurants, die ein einheimisches Menü anbieten, tauchten auch andere auf, die die „exotischen“ Geheimnisse der internationalen Küche („**Excelsior**“) chinesische Gerichte („**Beijing**“, „**Marele Zid**“, „**Harold's**“, „**Shachai**“)

club cu tot soiul de facilități gustate de clienți. Astfel în strada Circumvalațiunii se găsește "**Orlovi**" net & sport cafe, local cu terasă, unde, pe ecran, se fac proiecții sport live, „**Botiwood**“ - longebarul de pe Bulevardul 3 August, colț cu **Băile Neptun**, loc de tradiție al băii turcești și mai nou jacuzzi, sofisticatul lounge-club „**Komodo**“ din strada Gheorghe Lazăr, clubul „**Santa Maria**“, din strada Iscovescu etc. etc. Alături de multe alte cluburi pe care, din cauza grabei ne este greu să le înșirăm, în Timișoara funcționează în circuit și un altfel de baruri, care, pe lângă oferta de băuturi, cafele, ceaiuri și coqteiluri, sunt profilate pe un program muzical special, aici periodic evoluând formații de jazz, blues și rock etc., în acest sens cuvenind să amintim elegant-boemul și plin de vervă „**The Note**“, „**Clubul 30**“ precum și bătrânul club de jazz înființat imediat după revoluție în cavitatea piciorului de pod Ștefan cel Mare: **Jazz Club**, „**Pod 16**“, „**Owen Roe's Pub**“, „**Guliver**“.

O altă gamă de mici localuri sunt cele în care se adună amatorii de senzații tari, pariuri, proiecții live și evenimente sportive, jocuri electronice, ruletă, darts ori poker, localuri precum „**Club K**“ ori „**Tequila**“ (în zona complexului studentesc) ori „**As Club**“ din strada Paciurea, cocktail barul „**Black 8**“ din strada 1 decembrie.

Specific pentru această perioadă în care buzunarele clientului rămân încă destul de largi și goale, e faptul că prețurile stau să se alinieze la cele practicate în țări unde a merge la restaurant nu este un eveniment ori moft monden ci face parte din firesc, ei bine în localurile din Timișoara accesul benevol desigur, se oprește la escapadele ocazionale ale clasei de mijloc. În schimb poți întâlni ades personaje din lumea afacerilor albe, gri sau, așa cum se poate lesne bănuși după adulmecare... negre cu totul, dezinvoltele odrasle de bani gata, străini, înalți funcționari plini de preocupare și importanță, zămbitorii, jovialii și împăciuitoarii politicieni sau dintotdeauna eternele avantajatele de soartă: elegantele **fete frumoase**.

the *Adriatico* hotel. We could also list restaurants that serve a great variety of dishes based on pasta or sophisticated Mediterranean culinary combinations: *Cucina Moderna* in Socrates Street, the *Rossini* restaurant in Horia Street, the *Ana* guest house and restaurant in Calea Girocului, and many more.

If we spend too much time talking about food this walk will never end. But we should say that those listed here represent only a small selection of the many restaurants and pizza-houses which have opened in Timișoara recently. The truth is that dozens of smaller bars and local pubs, functioning as both bars and clubs and offering all kinds of facilities to suit customers' tastes, have appeared as it were overnight in all parts of the city. Thus in Circumvalațiunii Street we have the *Orlovi* net&sport café with a terrace where live sports projections can be watched; there is the *Bollywood* lounge-bar in 3rd August Boulevard, on the corner by the *Neptune Baths*, a traditional Turkish bath and more recently a jacuzzi; there is the sophisticated *Komodo* lounge-club in Gheorghe Lazar Street; the *Santa Maria* club in Iscovescu Street, and so on and so forth. Apart from many other clubs which we have no time to list here, there are also other bars in Timișoara which, along with the drinks on offer (alcoholic beverages, coffees, teas, cocktails), are known for their distinctive musical programmes. Jazz, Blues and Rock bands play here regularly. In this category the following deserve a mention: the elegant-bohemian full-of-verve *The Note*, *Club 30*, the older Bridge 16 (*Pod 16*) jazz club which opened immediately after the Revolution under the arches of the *Stefan cel Mare* bridge; *Owen Roe's Pub*, and *Gulliver*.

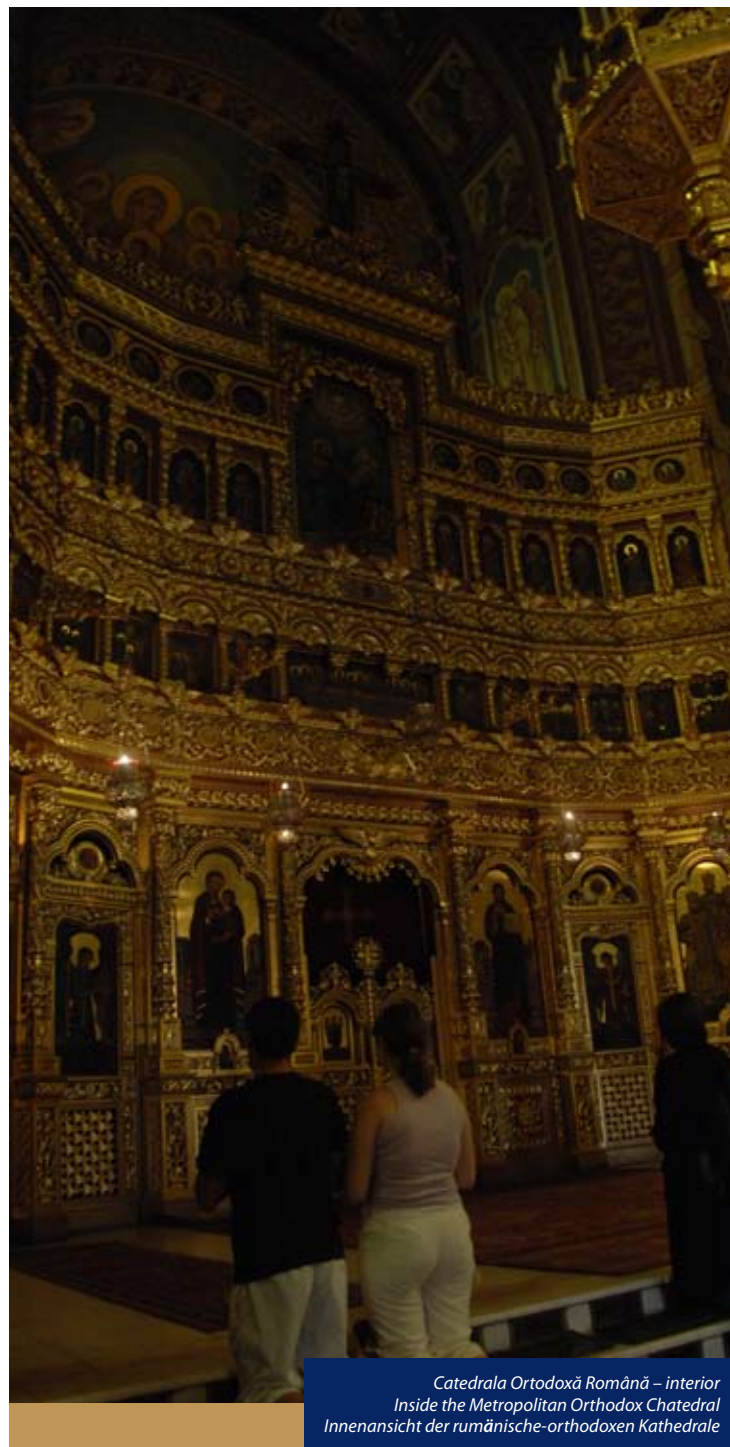
Another set of small places are those where devotees of heady experiences congregate – betting, live projections of sporting events, electronic games, roulette, darts and poker – places like *Club K* or *Tequila* (in the Students' Complex), or the *As Club* in Paciurea Street and the *Black 8* cocktail-bar in 1 December Street.

A feature of this period, in which the customer's pockets can end up rather

und mexikanische Gerichte („*Cactus*“), ungarische Gerichte („*Concordia*“), serbische Gerichte („*Karadorde*“) oder türkische und arabische Gerichte servieren.

Die meisten Restaurants mit ausländischen Spezialitäten sind aber italienische Restaurants, angefangen bei Pizzerias (Pizzeria-Restaurant „*Roma*“ gegenüber vom Hotel „*Continental*“, das „*Celentano*“, neben der Medizinfakultät; „*San Marzano*“ am Cetații Boulevard, in dem einem exotische Fische aus Aquarien beim Essen zuschauen; „*Pizza Plus*“ in der Cloșca-Straße, die Pizzeria „*Giovanna*“ in der Bucovina-Straße, die toskanische Pizzeria „*Da Toni*“ und das „*Sena*“ im Studentenviertel; „*La Tino*“ in der Aradului Straße und die Taverne „*Poli*“ in derselben Straße, die „*Taverne-Restaurant-Pizzeria*“ in der Lipovei Straße, im Erdgeschoss des „*Adriatico*“-Hotels und andere die eine große Vielfalt von Speisen wie Pasta und andere mediterrane Gerichte anbieten: das „*Cucina Moderna*“ in der Socrates-Straße, das Restaurant „*Rossini*“ in der Horia-Straße und das Restaurant mit Pension „*Ana*“ in der Girocului-Straße, usw.

Neben diesen kurz vorgestellten - ein längerer Aufenthalt würde unseren Spaziergang durch die Stadt ziemlich erschweren -, die nur einen kleinen Teil der Restaurants und Pizzerias Temeswars darstellen, entstanden in der Stadt sehr viele kleinere Lokale in den verschiedenen Stadtvierteln, die neben Getränken und anderen Aktivitäten auch verschiedene Speisen anbieten. So findet man in der Circumvalațiunii-Straße das „*Orlovi*“ Net&Sport-Café, ein Gartenlokal, in dem man auf einer großen Leinwand Sportübertragungen live sehen kann, die „*Botiwood*“-Lounge-Bar, am Boulevard 3. August in der Nähe der „*Baile Neptun*“, den traditionellen türkischen Bädern, und neuerdings auch das „*Jacuzzi*“, den luxuriösen Lounge-Club „*Komodo*“ in der Gh.-Lazar-Straße, den Club „*Santa Maria*“ in der Iscovescu-Straße, usw. Zusammen mit vielen anderen Clubs Temeswars, die hier nicht alle genannt werden können, gibt es auch einige, die neben Getränken, Kaffee, Tees und Cocktails sich auf ein bestimmtes Musikprogramm spezialisiert haben und in denen sowohl Jazz als

Catedrala Ortodoxă Română – interior
Inside the Metropolitan Orthodox Cathedral
Innenansicht der rumänische-orthodoxen Kathedrale

auch Blues und Rock zu hören ist. In diesem Sinne möchten wir das elegante, boheme „*The Note*“ erwähnen, den „*Club 30*“, den alten Jazzclub der unmittelbar nach der Revolution unter der Ștefan-cel-Mare-Brücke eröffnet wurde: „*Jazz Club Pod 16*“, das „*Owen Roe's Pub*“, sowie das „*Guliver*“.

Außerdem gibt es noch eine andere Art von Lokalen, in denen verschiedene Konzerte oder Sportereignisse auf großen Bildschirmen live übertragen werden und solche, in denen man Darts, Poker, Roulette oder andere Glücksspiele machen kann, wie den „*Club K*“, das „*Tequila*“ im Studentenviertel, den „*As Club*“ in der Paciurea-Straße und die Cocktailbar „*Black 8*“ in der 1-Decembrie-Straße.

Typisch für unsere Zeit, in der die Geldbeutel der Kunden noch eher weit und leer sind, ist die Tatsache, dass die Preise denen in den Ländern immer ähnlicher werden, in denen ein Restaurantbesuch kein besonderes Ereignis ist oder eine mondäne Laune, sondern ein Teil des Alltags. In Temeswar ist derzeit der Besuch von Restaurants gelegentlichen Eskapaden der Mittelklasse vorbehalten. Dagegen kann man häufig Mitglieder der Halb- und Unterwelt oder solche die durch einen richtigen Riecher irgendwie zu Geld gekommen sind finden, oder auch Sprösslinge mit dickem Geldbeutel, Ausländer, höhere Beamte, die sich wichtig und beschäftigt geben, lächelnde, joviale, versöhnliche Politiker oder die immer und ewig vom Schicksal bevorzugten eleganten, *schönen Mädchen*.

...Aber über all die Gedanken an die großzügigen Angebote der Restaurants haben wir völlig vergessen, dass wir uns noch auf dem **Domplatz** befinden. Wenn wir uns in eines der Straßencafés, die mitten auf dem Platz kleine Inseln bilden, setzen, können wir auf der Nordseite des Platzes vier zweistöckige **Kanonische Häuser** sehen, die unter dem Namen „**Kanonische Häuser**“ (römisch-katholisch) bekannt sind.

Sie stammen aus dem Jahr 1758 und dienten damals als Gasthäuser und Schänken und beherbergten beispielsweise das **Hotel Bristol** – die heutige

stretched and empty, is the fact that prices have a tendency to approximate to those more usual in countries where going out is no big event or fashionable whim but part of normal life. Well then ... the “normal” use of these establishments in Timișoara is limited to the occasional outing for members of the middle class. By contrast, the people you encounter most frequently in these places are characters who belong to the white, grey or, as you can easily tell from the first whiff... absolutely black markets, laid-back rich kids loaded with money they haven't worked for, foreigners, high officials full of self-importance, smily, jovial and conciliatory politicians or, as always, those favoured by fortune: elegant *pretty girls*.

... Ah well, it seems that we have been totally carried away by the thought of all the restaurants have to offer and have forgotten that we are still supposed to be in **Piața Unirii (Union Square)**. If we sit down at one of the terrace cafes that are strewn like islands across the square, we can see on the northern side a row of four two-storey buildings which are known as the Roman Catholic **Canon's Houses**. These were built in 1758. Over time they have been the premises of some well-known inns and pubs, including the **Hotel Bristol** - that building being the **Nikolaus Lenau** School today - and the **Seven Elector Princes** inn. Moving our gaze to the south-western corner of the square we can see a building decorated in enamelled brick. The **Discount Bank** functioned here between 1906 and 1908. Not far away,

... Ei, dar furați de gândul generoaselor oferte din restaurante am mers prea departe și am uitat că de fapt ne aflăm încă în **Piața Unirii**. Dacă ne așezăm la una din terasele amenajate în centrul acestei piețe putem vedea pe latura de nord, șirul a patru case cu două niveluri, cunoscute sub numele de „**Case ale Canonilor**“ romano-catolici.

Putem afla că ele datează din prejma anului 1758 și că în timp au fost sălașul unor vestite hanuri și crâșme, precum odată **Hotelul Bristol** – astăzi școala **Nikolaus Lenau** sau hanul „**La șapte prinți electori**“. Plimbând privirea, în colțul de sud-vest, zărim clădirea fostei **Bănci de Scout** ce-a funcționat acolo între anii 1906-1908, clădire ornamentată cu elemente din ceramică smălțuită și nu departe, pe îngusta stradă Gh. Lazăr, clădirea Liceului Nikolaus Lenau, construită

în anii 1878-1879, pe locul fostei primării “rasciene” (româno-sârbe) a Cetății. În colțul de nord-vest ni se arată mareașă și sumbra clădire a fostei cazărmi **Franz Joseph**, numită odată **Cazarma Vienei**.

Centrul pieței este acoperit de pavaj și încadrează un covor de iarbă străbătut de trotuare din aceeași acum prețioasă piatră cubică. În locul de întâlnire al razelor pietonale se află **Monumentul Sfintei Treimi**, ridicat inițial în fața casei Deschan și mutat în anul 1754 în Piața Unirii pentru ca între anii 1994-1995 să fie restaurat. Monumentul a fost înălțat în semn de mulțumire lui Dumnezeu pentru că a oprit cumplita epidemie de ciumă din anii 1738-1739, epidemie care a secerat peste 1.000 din cele 6.000 de suflete ale orașului.

in the narrow Gheorghe Lazar Street, stands the Nikolaus Lenau High School, built between 1878 and 1879, on the site of the former "Rascian" (Romanian-Serb) City Hall. The north-western corner of the square is occupied by the large sombre building of the former **Franz Josef Barracks**, once known as the **Vienna Barracks**.

The main part of the square is cobbled and surrounds a central grassy area with cobbled paths across it. At the spot where the paths intersect stands the **Holy Trinity Monument**, initially located in front of the Deschan House and moved to Union Square in 1754. It was restored in 1994-1995. This monument was erected as an expression of gratitude to God for stopping the terrible plague of 1738-1739, which killed over 1,000 of the 6,000 people then living in the town.

Baroque in style and rich in figurative detail, the monument was sculpted in Vienna between 1739 and 1740. It was transported here via the Bega shipping canal and first erected in the small square at the Transylvania Gate. If we give free rein to our imagination, we can reflect nostalgically that the Bega canal was navigable in those days and that the town benefited from being a port, and from the picturesque coming and going of ships, riverboat men, and the bustle of traders, though without at that time – obviously – either the sounding of ships' hooters or the wheezing of steam engines.

Through all the constantly changing scenes of the past, this sandstone statuary group has stood the test of time. It shows the Virgin Mary, St. John of Nepomuk, the patron saint of the Catholics of Banat, St. Sebastian with the arrows piercing his chest, and St. Rochus with a wound in his leg. The statue was raised by **de Jean de Hannsen**, who was a citizen of Timișoara but a native of Cassel (Montcassel), French by origin and the ancestor of the Deschan family. He had fought in Eugene of Savoy's army during the siege of Timișoara and then became an advisor to Governor Mercy.

On the pedestal of the Holy Trinity monument can be seen symbolic representations of the time of the plague: "a

Lenau-Grundschule - oder das Gasthaus **"Zu den sieben Kurfürsten"**. Wenn wir unseren Blick in die südwestliche Ecke des Platzes schweifen lassen, sehen wir ein Gebäude mit Emaillementen, das der ehemaligen **Diskontbank**, die dort zwischen 1906 und 1908 ihren Sitz hatte. Unweit davon in der Gh.-Lazar-Straße befindet sich das Gebäude des Nikolaus-Lenau-Lyzeums, das 1878-1879 an der Stelle des ehemaligen "rasziesischen" (rumänisch-serbischen) Rathauses erbaut wurde. In der nordwestlichen Ecke steht das große dunkle Gebäude der ehemaligen **Franz-Joseph Kaserne**, einst **Wiener Kaserne** genannt.

Die Mitte des Platzes ist von einem Grastepich bedeckt, der von gepflasterten Wegen durchquert wird. Dort, wo sich die Wege treffen, befindet sich das **Denkmal der Heiligen Dreieinigkeit**, das zunächst vor dem Deschanhaus errichtet worden war. 1754 wurde es auf den Domplatz gebracht und 1994-1995 restauriert. Das Denkmal wurde zu Ehren Gottes errichtet, um ihm zu danken, dass er die schreckliche Pestepidemie der Jahre 1739-1740 gestoppt hatte, der 1000 der 6000 Seelen in der Stadt zum Opfer fielen.

Das barocke Denkmal mit seinen zahlreichen figurativen Elementen entstand zwischen 1739 und 1740 in Wien wurde auf der Donau und dem schiffbaren Begakanal nach Temeswar gebracht und zunächst auf dem kleinen Platz beim Siebenbürger Tor aufgestellt. Sehnsüchtig denken wir an die Zeit zurück als der Begakanal schiffbar war, die Stadt über einen Hafen verfügte und es ein ständiges Kommen und Gehen von Frachtern gab, mit Seeleuten, dem Feilschen der Händler, dem durchdringenden Geräusch der Schiffssirenen und dem Geröhre der Motorboote.

All dies hat die Statuengruppe der Dreieinigkeitsstatute erlebt,

Concept în stil baroc, bogat în elemente figurative, monumentul a fost sculptat la Viena și realizat între anii 1739-1740. El a sosit la Timișoara pe calea apei, transportat pe canalul navigabil Bega și montat inițial în piațeta Porții Ardelene. Îmboldiți de imaginație, cu nostalgie ne gândim acum la acel moment în care canalul Bega era navigabil și orașul mai bogat cu un port și cu prezența pitorească a unui dute-vino de ambarcațiuni, marinari de apă dulce, vânzoleala comercianților, șuieratul de sirenă și pufăitul motoarelor cu aburi.

Printre toate aceste scilpiri ale trecutului a traversat timpul grupul statuar sculptat în gresie al monumentului, care reprezintă figurile Fecioarei Maria, Sfântului Ioan Nepomuc patronul catolicilor din Banat, Sfântului Sebastian cu săgeți înfipte în piept și a Sfântului Rochus rănit la picior. Statuia a fost ridicată de către **De Jean de Hannsen** cetățean al Timișoarei **venetic** din Montcassel. De origine francez, strămoș al familiei Deschan, el a luptat la asediul Timișoarei în armata lui Eugen de Savoya și a fost apoi sftetic al guvernatorului Mercy.

Pe soclul monumentului Sfintei Treimi se văd aspecte care înfățișează simbolic scene din timpul epidemiei de ciumă: "un nor greu care stă deasupra orașului (ciuma), o mamă care imploră cerul cu brațele ridicate din care îi scapă copilul mort, un tată care moare, etc.", războiul cu turcii (1737-1739), precum și, cum spune **Florin Medeleț** "vicisitudinile vieții din Timișoara de după dezastru."

La mică distanță de monument, suntem îndemnați să coborâm câteva trepte și să gustăm din apa minerală care țâșnește continuu din izvorul forat în anul 1894. De la o adâncime de 412 metri, apa minerală carbogazoasă și tămăduitoare aduce timișorenilor prilejul de a vizita și întâlni această piațetă a împăcării credințelor și multietnicității orașului.

Monumentul Sfânta Treime
The Holy Trinity Monument
Denkmal der Heiligen Dreieinigkeit

dark cloud (the plague) looming above the city, a mother imploring Heaven with upraised arms as she drops her dead child, a dying father, etc.”, the war with the Turks (1737-1739), and, still according to **Florin Medeleț**, “the vicissitudes of life in Timișoara after the disaster”.

Close to the monument, we can descend a few steps and taste the mineral water which flows continuously from a 412 m deep bore well drilled in 1894. This gaseous mineral water with its curative properties is yet another reason for the people of Timișoara to visit this square, where different religious beliefs and ethnic groups can meet and co-exist.

If we are patient and know where to look for it, we will certainly find the plan of the Citadel which is carved into one of the paving stones in Unirii Square.

From Unirii Square we enter a narrow street lined with imposing buildings and reach **St. George's Square**. We could also have reached this historic area by starting from **Libertății Square** and following the tramlines that head towards the Fabric quarter. They go along a narrow street past the **Bank Palace**, home of the first Savings Bank, built in 1855 to the design of the architect **Karl May**. Thus we reach a place from which we can see along a major boulevard that begins with **St George's Square**, the oldest attested square in the city.

It was here that the Roman Catholic Church of St. George, commemorating the “holy rider who killed the dragon”, once stood. It is first attested as early as 1322 but was demolished in 1914. Here too, with the aid of a little creative imagination, we can see the early trams stopping at the terminus before starting out again across the town, with all the to-ing and fro-ing of mustachioed tram drivers in their uniforms, ladies in long dresses and gentlemen politely raising their hats in greeting.

The tumultuous story of this church includes the fact that between 1552 and 1716 this was a place of prayer for the Muslims. Later it was transformed back from a mosque into a place of Christian worship by the Jesuits and was used as a temporary refuge for those pursued

die die Jungfrau Maria, den heiligen Johann Nepomuk, den Schutzpatron der Katholiken im Banat, den heiligen Sebastian mit Pfeilen in der Brust und den heiligen Rochus mit der Wunde am Fuß darstellt. Die Statue wurde von dem Temeswarer Bürger **De Jean de Hannsen**, der aus Montcassel hierhergekommen war, aufgestellt. Er war französischer Abstammung und Vorfahre der Familie Deschan, kämpfte in der Armee von **Eugen von Savoyen** bei der Belagerung der Stadt und wurde später Ratgeber des Gouverneurs **Mercy**.

Auf dem Sockel des Denkmals sind Abbildungen zu sehen, die die Pestepidemie symbolisch darstellen: *“eine große Wolke, die über der Stadt hängt (die Pest), eine Mutter, die ihre Arme flehend zum Himmel streckt, aus denen ihr totes Kind zu Boden fällt, ein sterbender Vater, etc.”*, den Krieg gegen die Türken (1737-1739) und wie **Florin Medeleț** schreibt *“das beschwerliche Leben in Temeswar nach der Katastrophe”*.

Ganz in der Nähe des Denkmals können wir einige Stufen hinuntergehen und das Mineralwasser kosten, das aus einem eisernen Brunnen von 1894 fließt. Aus 421m Tiefe bietet dieses kohlenstoffhaltige Heilwasser den Temeswarern einen Anreiz, diesen Platz des friedlichen Zusammenlebens der Konfessionen und der Multiethnizität der Stadt aufzusuchen.

Wenn man Geduld hat oder genau weiß, wo man suchen muss, kann man auf einem der Pflastersteine einen Plan der Festung eingraviert finden.

Vom Domplatz aus kommen wir, wenn wir durch eine enge Straße mit imposanten Gebäuden gehen, zum **Sankt-Georgs-Platz**. Wir können aber auch vom **Freiheitsplatz (Piața Libertății)** aus dorthin gelangen, wenn wir von dort an den Straßenbahnschienen entlang Richtung Fabrikstadt gehen, ebenfalls durch eine enge Straße am **Bankpalast** (der ersten Sparkasse) vorbei, der 1855 nach den Plänen des Architekten **Karl May** erbaut wurde. So kommen wir zum Anfang eines langen Boulevards, der mit dem **Sankt-Georgs-Platz** beginnt, der zu Recht als der älteste Platz in der Stadt gilt.

Marca cetății Timișoara
Timișoara's City Crest
Der Pflasterstein mit Temeswarer Festung

Dacă avem răbdare sau știm să căutăm, cu siguranță vom găsi gravat pe una din pietrele cubice din pavajul pieței, planul Cetății.

Din Piața Unirii, pășind pe o stradă îngustă mărginită de impozante clădiri ne îndreptăm spre **Piața Sfântul Gheorghe**. Pentru a vizita aceeași zonă istorică putem însă porni din **Piața Libertății**, pe direcția liniei de tramvai ce duce spre cartierul Fabric, parcurgând de asemenea o stradă la fel de îngustă ce trece pe lângă **Palatul Bancar** al primei Case de

Economii, construită după planurile arhitectului **Karl May**, la anul 1855. Ajungem astfel în locul unde se deschide panorama unui lung bulevard care începe cu **Piața Sfântul Gheorghe**, atestată drept cea mai veche piață a orașului.

Odată, aici se înalță **Biserica romano-catolică Sfântul Gheorghe**, cu hramul „sfântului călăreț ucigător de balaur”, atestată încă din anul 1322 dar demolată în 1914 și tot aici, cu vraja plăsmuitoare a imaginației, avem privilegiul să privim tramvaiele de epocă oprind la cap de linie pentru a porni din nou să străbată orașul, cu animația taxatorilor mustăcioși în uniforme **cu firețuri** și-a doamnelor cu rochii lungi, a domnilor care cu eleganță își ridică pălăriile în semn de salut.

Tumultoasa istorie a bisericii ne amintește că între anii 1552 și 1716 aici a fost loc de rugăciune pentru musulmani, încreștinată din moschee de ieziuiți și loc de azil vremelnic al celor urmăriți pentru fărâdelegi, reconstruită apoi în anul 1754 și totuși demolată în 1913, odată cu vechiul sediu al seminarului

as outlaws. Despite having been rebuilt in 1754 it was completely demolished in 1913, together with the old Roman Catholic Theological Seminary, to clear space for the huge building of the Szana Bank, later called the Banat Palace. Today this building houses a bank on its ground floor and the offices of the Writers' Union, as well as publishing houses and other firms, on the first floor.

Florin Medeleț says of this corner of the city: "Out of the old triangular area of this square, only a small rectangular portion has managed to survive. On one side is the episcopal residence of the Roman Catholic diocese of Cenad, founded in 1030 and with its administrative centre moved to Timișoara in 1728. The building was erected between 1743 and 1752 as the headquarters of the customs services of Banat; it became the bishop's residence in 1780, after restoration, but it kept its baroque portals which have lasted until the present day. [...] Opposite the Episcopal Palace, on the corner of Augustin Pacha Street, stands the former building of the **Golden Stag** restaurant and hotel (built 1740).

In the same St. George's Square, christened "**Santa Maria Serena**" by the Jesuit monks, our gaze is held by the massive three-storey edifice of the first **Timișoara House of Savings**, which was founded in 1845. The building was built between 1852 and 1856. The ground floor housed not only banking offices but also an exclusive café (opened around 1858), while on the upper floors there were rented apartments. Bordering the square to the east, behind the statue, there still stands the Klapka-Kossak house, which housed the first meteorological observatory in Timișoara (1783-1803) and then one of the largest and most modern photographic studios in the Empire, **Joseph Kossak-Bohr's** (1885-1922)."

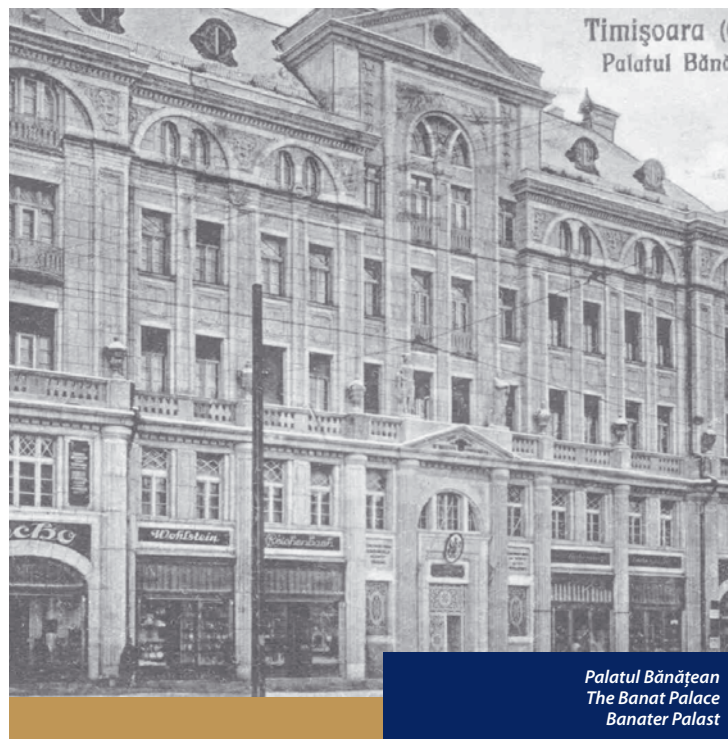
As we wander on towards the **Decebal Bridge**, after we have passed the former **Szana Bank** we can look across the street at the building on the corner of Augustin Pacha Street, on the ground floor of which the **Golden Stag** hotel operated in the second half of the 19th century. This hotel is said to have had a

Hier stand einst die **römisch-katholische Sankt-Georgs-Kirche**, die dem drachentötenden Ritter geweiht war und bereits 1322 erwähnt, jedoch 1914 abgerissen wurde. Einst war hier auch die Endhaltestelle der Straßenbahn und mit etwas Fantasie können wir uns die schnurrbärtigen Schaffner in betresten Uniformen vorstellen und die Damen in langen Kleidern sowie die Herren, die bei der Begrüßung elegant ihren Hut lüften.

Die Kirche diente im Lauf ihrer bewegten Geschichte von 1552-1716 als Moschee, wurde dann von den Jesuiten rechristianisiert und war später zeitweise Zufluchtsort für Verbrecher, wurde 1754 neu aufgebaut und 1913 gleichzeitig mit dem alten römisch-katholischen Priesterseminar abgerissen, um dem Gebäude der **Szana-Bank** Platz zu machen, das später **Banater Palast** genannt wurde. Heute befinden sich dort noch immer eine Bank und im 1. Stock die Büros des Schriftstellerverbandes, Büros von Verlagen und Firmensitze.

Über die Geschichte dieser Ecke der Stadt schreibt **Florin Medeleț**. "*Von der ehemals dreieckigen Grundfläche dieses Platzes blieb nur eine kleine rechteckige Fläche übrig. Hier befindet sich die Residenz des römisch-katholischen Bistums von Cenad, das 1030 gegründet und 1728 nach Temeswar transferiert wurde. Das Gebäude wurde zwischen 1743-1752 als Sitz der Zolldienststelle des Banats errichtet. 1780, nach der Restaurierung, bei der es sein auch heute noch vorhandenes Barockportal behielt, wurde es Bischofssitz. [...] Gegenüber der Fassade des Bischofssitzes an der Ecke zur Augustin-Pacha-Straße befindet sich das Gebäude, das einst das Restaurant und Hotel "Goldener Hirsch" (1740) beherbergte.*"

Ebenfalls am Sankt-Georgs-Platz, der von den Jesuitenmönchen **Santa-Maria-Selena-Platz** genannt wurde, steht an der Ostseite ein dreistöckiges Gebäude, die erste **Bewahranstalt Temeswar**, die 1845 gegründet wurde. Das Gebäude selbst wurde in den Jahren 1852-1856 errichtet. Im Erdgeschoss war neben einer Bank ein luxuriöses Café (ab 1858) und in den oberen Stockwerken befanden sich Mietwohnungen. Hinter dem Denkmal

Palatul Bănățean
The Banat Palace
Banater Palast

teologic romano-catolic pentru a face loc uriașei clădiri a băncii **Szana**, numită apoi **Palatul Bănățean**. Astăzi aici funcționează de asemenea un sediu de bancă iar la etaj birourile Uniunii Scriitorilor, sedii de editură și firme.

Despre istoria acestui colț de oraș, **Florin Medeleț** ne spune: "Din vechiul spațiu triunghiular al acestei piețe a rămas azi un mic scuar dreptunghiular. El este mărginit de reședința Episcopiei romano-catolice de Cenad, întemeiată la 1030 și mutată la Timișoara din 1728. Clădirea a fost construită între 1743-1752 ca sediu al serviciilor vamale ale Banatului și a devenit reședință episcopală la 1780 când a fost restaurată, păstrându-i-se portalurile baroce ce dăinuie și azi. [...] Vis a vis de fațada episcopiei la colțul cu strada **Augustin Pacha**, se află imobilul în care a funcționat restaurantul și hotelul "**Cerbul de Aur**" (1740).

În aceeași Piață Sf. Gheorghe, botezată de călugării iezițiți **Santa Maria Serena** poposim cu privirea asupra uriașul

edificiu cu trei etaje al celei dintâi **Case de Păstrare din Timișoara**, care a luat ființă în anul 1845. Clădirea a fost construită între anii 1852-1856. La parter, alături de birourile bancare, funcționa o cafenea de lux (încă de prin 1858), iar la etaje se aflau apartamente închiriate. Mărginind piața la est, în spatele monumentului sculptural, dăinuie casa **Klapka-Kossak**, unde a funcționat primul observator meteorologic al Timișoarei (1783-1803) și apoi unul dintre cele mai mari și mai moderne studiouri fotografice din imperiu, al lui **Josef Kossak-Bohr** (1885-1922)."

În plimbarea noastră spre **Podul Decebal**, după ce trecem de fosta **Banca Szana** privim peste drum spre clădirea din colțul străzii Augustin Pacha, imobil la parterul căruia funcționa în a doua jumătate a secolului XIX hotelul **Cerbul de Aur**. Hotelul, se spune, avea o cafenea și un luxos restaurant care, pe timpul iernii își primea clienții într-o grădină acoperită cu vitralii. Aici, aflăm, obișnuiau să se întâlnească intelectualii români din Banat.

war das *Klapka-Kossakhaus*, in dem die erste Wetterstation Temeswars (1783-1803) untergebracht war. Später fand darin eines der größten und modernsten Fotostudios des Kaiserreichs, das von *Josef Kossak-Bohr*, seinen Platz.

Wenn wir Richtung *Dezebalbrücke* gehen, sehen wir nach der *Szana-Bank* auf der gegenüberliegenden Straßenseite ein Gebäude an der Ecke zur Augustin-Pacha-Straße, im dem in der zweiten Hälfte des 19. Jh. das Hotel *Goldener Hirsch* untergebracht war. Das Hotel besaß ein Café und ein luxuriöses Restaurant, das seinen Gästen im Winter Platz in einem mit Glas verkleideten Garten bot. Hier trafen sich gewöhnlich die rumänischen Intellektuellen des Banats.

An der nächsten Ecke stoßen wir auf den *Baum der Zünfte*, der dem Wiener Baum in der Grabergasse nachgebaut wurde. Dieses Werk des Handwerksmeisters *Mauriciu Heim*, das in ähnlicher Form in vielen Städten des ehemaligen Habsburgerreichs zu sehen ist, besteht aus einem in Blech eingewickelten Baum, der in die Mauer integriert wurde. In dem Gebäude, das nach diesem Wahrzeichen benannt ist, befand sich lange Zeit das Restaurant der Temeswarer Jäger, das *„Hubertus“*.

Auf dem Weg weiter den Boulevard entlang können wir der Versuchung nicht widerstehen in einer der traditionsreichen Konditoreien der Stadt Halt zu machen, die jetzt im Wiener Stil eingerichtet ist, dem *„Krotz“*. Dort setzen wir uns an einen Tisch und kosten einen Banater *„Cremeș“* und stellen fest, dass Temeswar auf Schritt und Tritt bereit ist uns in seinen Konditoreien mit hausgemachten Gebäckspezialitäten, Pralinen, glasierten Früchten und anderen Süßigkeiten zu verwöhnen (*„Codrina“*, *„Opera“*, *„Sava“*). Die italienischen Eisdieleen locken mit verschiedensten Eissorten, die hübsch dekoriert und arrangiert die Kunden erfreuen (die *„Gelateria Italiana“*, im Stadtzentrum, *„Oli“* im Studentenviertel, *„Zanoni“* in der Porumbescu-Straße, etc.).

Nach dieser wohlverdienten kurzen Pause setzen wir unseren Spaziergang fort und kommen am Basar vorbei, einem

coffee shop and a luxurious restaurant which in winter accommodated its customers in a garden canopied with coloured glass. This was the place where, so we gather, the Romanian intellectuals of Banat used to meet.

On the next corner we meet the **Guild Tree**, which imitates the one in Grabergasse in Vienna. This work, executed by *Mauriciu Heim*, follows a pattern which can be seen in many towns of the former Empire. It is in the form of a tree enclosed in a sheet of iron and built into a wall. The *Hubertus* restaurant, whose most regular customers were Timișoara hunters, used to function in the building named after this symbolic emblem.

Further down the boulevard, on the next corner, we cannot resist the temptation to go into one of Timișoara's old cake shops, now metamorphosed into the Viennese-style *Krotz*. Sitting at a table and eating a *cremeș*, a cake specific to Banat, we reflect that Timișoara will always be eager to lure us into one of its cake shops - *Codrina*, *Opera*, *Sava* - with their delicious speciali-

La colțul următor ne întâlnim cu **„pomul breslelor“**, lucrare ce imită pomul vienez de pe Grabergasse. Această lucrare executată de meșterul *Mauriciu Heim*, în seria unui obicei ce poate fi văzut în multe din orașele fostului imperiu, încastrează în zid un copac învelit într-o foaie de fier. În clădirea care poartă numele acestei embleme, a funcționat restaurantul *Hubertus*, frecventat îndeosebi de vânătorii din Timișoara.

În continuarea bulevardului, la colțul următor nu rezistăm tentației de a intra într-una din vechile cofetării **ale orașului acum metamorfozată în vieneză „Krotz“**. Și așezați la o măsuță și degustând un **cremeș** bănățean, ne gândim că Timișoara ar fi întotdeauna dispusă a ne ademeni în **cofetării cu apetisante** specialități de patiserie, ciocolaterie, fructe glasate și felurite dulciuri (*„Codrina“*, *„Opera“*, *„Sava“*) pregătite în laboratoare proprii ori în faimoasele gelaterii italiene, unde sorturile de înghețată tronează pe alese în galantare și se oferă în sofisticate aranjamente și ornații, momind cu savoarea și coloritul lor consumatorii (*„Gelateria Italiana“*, în chiar centrul orașului, *„Oli“*, în complexul studentesc, *„Zanoni“*, pe Strada Porumbescu, etc.)

După acest binemeritat și scurt repaus ne continuăm apoi plimbarea și trecem prin fața **Bazarului**, clădire cu o frumoasă curte interioară de formă pătrată. Numită **Palatul Deschan** sau, între cele două războaie *„Casa Scherrer“*, clădirea, care la etajul I a

Banca Națională
The National Bank
Die Nationalbank

ties of pastry, chocolates, candied fruits and various other sweet products made in their own kitchens, or into the famous Italian *gelaterii* where all the different ice creams are elegantly displayed in the window and offered with sophisticated decorations and trimmings, tempting customers in with their flavours and colours (*Gelateria Italiana* right in the centre of the city, *Oli* in the students' complex, or *Zanoni* in Porumbescu Street, etc.)

After this well-deserved short break, we continue our stroll and pass the *Bazaar*, a building with a beautiful square interior courtyard, which was built in the year 1735. It is also known as the **Deschan Palace** but between the two World Wars it was the *Scherer House*. The first floor of the building was the venue of the first casino-club for the elite of Timișoara; its neo-classical façade looks proudly over the boulevard.

At the corner of Popa Șapcă Street stands the **Mercy Palace**, built in 1717 and remodelled in the 19th century. This building, where the civilian governors of Banat resided, and any bishops or persons of importance visiting the town used to stay, was also called the **Old General Residence**. Between 1718 and 1734, it was the residence of the first military governor of the County of Banat, Marshal *Claudius Florimundus, Count of Mercy*. After his death, the building became an Episcopal residence, then a Law Court and the temporary seat of the Public Prosecutor's office of the Timiș-Torontal Court. It was also a place of execution, a prison, a police headquarters and records office.

If we turn our back on this building in sorrow at its history, we will be looking across to a park dominated by the **Hotel Continental**. This and the neighbouring *Bega* shopping centre are two of the most imposing constructions of the Communist period. They were designed by the architects Gheorghe Gârleanu and Vasile Opreșan respectively. Standing here, we recall that this is the place where, in 1719, Count Mercy started the building of the **Ardeal (or Transylvania) Barracks**, later the Artillery Barracks. This massive, solid building was sited where

Gebäude mit schönem, quadratischem Innenhof. Es wird **Deschanpalast** oder zwischen den beiden Weltkriegen **Schererhaus** genannt. Im ersten Stock des 1735 errichteten Gebäudes mit neoklassischer Fassade wurde das erste Kasino für die Elite Temeswars betrieben.

An der Ecke zu Popa-Șapcă-Straße befindet sich der **Mercypalast**, der 1727 erbaut und im 19. Jh. umgebaut wurde. Dieses Gebäude, in dem die Zivilgouverneure des Banats residierten und sich die in Temeswar weilenden Bischöfe ebenso wie alle anderen durchreisenden hochgestellten Persönlichkeiten aufhielten, wurde auch **altes Generalat** genannt. Der Palast diente von 1718-1734 als Residenz des ersten Militärgouverneurs des Banats, Marschall **Claudius Florimundus Graf von Mercy**. Nach seinem Tod wurde es Bischofssitz, danach Gerichtsgebäude und vorübergehend Sitz der Staatsanwaltschaft des Temesch-Torontal-Gerichts, der Ort, an dem die Todesstrafe vollstreckt wurde, Gefängnis, Polizeistation und Archiv.

Wenn wir diese unangenehmen Dinge hinter uns lassen, wenden wir uns dem Park zu, in dem das **Hotel Continental** steht (das zusammen mit dem benachbarten **Bega-Einkauszentrum** zu den beeindruckendsten Bauwerken aus der Zeit des Kommunismus zählt – sie wurden nach den Plänen der Architekten **Gheorge Gârleanu** beziehungsweise **Vasile Opreșan** errichtet), und entdecken den Ort, an dem Graf Mercy 1719 mit dem Bau der **Siebenbürger Kaserne**, der späteren Artilleriekaserne begann. Das massive und robuste Gebäude wurde an die Stelle der ehemaligen Schutzwälle der Festung gebaut, sodass es schlangenförmig war. Durch den großen Hof der Kaserne floss die Bega und dort befand sich laut Historikern bis ins 18. Jh der Hafen Temeswars. Die Kaserne war 481 m lang und in ihrer Mitte befand sich ein Wachturm, von dem aus jede Gefahr in der Nähe gemeldet wurde. Im Rahmen einer Restrukturierung der Stadt wurde leider der größte Teil der Kaserne abgerissen, weil man ihren historischen Wert damals nicht erkannte. Übrig blieb lediglich der ehemalige Pferdestall, der im Moment notdürftig umgebaut als Turnhalle Nr. 2 dient.

fost locul primului cazinou-club pentru elita din oraș, a fost înălțată în anul 1735 și privește în bulevard etalându-și cu mândrie fațada sa neoclasică.

La colț cu strada Popa Șapcă se află **Palatul Mercy**, zidit în anul 1727 și apoi remodelat în secolul XIX. Acest imobil, unde își aveau reședința guvernatorii civili ai Banatului și poposeau episcopii care vizitau Timișoara precum și toate

notabilitățile care treceau prin oraș, a mai fost numit și **Generalatul Vechi**. Palatul a fost între anii 1718 și 1734 reședința primului guvernator militar al Țării Banatului, mareșalul **Claudius Florimundus conte de Mercy**. După moartea acestuia, clădirea a devenit reședință episcopală, apoi tribunal și sediu vremelnic al Parchetului Tribunalului Timiș-Torontal, loc de execuție pentru condamnații la moarte, închisoare, sediu de poliție și secție de arhive.

Bazarul
The Bazaar
Der Basar

the moats of the old citadel had been, which is why it had a curved ground plan. Historians tell us that until the 18th century the port of Timișoara was located here, in the huge barrack yard through which the Bega River flowed. The Barracks was 483 m long. In its centre was a watchtower from which sentinels could give the alarm should any danger from the outside world approach. The Transylvania Barracks has now been largely demolished in the cause of urban restructuring, perhaps due to an inability to perceive it as a valuable and impressive historical legacy. Of the vast military building of

Auf der anderen Seite des Boulevards stehen zwei außergewöhnlich schöne Paläste mit reich verzierten Fassaden: die **Temescher Bank**, erbaut im Jahr 1911, und der **Schäferpalast**, erbaut zwischen 1924 und 1926.

Die **Bastion** ist ein Überbleibsel der alten Mauer um die Kaserne, die die alte Zeit noch ein Stück weit lebendig macht. Der noch erhaltene Teil der 1733 erbauten Bastion (die **Theresiabastion**) ist eine der malerischsten Ecken der Stadt und bietet unter ihren offenen Gewölben heute Passagen, Restaurants und Bars, Kunstgalerien und Ausstellungsräumen Platz. Der 1908 im Barockstil aufgestockte Teil enthält die ethnographische Abteilung des Banater Museums mit einer reichen Sammlung aus dem Bereich Volkskunst.

Dacă neplăcut impresionați de aceste vești întoarcem spatele și privim în fața noastră înspre parcul unde tronează Hotelul Continental (care împreună cu învecinatul magazin **Bega** fac parte din cele mai impunătoare construcții din perioada comunistă, **proiecte ale arhitecților Gheorghe Gârleanu, respectiv Vasile Oprișan**) ne putem imagina locul unde, în anul 1719, contele Mercy a început clădirea **Cazărmii Ardelene**, cazarma de artilerie de mai târziu. Masiva și robusta zidire s-a făcut pe locul unde fuseseră odată vechile șanțuri ale cetății astfel încât clădirea avea o formă șerpuitoare. În vasta curte a cazărmii, aflăm de la istorici, curgea râul Bega și până în sec. al XVIII-lea se afla portul orașului Timișoara. Cazarma, cu o lungime de 483 metri avea în centru un turn de unde paznicii vegheau și semnalau orice pericol extern. În cea mai mare parte demolată din rațiuni de restructurare urbană și poate dintr-o incapacitate de a vedea în această construcție o

valoroasă și impresionantă moștenire istorică, din ampla clădire militară de altădată a mai rămas doar un corp stinger amenajat special pentru a găzdui Sala de Sport nr. 2, locul unde s-au aflat grajdurile cazărmii.

Pe cealaltă parte a bulevardului, cu fațadele bogat ornate, se înalță două splendide palate: **Banca Timișană**, construită în anul 1911 și **Palatul Ciobanul**, construit între anii 1924 și 1926.

Complexul Bastion a rămas o proiectie vie a ceea ce a ființat odată ca înălțare a cazărmii. Din cele noua bastioane existente în anul 1733, „**Bastionul Theresia**”, singurul păstrat parțial, formează acum una dintre cele mai pitorești zone ale orașului, adăpostind sub bolțile sale deschise, pasaje, restaurante și baruri, galerii de artă și spații expoziționale. Acoperișul unui tronson, în anul 1908 supraînălțat ulterior în stil baroc, găzduiește o secție etnografică a Muzeului Banatului cu o bogată colecție de artă populară.

Petru a parcurge întreaga zonă a Cetății ar trebui să ne întoarcem pe un alt traseu înspre nord-vest, dar nu înainte de a privi dincolo de liniile de tramvai,

Poșta Centrală
The Main Post Office
Die Hauptpost

former times, only an isolated portion, originally the stables, has survived, obviously with internal changes, to become Sports Hall no. 2.

On the other side of the boulevard stand two splendid palaces with richly decorated façades: the **Timiș Bank**, built in 1911, and the **Ciobanu Palace**, built between 1924 and 1926.

The **Bastion Complex** is still a living remnant of what once existed as a defensive curtain around the barracks. Of the nine bastions that existed in 1733, the **Theresia Bastion**, the only one partially preserved, now represents one of the most picturesque areas of the city. Its vaults have been opened up to accommodate passages, restaurants and bars, art galleries and exhibition halls. The roof of one section, raised in 1908 in baroque style, houses an ethnographic section of

Um das gesamte Gebiet innerhalb der ehemaligen Festungswauern zu durchqueren, begeben wir uns auf einen anderen Weg in nordwestliche Richtung. Zunächst wenden wir uns jedoch den Gebäuden auf der anderen Straßenseite, dem der **Staatsbank** und dem der **Post** zu. Das große Gebäude der **Hauptpost** wurde zwischen 1910 und 1913 erbaut, an der Stelle, an der sich früher das **Siebenbürger Tor** befand, das von der **Transsilvanischen Kaserne** (Siebenbürger Kaserne) bewacht wurde. Die **Staatsbank**, eines der am reichsten verzierten Gebäude der Stadt, wurde 1904 erbaut.

Wenn wir den Revolutionsboulevard entlanggehen, nachdem wir einige Einkäufe im modernen „**Bega**“-Einkaufszentrum gemacht haben, kommen wir an der HNO-Klinik vorbei und an dem ehemaligen **ungarischen Haus** (Architekt **Laszlo Szekely**), erbaut 1930, anschließend am

pe cealaltă parte a bulevardului edificiile **Trezoreriei** și ale **Poștei**. Marele edificiu al **Poștei Centrale** s-a construit între anii 1910 și 1913 pe locul unde se afla odată **Poarta Ardeleană**, gardată de imensa **Cazarmă a Transilvaniei** (Cazarma Ardeleană). **Banca de Stat**, una dintre cele mai bogat ornamentate clădiri ale orașului s-a construit în anul 1904.

Înaintînd în lungul Bulevardului Revoluției, pe aceeași parte, după ce ne-am făcut ceva cumpărături în modernul centru comercial „**Bega**”, trecem prin fața Spitalului ORL și a fostei **Case Maghiare** (arh. **Laszlo Szekely**), construite în anul 1930, apoi prin fața Institutului de Cardiologie și ajungem în zona **Palatului** și **Parcului Copiilor**. Cunoscut în perioada comunistă ca **Parc al Pionierilor**, se așterne de-a lungul râului Bega în zona centrală a cartierului Cetate, fiind amenajat încă de la începuturi pentru a oferi copiilor din

Timișoara un amplu și anume destinat loc de joacă. Aici, cu ocazia sărbătorilor naționale sau, pe atunci, a venirii lui **Moș Gerilă** (adică a variantei comuniste a lui Moș Crăciun), se împodobeau un superb și uriaș brad, iar pe alei apăreau gherete de lemni și tablă unde se vindeau jucării de tot felul și câteva sortimente de dulciuri, iar în cele mai fericite momente, o pungă cu câteva portocale sau alune, pentru care se formau imediat celebrele **cozi** unde, doar ferițiți aflați cât mai în față, **ori eternii băgăreți**, reușeau să ducă acasă prețiosul dar pentru copii.

Dar în pofida acestei sărăcii, uneori în toate sensurile sclipitoare, Parcul Pionierilor a fost întotdeauna un loc desfătător, traversat de **trenulețul** ce face un lung traseu printre arborii și obstacolele artificiale care mimează un cuprinzător relief, ornat cu **huțulușurile**, nelipsitele **hintă-palinta**, **ringhișpilurile**

the Museum of Banat which has a valuable collection of folk art.

In order to walk around the entire area of the Citadel, we need to go back in a north-westerly direction along another route, but not before looking across the tramlines at the **Treasury** and **Post Office** on the other side of the boulevard. The large Central Post Office building was constructed between 1910 and 1913 on the site where the **Ardeal Gate** had previously stood, guarded by the immense **Transylvania Barracks**. The **National Bank**, one of the most richly decorated buildings in the city, was built in 1904.

Continuing along the same side of Bulvardul Revoluției (Revolution Boulevard) after having done some shopping in the modern **Bega** shopping centre, we pass the **Ear, Nose and Throat Hospital** and the former **Hungarian House** designed by the architect **László Székely** and built in 1930 and then the Institute of Cardiology to arrive at the **Children's Palace** and **Children's Park**. This latter, known as the **Pioneers' Park** during the communist period, stretches along beside the Bega River in the central part of the Citadel area. Right from the start it was designed to provide the city's children with a big, specially laid out playground. Here, on national holidays or, back then, on **Moș Gerilă's** day (the distorted communist version of Santa Claus), a fine huge Christmas tree might be put up and decorated and wooden and metal-plate stalls were quickly erected along the alleys to sell all kinds of toys, a few varieties of sweet, and, in the happiest case, bags containing a few oranges or nuts, for which the famous **queues** immediately formed. Only the few people lucky enough to be right at the front or to push in succeeded in taking the precious gift home to their children.

Despite this poverty, sometimes outstanding in every sense of the word, the Pioneers' Park has always been a delightful place. Across it runs a little train which winds in a leisurely way through the trees and artificial obstacles that imitate different kinds of relief. The park is equipped with two kind of swings, including the inevitable **hinta-**

Institut für Kardiologie und erreichen so den **Kinderpalast** und den **Kinderpark**. Der **Park der Pioniere**, wie er unter dem Kommunismus genannt wurde, befindet sich neben dem Begakanal im Stadtzentrum und ist als großer Spielplatz für alle Temeswarer Kinder angelegt. Hier wurde an den nationalen Feiertagen oder zu Weihnachten, wenn das „**Väterchen Frost**“ (die kommunistische Variante des Weihnachtsmannes) kam, ein großer, wunderschöner Tannenbaum geschmückt. An kleinen Holzbuden wurden die verschiedensten Spielsachen oder Süßigkeiten verkauft, und, wenn man besonderes Glück hatte, auch Tüten mit Orangen oder Haselnüssen, für die man aber lange anstehen musste. Meist konnten nur die Glücklichen, die ganz vorne standen, oder die ewigen Drängler das begehrte Geschenk ergattern.

Abgesehen von dieser Armut war der Park der Pioniere schon immer ein faszinierender Ort, der von einer kleinen **Eisenbahn** durchquert wurde, die unter den Bäumen an künstlichen Hindernissen, **Schaukeln**, **Wippen**, und **Rutschbahnen** vorbei eine lange Strecke zurücklegte. In den letzten Jahren des kommunistischen Regimes wurde ein großes Stück des Parks dafür hergenommen, um ein Haus für Ceaușescu zu bauen, das von Drahtzäunen umgeben war. Wenn es einem gelang, durch die Drahtzäune zu schauen, konnte man einen schön angelegten Park erkennen, der damals von der Polizei streng bewacht wurde.

Wir wollen an dieser Stelle nicht zu sehr in die Details gehen und beschließen einen Spaziergang entlang des C.D.-Loga-Boulevards zu machen, an dem die opulenten Villen des früheren Temeswarer Großbürgertums stehen. Die Mehrheit dieser Gebäude befindet sich heute in den Händen der Zigeunerclans. Außerdem können wir hier die **Lyzeen Carmen Silva** und **C.D. Loga**, die schon immer als Eliteschulen bekannt waren, bewundern; das Gebäude, in dem heute das **Französische Kulturzentrum** seinen Sitz hat, beherbergte zwischen 1968 und 1978 das Kunstmuseum; das Gebäude des **Bäderinstituts** und danach das „Haus mit den drei Mädchen“; die **Mit-**

Trezoreria
Treasury
Die Stadtkasse

palinta, *ringhișpiluri* (merry-go-rounds) and *slides*, then as now such a source of activity and fun for children. In the last years of the communist regime, a large section of the park was annexed for the building of the notorious and terrifying **Ceaușescu House**, strongly enclosed by wire fencing through which could be glimpsed a beautiful, well-tended little interior park vigilantly and zealously guarded by the militia.

Rather than go into more details, let us opt for a walk along C.D. Loga Boulevard, lined with the luxurious villas of the former aristocracy of Timișoara – most of them today the property of Gypsy clans. All the same, we cannot but admire the huge buildings of the **Carmen Sylva** and **C.D. Loga** high schools, always considered elite schools; the palace which now houses the **French Cultural Centre** but was formerly (1968 – 1978) the Art Museum; the **Balneary Institute** building and then on the opposite side, after crossing Michelangelo Street, the building known as **The House with Three Girls**. Next come the **Metropolitan Palace** (the official residence of the Romanian Orthodox Metropolitan), the **Art High School**, the **City Hall** (built as the Commercial High School in 1914 but finished only between 1924 and 1929, in neo-Romanian style, with wide window-canopies, a roof tower and panels decorated with folk motifs), the **Capitol Cinema** designed by the architect **Duiliu Marcu** (it was near this cinema that the **Cinematographic Theatre**, the first cinema in Timișoara, once stood)... But here we are again in the city centre, carried away by the spell of C.D. Loga Boulevard, and we have not yet looked at **Revolution Boulevard** with its **Administrative Palace**, erected between 1938 and 1943, and especially its complex of buildings devoted to university level medical education. Here we can see the **Hostel** –formerly the Roman Catholic theological seminary, built in 1913 - 1914; the **University of Medicine and Pharmacy** situated in the former **Banatia** building of the German Gymnasium; the **Faculty of Pharmacy** in what was the boys' hostel of the Romanian Women's Union and

ropolie (die Residenz des orthodoxen Bischofs); das **Kunstlyzeum**;

Das **Rathaus** (das ehemalige Wirtschaftslyzeum, erbaut 1914 und erst 1924-29 im neoromanischen Stil mit breiten Schutzdächern, Erkern und Rahmen mit volkstümlichen Motiven fertiggestellt) das **Capitol-Kino**, entworfen von dem Architekten **Marcu Duiliu** (neben dem jetzigen Kino befand sich einst das **Kinotheater**, das erste Kino Temeswars). Nun haben wir uns von der Straße führen lassen sind wieder im Zentrum angekommen und haben auf dem Revolutionsboulevard noch nicht einmal das 1938-1943 erbaute **Verwaltungsgebäude** gesehen, genauso wenig wie die Gebäude der medizinischen Universität. Dort steht das **Studentenwohnheim**, das ehemalige römisch-katholische Priesterseminar, erbaut 1913-1914; die Medizin- und Pharmaziefakultät im früheren **Banatia-Gebäude** des deutschen Gymnasiums; die Pharmaziefakultät im ehemaligen

și **toboganele** ce aduceau atunci, ca și acum, atât de multă animație și bucurie copiilor. În ultimii ani ai regimului comunist, din parc s-a decupat un mare spațiu în care s-a construit celebra și înfioranta **Casă Ceaușescu**, bine îngrădită cu grilaje de metal prin ochiurile cărora se vedea un frumos și îngrijit părculeț interior, pe atunci păzit cu ardoare și vigilență de milițieni.

Ne abținem să intrăm acum în amănunte și ne hotărâm să facem o plimbare pe bulevardul C.D. Loga, unde se înșiră vtile opulente ale fostei protipendade timișorene, majoritatea acestora însă ajunse acum în proprietatea clanurilor de țigani. Cu toate acestea nu putem să nu admirăm uriașele **licee Carmen Silva** și **C.D. Loga**, cunoscute dintotdeauna ca școli de elită; palatul în care se află acum **Centrul Cultural Francez**, fost sediu al Muzeului de Artă între anii 1968-1978; clădirea **Institutului Balnear** și apoi cea cunoscută drept "Casă cu trei fete"; "**Mitropolia**"

(reședința Mitropolitului ortodox român); **Liceul de Artă**;

Primăria (fostul Liceu Comercial construit în anul 1914 și finalizat abia între anii 1924-1929, în stilul arhitectonic neoromânesc, cu streșini largi, foișor și chenare cu motive populare), **cinematograful** Capitol, proiectat de arhitectul **Duiliu Marcu** (lângă amplasamentul actualului cinematograf se afla odată **Teatrul Cinematografic**, primul cinematograf timișorean)... Dar iată că purtați de vraja străzii am ajuns din nou în **Centru** și încă nu am cuprins cu privirea din Bulevardul Revoluției edificiul **Palatului Administrativ**, ridicat între anii 1938-1943, și îndeosebi complexul de clădiri în care trăiește învățământul universitar medical. Aici putem vedea **Căminul** – fostul seminar teologic romano-catolic clădit între anii 1913-1914; Universitatea de Medicină și Farmacie, în fostul edificiu **Banatia** al gimnaziului german;

the one-time Apprentices' Hostel which today houses the **Ana Aslan College of Nursing and Public Health**; further on, the former Insurance House. Then, turning towards the **Bastion**, we can see the **Faculty of Dentistry**.

From the **Bastion**, following Popa Șapcă Street, we pass the long buildings of the **Penitentiary** and the **Military Prosecutor's Office**, both public buildings dating from soon after 1900. In Oituz Street, immediately around the corner, stands the huge long building of the Faculty of Arts of the West University, which was once part of the **Ferdinand Barracks**. Once we arrive in Mărăști Square we are on the site of the former **Vienna Gate**, alongside which the old citadel canal used to flow. Nearby, in a corner of the Botanical Garden, stands the "Clinicile Noi" (New Clinics) hospital, part of the City Hospital. Its building used to be the premises of the **Artillery School** (the Cadet Training School). And, since we have mentioned it, the nearby Botanic Park or **Botanical Gardens** – we learn – was laid out like a huge garden criss-crossed by paths, with artificial relief, mirrors, waterfalls and island beds of flowers. Here, in the shade of ancient trees and shrubs, the citizens of Timișoara can find a moment for themselves, breathing fresh balmy air as they sit at their ease on wooden benches under the impression that they are far away from the bustle and hurly-burly of the city.

A few metres away from the park, at right angles on Calea Aradului, we see the gloomy, U-shaped building of the former Franz Josef Barracks, built in 1853.

But before entering Oituz Street, we cross over a roundabout, an important traffic node with the **Points of the Compass Fountain** built in 1972 by the architect **Stefan lojică** in its centre. We are in I.C. Brătianu Square (formerly Dr. Russell Square). On its western side are the Evangelical (Lutheran) Church and School built between 1837 and 1839 to the design of the architect **Anton Schmidt**. A tower was added in 1902. This Evangelical Church building was shared by the Reformed community for some years.

Palate în centrul orașului
Buildings in the city centre
Gebäude in der Innenstadt

Jungenwohnheim der **Vereinigung Römischer Frauen** und im ehemaligen Arbeiterwohnheim, das heute das **"Ana-Aslan"-Kolleg des Gesundheitswesens** beherbergt und schließlich die **Fakultät für Zahnmedizin** im ehemaligen Gebäude der Versicherungsgesellschaft, wenn wir in Richtung **Bastion** zurückgehen.

Auf dem Weg zur **Bastion** kommen wir in der Popa-Șapcă-Straße am **Gefängnis** und an der **Militärstaatsanwaltschaft** vorbei, öffentliche Gebäude, die beide unmittelbar nach 1900 errichtet wurden. In der Oituz-Straße ragt das riesige Gebäude der Fakultät für bildende Künste der West-Universität empor, die frühere **Ferdinandkaserne**.

Am Mărăști-Platz angekommen, befinden wir uns an der Stelle des ehemaligen **Wiener Tors**, neben dem einst der Kanal der Festung verlief. Ganz in der Nähe, in einer Ecke des **Botanischen Gartens** befinden sich im Gebäude der **Artillerieschule** (Kadettenschule) die "Neuen Kliniken", die zum städtischen Krankenhaus gehören. Der **Botanische**

Facultatea de Farmacie, în fostul cămin de băieți al Reuniunii Femeilor Române și Fostul Cămin de Ucenici care adăpostește astăzi **Colegiul Sanitar "Ana Aslan"**, apoi fostul edificiu al Casei de Asigurări și, întorcându-ne spre **Bastion, Facultatea de Stomatologie**.

Deci dinspre **Bastion**, urmând traseul spre strada Popa Șapcă trecem pe lângă clădirile prelungi ale **Penitenciarului** și **Procuraturii Militare**, clădiri publice construite imediat după anul 1900. Pe strada Oituz care mărginește cvartalul într-un unghi drept, se înalță uriașa prelunga clădire a Facultății de Arte Plastice a Universității de Vest care aparține odată **Cazarmei Ferdinand**.

Ajunși în Piața Mărăști, ne aflăm pe locul fostei **Porți a Vienei**, pe lângă care trecea odată vechiul canal al cetății. Alături, într-un colț al **Parcului Botanic**, se află spitalul „Clinicile Noi”, parte a Spitalului Municipal, clădire ce a fost locația **Școlii de Artilerie** (Școala de cadeți). Și fiindcă veni vorba, aflăm că **Parcul Botanic**, sau cum se mai numea „Grădina Botanică” a fost rânduit ca o uriașă grădină întretăiată

de alei, relief artificial, oglinzi, căderi de apă și insule florale unde, la umbra arbuștilor și copacilor seculari, timișoreanul își poate găsi un moment al său, respirând aerul curat și înmiresmat și odihnindu-se pe bănci de lemn, legănat de iluzia că este departe de trepidația și neliniștile orașului.

La câteva zeci de metri de parc, vedem tronând în formă de U, perpendiculară pe Calea Aradului, destul de sumbră și neângrijită, clădirea fostei cazărmi Franz Josef, zidită în anul 1853.

Dar înainte de a intra în strada Oituz, trecem printr-un sens giratoriu, important nod de circulație ce gravitează în jurul **Fântânii Punctelor Cardinale**, construită în anul 1972 de către arhitectul **Ștefan lojică**. De altfel ne găsim în Piața I.C. Brătianu (fostă Dr. Russel). Mărginind piața, pe latura ei vestică se află biserica și școala evanghelică înălțată după planurile arhitectului **Anton Schmidt** între anii 1837-1839, la care construcție, în anul 1902 i s-a adăugat un turn. O vreme biserica evanghelică a fost comună cu cea reformată.

Very close to here, in the street that leads towards Unirii Square, we are almost overwhelmed by the immensity of a four-storey building. We learn that it has three inner courtyards and over 300 rooms (273 offices, 34 rooms for servants, 34 kitchens, 65 larders and 27 store-rooms). Erected between 1855 and 1860 as a kind of copy of the Strozzi Palace, it covers a rectangular area of 109 m by 80.5 m. Built in Florentine Renaissance style, this **Dicasterial Palace** was intended to serve as an administrative office for the Timiș Banat and Serbian Vojvodina at the time when Timișoara was their common capital. By the time the building was finished, however, Vojvodina no longer existed, as the provincial administrative system had reverted to one based on counties. In this building, sober in its size and form, the legal institutions of Timișoara carry on their activities.

The **Dicasterial Palace** has on one side **Eugene of Savoy Street** along which, through the gate that now bears his name, Prince Eugene of Savoy entered the Citadel victoriously in 1716. This gate was also known as the **Forforosi Gate**. Nearby we can identify the house which was once the **Trumpet Hotel**. Built in 1747 and modernised after 1850, this hotel accommodated, among others, the Emperor Francis I, and in 1807, his son Charles; in 1866 the exiled ruler of the Romanian Principalities, Alexandru Ioan Cuza, lodged here, and in 1868 the poet Mihai Eminescu also did so.

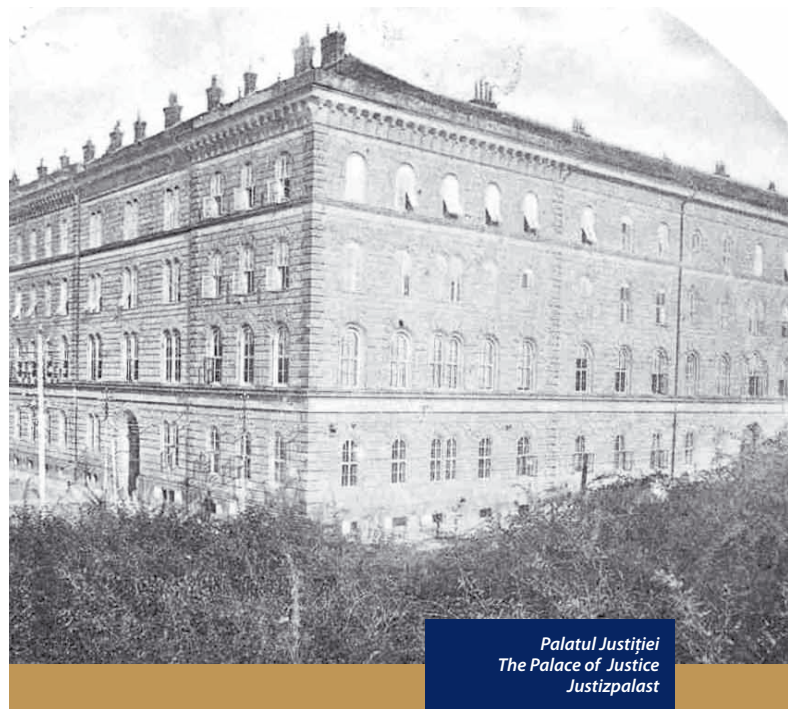
While standing in front of this former hotel, we are struck by the thought that, tired as we are after a long, varied walk around Timișoara's streets and bars, it could be high time to seek out one of the numerous hotels and guest houses for a well-deserved rest. If we ask a friendly passer-by for directions, we will discover that the only difficult thing will be choosing between all the different places, each of which tries to attract customers by having as impressive a name as possible and by offering a wide range of facilities. Every one of them claims to offer services of the highest quality. The fever of competition has propelled them into investing in all kinds of individual

Garten ist ein großer, mit schmalen Wegen vernetzter Park mit künstlichem Relief, Spiegeln, Wasserfällen und Blumeninseln, in dem im Schatten der über hundertjährigen Bäume der Temeswarer für einen Moment für sich sein, die saubere, wohlriechende Luft einatmen und sich auf den Bänken ausruhen kann, als ob er weit weg von der lärmenden Stadt wäre.

In der Arader Straße nur etwa 50 m entfernt steht die ziemlich dunkle, vernachlässigte, u-förmige ehemalige **Franz-Josef-Kaserne**, erbaut 1853.

Aber bevor wir die Oituz-Straße betreten, kommen wir zu einem Kreisverkehr, der einen wichtigen Verkehrsknotenpunkt Temeswars bildet, mit dem 1972 von dem Architekten **Ștefan Iojică** erbauten **Springbrunnen der Himmelsrichtungen** in der Mitte. Außerdem befindet sich dort der I.C.-Brătianu-Platz (ehemaliger Dr.-Russel-Platz), an dessen Westseite die evangelische Kirche und die evangelische Schule stehen, die zwischen 1837 und 1839 nach den Plänen des Architekten **Anton Schmidt**, gebaut wurden. 1902 wurde ein Turm angebaut. Eine Zeit lang wurde die Kirche von den evangelischen und den reformierten Gläubigen gemeinsam genutzt.

Ganz in der Nähe in der Straße Richtung Domplatz stoßen wir auf ein riesiges dreistöckiges Gebäude mit drei Innenhöfen, 300 Räumen (273 Büros, 34 Zimmer für Dienstboten, 34 Küchen, 65 Speisekammern und 27 Lagerräumen). Es ist 109 m lang und 80,5 m breit und wurde zwischen 1855 und 1860 als eine Art Replik auf den Strozzipalast gebaut. Das im Stil der florentinischen Renaissance errichtete Gebäude, das **"Dicasterial"**, war einst als Verwaltungssitz für das Temescher Banat und das serbische Fürstentum gedacht, als Temeswar dessen Hauptstadt war. Als das Gebäude fertig war, existierte das Fürstentum nicht mehr und die Aufteilung in Provinzen war zugunsten der Aufteilung in Kreise abgeschafft worden. In diesem durch seine Größe und die geometrische Gestaltung beeindruckenden Gebäude sind heute die Institutionen der Temeswarer Justiz untergebracht.

Palatul Justiției
The Palace of Justice
Justizpalast

Foarte aproape, pe strada ce dă înspre Piața Unirii, ne trezim aproape striviți de imensitatea unei clădiri cu trei etaje uriașe, cădire despre care aflăm că are trei curți interioare și mai bine de 300 de încăperi (273 camere birouri, 34 camere pentru servitori, 34 bucătării, 65 camere, 27 magazine), că acoperă un patruleter cu laturile de 109 x 80,5 metri, că a fost construită între anii 1855 și 1860 ca un fel de replică a palatului Strozzi. Zidit în stilul Renașterii florentine, **"Dicasterialul"** a fost gândit spre a servi ca sediul administrativ Țării Banatului Timișan și Voievodinei Sârbești pe vremea când capitală era Timișoara. Când însă edificiul a fost terminat, Voievodina nu mai exista deoarece împărțirea teritorială pe provincii s-a desființat și s-a revenit la forma de județe. În această clădire severă prin volum și geometrie sunt concentrate astăzi instituțiile justiției timișorene.

Dicasterialul este flancat de strada **Eugen de Savoya**, unde odată, prin poarta care-i poartă astăzi numele, în anul 1716 a intrat în Cetate victorios Prințul

Eugen de Savoya. Poarta s-a mai numit și **Poarta Forforosi**. În apropiere putem găsi casa unde se afla odată Hotelul **"Trompeta"** edificiu ridicat la 1747 și modernizat după anul 1850, hotel unde au "tras" printre alții, împăratul Francisc I și, pe la 1807, fiul său Carol; în anul 1866, domnitorul exilat al Principatelor Romane, Alexandru Ioan Cuza și în 1868, poetul Mihai Eminescu.

Ajunși în fața acestui fost hotel ne fură gândul că obosești după o lungă și plină de diversități incursiune pe străzile orașului și în lumea localurilor timișorene poate tângim la unul dintre numeroasele hoteluri sau pensiuni, pentru o binevenită odihnă. Întrebând un trecător amabil aflăm că nu va fi greu să găsim un loc doar că vom avea de ales între locurile, care, cu nume cât mai impozante și etalându-și paleta de servicii încearcă să atragă clientela. Fiecare dintre acestea își propune să ofere servicii de cea mai bună calitate, intrând în febra competiției cu amenajări cât mai individualizate, spații adiționale cu piscine și mici parcuri,

touches and additional facilities (swimming pools, little parks, sports halls ...). As the city has expanded and new quarters have come into being, hotels have been built in all areas, even the outlying ones, which can offer quiet and privacy along with much-needed parking places and even a feeling of safety and security.

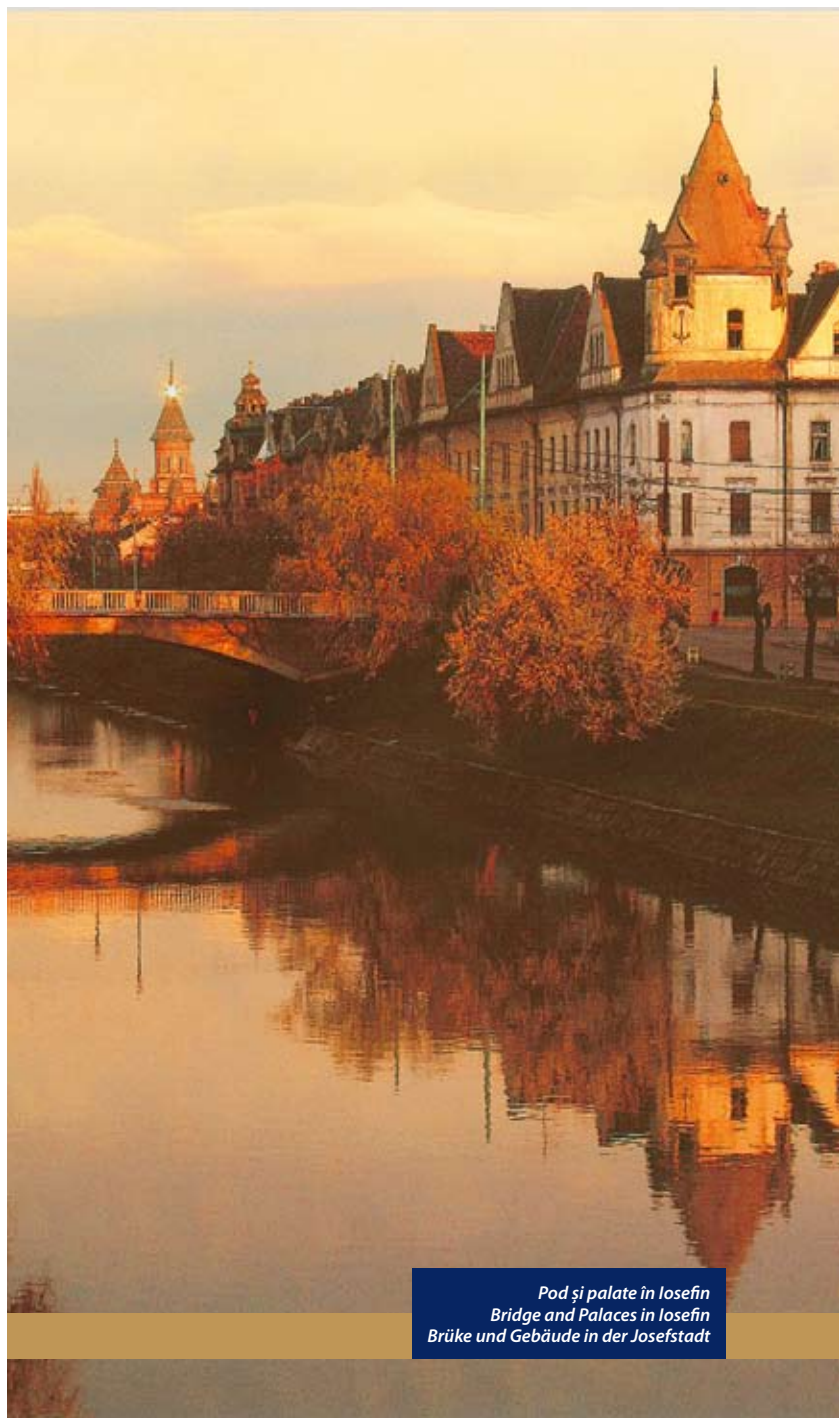
Before listing some of the most representative hotels in Timișoara, we should take a retrospective glance and note that the early stages of overnight hospitality in Timișoara, that is, inns and caravanserais, receive particular mention in the memoirs of Turkish chroniclers. Much later on, and up until 1944, there were a number of well-known hotels around the Northern Railway Station: the *Royal*, *Terminus*, *Nord*, *Doja*, *Imperial* and *Metropole*. After the Second World War these all disappeared into the anonymity of nationalisation. An insipid period followed, a hard time for tourists and even for people who came to Timișoara on different kinds of economic or cultural business. Those who were Romanians were often housed in factory or student hostels, at the *Motel* or even at the *campsite* near the Green Forest. In the happiest case, they could stay at the *Academics' Hotel* or the *Casa Politehnicii* (Polytechnic House). In addition, some "elite" hotels were opened, such as *Banatul*, *Central*, *Timișoara* and the *Continental*. High-ranking party officials stayed at the *Party Hotel* (*Ceaușescu House*), later hurriedly privatised and transformed into the *International Hotel*.

Besides the large hotels built before 1989, hotel-restaurants and many new hotels - keeping up to date with the latest expectations - have set out to meet the ever more numerous needs of company representatives and tourists who make overnight stays in Timișoara. As the intention of this chapter is not to give publicity but only to record briefly the new hotels, we shall mention only those which we consider the best. So we have the *Perla* chain of hotels, the *Reghina* (architects *Ioan Andreescu* and *Vlad Gaivoronschi*), the *Excelsior* Hotel in Romulus Street (architects *Lucia* and *Nicolae Covaci-Preda*), the four-star *Ambassador* hotel in Mangalia Street,

Das Gebäude liegt an der Eugen-von-Savoyen-Straße, in die 1716 durch das Tor, das heute seinen Namen trägt, der siegreiche Eugen von Savoyen in die Festung ritt. Dieses Tor wurde auch **Forforsi-Tor** genannt. In der Nähe kann man das Haus sehen, in dem sich einst das Hotel „*Trompete*“ befand. Es stammt aus dem Jahr 1747 und wurde nach 1850 modernisiert. Hier übernachtete unter anderem Kaiser Franz I. und 1807 sein Sohn Karl, 1866 der ins Ausland geflohene Herrscher der rumänischen Fürstentümer Alexandru Ioan Cuza und 1868 der Dichter Mihai Eminescu.

Beim Betrachten dieses Hotels stellen wir fest, dass wir von unserem Spaziergang voller Entdeckungen ziemlich müde sind und sehnen uns nach einer Ruhepause in einem der Hotels oder Pensionen. Wenn wir einen freundlichen Passanten fragen, werden wir feststellen, dass es nicht schwer sein wird, etwas Passendes zu finden – im Gegenteil wir werden die Qual der Wahl zwischen verschiedensten Übernachtungsmöglichkeiten haben. Durch die starke Konkurrenz versuchen sie sich gegenseitig zu überbieten, was die Qualität und zusätzliche Dienstleistungen betrifft. Viele verfügen über ein Schwimmbassin, einen kleinen Park und Sportmöglichkeiten. Gleichzeitig mit der Erweiterung der Stadtgrenzen und mit den neuen Wohnvierteln wurden überall Hotels gebaut, in denen der Wunsch nach Ruhe und Diskretion in gleichem Maße respektiert wird, wie das Bedürfnis nach ausreichend Parkplätzen und Sicherheit.

Bevor wir einige der repräsentativsten Hotels Temeswar aufzählen, bleibt noch zu erwähnen, dass den Grundstein des Übernachtungswesen in der Stadt Herbergen und Karawansereien bildeten, wie die türkischen Geschichtsschreiber berichten. Später gab es bis 1944 in der Nähe des Nordbahnhofs das „*Hotel Royal*“, das „*Hotel Terminus*“, das „*Hotel Doja*“, das „*Hotel Imperial*“ und das „*Hotel Metropol*“, die aber nach dem Zweiten Weltkrieg im Zuge der Verstaatlichung verschwanden. Es folgte eine eintönige, ungünstige Zeit für den Tourismus in Temeswar. Die rumänischen Staatsbürger wurden in Wohnheimen von Firmen,

Pod și palate în Iosefin
Bridge and Palaces in Iosefin
Brücke und Gebäude in der Josefstadt

the *Senator* Hotel-Club with its extensive sports facilities in Calea Lugojului (architect *Ionel Pop*), the four-star *La Residenza* hotel in Independence Street (architect *Nicolae Dancu*), the *NH Hotel* and *Electrica 111* in Parcul Poporului, the *Hotel Boavista* (architect *Liviu Bojic*) near the new **Business Centre**, the *President* hotel in Dinu Lipatti Street (architect *Anca Badea*), the *Imperial*, the *Strelitia*, the *Sydney*, *Eurohotel*, *Hotel 2000* and the *Savoy* - this last recently opened in Tudor Vladimirescu Embankment in a Cubist building with 1930s Art Deco features (architects *Vlad Gaivoronschi* and *Marius Harta*). And this is not to mention their smaller but equally attractive cousins, the guesthouses with their up-to-the-minute facilities and style, a mirror image of the ones we are becoming accustomed to as we travel to the West.

im Studentenwohnheim, im „*Motel*“ oder auf dem „*Campingplatz*“ nahe der „*Padurea Verde*“ oder im besten Fall im „*Hotel der Wissenschaftler*“ oder im „*Politehnica-Haus*“ untergebracht. Es gab aber auch die „*Elitehotels*“, „*Banatul*“, „*Central*“ und „*Timișoara*“. Die höheren Parteimitglieder wohnten im „*Hotel der Partei*“, das später als „*Casa Ceaușescu*“ bekannt wurde, und heute „*Hotel International*“ heißt.

Neben den großen Hotels, die vor 1989 gebaut und inzwischen umgebaut und an die neuen Bedürfnisse angepasst wurden, gibt es eine große Anzahl von neuen Hotels, die die stetig wachsenden Bedürfnisse der Geschäftsleute und der Touristen abdecken. Da dieses Kapitel nicht dazu dienen soll Werbung für bestimmte Hotels zu machen, sondern lediglich dazu einige neuere Hotels aufzuzählen, wollen wir hier nur die

săli de agrement. Odată cu extinderea orașului și apariția noilor cartiere, hotelurile s-au înălțat în toate zonele, opțiunea pentru liniște și discreție fiind corelată cu nevoia de spații de parcare și chiar a sentimentului de siguranță și securitate.

Mai înainte de a enumera câteva dintre cele mai reprezentative hoteluri timișorene, privind retrospectiv, aflăm că începuturile găzduirii peste noapte în oraș sunt îndeosebi amintite în memoriile cronicarilor turci ca hanuri și caravanseriuri. Apoi, până prin anul 1944, în preajma Gării de Nord se remarcă câteva hoteluri cu nume consacrate: „*Royal*“, „*Terminus*“, „*Nord*“, „*Doja*“, „*Imperial*“ ori „*Metropol*“, hoteluri care după cel de-al doilea război mondial au dispărut în anonimul naționalizărilor. A urmat apoi o perioadă anostă, vitregă pentru turiști și chiar pentru cei care veneau în Timișoara pentru a perfectă diverse relații economice sau

culturale. Cetățenii români erau adesea cazați în camerele unor cămine aparținând unor întreprinderi sau chiar în căminele studențești, la „*Motel*“ sau „*Campingul*“ de lângă Pădurea Verde sau, în cel mai frecvat caz la „*Hotelul Oamenilor de Știință*“, sau „*Casa Politehnicii*“. În afara acestora funcționau hotelurile de „elită“ „*Banatul*“, „*Central*“, „*Timișoara*“, sau „*Continental*“. Înălții demnitari ai partidului locuiau la „*Hotelul Partidului*“ sau cum a fost cunoscut mai târziu „*Casa Ceaușescu*“, privatizat în grabă și devenit în anii din urmă „*Hotel Internațional*“.

Pe lângă marile hoteluri construite înainte de anul 1989, hoteluri-restaurate adaptate cerințelor de ultimă oră, un mare număr de hoteluri noi își propun să acopere nevoile din ce în ce mai sporite ale reprezentanților de firme și turiștilor ajunși să înnopteze în Timișoara. Fiindcă spațiul acestui capitol nu își propune

erwähnen, die uns am wichtigsten erscheinen, wie die Hotelkette „Perla“, das „Reghina-Hotel“, das „Excelsior-Hotel“ in der Romulus-Straße, das „Hotel Ambassador“ (ebenfalls ein 4-Sterne-Hotel) in der Mangalia-Straße, das „Hotel Senator“ in der Lugoj-Straße, das 4-Sterne-Hotel „La Residenza“ in der Independenței-Straße, die Hotels „NH“ und „Electrica“ im Volkspark, das Hotel „Boavista“ neben den neuen Ausstellungsräumen der Industrie- und Handelskammer, das „Hotel President“ in der Dinu-Lipati-Straße und die Hotels „Imperial“, „Strelița“, „Sydney“, „Eurohotel“, „2000“ und das „Savoy“, das kürzlich am Tudor-Vladimirescu-Ufer in einem kubistischen Gebäude mit Art-Deko-Elementen aus den 30er Jahren entstand (Architekten *Vlad Gaivonoschi* und *Marius Horta*), gefolgt von einigen kleineren Hotels und Pensionen, deren Standard inzwischen dem entspricht, den wir von Reisen ins westliche Ausland gewohnt sind.

Pensionen sind überall in der Stadt zu finden, meist jedoch in den neuen Wohnvierteln, an ruhigen Straßen, mit geschmackvoll gestalteten Innenhöfen und kleinen Gärten. Zu den größten gehören: Pension „Vlad“ (an der Liviu-Rebreanu-Straße), „Solaris“ (im Studentenviertel) und andere, einige davon mit Namen, die man sich kaum merken kann.

Wir verscheuchen jedoch unsere Müdigkeit noch ein bisschen, lassen uns von diesen Aufzählungen nicht zum Müßiggang verführen und stellen fest, dass wir uns immer noch in der Eugen-von-Savoyen-Straße befinden und dass in unmittelbarer Nähe das alte Museum lag, heute Sitz der **Bibliothek der Akademie**, das auf das Fundament des **Wellauerhauses** gebaut wurde, sowie die zwischen 1753 und 1756 von Franziskanermönchen erbaute **Sankt-Katharinenkirche**, die später zu einer römisch-katholischen Gemeindekirche wurde. Die Fassade mit der mit floralen Motiven verzierten Eichentüre ist im Stil der deutschen Renaissance gehalten und wird von einer Minervastatue geprägt, die sich in einer Nische befindet.

Heute liegen in diesen schmalen Straßen Geschäfte, kleine Lokale und Cafés. Wir gehen an dem seit dem Aufblühen der

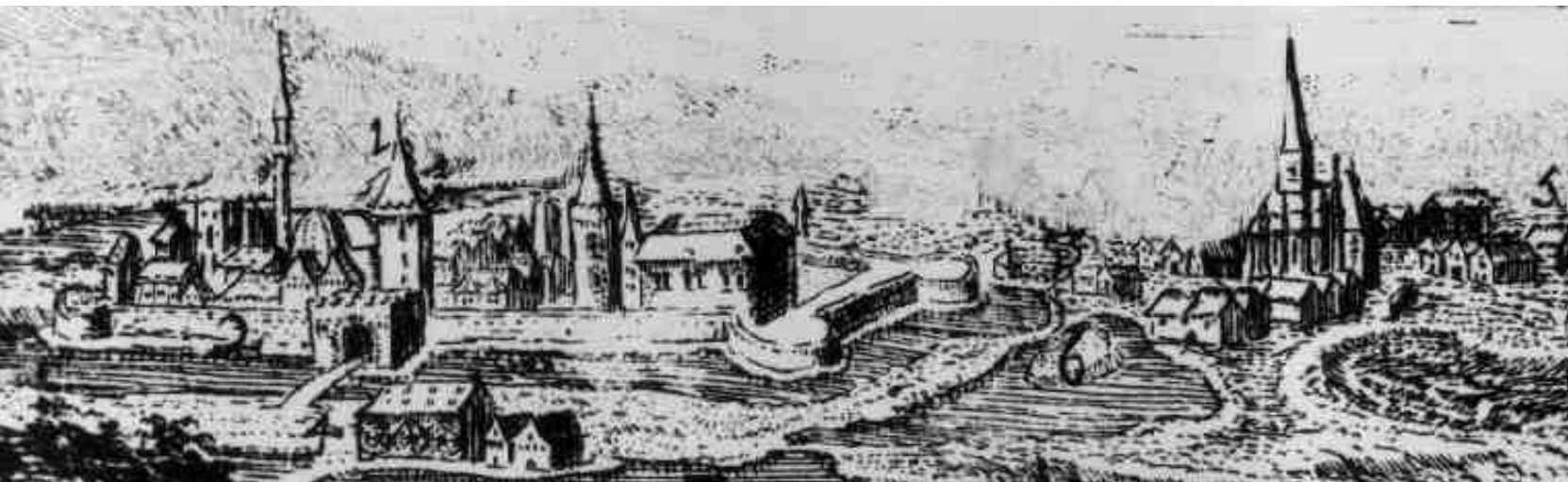
Guesthouses too have sprung up in all parts of the city, especially in the new quarters and often in quiet side streets. They tend to have inner courtyards laid out as gardens forming oases of greenery. The most notable among them are the **Vlad** in Liviu Rebreanu Boulevard, the **Solaris** in the Student Complex and a few others whose names are harder to remember.

Anyway, let us shake off our tiredness and all these details which could distract us and make us lazy. In fact we are still in Eugene of Savoy Street. In our immediate vicinity is the old museum, today the **Library of the Romanian Academy**, rebuilt on the structure of the old **Wellauer House**, and **St. Catherine's Church**, built between 1753 and 1756 by the Franciscan Salvatorian friars and later converted into a Roman Catholic parish church. The façade with its massive oak gates ornamented with floral motifs is conceived in the German Renaissance style and has a statue of Minerva, seated in a niche.

Today, these long narrow streets are lined with a multitude of shops, small bars and cafés. After walking past the shop windows that display an ever more varied range of goods as the area develops both commercially and in terms of

Centru orașului
The old city centre
Die Altstadt

entertainment, we arrive at **Piața 700 (the 700 Market)** in the western part of this central zone.

The market area includes an old military chapel constructed in 1801 in a restored wing of the old Citadel. Not far away is a restaurant, nestling within the vaulted chambers.

In the same neighbourhood, opposite the flower market but across a major road, we can see the solid building of the Military Hospital constructed in 1754 - one of the largest in Europe. A short distance away, on the southern edge of the market, is the Ophthalmology Clinic which occupies the premises of the old **La Rodie (Pomegranate)** hospital and pharmacy, which once functioned under the auspices of the Franciscan Misericordian friars who arrived here from Belgrade in 1737. Beside the Clinic we find the church of this order, who were called **"The Black Priests"** by the Timișoara inhabitants of that time. We learn that this church began to be built in 1748 and that it was reconstructed after the bombardment of 1849. It was conceded by the Roman Catholic Bishopric to the Greco-Catholic community in 1990.

Looking north from here we see the **Military Hospital** once more and, across the street from it, another medical institution that has recently been

Wirtschaft immer vielfältiger werdenden Angebot in den Schaufenstern vorbei und kommen in den westlichen Teil der Innenstadt zum **700er Markt**.

In dem Gebäudekomplex am Marktplatz befindet sich in einem renovierten Flügel der alten Festung unweit von einem Restaurant eine alte Kapelle (des Militärs) aus dem Jahr 1801.

In der Nachbarschaft auf der gegenüberliegenden Seite einer stark befahrenen Straße steht das **Militärkrankenhaus** aus dem Jahr 1754, einst eines der größten in Europa. Unweit davon auf der Südseite des Platzes befindet sich die **Augenklinik** in einem Gebäude des alten „La Rodie“-Krankenhauses und seiner Apotheke, die einst von barmherzigen Franziskanerinnen geleitet wurden, die 1737 aus Belgrad nach Temeswar gekommen waren. Neben der Klinik finden wir die Kirche des Ordens, der von den alten Temeswarern, **"Schwarz Popen"** genannt wurde. Mit dem Bau der Kirche war 1748 begonnen worden. Nach den Bombardierungen von 1849 musste sie neu aufgebaut werden. 1990 überließ das römisch-katholische Bistum sie der griechisch-katholischen Gemeinde.

Von hier aus kann man in nördlicher Richtung wieder das Gebäude des **Militärkrankenhauses** und auf der anderen Straßenseite ein anderes Gebäude aus

promovarea ci doar să enumere într-o sumară trecere în revistă noile hoteluri, le vom numi pe câteva ce ni se par mai impozante și astfel iată lanțul de hoteluri „**Perla**” și-apoi „**Reghina**” (arh. **Ioan Andreescu și Vlad Gaivoronschi**), Hotelul „**Excelsior**” din strada Romulus (arhitecți **Lucia și Nicolae Covaci-Preda**), „**Ambassadorul**” din strada Mangalia – și el cu patru stele, Hotelul club „**Senator**”, cu suite sa de spații de agrement, în Calea Logojului (arh. **Pop Ionel**), Hotelul „**La Residenza**”, cu patru stele din strada Independenței (arhitect **Nicolae Dancu**), hotelurile „**NH**” și „**Electrica 111**” din Parcul Poporului, Hotelul „**Boavista**” (arh. **Liviu Bojic**), de lângă noul **Centru de Afaceri** și-apoi hotelul „**President**” din strada Dinu Lipati (arh. **Anca Badea**), hotelurile „**Imperial**”, „**Streljița**” și „**Sydney**”, „**Eurohotelul**”, „**2.000**” și Savoy, amenajat recent pe splaiul Tudor Vladimirescu într-un imobil cubist cu nuanțe art-deco din anii 30 (arh. **Vlad Gaivoronschi și Marius Harta**), urmate de surorile mai mici dar cel puțin la fel de cochete, pensiunile cu cât mai moderne servicii și ținută, aidoma celor cu care, călătorind prin occident, am început să ne obișnuim.

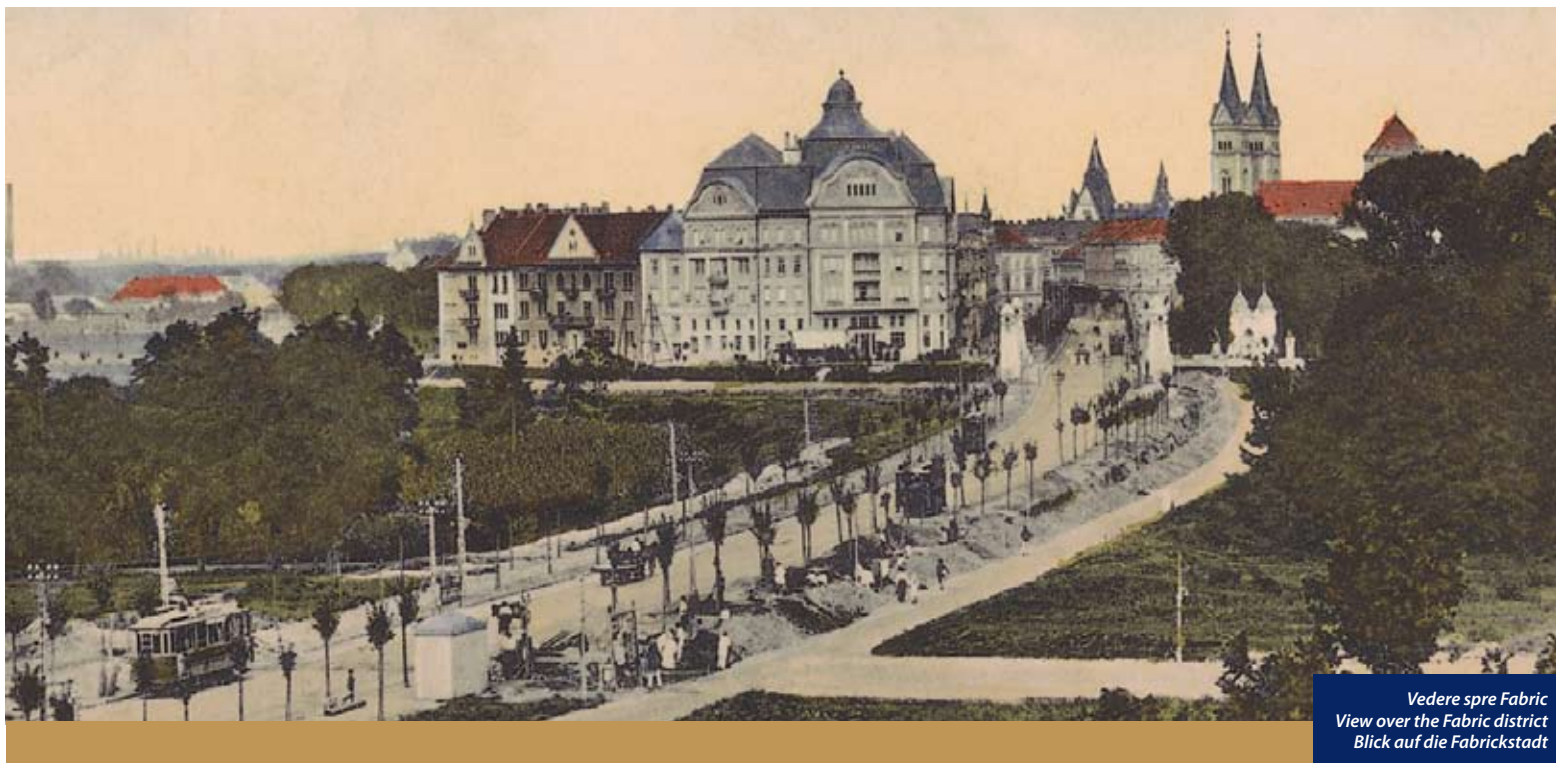
Pensiunile și ele s-au presărat în toate colturile orașului, îndeosebi în noile cartiere și deseori pe străduțe discrete și liniștite, cuprinzând curți interioare amenajate cu grădini și oaze vegetale. Dintre cele

mai notabile ne sunt amintite pensiunea „**Vlad**”, pe Bulevardul Liviu Rebreanu, „**Solaris**”, în complexul studentesc și alte câteva cu nume mai greu de reținut.

Alungăm însă oboseala și toate aceste referințe care pot corupe și trage spre leneveală și remarcăm că suntem încă pe strada Eugen de Savoia și că în imediata apropiere se află vechiul muzeu, astăzi sediul **Bibliotecii Academiei**, reconstruit pe structura vechii **case Wellauer** precum și biserica **Sf. Ecaterina**, construită între anii 1753 și 1756 de către călugării franciscani salvatorieni și transformată ulterior în biserică parohială romano-catolică. Fațada, cu o poartă de stejar masiv ferecat cu ornamentații florale, concepută în stilul Renașterii germane este marcată cu statuia Minervei, așezată într-o nișă.

Astăzi aceste străzi înguste și prelungi înșiră o mulțime de magazine, mici locuri și cafele. Pășind prin fața vitrinelor din ce în ce mai bogat garnisite, odată cu înflorirea comercială și de divertisment a zonei, ajungem în partea de vest a cartierului spre **Piața 700**.

În structura de construcții a pieței suntem îndemnați să vizităm o veche capelă militară datând din anul 1801 și sălășuind într-o aripă restaurată a vechii Cetăți, nu departe de un restaurant adâncit în interiorul bolților sale.

Vedere spre Fabric
View over the Fabric district
Blick auf die Fabrickstadt

renovated – the **Oncology Clinic** with the Dermatology-Venereology Clinic. This building, which has the form of a huge quadrilateral, has accommodated many different institutions in its time, including the stables of the nearby Post Office, a restaurant, a public bath and Timișoara's first drawing school.

The old civilian city hospital, built in 1744 and later modified, is said to have been the first large-scale civilian hospital in the Habsburg Empire.

In the street parallel to the Ophthalmology Clinic stands the New Synagogue of the citadel quarter, built between 1863 and 1865 in the part of the town where over 100 Jewish families of the Spanish and German rites used to live. The synagogue building has Romantic "Moorish" features and stands on the site of an older synagogue which had existed there since 1760.

dem medizinischen Bereich sehen, die kürzlich renovierte **Klinik für Onkologie** und für Haut- und Geschlechtskrankheiten. Das riesige vierseitige Gebäude beherbergte lange Zeit unter anderem die Stallungen der nahegelegenen Post, aber auch ein Restaurant, eine öffentliche Badeanstalt und die erste Malschule der Stadt.

Das alte städtische Krankenhaus aus dem Jahr 1744 soll das erste große zivile Krankenhaus im Habsburgerreich gewesen sein.

In einer Parallelstraße zu der Straße mit der Augenklinik befindet sich die „**Neue Synagoge**“ der Innenstadt, die zwischen 1863 und 1865, in einem damals von über 100 jüdischen Familien spanischen und deutschen Ursprungs bewohnten Viertel. Die neue Synagoge wurde im „maurischen“ Stil an die Stelle einer alten aus dem Jahr 1760 gebaut.

În vecinătate, vis a vis de piața de flori, peste o largă arteră de circulație, vedem masiva clădire a **Spitalului Militar**, construit în anul 1754, fiind unul dintre cele mai mari din Europa. La mică distanță, în capătul de sud al pieței se află **Clinica de Oftalmologie** care ocupă clădirea vechiului spital și farmacie „**La Rodie**” patronate odată de călugării franciscani mizericordieni, veniți de la Belgrad la Timișoara în anul 1737. Alături de Clinică găsim biserica acestui ordin, numit de vechii timișoreni „**Popii Negrii**”. Despre această biserică ni se spune că a fost ridicată începând cu anul 1748 și că a fost reconstruită după bombardamentul din 1849. De asemenea mai putem ști că a fost cedată de episcopatul romano-catolic, în anul 1990, comunității greco-catolice.

Fără să ne depărtăm, privind spre nord, vedem din nou masiva clădire a **Spitalului Militar**, iar peste drum, un alt obiectiv medical recent renovat, **Clinica de**

Oncologie și cea de boli Dermato-Venereice. Edifiul, construit în forma unui uriaș patruleter, a adăpostit cu mult timp în urmă, printre altele, grajdurile Poștei din vecinătate, un restaurant, o baie publică și prima școală de desen orășenească.

Vechi spital civil municipal, ridicat în anul 1744 și ulterior modificat se spune că a fost primul spital civil de mari dimensiuni din Imperiul Habsburgic.

Pe strada paralelă cu cea a Clinicii de Oftalmologie, se găsește **Sinagoga Nouă** din Cetate, construită între anii 1863 și 1865, în zona unde se aflau casele celor peste 100 de familii de evrei de rit spaniol și german. Arhitectura sinagogii, ni se spune, are forme romantice, „maure” și ni se mai adaugă faptul că înaintea acesteia, încă din anul 1760 a mai existat încă o sinagogă.

Despre întreaga zonă putem afla că a fost amenajată la inițiativa contelui Mercy,

This entire area was laid out on the initiative of Count Mercy, mainly during the first half of the 18th century. It is divided up into numerous rectangular blocks of buildings which conceal a multitude of pubs and restaurants in their basements, honeycombing the vaulted cellars with their capacious caverns of fire-baked brick.

It is with a feeling of regret that we leave this fascinating part of the town and head towards one of the most impressive architectural monuments in Timișoara, the **Piarist monastic and educational complex**. We reach it by moving from Piața 700 towards the Central Park. First we pass the buildings of the Children's Hospital, with the asylum and the Polyclinic to our right. The whole complex was built from money left to the city by the philanthropist **Anton Seiler**, a statue of whom, erected in 1906 as a mark of gratitude, stands in the centre of the small **Queen Maria Square**, formerly known as **Horatiu Square**. Cast in bronze, it initially stood on a marble column alongside a statue of a girl with some flowers in her hand and another of a mother holding a boy in her arms, all "showing their gratitude towards their generous benefactor".

Nicolae Ilieșiu states that "**Antoniou Sailer**, born in Arad, was a merchant in Timișoara and used his considerable fortune, the fruit of his hard work, for charitable purposes. In 1902, he was awarded the Freedom of the City of Timișoara."

Having made up our minds; we take a tram and soon reach the boundary of the **Cetate** quarter, the **Decebal Bridge**, where we get off to make our way on foot into the **Fabric** quarter.

Our short visit to the Fabric quarter starts as we cross the Bega River by the **Decebal Bridge**. Built in 1908 to the design of the architect **Odon Michailievich**, this bridge is described by experts as one of the first reinforced concrete bridges to be built in Timișoara. It has features that characterise the architecture of the beginning of the 20th century, as do the nearby baths buildings and the gateway of the adjacent park.

A guide, if we had one, would tell us that the Fabric quarter was founded between

Das ganze Viertel wurde auf die Initiative des Grafen **Mercy** gestaltet und stammt größtenteils aus der 1. Hälfte des 18. Jhs. In den zahlreichen rechtwinklig angeordneten Straßen befinden sich in den Kellergewölben aus Backsteinen eine Unzahl von Clubs und Restaurants.

Mit Bedauern verlassen wir dieses faszinierende Viertel und gehen zurück zu einem der spektakulärsten Baudenkmäler Temeswars zu, dem **Gebäudekomplex der Piaristenmönche**. Vom **700er-Markt** gehen wir Richtung Zentralpark und kommen an den Gebäuden des Kinderkrankenhauses vorbei, die mit Hilfe des Vermögens des Philanthropen **Anton Seiler** errichtet wurden. Ihm zu Ehren wurde eine Büste in der Mitte des ehemaligen **Horatiu-Platzes**, des heutigen **Königin-Maria-Platzes**, aufgestellt. Das bronzenes **Seilerdenkmal** wurde 1906 gebaut und stand zunächst auf einer Marmorsäule, neben der ein Mädchen mit Blumen in der Hand und eine Mutter mit einem Jungen im Arm „dem großzügigen Wohltäter ihre Anerkennung ausdrückten.“

Nicolae Ilieșiu schreibt über „**Antoniou Sailer**“, dass er ursprünglich in Arad geboren wurde und als Kaufmann in Temeswar tätig war. Sein mit fleißiger Arbeit erworbenes Vermögen stellte er für wohltätige Zwecke zur Verfügung. 1902 wurde er zum Ehrenbürger Temeswars ernannt.

So, wir haben beschlossen in die Straßebahn einzusteigen und die Innenstadt in Richtung Fabrikstadt zu verlassen.

Ein kurzer Besuch in der Fabrikstadt beginnt mit der Überquerung der Bega über die **Dezebalbrücke**, die 1908 nach den Plänen des Ingenieurs **Odon Michailievich** entstand, der den Bau einer der ersten Stahlbetonbrücken Temeswars betreute. Die Brücke ist im Stil des Anfangs des 20. Jh. erbaut, ebenso wie das Gebäude des **Neptunbades** und das Tor zu dem gegenüberliegenden Park.

Ein Fremdenführer würde uns sagen, dass die Fabrikstadt zwischen 1718-1720 entstand, als man einen Teil der rumänischen und serbischen Bevölkerung in einem etwas weiter vom Zentrum entfernten Viertel unterbringen wollte. Militärische Gründe, man benötigte

Podul Decebal și Băile Neptun
Decebal Bridge and Neptune Baths
Dezebalbrücke und Neptunbad

Bega-vechiul port
The old port on Bega river
Der alte Hafen an der Bega

1718 and 1720, because it was necessary to settle a part of the Romanian and Serbian population somewhat further away from the Citadel. Military considerations determined by the range of cannon shot made it wise to relocate part of the population then living in the mediaeval quarter of Palanca Mare. Thus it was, as **Florin Medeleț** says, that “another Timișoara came together, a Timișoara of manufacturers, craftsmen and artisans. The Bega was rapidly divided into many channels and put to work turning the waterwheels of the new industries and transporting cereals, fodder and especially the wood of eastern Banat, so vital in the construction of the citadel and the new town. [...] So Fabric became a true Venice in miniature, with 30 of Timișoara’s 42 bridges arching over its canals in the 18th and 19th centuries, connecting the banks wherever there were inns, mills, cafés and the more important houses and guiding the citizens’ steps towards the two wide roads that started out from the citadel through the Ardeal Gate: the Recaș road (today Calea Lugojului) and the Chevereș road (today Calea Buzașului) beside which stood

entsprechend Platz für die Kanonen, hatten zu einer Verlegung eines Teils des mittelalterlichen Viertels Großpalanca geführt. So entstand, wie **Florin Medeleț** schreibt, ein anderes Temeswar, das der Manufakturen, der Zünfte und der Handwerker. Die Bega wurde durch mehrere Kanäle geleitet und dazu benutzt, die Wasserräder der neuen Industrie anzutreiben oder Getreide, Futtermittel und besonders Holz aus dem östlichen Teil des Banats hierher zu transportieren. Letzteres wurde für den Aufbau der Festung und der neuen Stadt dringend benötigt. [...] So wurde die Fabrikstadt zu einem kleinen Venedig, über dessen Kanäle vom 18. bis zum 20. Jh. 30 der 42 Brücken Temeswars führten, die Gaststätten, Mühlen, Cafés und neue Häuser miteinander verbanden und die Bürger zu den beiden großen Straßen brachten, die von der Innenstadt aus durch das Siebenbürger Tor führten und nicht nur dem Handel und den Postkutschen dienten: der Rekascher-Weg (die heutige Lugoscher-Straße) und der Chevereșului-Weg (die Buziascher-Straße), an der sich einst der Richtplatz der Stadt befand.

că datează în mare parte din prima jumătate a secolului al XVIII-lea și, de asemenea, descoperii că este împărțită în numeroase străzi rectangulare care ascund în subsolurile lor o sumedenie de cluburi și restaurante, adânc răsfrate prin catacombele boltite și uriașele cavități din cărămida arsă.

Cu toată părerea de rău că părăsim această fascinantă parte a orașului, ne îndreptăm înspre unul dintre cele mai spectaculoase monumente arhitectonice timișorene și anume **complexul școlar-mănăstiresc al ordinului călugărilor piariști**. Ajungem aici venind dinspre Piața 700 spre parcul central. Mai întâi trecem pe lângă clădirile Spitalului de Copii, în dreapta noastră situându-se azilul și policlinica, toate acestea zidite din averea lăsată orașului de filantropul **Anton Seiler**, căruia, drept mulțumire i s-a înălțat un bust ce veghează în mijlocul pieței **Regina Maria**, numită odată **Piața Horațiu. Bustul Sailer** s-a ridicat în anul 1906. Alcătuit din bronz, acesta era inițial așezat pe o coloană de marmoră, lângă care, o fetiță cu flori în mână și o mamă cu un băiat în brațe, “aduceau prinos de recunoștință generosului binefăcător.”

Nicolae Ilieșiu ne spune despre “**Antoniou Sailer**”, (că) de naștere din Arad, a fost comerciant în Timișoara. Frumoasa-i avere, câștigată din muncă asiduă, a întrebuițat-o pentru scopuri caritative. În anul 1902, a fost proclamat cetățean de onoare al Municipiului Timișoara.”

Gata, ne-am hotărât, urcăm într-un tramvai și repede spre frontiera cartierului **Cetate**, la **Podul Decebal**, unde, la câțiva pași coborâm spre a pași spre **Fabric**.

O scurtă vizită în cartierul Fabric începe prin traversarea râului Bega peste **Podul Decebal**. Realizat în anul 1908 după planurile inginerului **Odon Michailievich** podul este consacrat de lucrările de specialitate drept unul dintre primele din beton armat construite în Timișoara. Concepția sa urmează specificul arhitecturii de început de secol XX, în care se încadrează clădirea băilor și portalul intrării în parc.

Un posibil ghid ne-ar spune că Fabricul a fost întemeiat între anii 1718 și 1720, din nevoia de a amplasa o parte a populației române și sârbe într-un cartier ceva mai îndepărtat de cetate. Rațiunile militare impuse de lungimea de tragere a tunu-

the town gallows. These roads were designed not only for trade but also for use by post coaches."

So here we are in an area which used to be just an open field crossed by the waters of the Bega River. To the left, we find the building known as **Băile Neptun (the Neptune Baths)**, originally called the "*Hungaria Baths*" or the "*Lászlo Székely House*" after the architect who built them in 1913-1914. This facility, intended to "carry on the old tradition of baths in Fabric, where a so-called Turkish bath had functioned ever since the 18th century", was constructed to the plans of the architects *Székely* and *Baumhorn*, who also designed the next four immense buildings on the left hand side of **2nd August 1919 Street**, opposite the **Parcul Poporului** (People's Park). All these bear the imprint of the Secessionist style and are among the buildings most representative of early 20th century Timișoara, beautifully decorated with

Wir befinden uns also an der Stelle, die einst nur eine riesige von der Bega durchflossene Wiese war und entdecken auf der linken Seite ein Gebäude, das unter dem Namen **Neptunbad** bekannt ist. Früher hieß es auch „*ungarisches Bad*“ oder „*Laszlo-Székely-Haus*“, nach seinem Erbauer. Errichtet wurde es 1913-1914. Dieses Gebäude führt die Tradition der Badeanstalten in der Fabrikstadt fort, in der es seit dem 18. Jh. ein sogenanntes "türkisches Bad" gab, erbaut nach den Plänen der Architekten *Székely* und *Baumhorn*, die auch die vier großen Gebäude auf der linken Seite der **Straße-des-2.-August-1919** gegenüber dem **Volkspark** entwarfen.

Alle sind im Sezessionsstil gehalten und gehören zu den repräsentativsten Gebäuden, die Anfang des 20. Jh. in Temeswar entstanden sind. Sie sind mit Blumenmotiven reich verziert und haben kleine Balkone (das Gebäude mit der runden Ecke an der Dionisie-Linția-

rilor au strămutat o parte din populația cartierului medieval Palanca Mare și astfel, ne spune **Florin Medeleț** "s-a încheșat o altă Timișoară, cea a manufacturilor, breșelelor și meșteșugarilor. Bega a fost răsfirată cu repeziune în mai multe canale și pusă să trudească pentru învârtirea roților hidraulice ale noilor industrii sau să transporte cereale, nutrețul și mai ales lemnul Banatului răsăritean, atât de necesar construcției cetății și noului oraș. [...] Fabricul a devenit astfel, o adevărată Veneție în miniatură peste canalele căreia, în veacurile XVIII-lea și al XX-lea, se arcuiau 30 din cele 42 de poduri ale orașului, legând malurile în dreptul hanurilor, morilor, cafenelelor și caselor mai răsărite, îndreptând pașii cetățenilor spre cele două mari drumuri care, pornind din cetate prin Poarta Ardealului, erau destinate nu numai comerțului ci și poștălianelor: Drumul Recașului (Calea Lugojului de azi) și Drumul Chevereșului (Calea Buziașului), pe vremuri străjuit de spânzurațiile orașului."

Aflându-ne deci în spațiul care era odată doar un imes câmp deschis traversat de apele Begăi, descoperim în partea stângă edificiul cunoscut sub numele de **Băile Neptun**, băi care inițial s-au numit "**Băile Hungaria**" sau "**Casa Lászlo Székely**", după numele celui care le-a ridicat între anii 1913-1914. Această locație menită să "continue tradiția mai veche a băilor din Fabric unde, încă din veacul al XVIII-lea, funcționase o așa zisă baie turcească" a fost clădită după proiectele arhitecților *Székely* și *Baumhorn*, arhitecți care au fost și autorii următoarelor patru uriașe imobile care continuă brațul stâng al Străzii **2 August 1919**, vis a vis de **Parcul Poporului**.

Toate acestea, purtând amprenta stilului secession se înscriu între cele mai reprezentative clădiri din Timișoara începutului de secol XX, deosebit împodobite cu decorații florale și linii curbe dintre care răsar mici balcoane exterioare (cea cu colțul rotund, către strada Dionisie Linția-

Palate in Fabric
Buildings in Fabric
Prachtbauten in der Fabrikstadt

floral motifs and curved lines between which small balconies jut out. The building with a rounded corner at the end of Dionisie Lința Street is said to have been designed in the studio of the great Viennese architect Otto Wagner.

On the right, **Parcul Poporului (the People's Park)** covers an area of over four hectares. Just like so many streets, buildings, bridges and parks, this area where venerable oaks and rare species of yew and plum grow has changed its name several times to reflect the public image interests of each period. **Stadt Park, Coronini Park, Város Liget Park, Queen Maria's Park** and more recently the **People's Park** was laid out in 1862 in the English style, with long paths for promenades and wooden bandstands for musical performances.

The late **Florin Medeleț** gives a humorous account of an incident in the life of this park: "In 1891, on a warm, windy afternoon, Emperor Franz Josef I visited the park. Accustomed as he was to the cool walks of the Schönbrunn Castle grounds and the imperial hunting park near Vienna, he was displeased when he noticed the dust stirred up by the wind along the paths. The old park-keeper, Franz Fessler (1819-1894), replied to him in the spirit of Timișoara's time-honoured tradition of whimsical gruffness: «If your Majesty had visited the park in the morning, when the walkways had been freshly sprinkled, there would have been no dust.»"

The park is enclosed by a tall fence in which wrought iron sections alternate with masonry and red brick pillars. Since 1916 it has been home to a statue of the crucified Christ on a marble cross. In the small enclosure around this monument a candle lamp burns constantly, and the faithful leave bunches of flowers at the feet of the statue.

If we wish to find out more about the parks of Timișoara, we can leaf through **Florin Medeleț's** works and find the following: "The oldest of these, the **People's Park** (formerly **Coronini**, formerly **Queen Maria's** and for a while also the **City Park**), whose design is the work of Count Coronini-Cronberg, the military governor of Serbian Vojvodina and Timiș

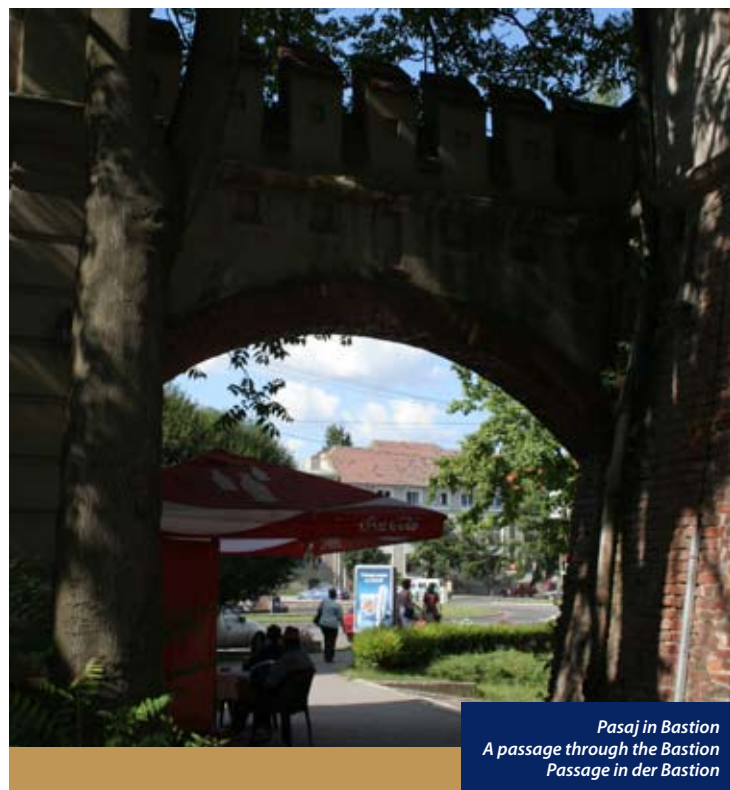
Straße soll im Büro des großen Wiener Architekten **Otto Wagner** entworfen worden sein).

Auf der rechten Seite, auf einer Fläche von mehr als vier Hektar erstreckt sich der **Volkspark**. Ebenso wie viele Straßen wurde dieser Park mit seinen hundert-jährigen Eichen und seltenen Eiben- und Pinienarten im Laufe der Jahre je nach der jeweiligen politischen Situation mehrmals umbenannt: **Stadtspark, Coronini-Park, Varos-Liget-Park, Königin-Maria-Park** und in den letzten Jahren **Volkspark**. Er wurde 1862 im englischen Stil mit langen Spazierwegen und Holz-pavillons für Orchester gestaltet.

Florin Medeleț berichtet uns über eine lustige Begebenheit in diesem Park: „1891 an einem warmen windigen Nachmittag wurde der Park von Kaiser Franz Josef I. besucht. Er war die kühlen Alleen von Schönbrunn gewöhnt und den Jagdwald in der Nähe von Wien und betrachtete unzufrieden den vom Wind aufgewirbelten Staub. Der alte Parkinspektor Franz Fessler (1819-1894) antwortete mit Temeswarer Schalk: "Wenn seine Majestät den Park am Morgen besucht hätte, als die Alleen frisch mit Wasser besprengt waren, hätte es keinen Staub gegeben.“

Seit 1916 steht an der Straßenseite des Parks ein **Christusdenkmal** mit einem Kreuz aus Marmor, umgeben von einer hohen Einfriedung aus Ziegelsteinen und Eisen. Vor dem Kreuz brennt ununterbrochen eine Kerze und die Gläubigen legen Blumenstraße nieder.

Wenn wir mehr über die Parks in Temeswar erfahren wollen, schlagen wir am besten den Bildband von **Florin Medeleț** und dem Fotografen N. Buruleanu auf: "Der älteste von diesen, der **Volkspark** (vormals **Coronini-Park, vormals Königin-Maria-Park, auch Stadtspark genannt**), der sein Aussehen dem Grafen **Coronini-Cronberg, der ab 1850 Militärgouverneur der serbischen Wojewoschaft und des Banats war, verdankt, ist seit 1868 der Öffentlichkeit zugänglich**". Im selben Band werden auch weitere Parks der Stadt beschrieben, wie beispielsweise der **Zentralpark** (vormals **Scudierpark**, später **I.V.Stalinpark**): "Er bedeckt die alten mit Schutt zugeschütteten Gräben der

Pasaj in Bastion
A passage through the Bastion
Passage in der Bastion

se pare că a fost proiectată în atelierul marelui arhitect vienez **Otto Wagner**).

Pe partea dreaptă, întinzându-se pe o distanță de mai bine de patru hectare, se desfășoară **Parcul Poporului**. Urmând destinul atâtor străzi, clădiri, poduri și parcuri, zona în care străjuiesc stejari seculari, specii rare de tisa și pruni, și-a schimbat deseori numele în funcție de interesele de imagine ale epocii. **Stadt Park, Parcul Coronini, Parcul Város Liget, Parcul Regina Maria** și în anii din urmă **Parc al Poporului** a fost amenajat în anul 1862, în stil englez, cu lungi trasee pentru promenadă și pavilioane din lemn pentru orchestră.

Un episod din viața acestui parc îl povestește cu umor regretatul **Florin Medeleț**: "În 1891, într-o după amiază caldă și vântoasă, parcul a fost vizitat de Împăratul Franz Iosif I. obișnuit cu aleile răcoroase ale Schönbrunn-ului și cu

parcul imperial de vânătoare din preajma Vienei, a observat cu neplăcere praful stărnit de vânt pe alei. Bătrânul inspector al parcului, Franz Fessler (1819-1894), i-a replicat în buna tradiție a țafnei șăgalnice timișorene: "Dacă Majestatea Voastră ar fi vizitat parcul dimineața când aleile au fost proaspăt stropite, n-ar fi fost praf".

Împrejmuit cu un gard înalt din fier forjat, legat cu zidării și stâlpi de cărămidă roșie, parcul adăpostește din anul 1916 un monument al lui **Iisus Hristos** răstignit pe o cruce de marmură. În mica fridă a monumentului arde neîntrerupt o candelă iar la picioarele statuii credincioșii obișnuiesc să deponă buchete de flori.

Dorind să aflăm mai multe despre parcurile Timișoarei, frunzărîm câteva notații ale lui **Florin Medeleț** în care acesta scria: „Cel mai vechi dintre acestea, **Parcul Poporului** (fost **Coronini**, fost **Regina Maria** numit o vreme și **Parcul Orășenesc**) al

Banat after 1850, was laid out on an area of almost five hectares and became a public park in 1868". The same historian, referring to the **Central Park** (formerly **Scudier**, formerly **V. I. Lenin**) and then to the other parks of Timișoara, writes: "it covered the old garbage-choked ditches of the fortifications. The small **Doina** Park in Doja Street in the Elisabethin quarter (2.5 ha) was laid out in 1899 by the famous gardener **A. Mühle**, while the present **Children's Park** (formerly Franz Josef, formerly Mihai Eminescu) was laid out in 1891, on the occasion of the international agro-industrial exhibition."

The entire relaxation and leisure complex that is the **People's Park** terminates in the **Park Cinema**, formerly the **Apollo**, built by the architect **Josef Beechnut** in 1909. With its entrance to the east, the cinema faces a beautiful **synagogue**, erected in 1899, which belongs to the Israeli community of the Fabric quarter. There had been a small synagogue in this quarter ever since the Ottoman domination, but this belonged to the Spanish Jews and was abandoned with the gradual disappearance of this community. The new synagogue, richly adorned with decorative tracery, was formerly divided from the cinema and the park by an arm of the Bega river. This flowed towards the south-west and crossed the park as what was later called the "dead Bega" or **Combeaga**. Here in summer, up until the 1960s, was an area of meanders and thickets, where you could hear children shouting and laughing as they bathed and jumped into the river from the thick branches of the willow trees.

Across the street from the southern part of the park stands the impressive palace of what used to be the **Gisela** orphanage, built in 1901 in the eclectic style by the architect **Ernest Gotthilf**. Today it hosts the Faculty of Chemistry and Geography of the West University. Near this edifice is the former **Teacher Training College** built by the architect **Eduard Reiter** between 1895 and 1896.

Continuing our walk towards **Piața Traian** (Trajan Square), we find **Piața Romanilor** (Romans' Square – formerly

Festung. Der kleine Doina-Park im Elisabethinviertel an der Doja-Straße (ungefähr 2,5 ha), wurde 1899 von dem bekannten Gärtner A. Mühler gestaltet und der Kinderpark (vormals Franz-Josef-Park, vormals M. Eminescu-Park) wurde 1891 für die internationale Landwirtschafts- und Industrieausstellung eingerichtet."

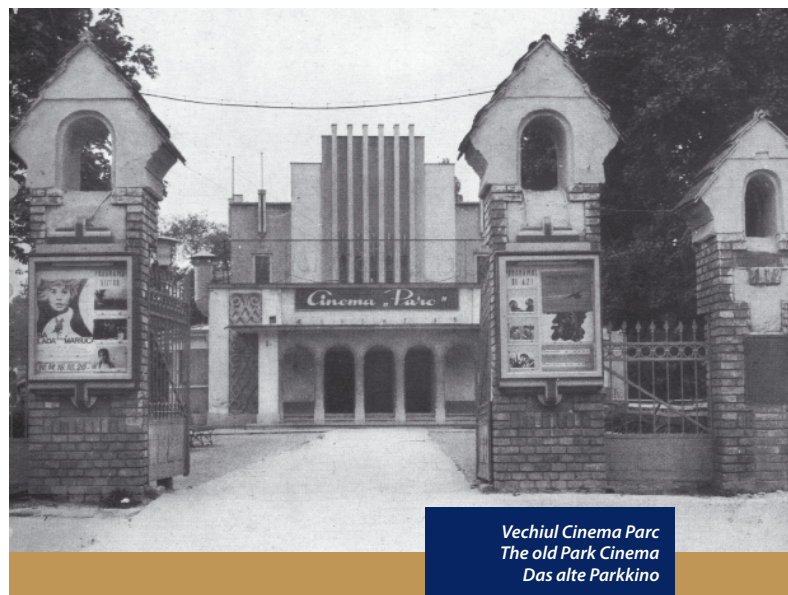
Mitten im Park befindet sich das **Park-Kino**, das ehemalige **Apollo-Kino**, das von dem Architekten **Josef Beechnut** 1909 erbaut wurde. Östlich des Parks gegenüber dem Kino steht eine schöne **Synagoge** aus dem Jahr 1899, die der jüdischen Gemeinde in der Fabrikstadt gehört. Bereits zur Zeit der türkischen Herrschaft gab es in diesem Viertel eine kleine Synagoge der sephardischen Juden, die jedoch nach der stufenweisen Auflösung der jüdischen Gemeinschaft aufgegeben wurde. Die neue reich verzierte Synagoge war einst durch einen Begaarm vom Kino und vom Park getrennt, der den Park in südwestlicher Richtung durchfloss und später **tote Bega** genannt wurde. In seinen Meandern mit Weiden und Dickicht badeten bis in die 60er Jahre die Temeswarer Kinder und sprangen schreiend von den Ästen der Weiden.

Auf der anderen Straßenseite befindet sich ein beeindruckender Palast, das ehemalige Waisenhaus "**Gisela**", 1901 nach den Plänen des Architekten **Ernest Gotthilf** im eklektischen Stil erbaut. Heute ist dort die Wirtschaftsfakultät der Westuniversität Temeswar untergebracht. Neben diesem Gebäude steht die ehemalige **Pädagogische Hochschule**, die 1895-1896 nach dem Projekt des Architekten **Eduard Reiter** errichtet wurde.

Wenn wir unseren Spaziergang in Richtung **Traiansplatz** fortsetzen, entdecken wir auf der rechten Seite den **Römerplatz** (ehemaliger **Coroninipplatz**).

Dort steht eine beeindruckende römisch-katholische Kirche, die unter dem Namen **Millenniumskirche** bekannt ist. Sie wurde 1896-1901 nach den Plänen der Architekten **Ludwig Ritter von Ybl** und **Josef Kremer** errichtet, um die Ankunft der Ungarn aus der pannonschen Ebene vor 1000 Jahren zu feiern.

Die Backsteinkirche hat eine Fläche von über 2000m² und zwei 65m hohe Türme.

Vechiul Cinema Parc
The old Park Cinema
Das alte Parkkino

cării modelare se datorează contelui Coronini – Cronberg, guvernatorul militar de după 1850 al Voivodinei Sârbe și al Banatului Timișan, este amenajat pe o suprafață de aproape cinci hectare și a devenit public în 1868." Același istoric referindu-se la **Parcul Central** (fost **Scudier**, fost **I.V.Stalin**) și-apoi la celelalte parcuri ale orașului, scrie „acoperea vechile șanțuri (astupate cu gunoaie) ale fortificațiilor. Micul parc **Doina** din Elisabethin, de pe str. Doja, (2,5 ha), a fost modelat în 1899 de vestitul grădinar **A. Mühle**, iar actualul **Parc al Copiilor** (fost Franz Josef, fost M. Eminescu) a fost amenajat în 1891, cu prilejul expoziției internaționale agro-industriale."

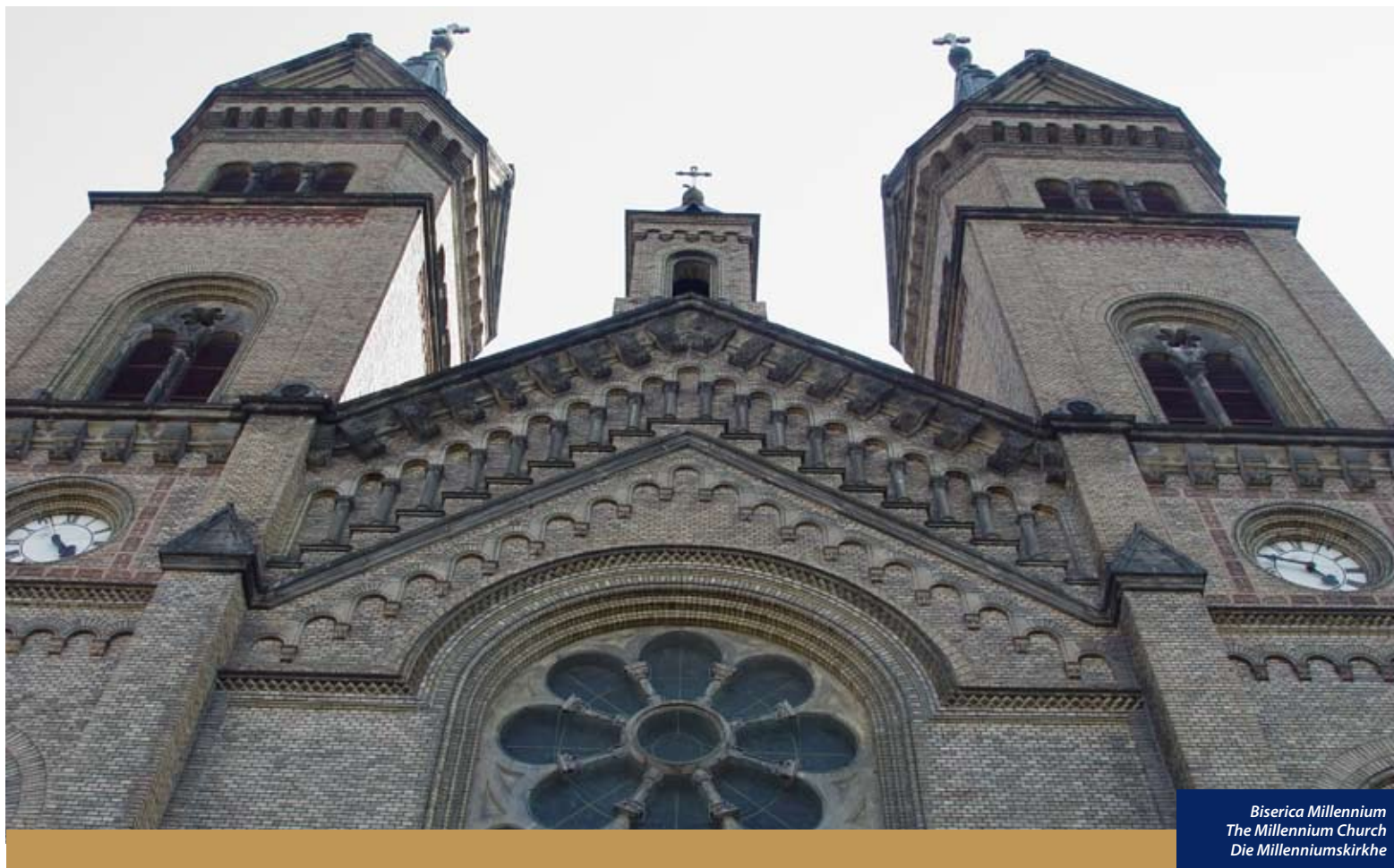
Întregul complex de relaxare și divertisment al **Parcului Poporului** este încheiat de **Cinematograful Parc**, fost **Apollo**, construit de arhitectul **Beechnut Josef** în anul 1909. Cu portalul de intrare în partea de răsărit, cinematograful stă față în față cu o frumoasă **sinagogă**, înălțată în anul 1899, sinagogă ce aparține comunității izraelite din cartierul Fabric. Încă din timpul dominației otomane în acest cartier exista o mică sinagogă a comunităților evreilor de rit spaniol care însă odată cu dizolvarea treptată a comu-

nității a fost abandonată. Noua sinagogă, bogat dantelată și ornamentată era despărțită pe vremuri de cinematograful și parc de unul dintre brațele râului Bega care, curgând spre sud vest, tăia parcul prin ceea ce mai târziu s-a numit Bega moartă sau **Combeaga**, loc unde vara, printre meandre și stufăriș, până spre anii '60 se putea auzi zarva copiilor care făceau baie sărind de pe crengile groase ale sălcilor.

Peste drum de marginea de sud a parcului se înalță impunătorul palat a ceea ce a fost odată Căminul de orfani "**Gisela**", construit în stil eclectic în anul 1901, după planurile arhitectului **Ernest Gotthilf**. Aici se află astăzi secția de științe economice a Universității de Vest din Timișoara. Lângă acest edificiu întâlnim fosta **Școală Normală pentru învățători**, construită în anii 1895-1896 după proiectul arhitectului **Eduard Reiter**.

Continuând însă plimbarea spre **Piața Traian**, descoperim pe partea dreaptă deschizându-se **Piața Romanilor**.

Aici ne impresionează masiva biserică romano-catolică, cunoscută sub numele de **biserica Mileniului**, (în fosta **Piața Coronini**), ridicată după proiectele arhitecților **Ludwig Ritter von Ybl** și **Josef**

Biserica Millennium
The Millennium Church
Die Millenniumskirkhe

known as Coronini Square) opening up on the right. Here the massive Roman Catholic church known as the **Millennium Church**, built by the architects **Ludwig Ritter von Ybl** and **Josef Kremer** between 1896 and 1901, catches the eye instantly. It was built to commemorate the 1,000 year anniversary of the arrival of the Hungarians in the Pannonian Basin.

The church covers an area of over 2,000 sq. m and is built of plain unrendered brick, with two 65 m towers. The main altar was painted by **Georg Vastagh** and the organ is the work of the famous Timișoara craftsman **Leopold Wegenstein**. The present church bells, replacing earlier

Der Hauptaltar wurde von **Georg Vastagh** gemalt und die Orgel ist das Werk des berühmten Temeswarer Meisters **Leopold Wegenstein**. Die Glocken wurden, nachdem die alten Glocken im 1. Weltkrieg eingeschmolzen worden waren, in der Fabrikstadt gegossen, wo es eine berühmte Werkstatt gab, in der auch die Glocken für die Kathedrale im Zentrum angefertigt wurden. Die große Glocke wiegt 2420 kg und stammt aus der Hand von **Anton Novotny**.

Am **Römerplatz** gab es einst ein Freilichttheater namens **Arena**, im Hof des Gasthauses "**Zur englischen Königin**".

Kremer între 1896-1901, pentru a comemora 1000 de ani de la venirea ungarilor în câmpia Panoniei.

Biserica acoperă o suprafață de peste 2.000 m.p. și este construită din zidărie brută și netencuită, înălțând două turnuri de 65 metri. Altarul principal a fost pictat de **Georg Vastagh** iar orga este opera celebrului maistru timișorean **Leopold Wegenstein**. Despre clopotele bisericii aflăm că, pentru a le înlocui pe cele topite, după primul război mondial s-au turnat altele noi în chiar cartierul Fabric unde pe atunci exista un celebru atelier ce a produs și clopotele Catedralei ortodoxe din Cetate. Clopotul cel mare

are o greutate de 2420 kg și a fost produs în turnătoria lui **Anton Novotny**.

Aflăm din înregistrările timpului că odinioară, în fața **Pieții Romanilor** a funcționat un teatru de vară numit **Arena**, în curtea localului „**La regele Angliei!**”.

La mică distanță, în colțul de sud-vest al pieței Traian ni se înfățișează o altă splendidă piesă de arhitectură, fosta **Casă de raport a municipiului**, construită între anii 1909 și 1910 după planurile arhitectului Laszlo Szekeley. Mult prețuită de fotografi ea poate fi văzută în mai toate ilustrațiile vechi ce surprind scene din viața cotidiană a pieței.

ones that had been melted down, were cast after the First World War right here in the Fabric quarter where there was a famous foundry. The bells of the Orthodox Cathedral in the Citadel were also cast here. The great bell, weighing 2,420 kg, was made in **Anton Novotny's** foundry.

Contemporary records speak of a summer theatre called **Arena** which used to perform opposite **Romans' Square**, in the courtyard of the **King of England** pub.

Not far away, in the south-western corner of Piața Traian (Trajan Square), another splendid building greets us – the former **Municipal Report House**, built by the architect László Székely in 1909-1910. Very popular with photographers, this can be seen in almost all the old postcards which immortalise scenes of everyday life in this square.

Considered to be a copy of Union Square (Piața Unirii), **Trajan Square** was designed by imperial military engineers around 1740. Over time, it came to be dominated by the development of craft guilds. This was the site of the famous market, alive with activity and picturesque images, where, on open or covered stalls, one could find manufactured goods and the wares of tailors, clothiers, silkworkers, ironmongers, coopers, shoemakers, saddlers and furriers (the Fabric quarter was said to have a rancid smell due to the steeping of leather in the process of tanning). Here one could also find flour from the mills along the Bega river, the produce of bakers, butchers, and of the artisans of all kinds who congregated here with the flags and emblems of their crafts. Then there is the story of the eight mills called after different saints, or the tale of the factories producing knives, rapeseed oil (and later - after 1850 - sunflower oil), agricultural implements and tools for cottage industries, bells, organs, nails, vinegar and distilled products (the "casa de vinars" or "gin palaces" of the 18th century), soap and linen, silk, gunpowder and bricks, pencils and pasta, and so on. In the earliest illustrations of that time, we can recognise the two- or three-storey buildings which gave and still give the square its shape, and even

Ganz in der Nähe in der südwestlichen Ecke des **Traiansplatzes** steht ein weiteres architektonisches Meisterwerk, ein ehemaliges Verwaltungsgebäude der Stadt Temeswar, erbaut zwischen 1909 und 1910 nach den Plänen des Architekten **László Székely**. Da es von Fotografen sehr geschätzt wird, kann man es auf vielen alten Ansichtskarten, die Alltagsszenen auf dem Platz abbilden, bewundern.

Der **Traiansplatz** wurde um das Jahr 1740 herum von Militäringenieurern des Kaiserreichs als eine Replik auf den Domplatz gestaltet. Hier befand sich im 18. Jh. ein großer Markt mit Ständen der Handwerksbetriebe des Viertels, auf dem man Konfektionsware, Tuch und Seide, sowie Kessel, Töpfe und Holzfässer kaufen konnte. Auch die Schuhmacher, Sattler und Kürschner (man sagte, dass das ganze Viertel nach gegerbtem Leder roch) boten ihre Ware feil. Es gab Mehl aus den acht Mühlen entlang der Bega, die nach Heiligen benannt waren, Backwaren und Fleischwaren. Des weiteren konnte man Produkte der Messerfabrik, der Ölfabrik, die zunächst Rapsöl und später Sonnenblumenöl (nach 1850) produzierte und alle möglichen landwirtschaftlichen und handwerklichen Erzeugnisse erwerben, ebenso wie Glocken und Orgeln, Nägel, Essig und Spiritus ("Haus des Branntweins" aus dem 18. Jh.), Seife und Leinenwaren, Seidenwaren, Schießpulver, Ziegelsteine, Bleistifte und Nudeln, etc. Auf den ersten Postkarten von diesem Platz kann man ein- oder zweistöckige Gebäude erkennen, die rund um den Platz standen und teilweise heute noch stehen. An der Sonnenuhr, an einer Hauswand an der Kreuzung über den Straßenbahnschienen, die in nördliche Richtung führen, können wir die Zeit ablesen. An dieser Ecke stand einst die **Coroana-Bank** auf der anderen Seite befindet sich die orthodoxe St. Georgskirche aus dem Jahr 1748, die anfangs von Rumänen und Serben gemeinsam besucht wurde und ab 1865 rein bischöflich wurde. Diese Kirche, die zum nationalen Kulturerbe erklärt wurde, wurde von berühmten Malern der damaligen Zeit bemalt, wie **Constantin Daniel** (auch der Tizian des Banats genannt), **Sava**

Vechea Casă de raport a Municipiului
The old Municipal Report House
Monumentales Gebäude am Traianplatz

Considerată a fi o replică a Pieței Unirii, **Piața Traian** a fost proiectată de inginerii militari ai imperiului prin anul 1740. Dominată în timp de dezvoltarea breslelor meșteșugărești, aici se așternea plin de forforță și pitoresc, celebrul târg unde, pe tarabele deschise sau acoperite se găseau mărfuri produse de manufacturi, marfa croitorilor și-a fabricilor de postav ori de mătase, a cazangiilor și a dogarilor, încălțăminte produsă de cizmari și papucari, obiecte de pielărie din atelierele șelărilor și cojocarilor (căci se mai spunea despre cartier că dospește a miros acru de piei puse la murat); producția de făină a morilor ce măcinau în lungul malurilor râului Bega, produsele brutarilor, a măcelarilor, a celor mai diverși meseriași veniți aici cu steagurile și însemnele meseriei lor. Putem afla apoi povestea celor opt mori cu nume de sfinți sau cea a fabricilor de "cuțițe, ulei de rapiță, iar mai târziu, de floarea soarelui (după 1850), de unelte agricole

și meșteșugărești, de clopote și orgi, de cuie sau de oțet și spirt ("casa de vinars" din sec. XVIII), de săpun și pânzeturi, de mătase, praf de pușcă și de cărămizi, de creioane și paste făinoase" etc. Putem să recunoaștem printre primele ilustrate ale vremii, clădirile cu unul sau două etaje care dădeau și dau conturul pieței, să citim timpul în colivia de metal a ceasului ce atârna în intersecție, deasupra liniilor de tramvai care urcau spre nord, acolo unde, în colț se găsea odată **Banca Coroana**, ori să ne întoarcem cu fața înspre biserica ortodoxă cu ritual Sfântului Gheorghe, zidită în anul 1748, biserică ce mai întâi a fost frecventată de românii și sârbii ortodocși pînă în anul 1865, când a devenit exclusiv sârbă. Această biserică, declarată monument istoric de importanță națională, a fost pictată de mari pictori ai veacului precum **Constantin Daniel** (supranumit și Tizian al Banatului), **Sava Petrovici**, **Dimitrie Gh. Tiroi** și **Ștefan Tenețchi-Ponerchin** din Arad.

*Piața Traian
Traian Square
Der Traiansplatz*

read the time on the metal caged clock that hung above the intersection of the tram lines facing north, on the corner where the **Banca Coroana** (the **Crown Bank**) used to be. Or we can turn to face the Orthodox church of St. George, built in 1748, which was attended by both Romanians and Serbs until 1865, when it became exclusively Serbian. This church, recognised as a historical monument of national importance, has interior painting by such great painters of the century as **Sava Petrovici**, **Dimitrie Gh. Tirol** and **Ștefan Tenețchi-Ponerchin** of Arad.

In 1753, the Orthodox Christians put up a pyramidal rose marble obelisk with a cross on top in the centre of the square on the spot where a Greek-Oriental rite church had formerly stood. It was a place for them to pray at Epiphany.

Another church, built in 1912-1913 to the design of the architect **Ion Niga**, stands not far away from the square in Andrei Șaguna Street and is known as **Biserica Sf. Ilie** (St. Elijah's Church). The Banat painter **Ion Zaicu** painted its interior.

If we follow the tramlines southwards we come to the **Brewery**. Built in 1718, it is the oldest in Romania. Founded with the purpose of compensating for the scarcity of drinking water in the area (the soil of Timișoara being marshy and intersected by strips of water) and thus to provide for the needs of a growing population, it even produced brandy at one time, as old records note. Opposite the Brewery there is a beautiful example of modern architecture, clad in steel and glass – the **Electrica Banat** building, designed by the architect George Breazu.

The drinking water system of the city was improved in 1914 by the building of the Fabric **Water Tower**. We can see this even today, a mysterious locked building.

Our visit to this quarter can take us as far as the **Turbine**, where there used to be a huge pond that was used as a bathing place and sports area. This too figures on old postcards that try to capture the social life of that time.

As regards old bathing places in Timișoara, it is known that the first one,

Petrovici, **Dimitrie Gh. Tirol** und **Ștefan Tenețchi-Ponerchin** aus Arad.

1753 wurde in der Mitte des Platzes der **pyramidenförmige Obelisk** mit einem Kreuz aus rosa Marmor errichtet, an der Stelle, an der einst die griechisch-orthodoxe Kirche stand. Das Denkmal wurde von den orthodoxen Christen zum Gedenken an den Dreikönigstag aufgestellt.

Nicht weit entfernt davon in der Andrei-Șaguna-Str steht die **Sankt-Ilie-Kirche**, die 1912-1913 nach den Plänen des Architekten **Ion Niga** erbaut wurde. Die Bemalung des Innenraums führte der Banater Maler **Ion Zaicu** aus.

Wenn wir die Straßenbahnschienen Richtung Süden entlang gehen, kommen wir zur **Brauerei** aus dem Jahr 1718. Sie ist die älteste heute noch bestehende Brauerei Rumäniens. Sie wurde damals gebaut, um unter anderem den Mangel an Trinkwasser der wachsenden Bevölkerung in dem Viertel auszugleichen (der Boden Temeswars war sumpfig und ungeeignet zur Entnahme von Trinkwasser). Einst produzierte sie auch Schnaps. Gegenüber der **Brauerei** kann man ein Gebäude aus Glas und Stahl bewundern, ein gelungenes Beispiel für moderne Architektur, und zwar die Büros der **Electrica Banat SA**, entworfen von dem Architekten **George Breazu**.

Die Trinkwasserversorgung der Stadt wurde 1914 durch den Bau eines Wasserturms in der Fabrikstadt verbessert, der heute noch eisenbeschlagen und mysteriös an seinem Platz steht.

Unser Besuch in diesem Viertel führt uns auch in die Nähe der **Turbine**, wo einst eine große Wasserfläche als Freibad diente, das auch auf alten Postkarten, die das damalige Leben darstellen, zu sehen ist.

In Bezug auf die Freibäder der Stadt ist bekannt, dass das älteste Freibad 1849 während der Belagerung zerstört, jedoch sofort wiederaufgebaut wurde. Das größte Freibad, das 1910 eröffnet wurde, war früher ein Stausee und wurde „**Plaja Comunală**“ (Städtischer Strand) genannt.

Auf den Postkarten vom Anfang des Jahrhunderts sieht man einen mit Blumen geschmückten Platz mit Restaurant,

Electrica
The Electricity Company
Die Elektrizitätsgesellschaft

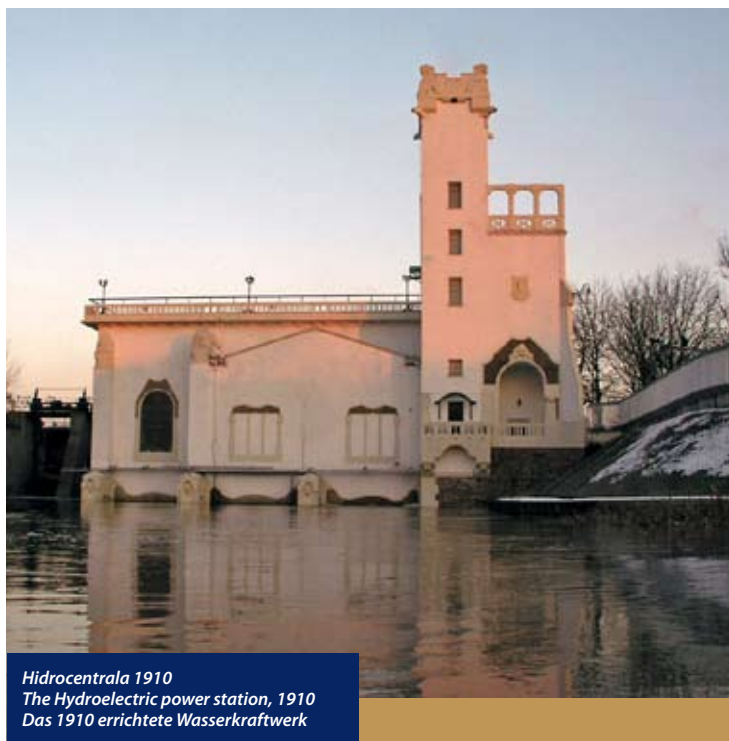
În anul 1753, în centrul pieții s-a construit un **obelisc piramidal** cu cruce, cioplit din marmură roz, pe locul unde odată se aflase o biserică de rit greco-oriental, monument ridicat de creștinii ortodocși pentru a prilejui rugăciuni de sărbătoarea Bobotezei.

O altă biserică, zidită în anii 1912-1913 după proiectul arhitectului **Ion Niga**, se înalță la nu mare distanță de piață, în strada Andrei Șaguna și poartă numele de **biserica Sfântul Ilie**. Pictura interioară a bisericii a fost făcută de pictorul bănațean **Ion Zaicu**.

Urmind liniile de tramvai înspre sud întâlnim clădirile **Fabricii de Bere**, fabrică

datând din anul 1718, fiind cea mai veche din România de astăzi. Înființată pentru a compensa cu producția sa puținătatea apei potabile din zonă, (solut Timișoarei fiind mlăștinos și întretăiat de brăuri de apă) și astfel face față necesităților unei populații în creștere, se consenmează că pe vremuri ea producea chiar și rachiu. Vis a vis de **Fabrica de Bere** se înalță în veșmânt de oțel și sticlă, una dintre cele mai frumoase piese de arhitectură modernă, clădirea cu birourile societății **Electrica Banat SA**, proiectată de arhitectul **George Breazu**.

Sistemul de alimentare cu apă potabilă al orașului s-a îmbunătățit în anul 1914

Hidrocentrala 1910
The Hydroelectric power station, 1910
Das 1910 errichtete Wasserkraftwerk

destroyed during the siege of 1849, was immediately rebuilt. The largest bathing place (or “strand”), built in 1910, resulted from the construction of the storage dam for the hydroelectric power station and was called *Plaja Comunală* (The City Beach). Photographs from the beginning of the last century show it surrounded by long flowerbeds, with a restaurant, wooden cabins and even a separate area for nudists. This picturesque place was demolished in 1959, due to the construction of a new plant, but two years later the large Youth Beach (*Ștrandul Tineretului*) was built as a replacement. This fell into disrepair after 1989 and was turned into a lake belonging to a fishing club. *Florin Medeleț* fills in the gaps for us: “Besides the Youth Beach, the quarter also has the *Progresul* Strand near the Water Tower and the *UMT* Strand, always reminding us that Fabric was not only the “workshop of the town” but also a place of entertainment and leisure for

hölzernen Umkleidekabinen und sogar einer abgetrennten Zone für FKK-Baden. Dieses Bad wurde 1959 zerstört, um einer Fabrik Platz zu machen. Zwei Jahre danach hat man das Schwimmbad “*Tineretul*” gebaut, das aber seit 1989 in einen See für Sportangler umgebaut wurde. *Florin Medeleț* schreibt, dass es “*außer dem Schwimmbad “Tineretul”, in dem Viertel auch das Schwimmbad “Progresul” neben dem Wasserturm gab und das Schwimmbad “U.M.T.”* Auch das *Fabrikviertel bot Platz für Entspannung und Vergnügen trotz seines Rufs als arbeitender Motor der Stadt. So lautet eine Werbung für die Plaja Comunală aus dem Jahr 1936: “Im Sommer, wenn die Hitze den Körper und den Geist aufweicht, können sich die Bewohner Temeswars in der Plaja Comunală im Fabrikviertel erfrischen”.*

Zwischen den Vierteln Fabrikstadt und Josephstadt tauchte entlang dem Ufer des Begakanals ein Freibad nach dem

Turnul de apă din Fabric
The Fabric Water Tower
Der Wasserturm in der Fabrikstadt

citizens, as one advertisement for the City Beach put it in 1936: « In summer, when the great heat weakens body and mind, the people of Timișoara find the perfect tonic at the City Beach in the Fabric quarter! ».

To continue this topic, we should mention that between the Fabric and Iosefin quarters, along the Bega, bathing places have appeared one after the other, the best known of them being **„Termal“** and **„Usoda“** and the one on the land of the former **ILSA** factory which also used to be a sports centre for water polo players and professional swimmers.

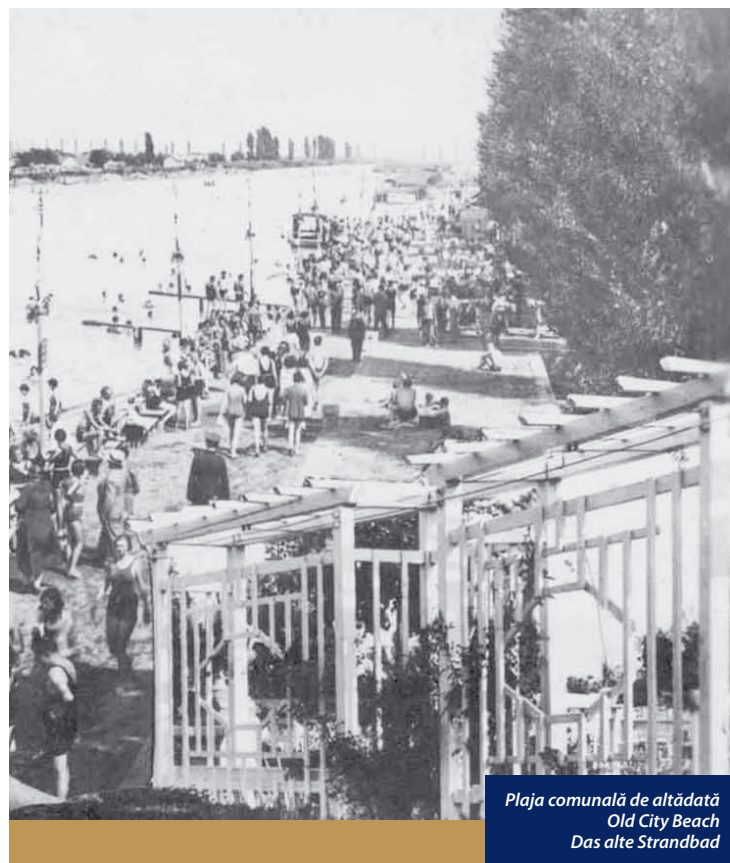
Terminus point. The place where we can get on a train to take us to the Iosefin quarter or out into the country is called **Gara Fabric** – the Fabric Train Station. Its modest, provincial-station buildings stand not far from some of the megalomaniac architecture that has mushroomed in recent years to accommodate Gypsy clans who have become rich overnight. The street parallel to the railway is lined with huge palaces constructed at massive and ostentatious expense. Their chaotic mix of styles and materials results in the most spectacular possible emulation of what the aristocratic style is imagined to require. Bombastic and abounding in ornamentation, enclosed behind wrought-iron fencing, these new palaces somehow all conform to the same architectural type, starting with their wide steps ascending to gigantic gates of solid wood sculpted to saturation, and continuing with their massive columns, often of marble, with their walls also clad in marble, with their roofs like hat brims studded with windows, with extra little roofs on top and, of course, the inevitable turrets which probably give an indication of how much the family is worth. The interiors – these too as vast as possible – contain a wide central staircase and princely balustrades that give onto large rooms lighted by extravagant and equally colossal chandeliers.

Stupefying in the investment represented, astounding in their intention, the palaces of the rich gypsies of Timișoara

anderen auf, die bekanntesten sind das **„Termal“**, das **„Usoda“** und das **„ILSA“**, auf dem früheren Fabrikgelände, das auch als Sportplatz für die Wasserballmannschaft und als Trainingsgelände für die Hochleistungsschwimmer dient.

Ganz in der Nähe befindet sich die Endhaltestelle der Straßenbahn, von der aus wir in einen Zug Richtung Iosefin oder in das ganze Land nehmen können, der **Bahnhof der Fabrikstadt**. Er gleicht einem bescheidenen Provinzbahnhof. Unweit davon kann man Zeugnisse der megalomanischen Architektur der Zigeunerclans sehen. In einer Straße, die parallel zu den Eisenbahnschienen verläuft, steht ein riesiger Palast neben dem anderen. Sie sind in einem chaotischen Wirrwarr von Baustilen und Materialien errichtet, nach dem Motto: gut ist, was teuer und aristokratisch aussieht. Dennoch herrscht ein bestimmter Typ von Architektur vor. Diese bombastischen, reich verzierten Paläste sind stets von riesigen, gusseisernen Zäunen umgeben. Vor dem gigantischen, hölzernen Portal mit übertrieben vielen Schnitzarbeiten liegen einige Stufen in Richtung Eingangstüre. Im Eingangsbereich befinden sich oft Marmorsäulen und die Außenwände sind ebenfalls häufig mit Marmor verkleidet. Die verschachtelten Dächer gleichen Hutkrempe über den verschiedenen Fenstern und nicht zu vergessen, die „Türmchen“, die vermutlich den Reichtum der Familie zur Schau stellen sollen. Von innen sind die Paläste ebenfalls möglichst großzügig gestaltet, mit breiten Treppen, mit von Balustraden gesäumten Räumen, in denen riesige Lampen für Licht sorgen.

Die Paläste der reichen Zigeuner überraschen durch ihren nach außen wirkenden Aufwand und sind ein Zeichen für paradoxe Entwicklungen in dieser Zeit des Umbruchs, für die Schnelligkeit mit der jemand, der keinerlei konkreten Beschäftigung nachgeht, riesige Summen zusammenbekommen und in diese wahren Denkmäler der überheblichen Großmannsucht investieren kann. Sie sind auch ein Symbol für die seltsamen Entwicklungen der postrevolutionären Zeit, in der Arroganz, Korruption, Skrupellosigkeit und Niedertracht mit

Plaja comunală de altădată
Old City Beach
Das alte Strandbad

odată cu înălțarea **Turnului de apă** din Fabric, turn pe care-l vedem și astăzi ferecat și misterios.

Vizita noastră în acest cartier se poate prelungi până în zona **Turbinei**, locul unde odinioară se întindea un imens luciu de apă folosit ca ștrand și loc de agrement. El poate fi văzut de asemenea în ilustrațiile vechi care încearcă să suprindă viața socială a epocii.

Cu privire la vechile ștranduri ale orașului, se știe că primul dintre acestea, distrus în timpul asediului din anul 1849, a fost refăcut imediat. Cel mai mare ștrand, înființat în anul 1910, a rezultat ca urmare a construirii lacului de acumulare al hidrocentralei și s-a numit **„Plaja Comunală“**.

Ilustrațiile începutului de secol îl înfățișează într-un decor conturat de liniaturi

florale, dotat cu un restaurant, cabine de lemn și chiar cu un separeu pentru nu-diști. Acest loc pitoresc a fost desființat în anul 1959, datorită construirii noii uzine, însă, doi ani mai târziu, ca replică, s-a excavat marele ștrand al **Tineretului**, adus în anonimat și transformat după 1989 în lac al unei asociații de pescuit sportiv. **Florin Medeleț** întregeste imaginea scriind: „Alături de Ștrandul Tineretului, în cartier mai funcționează și Ștrandul Progresul, lângă Turnul de Apă, și Ștrandul UMT, reamintindu-ne mereu că Fabricul era nu numai „muncitorul orașului“ ci și un spațiu al distracției și destinderii pentru orașeni, așa cum se spunea într-o reclamă a Plajei Comunale din 1936: „Vara, când arșița moleștește și trupul și spiritul, timișorenii găesc o admirabilă reconfortare la Plaja Comunală din Fabric!“.

Iulius Mall Shopping centre

are the first and most striking testimony to the paradox of this time of transition, of the speed at which someone who cannot prove that he is carrying on any particular activity can phantasmagorically multiply fabulous amounts of money and invest it in these true monuments to pride and pretentiousness. They can also symbolise the strange twists and turns of this post-Revolution period in which arrogance, corruption, lack of scruples and infamy coexist in dramatic tension with the poverty of the majority of the population, the suffering caused by the all-too=abrupt changes in everyday life, the incoherence and apathy of the legal system, the exasperation and the doubt-sapped hopes of the many...

der Armut eines Großteils der Bevölkerung einhergehen, mit dem Leid, das zu abrupte Veränderungen des Alltags mit sich bringen, mit der Inkohärenz der Gesetze und der Apathie des Gesetzgebers, mit der Verbitterung und von Zweifeln geplagten Hoffnung der Meisten.

Nun bleibt uns nichts anderes übrig als dieser Realität den Rücken zu kehren und den Zug vom Bahnhof im Fabrikviertel in Richtung **Nordbahnhof** zu nehmen, um dort bei einem Spaziergang die Gebäude und Denkmäler zu betrachten, die an die glorreichen Zeiten Temeswars erinnern und an die Menschen, die mit ihrer Arbeit und ihren Taten, die Stadt zu dem gemacht haben, was sie ist.

Continuând acest subiect mai amintim că între cartierele Fabric și Iosefin, pe malul râului Bega, ștrandurile au apărut rând pe rând, celebre fiind cele de la **"Termal"** și **"Usoda"** ori cel de pe terenul fostei fabrici **ILSA**, care funcționa și ca bază sportivă pentru echipe de polo și înotători de performanță.

Punctul terminus. Locul unde putem urca într-un tren care să ne poarte spre cartierul Iosefin sau, departe, în țară, se numește **Gara Fabric**.

Clădirile sale de modestă gară de provincie stau nu departe de ceea ce în ultimii ani a însemnat arhitectura megalomană proliferată de clanurile tiganilor îmbogății peste noapte. Pe strada paralelă cu linia ferată se aliniază imense

palate construite cu cea mai ostentativă cheltuială, amestecând haotic stiluri și materiale și concretizându-se în cele mai spectaculoase imitații ale unei închipuite aristocrații. Bombastice și abundând în ornamente, închise între imense garduri de fier forjat, noile palatele intră într-un fel de tipologie arhitecturală, începând cu lărga deschidere a treptelor ce urcă spre gigantice porți din lemn masiv sculptat până la saturare, continuând cu masivele coloane, ades din marmură, cu plăcările pereților și ei din marmură, la acoperișurile în bor țesit de pălărie, încas-trate cu ferestre, la din nou acoperișurile suprapuse și bineînțeles la nelipsitele "turnulețe", care probabil trebuie să măsoare calibrul bănesc al familiei.

But all we can do is to turn our backs on this reality and take the train from the Fabric Station to the **North Station (Gara de Nord)**, there to start a new walk in which genuine monuments raised in Timișoara's true glory days remind us of people who by their work, deeds and creativity made this city such a special place.

From the train window, we are struck by the gigantic **Julius Mall** shopping centre designed by the architect **Radu Mihăilescu** and built on land which used to be a vast open expanse containing the city's radio and TV masts, surrounded by wire fences and closely guarded by the army. Opened in 2005, this complex of shops, cafés, bars, restaurants, fast food outlets, exhibition halls, cinemas and leisure facilities has become one of the most frequently visited venues in Timișoara. People go there not only to spend money but also to promenade, as it is easily accessible and full of tempting possibilities. From the same train window, looking north as we are carried slowly through the middle of the town, we see another group of totally new buildings, again in their modern steel and glass attire – the Romanian Commercial Bank (**Banca Comercială Română**) and the **CEC**, whose upper stories, used as offices by insurance companies, are covered with colourful advertising banners.

We get off at the Main Station (**Timișoara Nord, or the Gara Mare**), known between the wars as "Lady Elena Station" (**Gara Domnița Elena**). The original building of the first railway station in Timișoara was finished in 1857 but rebuilt between 1897 and 1899 and extended into a monumental construction which was then called the **New Station**, similar in style to the surviving station in Arad. Built in the neo-classical style and very elegant, as one can see from the old illustrations, this station was severely damaged by American bombing during the Second World War and again rebuilt – this time, unfortunately, those making the decisions opted for a "more contemporary" architectural style which did not succeed in recapturing the station's former attractiveness.

Vechiul port din Iosefin
The old port in Iosefin
Der alte Hafen in der Josefstadt

Wenn wir auf der Zugfahrt aus dem Fenster schauen, sehen wir das beeindruckende, gigantische Einkaufszentrum **Julius Mall** des Architekten **Radu Mihăilescu** an der Stelle, an der sich auf einem riesigen freien Feld einst die Radio- und Fernsehantennen der Stadt befanden, umgeben von Drahtzäunen und von der Armee bewacht. 2005 seiner Bestimmung übergeben, wurden die Geschäfte, die Cafés, Kneipen, Fast-Food-Restaurants, Ausstellungsräume, Kinos und die weitläufigen Flächen zu einem der Anziehungspunkte in der Stadt, nicht nur zum Einkaufen, sondern auch als leicht zugänglicher Ort für Spaziergänge voller Verlockungen. Wenn wir weiter aus dem Fenster schauen, sehen wir einen anderen neuen Gebäudekomplex, ebenfalls aus Stahl und Glas, den Sitz der **Banca Comercială Română**, des **CECs** und den Büros einiger Versicherungsfirmen in den oberen Stockwerken mit farbiger Reklame.

Interioarele, și ele cât se poate de vaste, îmbină deschiderea centrală a unor largi scări cu balustrade princiare ce dau în încăperi luminate de exorbitante, la fel de colosale candelabre.

Stupefiantă prin investiție, uluitoare prin intenție, palatele țișanilor bogați ai orașului sunt prima și cea mai frapantă mărturie a paradoxului acestui timp de tranziție, a rapidității cu care cineva care nu dovedește nici un fel de activitate concretă, poate înmulți fantasmagoric fabuloase sume de bani și a-i investi în aceste adevărate monumente ale trușeii grandori. Ele pot de asemenea simboliza, meandrele stranii ale acestei perioade postrevoluționare, în care aroganța, corupția, lipsa de scrupule și nemernicia se îmbină dramatic cu sărăcia celei mai mari părți din populație, cu suferința produsă de schimbările prea bruște ale vieții cotidiene, cu incoerența și apatia legislativă, cu exasperarea și speranțele pline de îndoieli ale celor mulți...

Dar nu ne rămâne altceva decât să întoarcem spatele acestei realități și să luăm trenul din Gara Fabric spre **Gara de Nord**, pentru a începe o nouă plimbare în care adevăratele monumente înălțate în timpurile de adevărată glorie ale Timișoarei amintesc odată de oameni care de astă dată au sfîșit prin muncă, faptele și creația lor, acest oraș.

Din tren, stând la fereastră, suntem impresionați de giganticul complex comercial **Julius Mall**, proiectat de arhitectul **Radu Mihăilescu** și construit pe locul unde se întindea odată un imens câmp deschis în care stăteau înfipte antenele de radio-televiziune ale orașului, împrejmuite cu garduri de sârmă și abitur păzite de armată. Dat în folosință în anul 2005, lanțul de magazine, cafele, baruri, fast-food-uri, săli cu exponate, cinematografe și colțuri de agrement, a devenit unul dintre cele mai frecventate obiective din oraș, nu doar ca motivație comercială ci și ca loc de promenadă, ușor accesibil și

The same bombing campaign also damaged the building opposite the station to the left, the former **Crown Hotel (Hotel Coroana)**.

As we walk down the streets on the right hand side of the station area, close to the Bega Canal, we see the **Cigarette Factory**, built in 1846 and once known as the **Tobacco Factory**.

In years gone by, the opposite bank of the Bega was the site of Timișoara's main

Wir steigen am **Hauptbahnhof** aus, der in der Zwischenkriegszeit unter dem Namen „**Helenenbahnhof**“ bekannt war. Der ursprüngliche Bahnhof war 1857 errichtet und 1897-1899 umgebaut worden und hieß von da an "Neuer Bahnhof". Er ähnelte dem Bahnhof in Arad. Der im neoklassischen Stil gehaltene, außergewöhnlich schöne Bahnhof, wie man ihn auf alten Postkarten sehen kann, wurde im 2. Weltkrieg von den Bomben der Amerikaner schwer beschädigt

plin de tentații. De pe aceeași fereastră dinspre nord, purtați de încetineala trenului ce străbate prin mijloc orașul, vedem un alt grup de clădiri cu totul noi, în iarăși modernele străine de oțel și sticlă, sediile **Băncii Comerciale Române**, ale **CEC-ului**, ale etajelor înțesate cu reclame multicolore unde funcționează birourile unor firme de asigurări.

Coborâm în **Gara Mare** cunoscută în perioada interbelică sub numele de "**Gara Domnița Elena**." Construcția

din stânga, fostul **Hotel Coroana**.

Călcând străzile din partea dreaptă a zonei gării, aproape de canalul Bega, vedem întinzându-se clădirile **Fabricii de țigări**, construită în anul 1846 și cunoscută odată sub denumirea de "**Fabrica de Tutun**".

Pe malul celălalt al canalului Bega, cu ani în urmă, funcționa din plin portul principal al orașului, locul unde acostau, venind de departe, chiar de la Buda-

port. It was here that barges and small steamers hailing from as far away as Budapest and Vienna used to dock, thus bringing greater depth and variety to the commercial and economic life of the city. Barges laden with cereals, fruit, green-stuffs and animals supplied the city's markets and at the same time brought prosperity to the villages along the Bega. Looking at the deserted quay, we think again of the charming old photographs that succeeded in capturing picturesque scenes of everyday life on the canal in the old days. On the right bank of the river, along the Titulescu Embankment, there are still a few buildings with ornate façades and elegant lines. The 49m high

und danach in moderner Form wieder aufgebaut, wodurch er seinen früheren Charme verlor.

Bei demselben Bombenangriff wurde auch das Gebäude links gegenüber dem Bahnhof, das ehemalige **Hotel Coroana** beschädigt.

Wenn wir vom Bahnhof aus nach rechts gehen, sehen wir in der Nähe des Beganals die Gebäude der **Zigarettenfabrik** aus dem Jahr 1846, die ehemalige **Tabakfabrik**.

Am gegenüberliegenden Ufer der Bega befand sich einst der wichtigste Hafen der Stadt, an dem Schlepper und kleine Schiffe mit Waren aus Budapest und

inițială a primei gări din Timișoara s-a terminat în anul 1857 pentru ca între anii 1897-1899 să fie refăcută și extinsă în construcția monumentală ce s-a numit apoi "**Gara Nouă**", asemănătoare gării din Arad. Executată în stil neoclasic, deosebit de frumoasă așa cum se poate vedea în vechile ilustrate, gara a fost grav avariata de bombardamentele aviației americane în timpul celui de-al doilea război mondial și apoi din nou refăcută, din păcate optându-se pentru o manieră arhitecturală "mai contemporană" ce nu a mai reușit să-i redea farmecul de altădată. În același bombardament a fost avariata și clădirea de vis a vis de gară, pe partea

pesta și Viena, șleपुरi și mici vapoare ce dădeau vieții comerciale și economice a Timișoarei o mare complexitate. Astfel, barje încărcate cu cereale, vegetale, fructe și animale alimentau piețele orașului și în același timp aduceau prosperitate în satele aflate în lungul cursului Begăi. Privind acum pontonul pustiu alunecăm cu gândul la din nou vechile ilustrate care au reușit să immortalizeze cu mult farmec pitorescul de odinioară al vieții canalului. Străjuite de **Turnul de apă**, pe malul drept, în josul Splaiului N. Titulescu, încă se mai păstrează câteva clădiri cu fațade ornate și linii elegante. **Turnul de apă** din Iosefin, înalt de 49 m. este

Iosefin **Water Tower** that seems to stand guard over them is similar to the one in the Fabric quarter and is part of the Timișoara water supply network conceived by the engineer **Stan Vidrighin**. Both towers were built between 1912 and 1914.

In the same station area, the **Elisabeta, Prochaska, Big Mill** (Moara Mare) and other steam mills were installed beside the Bega between 1867 and 1879.

In order to get from the station area to the centre of the Iosefin quarter, we need to cross the **Stefan cel Mare Bridge** (formerly called the Franz Josef bridge), which was built in 1871. It has undergone a number of changes over time, being replaced first by a wooden bridge, then in 1891 by a metal one designed by an engineer from Gustave Eiffel's company, and then finally, in 1956, by a reinforced concrete bridge.

While crossing the river we should certainly stop to admire some of the superb palaces situated on the corners of the streets at either end of the bridge.

As we face the train station, we can see on the left a palace built at the beginning of the 1900s, formerly one of the kind of hotels usually found near stations (**Splendid, Terminus, Nord, Metropol, Imperial, etc.**).

Turning towards the other end of the bridge, we see on our right the building that used to be the **Hotel Royal** and on our left the famous **House with an Anchor**. Its name comes from the old **Golden Anchor** restaurant which used to occupy its ground floor. Later users of these premises have included the **Romania** Insurance Bank and even a car showroom.

As we walk towards the intersection of two boulevards, we pass on the left a terrace of two- and three-storey houses with façades richly decorated with floral motifs, emblems, small wrought iron balconies and ornamental panels over some windows. We now arrive at the intersection of **Bulevardul Tinereții (Youth Boulevard)**, or King Charles Boulevard, with **Bulevardul General Ion Dragalina**. Here, in the right hand corner, we see an edifice built by the architect **Eduard**

sogar aus Wien anlegten. So kamen Kähne mit Getreide, Gemüse, Früchten und Tieren in die Stadt, die auf den Märkten verkauft wurden. Auch die Dörfer entlang der Bega profitierten von diesen Transporten. Wenn wir die Anlegestelle betrachten, gleiten unsere Gedanken zu den alten Postkarten, auf denen der alte Hafen auf malerische Art dargestellt ist. Bewacht von einem **Wasserturm** stehen am rechten Begaufer im unteren Teil der Uferstraße Splaiul-Titulescu einige alte Gebäude mit geschmückten Fassaden. Der 49 m hohe **Wasserturm** des Josefinviertels ähnelt dem in der Fabrikstadt und ist Teil der von dem Ingenieur **Stan Vidrighin** entworfenen Wasserversorgung der Stadt. Die Türme wurden zwischen 1912 und 1914 erbaut.

Ebenfalls in der Nähe des Bahnhofs wurden 1867-1879 die **Dampfmühlen Elisabeta, Prochaska**, die **große Mühle**, etc. gebaut.

Um von der Gegend um den Bahnhof in das Zentrum des Viertels zu gelangen müssen wir über die **Stefan-der-Große-Brücke**, die ehemalige **Franz-Josef-Brücke**, gehen, die 1871 errichtet wurde. Im Laufe der Zeit wurde die Brücke mehrmals umgebaut. Zunächst wurde sie durch eine Holzbrücke ersetzt und später, 1891, durch eine Metallbrücke, die in der Werkstatt der Firma „Gustave Eiffel“ entworfen worden war, und schließlich 1956 durch eine Stahlbetonbrücke.

Wenn wir die Bega überqueren, können wir einige herrliche Paläste an den Straßenecken auf der gegenüberliegenden Seite bewundern.

Vom Bahnhof gesehen rechts sehen wir das Gebäude eines ehemaligen Hotels, das Anfang des 20. Jhs. erbaut wurde und zu der Hotelgruppe in der Nähe des Bahnhofs gehört (**Splendid, Terminus, Nord, Metropol, Imperial, etc.**)

Auf der anderen Seite der Brücke steht rechter Hand das ehemalige **Hotel Royal** und links das berühmte **Haus mit Anker**. Der Name stammt von dem Restaurant **Goldener Anker**, das sich früher im Erdgeschoss des Gebäudes befand. Später hatten hier die Versicherungsbank Romänia und sogar ein Autohändler ihren Sitz.

Casa cu Acoră
Anchor House
Das Haus mit dem Anker

similar celui ridicat în cartierul Fabric și face parte din rețeaua de alimentare cu apă a Timișoarei, proiectată de inginerul **Stan Vidrighin**. Aceste turnuri au fost construite între anii 1912-1914.

În aceeași zonă a gării, prin anii 1867-1879, lângă Bega au fost instalate **morile cu abur Elisabeta, Prochaska, Moara Mare** etc.

Pentru a ajunge din zona gării înspre centrul cartierului va trebui să trecem **Podul Ștefan cel Mare**, odată numit Franz Iosif, pod arcuit peste Bega în anul 1871. În timp, acest pod a suferit mai multe prefaceri fiind înlocuit mai întâi cu

un pod din lemn, apoi (în anul 1891) cu un pod metalic proiectat în atelierele firmei "Gustave Eiffel" iar în final, în anul 1956, cu un pod din beton armat.

Traversând astfel râul Bega, e bine să ne oprim pentru a admira câteva superbe palate care sunt amplasate la colțul străzilor care gardează capetele podului.

Cu fața spre gară, în stânga, vedem palatul unui fost hotel construit la începutul anilor 1900, hotel care face parte din seria celor amplasate de obicei în zona gării (**Splendid, Terminus, Nord, Metropol, Imperial** etc.).

Reiter. This was once the **Iosefin Savings House**. Today there is a row of shops on the ground floor.

If we decide to head towards the right, we will arrive at **Piața Iosefin** (Iosefin Market). **Florin Medeleț** describes this quarter as "... located west of the compact Citadel quarter, beyond an uninhabited band 1 km wide – a sort of no-man's-land, to allow for such siege tactics as cannon fire and cavalry charges. The Bega Canal which crosses it, dug by hand between 1728 and 1732 at a cost of 3,000,000 man-days, was for almost two centuries the most important conduit of trade for Timișoara and Banat.

On its banks, bordered by the quays of a port which extended all over the city, a residential quarter was born. Over time this took on the structure and size of a small town (18,000 inhabitants in 1930).

Initially this quarter bore the name "**Maierele Nou**" or "**Deutsche Vorstadt**" and was inhabited by a wealthier stratum of Timișoara citizens who were looking for an area in which to build large houses with spacious gardens and enjoy "peace and fresh air".

Unlike all the other markets in the city, which were designed as rectangles, the **Iosefin Market** extended a significant way along the main street of the quarter.

Wenn wir die Straße in Richtung Kreuzung der beiden Boulevards entlanggehen, sehen wir auf der rechten Seite eine Reihe von Häusern mit reich verzierten Fassaden, mit floralen Motiven, Emblemen, kleinen Balkonen aus Gußeisen und Überdachungen an einigen Fenstern. An der Kreuzung **Boulevard-der-Jugend** (ehemaliger König-Carol-Boulevard)/ **Ion-Drăgalina-Boulevard** befindet sich auf der rechten Seite ein Gebäude des Architekten **Eduard Reiter**, in dem einst die **Verwahranstalt** des Iosefin untergebracht war. Heute gibt es im Erdgeschoss eine Reihe von Läden.

Wenn wir nach rechts gehen, kommen wir zum **Markt des Iosefinviertels**. **Florin Medeleț** beschreibt dieses Viertel als „westlich der Innenstadt gelegen, jenseits eines 1 km breiten, unbewohnten Streifens – eine Art Niemandsland, das den Kanonenkugeln, den Belagerungen und den Kavallerieangriffen vorbehalten war. Der Bega kanal, der es durchquert, und für dessen Bau (1728-1732) 3 000 000 Arbeitstage verwendet wurden (er wurde von Hand ausgegraben), war der wichtigste Transportweg für Güter in Temeswar und im Banat.

An seinen Ufern mit den Kais, die über die ganze Stadt verteilt waren, entstand dieses Viertel, das die Dimensionen und die

Întorcându-ne spre celălalt capăt al podului vom avea în partea dreaptă clădirea fostului **Hotel Royal** iar în stânga celebra **Casă cu ancoră**. Numele palatului vine de la vechiul restaurant **Ancora de aur** care funcționa la parter, loc ocupat apoi de Banca de Asigurări **România** și chiar de un magazin care vindea automobile.

Pășind înspre intersecția celor două bulevarde, pe partea dreapta, trecem pe lângă un șir de case cu unul și două etaje, case cu fațadele generos ornamentate cu motive florale, embleme, mici balcoane din fier forjat și frontoane la unele ferestre; ajungem în intersecția **Bulevardului Tinereții (Regele Carol)**, cu **Bulevardul general Ion Drăgalina**, unde, pe colțul din dreapta se află un edificiu construit după planurile arhitectului **Eduard Reiter**, clădire în care odată își avea sediul **Casa de Păstrare din Iosefin** și unde astăzi, la parter, funcționează un lanț de magazine.

Dacă ne hotărâm să ne îndreptăm spre dreapta vom ajunge în **Piața Iosefin**. **Florin Medeleț** descrie acest cartier ca "... așezat la apus de compactul cartier al Cetății, dincolo de un cerc nelocuit, lat de 1 km – un fel de țară a nimănui, rezervată ghiulelelor, asediilor și șarjelor de cavalerie. Canalul Bega ce-l străbate, pentru săpărea manuală a căruia (1728-1732) se cheltuiseră 3.000.000 zile/muncă, a fost, vreme de aproape două veacuri, cel mai important

cărauș al mărfurilor Timișoarei și Banatului. Pe malurile sale brodate de cheirile unui port întins prin tot orașul, a luat ființă cartierul care, treptat, a dobândit structura și dimensiunile unui orașel (18,000 locuitori în 1930).

Inițial acest cartier a purtat numele de "**Maierele Nou**" sau "**Deutsche Vorstadt**" și a fost locuit de o pătură mai înstărită a orașului, timișoreni cu dare de mână care căutau o zonă unde să-și întemeieze case cu grădini bogate și întinse, bucurându-se „de liniște și aer curat.”

Spre deosebire de toate piețele din oraș, proiectate în formă rectangulară, **Piața Iosefin** se întindea și pe o bună bucată din strada principală a cartierului. Aici se petrecea comerțul cu cereale, lemn, vegetale și fructe, vin și bere, sare și chiar diverse obiecte trebuitoare unei gospodării. Magazinele care se înșirau pe o parte și alta a pieței vindeau o gamă diversă de obiecte, de la cele produse de micii meșteșugari (fierării, pielărie și confecții) și până la celebrele **coloniale**. Această tradiție continuă și astăzi, prelungind zona comercială până spre strada Reșița, unde piața este închisă de câteva clădiri cu totul deosebite a căror arhitectură merită atent admirată, iar spre exemplu propunem clădirea numită **Coroana de Fier**, la colț cu strada Prayer.

This was where the buying and selling of cereals, wood, vegetables and fruit, wine and beer, salt and even various household objects took place. The shops that lined both sides of the market sold a wide range of goods, from those made by small craftsmen (ironmongery, leather goods, clothes) to the famous *colonial products*. This tradition is maintained even today, with the trading area extending as far as Reșița Street, where the market is comes to an end with some very fine buildings whose architecture merits detailed appreciation, for example the **Iron Crown (Coroana de Fier)** building on the corner of Preyer Street.

Not far from the end of the market, towards the bridge leading from the **Cigarette Factory**, one can see a small synagogue, inconspicuous and dusty. It was designed by the architect **Karl Hart** and was built at the beginning of the last century.

Returning to the intersection with **General Ion Dragalina Boulevard**, we see the **Viennese** baroque style **Roman Catholic parish church** erected in 1774, with its façade bearing marvellous rococo ornaments. In the churchyard stands the oldest stone statue in Timișoara, that of **St. John of Nepomuk**, the patron saint of the German colonists who settled in Banat in the 18th century. It was sculpted in 1723 and originally stood in front of the Old City Hall in Piața Libertății. Behind the church is the **Bartok Bela Hungarian High School**.

If we cross over to the left-hand side of **Dragalina Boulevard**, we can begin with the building on the corner, built by the architect **Michael Wolf** in Italian Renaissance style. At present it is occupied by the Industrial Construction Group. The next building – the former **Notre Dame Roman Catholic Convent** – is part of an entire complex of buildings that used to belong to the nuns of Notre-Dame. It was built to the design of **Eduard Reiter** between 1881 and 1902. The former Girls' School, characterised by its Dutch roof, later became the **Dositei Obradović** Serbian High-School. This series of buildings culminates in the impressive neo-gothic **Notre-Dame** Church,

Struktur einer kleinen Stadt hatte (18 000 Einwohner im Jahr 1930)."

Ursprünglich trug das Viertel den Namen „**Neue Maiererei**“ oder „**Deutsche Vorstadt**“, in dem sich alteingesessene Temeswarer niederließen, die Häuser mit großen Gärten bevorzugten und „die Ruhe und die saubere Luft“ genossen.

Im Gegensatz zu den anderen Märkten in der Stadt erstreckt sich der **Josefinmarkt** auch auf ein beträchtliches Stück der Hauptstraße. Hier wurde mit Getreide, Holz, Gemüse, Obst, Wein, Bier und Haushaltswaren gehandelt. Die kleinen Geschäfte, die den Markt säumten, boten sowohl die Erzeugnisse kleiner Handwerksbetriebe (Eisenwaren, Lederwaren und Konfektionswaren) an, als auch die berühmten **Kolonialwaren**. Diese Tradition setzt sich bis heute fort und die Geschäfte reichen inzwischen sogar bis zur Reschitzer Straße, an der sich einige sehr außergewöhnliche Gebäude befinden, deren Architektur Bewunderung verdient. So steht zum Beispiel das Haus namens **Eiserne Krone** an der Ecke zur Prayer-Straße.

Unweit vom Ende des Marktes in Richtung Brücke zur **Zigarettenfabrik** befindet sich eine kleine Anfang des letzten Jahrhunderts nach Plänen des Architekten **Karl Hart** erbaute Synagoge.

Wenn wir zu der Kreuzung mit dem **General-Ion-Dragalina-Boulevard** zurückgehen, treffen wir auf die **römisch-katholische Gemeindekirche** im Wiener Barockstil mit Rokokoelementen an der Fassade aus dem Jahr 1774. Im Hof der Kirche befindet sich die älteste steinerne Statue Temeswars, die **Statue des heiligen Johann Nepomuk**, des Schutzheiligen der deutschen Kolonisten, die im 18. Jh. ins Banat gekommen waren. Die Statue stammt aus dem Jahr 1723 und befand sich ursprünglich vor dem alten Rathaus am Libertățiiplatz. Hinter der Kirche steht das Schulgebäude des **ungarischen Bela-Bartok-Lyzeums**.

Auf der linken Seite des **General-Ion-Dragalina-Boulevards** beginnen wir die Besichtigung mit dem Gebäude an der Ecke, das nach den Plänen des Architekten **Michael Wolf** im Stil der italienischen Renaissance erbaut wurde.

Biserica Notre Dame
Notre Dame Church
Kirche "Zu unsere lieben Frau"

Nu departe de capătul pieței, spre podul dinspre **Fabrica de Țigări**, se profilează discretă și prăfuită o mică sinagogă, proiectată de arhitectul **Karl Hart** și construită la începutul secolului trecut.

Întorcându-ne spre intersecția cu **Bulevardul General Ion Dragalina** întâlnim biserica **parohială romano-catolică** ridicată în anul 1774 în stil baroc vienez având pe fațadă minunate ornamentații rococo. În curtea bisericii se află cea mai veche statuie din piatră din Timișoara, **statuia Sfântului Ioan de Nepomuk**, sfântul protector al coloniștilor germani așezați în Banat în secolul al XVIII-lea. Statuia datează din anul 1723 și inițial s-a

aflat în fața Primăriei Vechi din Piața Libertății. În spatele bisericii se află edificiul **Liceului Maghiar Bela Bartok**.

Traversând, pe latura stângă a **Bulevardului General Ion Dragalina**, începem vizita cu imobilul din colțul străzii, imobil construit după proiectul arhitectului **Michael Wolf** în stilul renașterii italiene. În prezent vedem că aici funcționează Grupul Industrial de Construcții. Următoarea clădire, cea a fostei **mănăstiri romano-catolice Notre Dame**, face parte din fosta proprietate a ordinului călugărilor Notre-Dame, complex arhitectural construit după planurile arhitectului **Eduard Reiter** între anii 1881 și 1902.

*Biserica Ortodoxă Română
Romanian Orthodox Church
Rumänisch-orthodoxe Kirche*

erected in 1895. Next comes the building which today houses the **Banat College**. Once we reach the end of the street, we can look to the right and see, at no great distance, the tower and side of the Firemen's Barracks, built in 1904. The first such barracks was erected in 1869.

If we look to the left, towards **Mocioni Square**, former called Küttl Square (after one of the mayors of Timișoara), we will be able to appreciate the beauty of a wide esplanade lined on both sides by buildings which display brick façades in various architectural styles: Italian and German Renaissance, Italian and French baroque.

Gegenwärtig befindet sich dort eine Firma der Bauindustrie. Das nächste Gebäude gehörte einst zum **römisch-katholischen Notre-Dame-Kloster** des gleichnamigen Mönchsordens und wurde zwischen 1881 und 1902 nach Plänen des Architekten **Eduard Reiter** erbaut. Charakteristisch für das Gebäude ist das Dach im holländischen Stil. Eine Zeit lang diente es als Mädchenschule. Heute ist darin das **serbische Dositei-Obradovici-Lyzeum** untergebracht. Aus der Reihe von Gebäuden ragt die imposante neogotische **Kirche Notre Dame** aus dem Jahr 1895 heraus. Neben ihr steht ein Gebäude, in dem heute das

Caracterizată arhitectonic prin acoperișul său în stil olandez, fosta Școala de Fete s-a transformat în timp în Liceul sârbesc **Dositei Obradovici**. Suita de edificii este încoronată de impozanta **biserică neogotică Notre Dame**, zidită în anul 1895 și continuată de clădirea în care se găsește acum, **Colegiul Bănățean**. Dacă odată ajunși la capătul străzii privim în-spre dreapta, la nu mare distanță vedem turnul și corpurile laterale ale **Cazarmei de Pompieri** construită în anul 1904, și ne gândim că primele cazărmi de acest fel s-au ridicat în anul 1869.

Dacă privim spre stânga, înspre piața **Piața Mocioni**, fosta Küttel (după

numele unuia din primarii din trecut ai orașului) privirea noastră se va bucura de frumusețea unei largi esplanade mărginite de edificii care se înlanțuie de o parte și de alta a străzii, etalând fațade de cărămidă și stilurile arhitectonice variate ale renașterii italiene și germane, al barocului italian și francez.

Revenind la colțul Bulevardului Tineretii (**Bulevardul Regele Carol**), la intersecția unde cotește tramvaiul spre centrul orașului și vizităm cu privirea clădirea **Casei de Cultură a Studenților**, de asemenea proiect al arhitectului **Michael Wolf**. Vis a vis de aceasta, la numărul 10, ne impresionează un uriaș palat care, combinând

Returning to the corner of *Bulevardul Tinereții* (Youth Boulevard or *King Charles Boulevard*), at the junction where the trams turn towards the city centre, we observe the **Students' Cultural House**, another project of the architect **Michael Wolf**. Across the street at number 10 is a huge palace in a blend of architectural styles which has a wide, open terrace balcony on the first floor, framed by the two massive wings of the building.

Further down the boulevard on the right hand side, the **Merlin Puppet Theatre** stands out even among many other attractive buildings.

We are now in Mocioni (or Küttl) Square, where we should stop to admire a fine building which started life as the offices of the **Timișoara Pensions Fund**. Built around 1900, this palace once had the luxurious **Elite** restaurant-café on its ground floor. Today the well-known **Sinaia** restaurant operates here.

But what will definitely attract our attention here is the **Adormirea Maicii Domnului Romanian Orthodox Church**.

Erected between 1931 and 1936, this neo-Byzantine construction designed by the architect Victor Vlad, with its separate belfry tower, would seem to have been conceived on the model of **St. Sophia** in Istanbul. The striking interior is the result of a collaboration between the painters **Bogdan Catul** and **Ioachim Miloia** and the sculptor **Stefan Gajo** who constructed the iconostasis, the misericords and the gate.

Continuing our stroll towards **Maria Square (Piața Maria)**, we pass the Reformed Church with its parochial annex and we recall that it was events here that sparked the street protests which generated the Revolution of December 1989.

Upon reaching Maria Square we will definitely stop in front of the monument which gives the square its name: **The Statue of the Blessed Virgin Mary** stands on the spot where, according to tradition, the execution of Gheorghe Doja took place. It is said that after he had been captured and was being tortured, the Jesuit monks who were singing religious hymns saw the gentle face of the Virgin Mary in the sky. After Doja's

Colegiul Bănățean untergebracht ist. Wenn wir am Ende der Straße angelangt nach rechts schauen, sehen wir in einiger Entfernung den Turm und die Gebäude der **Feuerwehrstation** aus dem Jahr 1904. Die ersten Feuerwehrstationen stammen aus dem Jahr 1869.

Wenn wir nach links schauen in Richtung **Mocioniplatz**, dem früheren **Küttelplatz** (benannt nach einem der Rathäuser aus der Vergangenheit der Stadt), sieht man eine breite Esplanade mit Gebäudereihen auf beiden Seiten der Straße, mit Backsteinfassaden und verschiedenen architektonischen Stilen angefangen von der italienischen und der deutschen Renaissance bis zum italienischen und französischen Barock.

Wenn wir zum Boulevard-der-Jugend zurückkommen (ehemaliger **König-Karol-Boulevard**), an die Kreuzung, an der die Straßenbahn in Richtung Zentrum abbiegt, gelangen wir zum **Kulturhaus der Studenten**, ebenfalls nach Plänen des Architekten **Michael Wolf** errichtet. Gegenüber, mit der Hausnummer 10, steht ein beeindruckender Palast, der verschiedene Architekturstile miteinander vereinigt. Im ersten Stock befindet sich eine große, zwischen die massiven Flügel des Gebäudes eingeschlossene Dachterrasse.

Wenn man den Boulevard an weiteren interessanten Gebäuden vorbei entlanggeht, kommt man rechter Hand zum **Puppen- und Kindertheater „Merlin“**.

Am **Mocioniplatz** (dem ehemaligen **Küttelplatz**) müssen wir unbedingt das Gebäude der ehemaligen **Rentenversicherungsanstalt**, um das Jahr 1900 erbaut, betrachten, das im Erdgeschoss das Luxusrestaurant und Café **Elite** beherbergte; heute befindet sich dort das bekannte Restaurant **Sinaia**.

Mit Sicherheit wird unser Blick auch auf die **rumänisch-orthodoxe Kirche „Das Einschlafen der Mutter Gottes“** fallen, die zwischen 1931 und 1936 erbaut wurde. Diese neobyzantinische Kirche mit einem Glockenturm, ein Werk des Architekten **Victor Vlad** scheint eine Replik auf die Hagia Sofia in Istanbul zu sein. Der beeindruckende Innenraum der Kathedrale ist das gemeinsame Werk

Clădiri în Iosefin
Buildings in Iosefin
Gebäude in der Josefstadt

diverse stiluri arhitecturale, desfășoară la etajul întâi o largă terasă deschisă încadrată de aripile masive ale clădirii.

În continuarea bulevardului, pe partea dreaptă, printre celelalte clădiri, de asemenea pline de farmec, se remarcă cea care adăpostește **Teatrul de Păpuși și Tineret „Merlin“**.

Ajunși în piața Mocioni (Küttel) trebuie neapărat să ne oprim privirea asupra măreței clădiri a fostului **Fond de Pensii din Timișoara**, zidită în preajma anului 1900, palat care găzduia odată la parter, restaurantul și cafeneaua de lux **Elite**, astăzi cunoscutul restaurant **Sinaia**.

Cu siguranță însă că cea care ne va atrage curiozitatea va fi **Biserica Ortodoxă**

martyrdom, a statue of Mary was erected on the same spot, where it remained even during the Turkish domination. After the departure of the Turks, the Jesuit monks used to lead processions to this image for as long as they were still responsible for the few Catholic believers in Cetate (the Citadel area).

In 1877 the Catholic nuns of Timișoara-Cetate erected at their own expense a new statue brought from the Mayer-Munich Institute. The present statue was put up in 1906 and represents a life-size Virgin Mary in a chapel built in the Roman style. The six pillars of the chapel are carved from Belgian granite and the statue from Carrara marble.

Over the road from the chapel, on the left, is the **City Cultural House**. This elegant building, once known as the **White-house**, was erected by the architect **Emil von Tory** in 1903. It first functioned as a

der Maler **Catul Bogdan** und **Ioachim Miloia**, sowie des Bildhauers **Stefan Gajo**, der die Ikonostase, die Gebetsstühle und das Tor gestaltete.

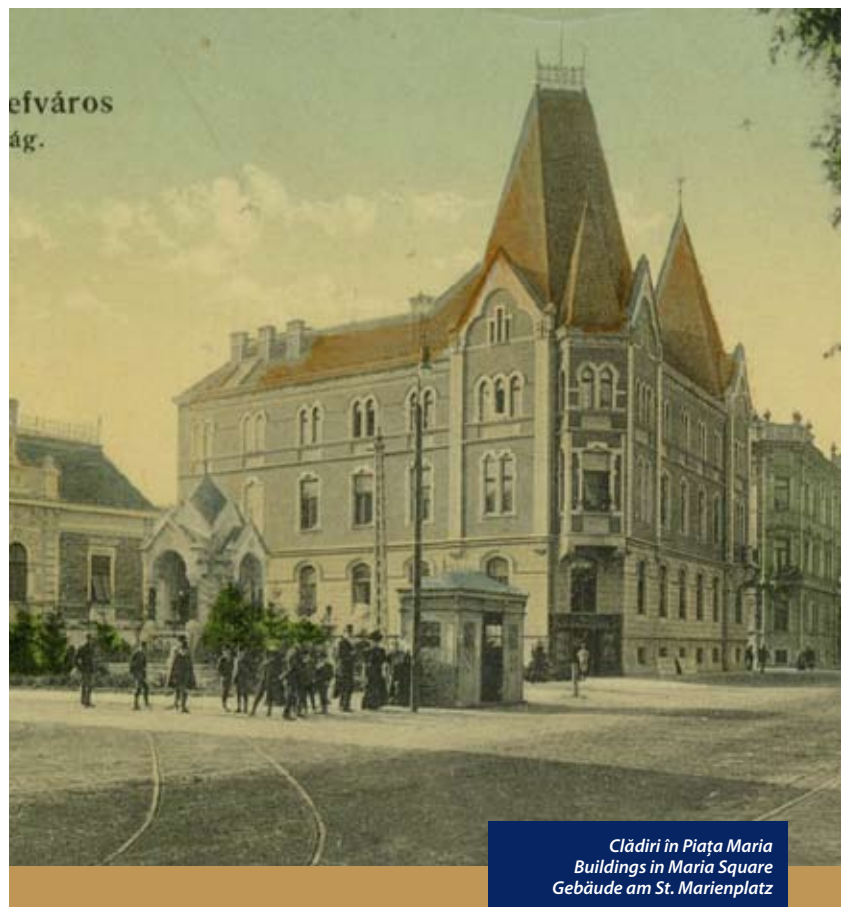
Wenn wir weiter in Richtung **Mariaplatz** gehen, kommen wir am Gebäude der **Reformierten Kirche** mit seinen Nebengebäuden vorbei. Hier flog der Funke, der die Demonstrationen auslöste, die schließlich zur Revolution vom Dezember 1989 führten.

Am Mariaplatz angekommen werden wir mit Sicherheit das Denkmal betrachten, das dem Platz seinen Namen gab: die **Statue der heiligen Jungfrau Maria**. Sie befindet sich an der Stelle, an der angeblich Gheorge Doja, der Anführer des Bauernaufstandes von 1514, hingerichtet wurde. Nachdem Doja gefangen und gefoltert worden war, sangen die Jesuitenmönche gemäß der Tradition religiöse Hymnen. Dabei soll ihnen

in einer Lufthülle die Jungfrau Maria erschienen sein. Nach dem Martyrium Dojas wurde an dieser Stelle eine Marienikone errichtet, die sogar unter der türkischen Herrschaft stehen blieb. Nach dem Abzug der Türken organisierten die Jesuitenmönche Prozessionen für die wenigen Gläubigen aus der Innenstadt, solange sie ihre geistlichen Hirten waren.

1877 errichten die katholischen Nonnen aus der Innenstadt auf ihre Kosten eine neue Statue aus der Werkstatt **Mayer** in München. Die heutige Statue wurde 1906 errichtet und stellt die Jungfrau Maria in Lebensgröße in einer Kapelle im romanischen Stil sitzend dar. Die sechs Pfosten der Kappelle sind aus belgischem Granit und die Statue aus Carraramarmor.

An der Ecke auf der linken Straßenseite steht das Gebäude, in dem heute das **Kulturhaus der Stadt** untergebracht ist.

Clădiri în Piața Maria
Buildings in Maria Square
Gebäude am St. Marienplatz

Română „Adormirea Maicii Domnului”. Înălțată între anii 1931-1936, această construcție neobizantină, operă a arhitectului Victor Vlad, cu clopotnița sa înălțată într-un turn, pare a fi o replică a bisericii **Sfânta Sofia** din Istanbul. Interiorul impunător al catedralei este o operă multiplă a pictorilor **Catul Bogdan** și **Ioachim Miloia** precum și a sculptorului **Stefan Gajo** care a lucrat iconostasul, jilțurile de rugăciune și poarta.

Continuându-ne plimbarea spre **Piața Maria** trecem apoi prin fața edificii lui **Bisericii Reformate**, cu anexele sale parohiale și ne amintim că din acest loc a pornit scânteia mișcărilor de stradă și apoi prilejul revoluției din decembrie, 1989.

Ajunși în piața Maria ne vom opri cu siguranță în fața monumentului care dă numele pieței: Sfânta Maria. **Statuia Sf. Fecioare Maria** se află pe locul unde după tradiție ar fi fost executat Gheorge Doja, conducătorul rebelilor țărani din anul 1514. După tradiție, când Doja a fost capturat și schingiuit, călugării iezuiți care cântau imnuri religioase ar fi văzut în văzduh chipul blând al Fecioarei Maria. După martiriul lui Doja, pe acel loc s-a ridicat o icoană a Mariei, care a rămas aici chiar și în timpul dominației turcești. După plecarea turcilor, călugării iezuiți, cât timp a rămas în sarcina lor păstorirea puținilor credincioși din Cetate, conduceau procesiuni de închinare la această icoană.

casino and an elite restaurant, then as a fashion house, while on the ground floor there was the famous Whitehouse clothes shop. Upstairs the select clientele could visit a library with a reading room and could choose – according to their preference and temperament – between a dance hall and a summer theatre.

We have now reached the end of the **Traian Bridge**, once called the **Hunyadi Bridge**, built by the architect **Lad Karol Jr.** between 1916 and 1918.

But before we cross over to the centre, our visit to the Iosefin quarter closes with the image of two superb palaces which flank the end of the boulevard. The first is the **Romanian Railways Regional Authority (Direcția Regională CFR)** building, formerly the head office of the **Timiș-Bega Union**, erected by the architect **Leopold Baumhorn** between 1900 and 1903, with next to it the old **Insurance House** built in 1898 (presently the Railway Hospital). The other palace once belonged to the **Iosefin Investment Bank** (Banca de Investiții din Iosefin).

The first building originally had only one upper storey, but another was added between 1904 and 1906 by the architect **Arthur Tunner**. It is similar to the other upper floor and preserves the building's Austrian Renaissance architectural style.

The second building, seen to the right as we face the bridge, was also built in the first years of the 20th century. The architect was **Martin Gemeinhart** and the style is Viennese Secession. Richly and magnificently decorated façades frame tall windows and balconies flanked by columns. From its windows you can look across the Bega to the **Cathedral Park** which belongs to the Orthodox Metropolitanate. The total effect is absolutely spectacular. The cathedral park, which covers 5.4 hectares, was first laid out in 1960 and later renewed by the clearing of a large scrub-covered area and the removal of diseased trees.

Undoubtedly, though, the greatest attraction of this tableau is to be found in the calm, gentle flow of the Bega between its restraining embankments. Strolling along its banks in summer, on the small islands of light surrounded by the cool

Dieser elegante Bau, der einst unter dem Namen **Whitehouse** bekannt war, wurde 1903 von dem Architekten **Emil von Tory** errichtet. Ursprünglich befand sich dort ein Casino und ein Luxusrestaurant, anschließend ein Modegeschäft und im Erdgeschoss das berühmte Geschäft für Konfektionswaren **Whitehouse**. Im Obergeschoss konnte eine ausgewählte Oberschicht eine Bibliothek mit Lesesaal nutzen, oder je nach Temperament und Wunsch zwischen einem Ballsaal und einem Sommertheater wählen

Allmählich kommen wir zur **Traiansbrücke**, der ehemaligen **Huniadenbrücke**, die zwischen 1916-1918 nach Plänen des Ingenieurs **Lad Karol Jr.** erbaut wurde.

Bevor wir jedoch in Richtung Zentrum gehen, verabschiedet sich das Iosefinviertel mit zwei herrlichen Palästen, die am Ende des Boulevards stehen: das Gebäude der **Regionaldirektion der CFR** (der rumänischen Eisenbahngesellschaft), das einst Sitz der **Gewerkschaft Temesch-Bega** war, erbaut zwischen 1900 und 1903 nach Plänen des Architekten **Leopold Baumhorn**, und die alte **Versicherungsanstalt** aus dem Jahr 1898 (das heutige CFR-Krankenhaus), das einst der **Investitionsbank des Iosefinviertels** gehörte.

Das erste Gebäude war zunächst einstöckig, wurde aber zwischen 1904 und 1906 unter der Leitung des Architekten **Arthur Tunner** im Stil der österreichischen Renaissance aufgestockt.

Das zweite Gebäude, das auf der rechten Seite liegt, wenn man in Richtung Brücke schaut, wurde ebenfalls Anfang des letzten Jahrhunderts nach den Plänen des Architekten **Martin Gemeinhart** im Stil der Wiener Sezession erbaut. Die reichverzierten Fassaden mit zwischen Säulen gelegenen Balkonen und hohen Fenstern machen einen durchaus spektakulären Gesamteindruck. Von einem der Fenster mit Blick auf die Bega können wir den **Park der Kathedrale** sehen, der sich im Besitz der orthodoxen Mitropole befindet und sich über 5,4 Hektar erstreckt. Er war ursprünglich 1960 angelegt worden und wurde inzwischen mehrmals von alten, kranken Bäumen und Sträuchern gesäubert.

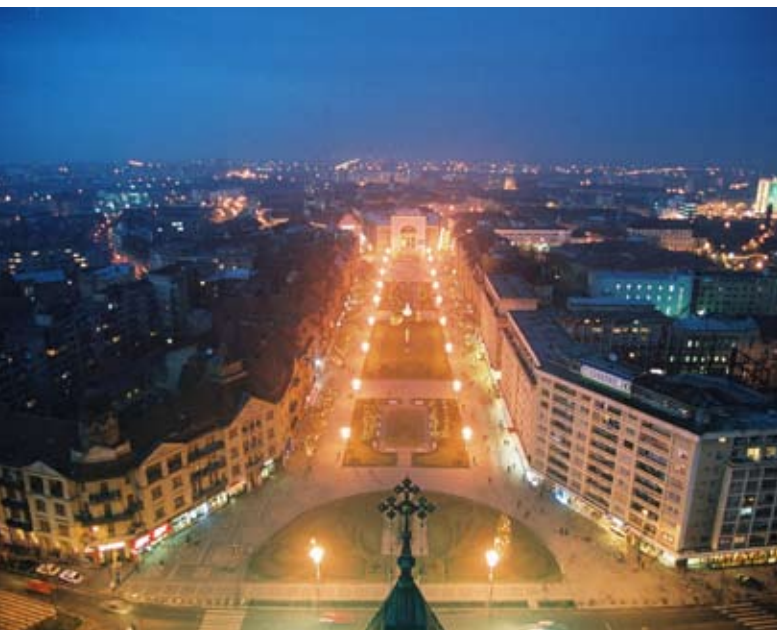
Palatul CFR
Romanian Railways Regional Headquarters
Regionaldirektion der Nationalen Eisenbahngesellschaft

În anul 1877, călugărițele catolice din Timișoara-Cetate, ridică pe cheltuiala lor o nouă statuie, adusă din institutul Mayer-München. Statuia actuală s-a ridicat în anul 1906 și o reprezenta pe Fecioara Maria în mărime naturală adăpostită într-o capelă zidită în stil roman. Cei șase stâlpi ai capelei sunt sculptați din granit din Belgia, iar statuia din marmoră de Carara. Peste drum de capelă, în colțul din stânga al străzii, se află clădirea unde astăzi funcționează **Casa de Cultură a Municipiului**. Eleganta construcție, cunoscută odată sub numele de **Casa Whitehouse**, a fost realizată de arhitectul **Emil von Tory** în anul 1903. Inițial aici funcționa un

Cazinou și un restaurant pentru clienți de elită și apoi o casă de modă iar la parter, faimosul magazin de confecții Whitehouse. La etajul superior, clientela selectă se delecta frecventând o bibliotecă dotată cu sală de lectură și, după dorință și temperament, putea alege între sala de bal și teatrul estival.

Ajungem iată la **podul Traian**, numit odată **Podul Huniade**, construit între anii 1916-1918 după proiectul inginerului **Lad Karol Jr.**

Înainte însă de a trece spre **Centru**, cartierul Iosefin se încheie cu imaginea a două superbe palate care flanchează

of darkness, on the *Flora* terrace or at the barely-awake *Pod 16 (Bridge 16)* café by the bridge, or on the upper deck of the little *Pelican* steamer or even on the sizeable restaurant ship, or along the row of open-air recreation centres which begins with the old *Termal*, or going down river to the *Cessena* terrace restaurant or to the equally well-known *Grădina Bănățeană* (Banat Garden) with the *Boss* terrace on the opposite side, if we wish to prolong the experience we might like to stop to have a beer and contemplate. Those different from us in temperament, lovers of action, dancing and youthful company, will surely find what they are looking for in the ultra-technical discos where, bathed in the hypnotic throb of “nervous” music, they can expend their energy and make new and promising acquaintances. They can party until morning in *Park Place* or *Discoland* or in the *No Name* in the Students’ Complex, and, since we have mentioned it, even if there were no such venues except in the Complex they would still find many an opportunity to spend a “long” evening in their tumult of discos and the very latest music. And what could possibly be more fascinating ...?

Zweifellos entsteht der besondere Zauber dieses Ortes durch das langsame, ruhige, von der Uferböschung gezügelte Fließen der Bega. Im Sommer können wir an ihren Ufern durch kleine von kühler Dunkelheit umgebene Lichtinseln laufen und auf der Terrasse des „*Flora*“ oder neben der Brücke in dem vor sich hin dösenden „*Pod 16*“, an Deck des kleinen Schiffes „*Pelican*“ oder gar auf einem richtigen „Schiff“ mit einem großen Restaurant „*Vaporul*“, oder an einem der Sportplätze angefangen mit dem guten alten „*Termal*“ oder ein Stückchen weiter den Fluss entlang im Restaurant „*Cessena*“ oder in der bekannten „*Grădina Bănățeană*“, gegenüber im „*Boss*“ anhalten und uns mit einem kühlen Bier erfrischen. Andere, jüngere vielleicht und eher Liebhaber lauterer Vergnügen werden mit Sicherheit in den hochtechnisierten Diskotheken finden, was sie suchen. Dort können sie hypnotisiert von rhythmischer Musik ihre überschüssigen Energien loswerden und neue vielversprechende Bekanntschaften machen. Bis in die Morgenstunden wird im „*Park Place*“ im „*Discoland*“ oder im „*No Name*“ im Studentenviertel getanzt – ap-
ropos Studentenviertel, dort findet man

Avionul lui Traian Vuia
Traian Vuia's Aeroplane
Das Flugzeug von Traian Vuia

capătul bulevardului: palatul **Direcției Regionale CFR** (fostul sediu al **Sindicatului Timiș-Bega**, ridicat între anii 1900-1903 după proiectul arhitectului **Leopold Baumhorn**), continuat cu vechea **Casă de Asigurări**, clădită în anul 1898 (actualul Spital CFR) și cel care a aparținut odată **Băncii de Investiții din Iosefin**.

Prima clădire a fost inițial ridicată doar cu un etaj dar între anii 1904 și 1906, sub îngrijirea arhitectului **Arthur Tunner** s-a petrecut o nouă etajare, aidoma celui dintâi nivel superior, păstrându-se concepția stilistică renescentist austriacă.

A doua clădire (situată în partea dreaptă a perspectivei, stând cu fața spre pod), a fost construită de asemenea în primii ani ai secolului trecut, după proiectul arhitectului **Martin Gemeinhart**, în stil secesion vienez. Bogat și spectaculos ornamentate, fațadele încastrează balcoane încadrate în coloane, ferestre înalte și o imagine de ansamblu cu totul spectaculoasă. De la una din ferestrele dinspre râul Bega putem privi **Parcul Catedralei**, proprietate a Mitropoliei ortodoxe, parc ce se întinde pe o suprafață de 5,4 hectare și care a fost amenajat inițial în anul 1960, fiind însă ulterior priment prin curățarea unei mari porți a tufișurilor și scoaterea arborilor bolnavi.

Politehica Timișoara
The Polytechnic University
Das Temeswarer Polytechnikum

As we were saying, in spring, in summer and in mild autumns the city wears a garment of terraces and gardens. This is true both of its historic areas and of the river bank where, in addition to the sports facilities, many strands and pools have opened. In the centre of the Rose Park there is a large recently renovated arena with a stage for its summer programme of big open-air concerts. The comfortable benches are surrounded by beautiful flowers and landscaped gardens. Fringing the river beside the park, there is a row of terrace cafés and bars serving alcoholic and soft drinks: **Club 53**, the **Eminescu** terrace, **Club Heaven** and the **Boss** terrace, not to mention other bars at the sports centres and pools.

But let us leave these plans for later and continue our walk along the **Tudor Vladimirescu** embankment towards the **Mihai Viteazul Bridge** (also called the **Episcopal Bridge**). The first monumental building we meet is the **German Consulate**. This may draw us to visit one of the most beautiful open squares in the city: **Plevna Square**. "In the 1906-1910 period, of all the quarters of the city, Elisabetin was

stets eine ganze Reihe von Gelegenheiten eine lange Nacht in Diskotheken mit der allerneuesten Musik zu verbringen, denn was gibt es Faszinierenderes in einer Diskothek...?"

Wie wir bereits erwähnt haben, ist die Stadt im Frühling, im Sommer und an milden Herbsttagen von einem Netz von Straßencafés durchweht, besonders in der Altstadt und entlang der Bega. Dort finden wir auch neben den Sportplätzen eine Reihe von Freibädern. Im Rosenpark, eingebettet in die Parklandschaft, gibt es eine vor kurzem renovierte Freilichtbühne für verschiedenste Konzertveranstaltungen. Wenn wir dem Flusslauf folgen, können wir etwa in der Mitte des Parks eine Reihe von Straßencafés finden, in denen man nicht nur Erfrischungsgetränke zu sich nehmen kann, wie etwa im „**Club 53**“ im Café „**Eminescu**“, im „**Club Heaven**“, im „**Boss**“ und in anderen Lokalen innerhalb von Sportplätzen und Freibädern.

Aber lassen wir diese Pläne im Moment beiseite.... Wenn wir unseren Weg fortsetzen und am **Tudor-Vladimirescu-Ufer** entlang zur **Mihai-Viteazu-Brücke** (auch **Bischofsbrücke** genannt) laufen, ist das

Fără îndoială însă că farmecul cu totul aparte al acestei panorame e oferit de curgerea liniștită, blândă și strunită de faleză a râului Bega. Vara, pe malurile sale, în micile insule de lumină împrejuite de răcoarea întunericului, pe terasa „**Flora**” ori lângă pod, la abia trezitul din așteptare „**Pod 16**”, pe coverta vaporășului „**Pelican**” sau chiar pe un „vapor” plâsmuit de un amplu restaurant „**Vaporul**”, sau de-a lungul bazelor sportive, începând cu bătrânul „**Termal**” și coborând odată cu râul spre terasa restaurantului „**Cesena**”, spre tot la fel de celebra „**Grădină Bănățeană**” și vis a vis, la „**Boss**”, în drum însă, poate dorind să prelungim periplul, ne vom opri contemplativi, la o bere. Cei diferiți de noi ca și temperament, amatori de animație, dans și tânăra antren, vor găsi cu siguranță ceea ce caută în ultra tehnicilor discotecii, unde îmbăiați în hipnoza trepidantă a muzicii, cu nerv, îți pot consuma energiile și face noi și promițătoare cunoștințe. Până spre dimineață, în „**Park Place**” sau „**Discoland**”, în „**No Name**”-ul din complexul studentesc, și fiindcă veni vorba, într-adevăr, de-ar fi și numai în complexul studentesc și tot s-ar găsi o

serie de ocazii de-a ne petrece o seară „prelungită” în tumultul discotecilor și-a muzicii de ultimă oră, pentru că, nu-i așa, ce altceva mai fascinant ne poate aștepta într-o discotecă...?

Și cum spuneam, pe timpul primăverii, verii și toamnelor blânde, terasele și grădinile împânzesc orașul, atât în zonele de interes istoric cât de-a lungul falezelor râului Bega, unde, pe lângă terenurile de sport s-au deschis mai multe ștranduri și piscine. Parcul Rozelor are în centru, deschisă pentru spectacole, o mare arenă recent renovată și scenă pentru seria celor mai ample concerte în aer liber într-un spațiu dotat cu scaune confortabile și încadrat de un splendid peisaj vegetal. Mărginind cursul râului, în zona centrală a parcului, se-nșiră o linie de terase unde putem servi o băutură, și nu doar răcoritoare, adică la „**Club 53**”, aproape de terasa „**Eminescu**”, la „**Club Heaven**”, aproape de terasa „**Boss**”, și alte localuri încastrate în baze sportive și ștranduri.

Să lăsăm aceste planuri pentru mai târziu și să ne continuăm plimbarea pășind pe Splaiul **Tudor Vladimirescu** spre **Podul „Mihai Viteazul”** (numit și **Podul**

Mănăstirea catolică din Piața Bălcescu
Catholic Monastery in Bălcescu Square
Das Katolische Kloster am Bălcescuplatz

the one in which the greatest amount of building work was being undertaken. The urban texture now includes both the area of Piața Crucii (Cross Square) and Eforie as far as Victor Babeș Boulevard and also the area around Doja and Romulus streets. However, the most interesting block of streets is the area between Plevna Square and the Vladimirescu embankment. Today, this could be considered a second "1900 architectural reservation", competing in artistic value with, and maybe even surpassing, the area around the 12th April Boulevard in the Fabric quarter", as Mihai Oprîș reminds us.

Here we will definitely want to admire one of the most complete Secessionist ensembles in Timișoara. It is dominated by buildings designed by the architect **Martin Gemeinhard**, who used fine, delicate lines and floral, animal or anthropomorphic motifs to decorate his façades.

Coming out of Plevna Square onto Mihai Viteazul Boulevard, we arrive in front

erste monumentale Gebäude, auf das wir stoßen, das des **Deutschen Konsulats**. In der Nähe können wir auch einen der schönsten Plätze der Stadt besuchen: den **Plevna-Platz**. „Zwischen 1906 und 1910 ist die Bautätigkeit im Elisabetinviertel am höchsten von allen Stadtteilen. Es erstreckt sich bis in die Gegend des Kreuzplatzes und des Eforieplatzes, zum Victor-Babeș-Boulevard und der Doja- und Romulusstraße. Aber die interessanteste Bebauung weist die Gegend zwischen dem Plevna-Platz und dem Vladimirescu-Ufer auf. Man könnte sie auch als ein zweites „Reservat der Architektur um 1900“ bezeichnen, das die Gegend um den Boulevard-des-12.April in der Fabrikstadt an Besonderheiten vielleicht sogar übertrifft.“ schreibt Mihai Oprîș.

Hier können wir eines der einheitlichsten Ensembles im Sezessionsstil in Temeswar bewundern, das von Gebäuden des Architekten **Martin Gemeinhard** dominiert wird, der die Fassaden mit feinen Linien und Dekorationen

Episcopal), întâia clădire monumentală care ne iese în cale fiind cea a **Consulatului German**. Aceasta deschide interesul pentru a vizita una dintre cele mai frumoase piețe ale orașului: **Piața Plevna**. „În perioada 1906-1910, dintre toate cartierele orașului, Elisabetinul este cel în care se realizează cel mai mare volum de construcții. Textura urbană cuprinde acum atât zona Piețelor Crucii și Eforie până la Bulevardul Victor Babeș, cât și zona străzilor Doja și Romulus. Dar cel mai interesant complex îl reprezintă cvartalul realizat între Piața Plevna și Splaiul Vladimirescu. Astăzi s-ar putea constitui aici o a doua „rezervație de arhitectură 1900” rivalizând și poate chiar întrecând ca valoare plastică zona bulevardului 12 Aprilie din Fabric.” ne amintește Mihai Oprîș.

Aici cu siguranță vom admira unul dintre cele mai unitare ansambluri din Timișoara în stil secession, ansamblu dominat de clădirile proiectate de arhitectul **Martin Gemeinhard**, care a utilizat pentru decorarea fațadelor, linii delicate, fragile,

decorații cu motive vegetale, zoomorfe sau antropomorfe.

Leșind din Piața Plevna în Bulevardul Mihai Viteazul ajungem în fața complexului arhitectonic al Universității Tehnice Timișoara, cunoscută timișorenilor sub denumirea de **Politehnica**. Școala Politehnică s-a înființat în anul 1920, printr-un decret al Regelui Ferdinand și a devenit în timp cea mai prestigioasă instituție de învățământ superior a Timișoarei, cu o largă recunoaștere în întreaga Europă. Primele edificii ale școlii cuprindeau, în afara celor destinate studiului, un cămin și o cantină proprie. Înălțarea clădirilor s-a început în anul 1927, după planurile arhitectului **Duiliu Marcu** și a continuat după cele ale arhitectului **Victor Vlad**, facultatea de electrotehnică fiind proiectată de arhitectul **Petru Svoboda**. „Complexul arhitectonic este dominat de elemente decorative și de arhitectură în stil românesc. Petru elementele ei tipice decorative, cantina este considerată monument arhitectonic”, afirmă **Else von Schuster**.

of the Timișoara Technical University, known to locals as the **Politehnica**. The Polytechnic School was set up in 1920 by a decree of King Ferdinand and in time became the most prestigious higher education institution in the city, enjoying a strong Europe-wide reputation. The first buildings included lecture halls, a hostel and a canteen. Construction began in 1927 to the design of the architect **Duiliu Marcu** and following the plans of **Victor Vlad**, while the Electrotechnical Faculty was designed by **Petru Svoboda**. The buildings are dominated by decorative and architectural elements in the Romanian style. "The canteen is regarded as an architectural monument because of its typical decorative elements", writes **Else von Schuster**.

Halfway along Mihai Viteazul Boulevard, on the right side, there stands the former Orthopaedic Clinic. Although this does not represent a monument in itself, it is part of what **Florin Medeleț** considers to be characteristic of this area: "Unlike the Iosefin or Fabric quarters, **Elisabetin** was and has remained an area of hospitals. The old Isolation Hospital is here, and numerous clinics, sanatoria and private and state hospitals functioned here up until 1948. The Women's Hospital with its midwifery school, the **Banat Sanatorium** (converted into a gynaecological hospital) and the hospital founded by **Dr. A. Căndeia** created a tradition that is carried on nowadays by the large **County Hospital** (1970-1974), **Austria House** (Casa Austria, architect **Mihai Botescu**) and the new **Orthopaedic Clinic** (designed by the architect **Nicolae Dancu** in 2002) which replaced the Orthopaedic Hospital in Mihai Viteazul Boulevard. The new **County Health Insurance** headquarters (**Casa Județeană de Asigurări**, Corbului Street – 1998, architect **Liviu Bojic**) has joined the first **City Asylum** (1891), the institutions for the blind (1901), the **School for the hearing- and speech-impaired** (Doja Street – 1897-1898), the Schoolteachers' Hostel (1904 – today the Centre for the Teaching Profession), the now-vanished building of the "**Magyar Otthon** hostel for the pupils of the commercial school, later (1914) converted into a hospital, and the students' preventative

mit Pflanzenmotiven, tierischen und menschlichen Elementen schmückte.

Wenn wir den **Plevna-Platz** in Richtung Mihai-Viteazu-Boulevard verlassen, kommen wir zu den Gebäuden der **Politehnica-Universität**, die 1920 auf ein Dekret des Königs **Ferdinand** hin gegründet wurde. Sie wurde im Laufe der Zeit zu der prestigeträchtigsten Institution des Unterrichtswesens in Temeswar und war in ganz Europa anerkannt. Die ersten Gebäude der Hochschule umfassten bereits ein Wohnheim und eine Mensa. Mit dem Bau wurde 1927 begonnen. Die Pläne stammten zunächst von dem Architekten **Duiliu Marcu**. Später führte **Victor Vlad** das Werk fort. Die Elektrotechnikfakultät wurde von **Petru Svoboda** entworfen. „*Wegen ihrer dekorativen Elemente gilt die Mensa als Baudenkmal*“, schreibt **Else von Schuster**.

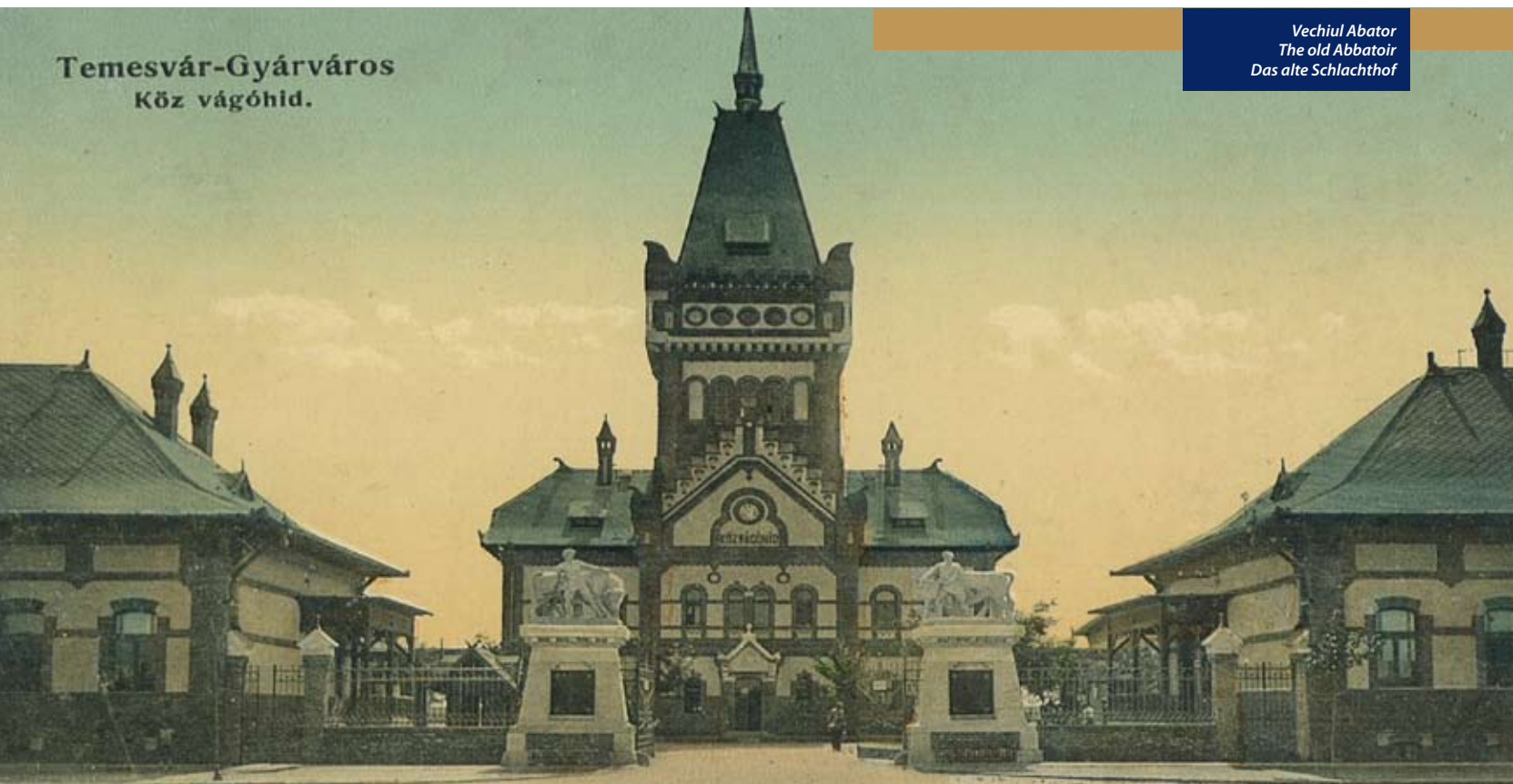
In der Mitte des Mihai-Viteazu-Boulevards befindet sich auf der rechten Seite die ehemalige Orthopädieklinik, die, wenn sie auch selbst kein Baudenkmal darstellt, zu dem gehört, was **Florin Medeleț** als typisch für dieses Viertel bezeichnet: „*Das Elisabetinviertel war und ist im Unterschied zum Josefinviertel oder der Fabrikstadt ein Viertel der Krankenhäuser*.“ Hier steht das alte **Krankenhaus für Epidemiologie** und hier gab es bis 1948 zahlreiche Kliniken, Sanatorien und private und staatliche Krankenhäuser. Das **Frauenkrankenhaus**, mit einer Hebammenschule, das **Banater Sanatorium** (später in ein gynäkologisches Krankenhaus umgewandelt) und das von **Dr. A. Căndeia** gestiftete Krankenhaus gründeten eine Tradition, die sich heute im **Kreiskrankenhaus** (1970-1974), im **Österreichischen Haus** (Architekt **Mihai Botescu**) und der **orthopädischen Klinik** (2002 von dem Architekten **Nicolae Dancu** entworfen), die an die Stelle des orthopädischen Krankenhauses am Mihai-Viteazu-Boulevard trat, fortsetzt. Der neue Sitz der **Kreiskasse der Krankenversicherung** (Corbului-Straße – 1998 von dem Architekten **Liviu Bojic** entworfen) steht neben dem ersten **städtischen Armenhaus** (1891). Das Gebäude für Blinde (1901) oder die **Schule für Taubstumme** (Doja-Straße – 1897/1898), das Wohnheim der Grundschullehrer

Biserica parohială Romano-Catolică
The Roman-Catholic Parish Church
Katholische Kirche am Bălcescu Platz

Temesvár-Gyárvaros Köz vágóhíd.

Vechiul Abator
The old Abbatoir
Das alte Schlachthof

sanatorium which functioned until 1990 in Rusu Șirianu Street – all these are social assistance institutions.”

The **School for the hearing- and speech-impaired** is made up of a building devoted to education proper and a dormitory building. Both form part of a major development begun between 1894 and 1897 and finished in 1912 and are the work of the architect **Leopold Löffler**.

Coming back into Mihai Viteazul Boulevard, we head towards **Nicolae Bălcescu Square** (also known as Lahovary Square), where the Roman Catholic **Sacred Heart of Jesus** church stands. Designed in the neo-gothic style by the architect Karl Salkovics and built between 1912 and 1919, the church has joined on to it extensive buildings used for administration and by the monastic community.

(1904 – heute das Haus des Lehrkörpers), das „**Magyar Otthon**“-Wohnheim für die Schüler der Handelsschule, das 1914 in ein Krankenhaus umgewandelt wurde oder das studentische Krankenhaus (Rusu-Șirianu-Straße), das bis 1990 Behandlungen durchführte, sind alles Gebäude aus dem sozialen Bereich.

Der Schulkomplex der **Taubstummen-schule** besteht aus dem eigentlichen Schulgebäude und einem Internat. Die Bauarbeiten wurden 1894-1897 unter der Leitung des Architekten **Leopold Löffler** begonnen und endeten 1912.

Wenn wir auf dem Mihai-Viteazu-Boulevard entlanggehen, kommen wir zum **Nicolae-Bălcescu-Platz** (den Temeswarern auch unter dem Namen Lahovary bekannt), an dem die römisch-katholische Kirche „**Heiliges Herz Jesu**“ steht.

La mijlocul Bulevardului Mihai Viteazul, pe partea dreaptă se află fosta clinică de ortopedie care, chiar dacă nu reprezintă un monument în sine, face parte din ceea ce **Florin Medeleț** consideră oarecum specific acestui cartier: „**Elisabetinul** a fost și a rămas, spre deosebire de Iosefin sau Fabric un cartier al așezămintelor spitalicești. Aici se află vechiul **Spital epidemic**, aici au funcționat, până în 1948, numeroase clinici, sanatorii și spitale particulare sau de stat. **Spitalul de femei**, cu școala de moașe, **Sanatoriul Banatul** (transformat în spital ginecologic), Spitalul ctitorit de **Dr. A. Câdea**, au format o tradiție continuată azi de marele **Spital Județean** (1970-1974), **Casa Austria** (arh. **Mihai Botescu**) și noua **Clinică de Ortopedie** (proiectată de arhitectul **Nicolae Dancu** în anul 2002) care a luat

locul Spitalului Ortopedic de pe Bd. Mihai Viteazul. Noul sediu al **Căminului de Asigurări** (str. Corbului – 1998, arh. **Liviu Bojic**) se alătură primului **Azil Municipal** (1891), așezămintelor pentru nevăzători (1901) sau **complexului școlar pentru surdomuți** (str. Doja – 1897/1898), Căminul învățătorilor (1904 – azi Casa Corpului Didactic), căminul, azi dispărut „Magyar Otthon”, pentru elevii școlii de comerț, transformat în spital prin 1914 sau preventoriul studențesc care a funcționat până în 19990 (str. Rusu Șirianu), sunt așiderea așezăminte de asistență socială.”

Despre **complexul școlar pentru surdomuți** din acest cartier ar mai fi de spus că este compus din clădirea destinată învățământului ca atare și din corpul destinat internatului. Aceste edificii fac parte dintr-o mare etapă constructivă

It is worth mentioning that in the past few years, two more Orthodox churches have been built in this quarter: **The Martyrs' Church** in Calea Girocului (architect **Radu Mihăilescu**) and the **Students' Church** (architect **Șerban Sturdza**). There is also a Greco-Catholic church in Doina Park (architect **Mihai Botescu**).

If we take a tram towards the south-east and get off at Aleea Sportivilor (Sportsmen's Way), we arrive at a wide arterial road that connects the **Olympia Sports Hall (Sala Olimpia)**, designed by the architect **Sorin Gavra** (a well-known venue for concerts and sporting events and the home of all kinds of apparatus and machines to develop your muscles and keep you physically fit) and the huge Timișoara **Stadium**. Beside Olympia Hall, by the tram stop, stands the ultra-modern **Boavista Hotel** (architect **Liviu Bojic**). Across the street, the old skating rink has gone; instead, we now have the opportunity to visit large-scale exhibitions in another very modern building, that of the **Business Centre** of the **Timișoara Chamber of Commerce and Industry**, designed by the architect **Ionel Pop**. After taking a walk through the exhibits in its huge interior and looking at ourselves in the immense glass walls, we realise that we are still in a hurry and head off again towards the east. After a few hundred paces we see a local landmark, a gate flanked by two pedestals each bearing a bull that seems about to be slaughtered. Beyond them rises the building of Timișoara's old, and now disused, main **Abattoir**, surrounded by a large open area once occupied by meat processing halls and animal sheds. The building was erected by the architect **Lászlo Székely** in 1904-1905 and is emblematic of this industry that vegetarians find so controversial.

The liveliest "quarter" of the city can be found only a few steps away, especially at those times of year that make one feel the urge to walk and hang around in the open if, in search of action and fresh air, we squeeze our way along one of the narrow streets between the students' hostels to find ourselves in the heart of the **Students' Complex**. Although it is in permanent movement, like a restless

Sie wurde im neogotischen Stil nach den Plänen des Architekten **Karl Salkovics** zwischen 1912-1919 erbaut. Die Nebengebäude dienten der Verwaltung und den Mönchen.

In den letzten Jahren wurden zwei weitere orthodoxe Kirchen in diesem Viertel gebaut: die **Märtyrerkirche** in der Calea Girocului (Architekt **Radu Mihăilescu**) und die **Studentenkirche** in der Nähe der Universität (Architekt **Șerban Sturdza**). Außerdem gibt es eine neue griechisch-katholische Kirche im Doina-Park (Architekt **Mihai Botescu**).

Wenn wir den Straßenbahnschienen in südöstlicher Richtung folgen und an der Aleea Sportivilor aussteigen, kommen wir zu einer breiten Straße, die von der **Sala Olimpia**, entworfen von dem Architekten **Sorin Gavra** (dort finden sowohl Konzerte als auch Sportwettkämpfe statt und es gibt einen Fitnesscenter) bis zum großen **Stadion** Temeswars führt. Neben der Sala Olimpia Richtung Straßenbahnhaltestelle befindet sich das ultramoderne **Hotel Boavista** (Architekt **Liviu Bojic**) und auf der gegenüberliegenden Straßenseite, an der Stelle des alten Eislaufplatzes können wir interessante Ausstellungen in einem anderen ultramodernen Gebäude, im **Geschäftszentrum** der **Industrie- und Handelskammer von Temeswar**, entworfen von dem Architekten **Ionel Pop**, besuchen. Nachdem wir einen Blick auf die Ausstellungsgegenstände geworfen haben und unser Spiegelbild in den riesigen Glaswänden betrachtet haben, merken wir plötzlich, dass wir es eigentlich eilig haben und wir laufen noch einige hundert Meter Richtung Osten. Dort kommen wir zu einem Portal mit zwei Pfeilern, auf denen sich zwei Stiere befinden, die wohl gleich geschlachtet werden. Es handelt sich um das Gebäude des ehemaligen **Schlachthofs** Temeswars, das umgeben war von Räumlichkeiten zur Fleischverarbeitung und Ställen. Er war zwischen 1904 und 1905 nach den Plänen des Architekten **Lászlo Székely** errichtet worden und durch die Stiere war weithin sichtbar, welcher von den Vegetariern verurteilten Beschäftigung man dort nachging.

Unweit davon finden wir das besonders in der warmen Jahreszeit, die zu Spa-

desfășurată între anii 1894-1897 și sunt lucrare a arhitectului **Leopold Löffler**, definitivată în anul 1912.

Revenind în Bulevardul Mihai Viteazul ne îndreptăm spre **Piața Nicolae Bălcescu** (cunoscută de timișoreni și sub denumirea de Lahovary), unde se înalță Biserica romano-catolică „*Sfânta Inima a lui Isus*”. Proiectată în stil neogotic de arhitectul **Karl Salkovics** și construită între anii 1912-1919, biserica are ca anexă un corp masiv de clădiri folosit de administrație și călugări.

De menționat că în ultimii ani în acest cartier s-au mai construit două biserici ortodoxe: **Biserica Martirilor**, în Calea Girocului (arh. **Radu Mihăilescu**) și **Biserica studenților** (arh. **Șerban Sturdza**) și una greco-catolică, în Parcul Doina (arh. **Mihai Botescu**).

Spre sud-est, dacă urmăm linia tramvaiului și ne îndemnăm să coborâm în dreptul Aleii Sportivilor, ajungem într-o largă arteră ce face legătura dintre **Sala Olimpia**, proiectată de arhitectul **Sorin Gavra** (celebră găzduitoare de concerte, competiții sportive și a celor mai felurite aparate și mașinării pentru cultura mușchilor și-a semeței condiții fizice) și marele **Stadion** al Timișoarei. Lângă Sala Olimpia, spre stația de tramvai, se profilează ultramodernul **hotel Boavista** (arh. **Liviu Bojic**) iar peste drum de hotel, pe terenul fostului patinoar ni se oferă prilejul de a vizita expoziții de anvergura într-o altă ultramodernă construcție, cea a **Centrului de Afaceri** al **Camerei de Comerț și Industrie din Timișoara**, proiectat de arhitectul **Pop Ionel**.

BRD Bank

anthill, the area comes to life above all in the evenings, when the walkways, open air cafés, bars and small restaurants become too small, music can be heard everywhere, and this, together with the lurid colours of the artificial lighting, makes us experience once more what it felt like when we were the age of those who, whether quietly or more boisterously, are walking past us.

In this area of multiple possibilities, we can try our luck at roulette (not, of course, quite as if we were in a casino) or our skills at billiards, darts, or bowling at the *Tequila Club*. And in order to get the necessary money we have only to go into the tower building of the Romanian Development Bank (Banca Română de Dezvoltare), an edifice typical of this period of state-of-the-art materials, with its impressive plate glass walls shining like mirrors, its curves and its harmonious verticals (architect *Radu Radoslav*). And as we now have money, we shall go and have lunch a few streets away at *Harold's*, hidden away in a beautifully laid-out garden with lanterns and arbours – one of the most elegant high-class restaurants in the city. Here traditional Romanian

ziergängen einlädt, lebendigste „Viertel“ Temeswars, das **Studentenviertel**. Wenn wir die kleinen Straßen zwischen den Wohnheimen entlang gehen, haben wir den Eindruck in einem wuselnden Ameisenhaufen zu sein. Besonders in den Abendstunden reichen die Tische in den zahlreichen Cafés und Kneipen nicht aus. Die Musik dröhnt von überall her aus den Verstärkern, Lichtshows flimmern und versetzen uns zurück in das Alter derer, die gemütlich oder lärmend an uns vorbeilaufen.

Hier, in diesem Viertel voller Angebote, können wir auch unser Glück im Roulette versuchen (natürlich in ganz anderer Atmosphäre als in einem Kasino), Billard spielen, Darts werfen oder Bowlingkugeln schieben – im Club „*Tequilla*“. Und weil wir, um an Geld zu kommen, nur zu dem Bankenturm der Băncă Română de Dezvoltare gehen müssen, einem Gebäude aus den neuesten Materialien mit beeindruckenden Spiegelglasplatten, mit runden Linien und harmonischen Vertikalen (Architekt *Radu Radoslav*). Nachdem wir jetzt Geld haben, können wir zum Mittagessen einige Straßen weiter in ein relativ versteckt gelegenes,

food competes with traditional Chinese and Mexican cuisine. Not far away we could have found *La Cucaracha*, presented like a cabin, painted in vivid colours and with the kind of solid wood interior reminiscent of Mexican taverns. There the food will certainly be hot with chillies in it and we will require something to chase away our thirst...

Close to here, if we walk through the former *Trubadur* quarter (somewhat well-known at one time for its hostels for Moldavian construction workers) and pass some stylish small hotels, we will soon arrive at Timișoara's "hottest" jazz club (and not only jazz) – *The Note* – with its striking setting in a former warehouse. A group of young architects (*Petre Ageu, Răzvan Opriță, Bogdan Demetrescu, Cosmin Iancu*) have given it a character all of its own, with different levels, upholstered sections, dark areas, phosphorescence and mirrors.

Those eager for hot sensations and what the French call "feasts for the eye" can make an incursion "at dusk or at night" into a bar where beautiful girls from Moldova dance in a sensuous, provocative and promising manner, somewhere in Salcamilor Street at the *Exclusive* Night Club, and not only there but also in other premises that seek to attract clients by means of their surreal and garish decor and flashing strobes, the "night clubs" of the Students' Complex (*Night Club* or *May Day*), *Eros* in Vasile Lucaci Street, *Leylah* in Ovidiu Balea Street, *Denicol* in Borzești Street, *No Mercy* in Socrates Street, or in the draped and upholstered rooms of hotels such as the *Continental* – well, Timișoara seems ready to cater for any kind of nocturnal temptation or the simple wish for relaxation.

We stop. How easily we can let ourselves become carried away by the opportunity to enjoy worldly pleasures in order not to let the *swift moment* pass us by, the moment that is merciful only to the monuments, buildings, statues and walls of Timișoara, and in the long run not even to these. Yet what endures beyond all buildings and their crumbling, even beyond the personal destiny of any one of us, is the city itself, to which we offer

schön gestaltetes Gartenrestaurant mit Lampions und Sonnenschirmen gehen: das „*Harold's Restaurant*“ – eines der besten der Stadt - in dem es neben traditionellen rumänischen Gerichten, chinesisches und mexikanisches Essen gibt. Ganz in der Nähe davon befindet sich „*La Cucaracha*“, ein mexikanisches Restaurant mit entsprechender Inneneinrichtung aus bunt bemaltem Massivholz. Die Gerichte sind so scharf, dass Sie mit Sicherheit nach einem Bier verlangen...

Wenn wir einen Spaziergang durch das ehemalige „*Trubadur*“-Viertel machen (bekannt wegen des Wohnheims der moldavischen Bauarbeiter), finden wir neben einigen kleineren, gemütlichen Hotels den besten Jazzklub der Stadt, in dem auch Konzerte anderer Musikrichtungen stattfinden, einen von jungen Architekten (*Petre Ageu, Răzvan Opriță, Bogdan Demetrescu, Cosmin Iancu*) umgebauten, ehemaligen Lagerraum, mit Zwischenebenen, Spiegeln, Raumteilern aus Stoff, usw.: „*The Note*“.

Diejenigen, die ganz heiße Attraktionen suchen, können in der Salcâmilor-Straße den Nachtclub *Exclusive* besuchen, in dem schöne Mädchen aus der Moldau tanzen. Aber auch andere Nachtclubs im Studentenviertel locken mit der Magie von schummerigem Licht, so der „*Night-club*“ oder das „*May day*“. Außerdem gibt es den Nachtclub „*Eros*“ in der Vasile-Lucaci-Straße, „*Leylah*“ in der Ovidiu-Balea-Straße, „*Denicol*“ in der Borzești-Straße, „*No Mercy*“ in der Socrates-Straße oder den Nachtclub in den gepolsterten Räumen des Hotel „*Continental*“. Die Stadt Temeswar bietet die Möglichkeiten zur Befriedigung verschiedenster nächtlicher Bedürfnisse oder erfüllt den Wunsch nach einfacher Erholung.

Wir machen Halt. Wie leicht lassen wir uns von irdischen Dingen ablenken und denken nicht daran, wie schnell die Augenblicke verfliegen, was für Momente, Gebäude, Statuen und Gemäuer der Stadt verzeihlich ist, aber mit der Zeit nicht einmal für sie. Und dennoch, das was bleibt jenseits aller Mauern und einstürzenden Gebäude, jenseits des Schicksals jedes Einzelnen, ist die Stadt, der wir diesen Spaziergang widmen, und zwar jetzt den relativ neuen Vierteln.

Centrul de afaceri
Business Centre
Geschäftszentrum

După ce am dat o raită printre exponatele din vastul interior și ne-am privit în imensitatea pereților de sticlă, ne-am dat seama că suntem totuși în grabă și luat-o la pas din nou câteva sute de metri spre est pentru a vedea un celebru portal mărginit de două pedestaluri pe care se află tauri ce par că urmează a fi sacrificați. Aici se înalță clădirea fostului *Abator* principal al orașului patronând un uriaș perimetru folosit altădată pentru atelierele de prelucrarea cărnii și pentru grajduri, construcție ridicată după planurile arhitectului *Laszlo Szekely* în anii 1904-1905, emblematică pentru această ocupație controversată de către vegetarieni.

La câțiva pași poate fi descoperit cel mai plin de viață "cartier" din Timișoara, îndeosebi în anotimpurile care îmbie la plimbări și zăbavă în aer liber, când, în căutare de animație și suflu proaspăt, ne strecurăm pe străduțele dintre căminele studentești și nimerim în plin *Complex*. Deși în permanentă mișcare, ca un neobosit furnicar, cadrul prinde viață îndeosebi la faptul serii, când aleile, terasele în aer liber, barurile și micile restaurante devin neâncăpătoare, muzica răsună la fiecare pas și împreună cu tonurile de culoare amplificate de iluminării, ne fac

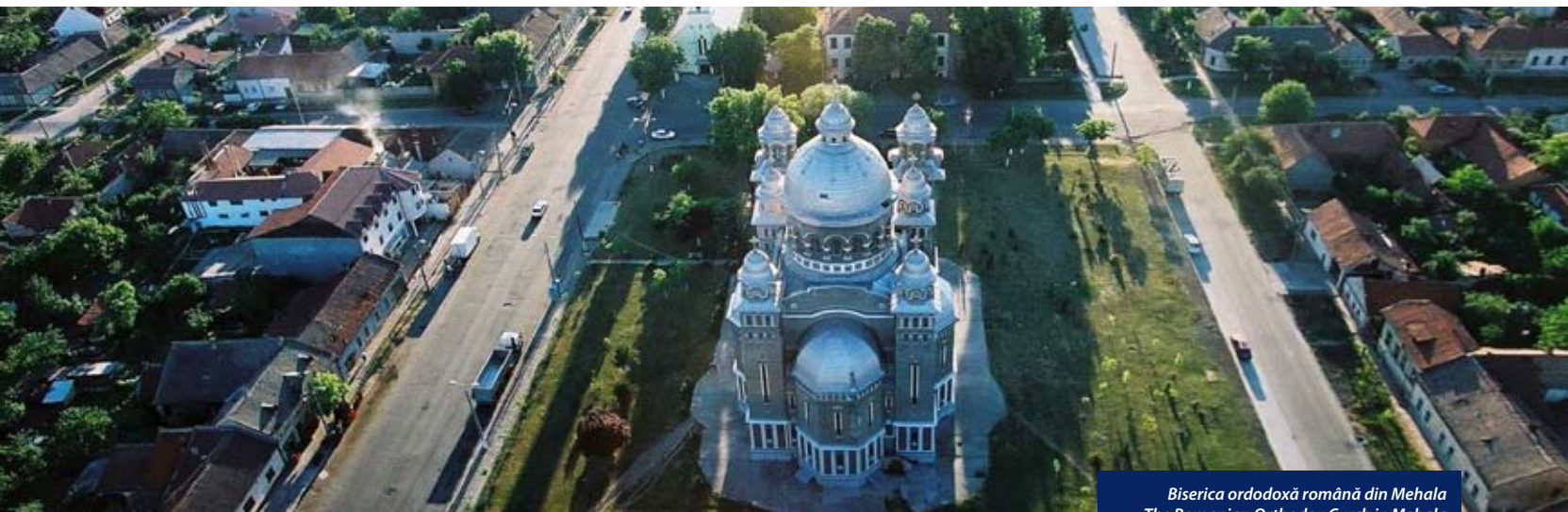
să trăim plini de însuflețire vârstele celor care trec pe lângă noi agale sau gălăgioși.

În aceeași zonă bogată în oferte, putem să ne încercăm norocul la ruletă (desigur nu ca într-unul dintre cazinouri), abilitatea la biliard, darts sau bowling în clubul „*Tequilla*“. Și pentru a face rost de bani nu trebuie decât să intrăm în clădirea turn a Băncii Române de Dezvoltare, construcție reprezentativă pentru această perioadă a materialelor de ultimă oră, impresionantele panouri de sticlă care lucesc precum oglinda clădirei în linii curbe și verticale armonioase (arh. *Radu Radoslav*). Și fiindcă avem bani, vom merge să luăm prânzul la câteva străduțe distanță, unde, ascuns într-o grădină frumos amenajată cu lampioane și umbre, știm unul dintre cele mai elegante și de calitate restaurante ale orașului, loc unde bucătăria tradițională românească intră în concurență cu cea chinezească sau mexicană: „*Harold's Restaurant*“. Nu departe de acel loc, amenajat ca o baracă, vopsită în culori vii și interior din lemn masiv specific tavernele mexicane, descoperim „*La Cucaracha*“, unde cu siguranță mâncarea va fi iute și va chema ceva ce să alunge setea...

this present short walk through the quarters out of which it has developed.

If we imagine ourselves flying over Timișoara at low altitude and looking towards the outskirts of the city, we are reminded that those areas that were once independent larger villages but were then swallowed up by the city as suburbs and finally converted into quarters had fewer monumental buildings that have lasted until today to serve as tourist attractions of historical interest. However, if we are making a list of places where there are churches worth visiting,

Wenn man die Randbezirke Temeswars aus der Luft betrachtet, wird man daran erinnert, dass es sich einst um unabhängige Gemeinden handelte, die später als Vorstädte in der Stadt aufgingen und schließlich zu Stadtvierteln wurden. Dort gibt es nur wenige Baudenkmäler, die auch heute noch von touristischem oder historischem Wert wären. Wenn wir jedoch zumindest die Orte aufzählen wollen, an denen Kirchen entstanden sind, die es verdienen besichtigt zu werden, müssen wir den **Avram-Iancu-Platz im Viertel Mehala** erwähnen. Hier sind die

Biserica ortodoxă română din Mehala
The Romanian Orthodox Church in Mehala
Die rumänisch-orthodoxe Kirche in Mehala

we should mention **Piața Avram Iancu (Avram Iancu Square)** in the **Mehala quarter**, where one can see three buildings representing the religious beliefs of the main ethnic communities living in the area. Thus, in the middle of this central square there stands the **Înălțarea Domnului (The Lord's Ascension)** Romanian Orthodox church, which much resembles the Orthodox cathedral in Sibiu; the Serbian church (which used to be for both Romanians and Serbs); and the Roman Catholic church belonging to the Germans of the area. It was also in Mehala, as **Florin Medeleț** tells us, but to the

Kirchen der drei Ethnien zu finden, die hauptsächlich das Viertel bewohnen.

So befindet sich in der Mitte des Platzes die rumänisch-orthodoxe Kirche „**Himmelfahrt Christi**“, die der orthodoxen Kathedrale von Sibiu sehr ähnelt; die serbische Kirche (die zunächst die gemeinsame Kirche der Rumänen und der Serben war) und die römisch-katholische Kirche der Deutschen, die sich im Viertel niedergelassen hatten. Ebenfalls in Mehala, schreibt **Florin Medeleț**, **„im Osten des Dorfes steht ein Landhaus namens „Fântâna Pașei“, „Pascha Brunnen“ oder „Präsidentengarten“. Die Sommerresidenz**

Pe aproape, dacă o luăm la pas prin fostul **„Trubadur“** (cumva celebră odată pentru căminele de muncitorii constructori moldoveni) pe lângă câteva mici hoteluri cochete, ajungem destul de repede la „cel mai tare“ club de Jaz (și nu numai) amenajat spectaculos într-o fostă hală de depozit și acum anume structurată de tineri arhitecți (**Petre Ageu, Răzvan Oprîță, Bogdan Demetrescu, Cosmin Iancu**) în cel care se cheamă **„The Note“**.

Doritorii de senzații mai fierbinți și amatori de ceea ce francezii numesc „sărbători ale ochilor“ pot face o incur-

a împlini orice fel de tentații nocturne ori simple dorințe de relaxare.

Ne oprim. Ce ușor ne lăsăm furaiți de prilejul de a ne bucura de cele lumești în așa fel încât să nu lăsăm să treacă pe lângă noi **clipa cea repede**, cea care este iertătoare abia pentru monumente, edificii, statui și zidiri ale orașului, dar în timp, nici chiar pentru ele. Si totuși cel care rămâne dincolo de toate zidurile și surpările, dincolo de chiar destinul fiecăruia din noi, este orașul căruia îi oferim această scurtă plimbare, acum prin cartierele cu care a crescut.

siune „la fapt de seară sau de noapte“ într-un bar unde obișnuiesc să danseze lasciv, provocator și încărcat de promisiuni (printre altele) frumoase fete din Moldova, undeva pe strada Salcânilor la **“Exclusive”** Night Club, nu însă doar acolo ci și în localurile ce vor a prinde în magia și obscuritățile pătrunse de luminații discontinue și aluzive, la „night cluburile“ din complexul studențesc („**Night Club**“ ori **„May day“**), la **„Eros-ul“** din strada Vasile Lucaci, în **„Leylah“** din strada Ovidiu Balea, **„Denicol“** din strada Borzești, **„No Mercy“** din strada Socrates ori în odăile drapate și capionate ale hotelurilor precum **„Continentalul“**, ei bine orașul Timișoara se arată

Survolând la mică înălțime și privind spre cartierele mărginașe, ne amintim că cele care au fost comune independente de altădată ale Timișoarei, înglobate ulterior de oraș ca suburbii iar în final devenite cartiere, au avut mai puțin parte de construcții monumentale care să fi rămas până astăzi ca obiective turistice și de interes memorialistic. Totuși, dacă socotim locurile unde s-au înălțat biserici ca demne de a fi vizitate, trebuie să amintim **Piața Avram Iancu din cartierul Mehala**, unde pot fi văzute cele trei edificii aparținând cultelor principalelor etnii ale cartierului.

east of the village, that a mansion called *Fântâna Pașei (The Pasha's Fountain) – Pascha Brunnen* or *Präsidenten Garten* – once stood. This summer residence of the pashas of Timișoara (1552-1716), surrounded by cool fountains, venerable chestnut trees, rose bushes and other wonderful things, was destroyed in 1716 and then rebuilt in 1722. Between 1732 and 1740 it was a hospital for plague victims and later it belonged successively to the Orthodox bishop of Timișoara, the civil president of Banat, the city mayoralty and the financial administration. *Francesco Grisellini* (1774) described it as a “delicious palace”, but by 1775 it had already become a warehouse for silkworm cocoons and a pub.”

Without being an interesting quarter from a tourist point of view, *Calea Lipovei* will certainly become an access artery into one of the newest residential areas that is filling up the space between the northern margin of Timișoara and Dumbrăvița village, which is thus swiftly being assimilated into the city. Made up of family homes, villas and office buildings, each of them illustrating modern architectural ideas, this quarter reflects a growing economic potential matched by the demand for real estate. And since we have had the opportunity to roam through the city from end to end, we have observed this same tendency to build over the open land bordering the main access routes into the city. In the areas of *Giroc*, *Calea Lugojului*, *Calea Buziașului* and towards Arad, conglomerations of smart new brightly coloured villas and family homes are taking shape as we watch, all surrounded by small yards and gardens in which vegetation can grow freely to rest the eyes.

Coming back to our task of identifying important buildings, we notice the Roman Catholic church (built 1777) as the most significant one in the **Freidorf quarter**.

The **Fratelia quarter** has two places of worship, the Roman Catholic church and next to it the Orthodox one.

These last buildings complete our image of the spirit and ethos of the city of Timișoara as a place where, now as

der Paschas von Temeswar (1552-1716), umgeben von kühlenden Brunnen, hundertjährigen Kastanien, Büschen, Rosenstöcken und anderen Pflanzen, wurde 1716 zerstört und 1722 wiederaufgebaut. 1732-1740 wurde sie Lazarett für die Pestkranken und wechselte schließlich mehrmals den Besitzer. Zunächst gehörte das Gebäude dem orthodoxen Bischof von Temeswar, dann dem Präsidenten der Banater Zivilregierung, anschließend der Stadt Temeswar und danach der Finanzverwaltung. Francesco Grisellini (1774) beschreibt es als einen „hübschen Palast“, aber 1775 wurde es bereits zum Lager für die Kokons der Seidenraupen und zur Schankstube.“

Auch wenn es touristisch gesehen kein interessantes Viertel ist, soll noch erwähnt werden, dass in der Gegend um die *Calea Lipovei* ein neues Wohnviertel entsteht, das den Raum zwischen der nördlichen Stadtgrenze und der Gemeinde Dumbrăvița füllt, die somit eingemeindet wird. Das Viertel besteht aus Einfamilienhäusern, Villen, und kleinen Betrieben, die sich gegenseitig an moderner Architektur übertreffen, das wachsende, wirtschaftliche Potenzial in der Stadt und den Bedarf an Immobilien widerspiegeln. Überall entlang den Ausfallstraßen der Stadt und in ihrer Nähe ist diese rege Bautätigkeit festzustellen. Elegante, bunte Villen und Einfamilienhäuser umgeben von kleinen Ziergärten, die nur dazu dienen das Auge zu erfreuen, finden wir im *Girocolui-Viertel*, an der *Calea Lugoscher Straße*, an der *Buziascher Straße* und in Richtung Arad.

Wenn wir wieder zu bedeutenden Gebäuden zurückkommen, wollen wir auch die römisch-katholische Kirche aus dem Jahr 1777 im **Viertel Freidorf** erwähnen.

Das **Viertel Fratelia** hat zwei Kultstätten, und zwar die römisch-katholische und unmittelbar daneben die orthodoxe Kirche.

Dieses Nebeneinander kann als typisch für Temeswar gelten und unser Bild von der Stadt vervollständigen. Temeswar ist ein Ort, an dem heute, wie auch bereits in der Vergangenheit, eine Bevölkerung, die völlig verschiedenen Ethnien und Glaubensrichtungen angehört, harmonisch und mit gegenseitigem Respekt und Verständnis zusammenlebt. Die Stadt

Vechea cetate
The old Timișoara citadel
Die alte Temeswarer Festung

in the past, the population, although extremely diverse in terms of ethnicity, origins and beliefs, has managed to live together in harmony and understanding, with respect for the traditions and creeds of others. It is itself a Europe in miniature, but an ideal one, into which turmoil and destruction have come only from the outside.

We shall not conclude our brief account of Timișoara's monuments without making some reference to the busts and statues that commemorate the events and personalities that have left their impress on our city. To begin with, in connection with the quarter where we have just been, we may quote **Florin Medeleț** once again: "Among the busts erected in the quarter, some of which were sculpted by famous artists such as **Romulus Ladea** or **Corneliu Medrea**, we mention the bust of the first rector of the Polytechnic

stellt so eine Art kleines Europa dar, ein beispielhaftes Europa, in dem Unruhe und Störungen lediglich von außen kommen. Wir wollen diese kurzen Betrachtungen über die Denkmäler Temeswars nicht beenden, ohne auf einige Büsten und Skulpturen einzugehen, die an Ereignisse oder Personen erinnern, die zur Entwicklung der Stadt beigetragen haben. Zunächst zitieren wir noch einmal **Florin Medeleț** bezüglich des Viertels, in dem wir gerade gerastet haben: „**Unter den Büsten, die in diesem Viertel aufgestellt wurden – davon einige von bekannten Meistern wie Romulus Ladea oder Corneliu Medrea, möchten wir die Büste von Traian Lalescu, dem ehemaligen Rektor der Politehnica (C. Medrea – 1929) und die Büsten der Ärzte A. Cândea und Victor Babeș (Romulus Ladea – 1930) erwähnen. Auf dem kleinen orthodoxen Friedhof in der Cosminului Straße steht**

Astfel, în mijlocul acestei piețe centrale se găsește biserica ortodoxă română „**Înălțarea Domnului**”, care e mult asemănătoare cu catedrala ortodoxă din Sibiu; biserica sârbească (fostă inițial biserică atât a românilor cât și a sârbilor) cât și biserica romano-catolică, a germanilor așezați în cartier. Tot în Mehala, ne spune **Florin Medeleț**, la răsărit de sat se înălța un conac numit „**Fântâna Pașei**”, „**Pascha Brunnen**” sau „**Präsidenten Garten**”: Reședința de vară a pașalelor Timișoarei (1552-1716), înconjurată de fântâni răcoroase, castani seculari, tufe de trandafiri și alte minunații, a fost distrusă în 1716 și apoi refăcută în 1722. În 1732-1740 a devenit lazaret pentru bolnavii de ciumă și mai apoi a trecut în proprietatea succesivă a episcopului ortodox al Timișoarei, a președintelui civil al Banatului, a primăriei orașului și a administrației financiare. **Francesco Grisellini** (1774) îl descria ca un „palat delicios” dar în 1775 devenise deja depozit pentru gogoșile viermilor de mătase și crâșmă”.

Fără să fie un cartier interesant din punct de vedere turistic, **Calea Lipovei** va deveni cu siguranță o arteră de acces într-una din cele mai noi zone rezidențiale ce umple spațiul despărțitor dintre limita de nord a Timișoarei și comuna Dumbrăvița, astfel asimilată orașului. Compus din case familiale, vile și clădiri de servicii, fiecare din ele ilustrând concepții de arhitectură modernă, cartierul reflectă un potențial economic în creștere dublat de cerința imobiliară. Și fiindcă am ajuns să batem în lung și lat străzile am remarcat același având de construcții acoperind terenurile ce mărginesc arterele de acces în oraș, locuri unde se înfiripă văzând cu ochii noi aglomerări de elegante și multicolore vile și case familiale, înconjurată de mici curți și grădini unde vegetația se poate dezvolta în voie odihnind privirea, în **zona Giorcului** în **Calea Logojului, Calea Buziașului** și spre Arad.

University, **Traian Lalescu** (C. Medrea, 1929) and the busts of the doctors **A. Cârdea** and **V. Babeș** (Romulus Ladea, 1930). In the small Orthodox cemetery in Cosminului Street, an extremely beautiful **Caraș cross**, carved in 1942 by **Romul Ladea**, watches tranquilly over the eternal resting place of the renowned Timișoara scholar **Ioachim Miloia**. In recent years other busts have been unveiled: the scientist **Grigore Moisil** (1994) at the High School that bears his name, **Corneliu Coposu** (2000, by sculptor **Victor Gaga**) on the side of the Bega, and **Traian Vuia** at the Polytechnic."

On the West University building we can see the large **Eminescu – Bălcescu mosaic** made by **St. Szönyi**, and at the Youth House (Casa Tineretului) there is a bas-relief made by **Peter Jecza**. At the end of Calea Martirilor stands an iron monument made by the Banat sculptor **Ingo Glass**. "On the banks of the Bega river between the two main bridges, where statues such as **Spring** and **Meditation** created a pleasant restful atmosphere in the 1970s; ten statues whose common theme is water have stood in silent watch since 1984-1985. These modern

ein kleines, wunderschönes, in Stein gemeißeltes Karaschenkreuz von Romulus Ladea aus dem Jahr 1942 am Grab des Temeswarer Gelehrten Ioachim Miloia. In den letzten Jahren wurden weitere Büsten enthüllt: die des Wissenschaftlers Grigore Moisil (1994) vor dem Lyzeum, das seinen Namen trägt, die von Corneliu Coposu (2000, Bildhauer Victor Gaga) am Ufer der Bega und die von Traian Vuia (2000) an der Politehnica."

An der **West-Universität** können wir das große **Mosaik Eminescu-Bălcescu** von **St. Szönyi** betrachten und am Haus der Jugend das Basrelief von **Peter Jecza**. Am Ende der Calea Martirilor steht das eiserne Denkmal des Banater Bildhauers **Ingo Glass**. „An den Ufern der Bega zwischen den beiden Hauptbrücken, an der Stelle, an der in den 70er Jahren Skulpturen wie „Frühling“ oder „Besinnung“ unser Auge erfreuten, stehen seit 1984-1985 zehn moderne Statuen zum Thema Wasser, die während eines Workshops entstanden sind.“

Wenn wir Richtung Freidorf fahren, stoßen wir auf das Denkmal des ungarischen Poeten **Petőfi Sandor** und in Mehala steht am Straßenrand der Obelisk „**Schwarzes Kreuz**“ aus dem Jahr 1831.

Parcul de sculptură Triade
Triade Sculpture Park
Sculpturenpark Triade

Revenind la semnalarea edificiilor remarcăm drept cel mai de seamă în **cartierul Freidorf**, biserica romano-catolică, înălțată în anul 1777.

Cartierul Fratelia are două lăcașuri de cult și anume biserica romano-catolică și imediat alături, cea ortodoxă.

Aceste ultime mențiuni vin ca să întregască imaginea și starea de spirit a orașului Timișoara, ca loc unde, acum cât și în timpurile trecute, populația, deși extrem de variată ca etnie, origini și credințe, a reușit să trăiască în armonie și înțelegere, în respect pentru tradițiile și crezul celorlalți, ea însăși ca și coloratură

Trăsuri în cetate
Carriages in the city centre
Droschken in der Innenstadt

monuments were made by sculptors who attended an arts camp”.

As we go towards the Freidorf quarter we find a monument to the Hungarian poet **Petőfi Sandor**, while in the Mehala quarter, beside the main road, stands the Black Cross obelisk erected in 1831.

“Statues of young women guard the way out of the city along **Calea Lugojului** and the small square in **3rd August 1919** Street that now covers an old branch of the Bega canal.

A bust of the poet **Mihai Eminescu** can be found in the square near the Capitol

An der Ausfallstraße Richtung Lugosch finden wir Statuen von jungen Frauen und einen kleinen Park an der Straße-des-3.-August-1919, auf einem der zugeschütteten Seitenarme des Begakanals.

Die Büste des Dichters **Mihai Eminescu** befindet sich in einem kleinen Park beim Capitol-Kino. Unweit davon neben einer Konditorei am Opernplatz steht eine Büste des **Königs Ferdinand**.

Die Büste von **Traian Lalescu** wurde 1930 vor der **Politehnica** am Mihai-Viteazu-Boulevard aufgestellt, als Erinnerung an den ersten Rektor der **Po-**

constituind o miniaturală Europă, dar una exemplară, unde tulburările și nimicirea au venit doar din afara sa.

Nu vom încheia scurta noastră luare în atenție a monumentelor Timișoarei fără să facem câteva referiri la busturile și sculpturile care marchează amintirea unor evenimente sau personalități ce au sfințit cu fapte orașul nostru. Pentru început, legat de cartierul în care tocmai am poposit, îl cităm din nou pe **Florin Medeleț**: “Între busturile ridicate în cartier – dintre care unele semnate de maeștri vestiți cum au fost **Romulus Ladea** sau **Corneliu Medrea**, amintim

bustul primului rector al Politehnicii, **Traian Lalescu** (C. Medrea - 1929) și busturile medicilor **A. Căndea** și **V. Babeș** (**Romulus Ladea** - 1930). Liniștită, în micul cimitir confesional ortodox de pe strada Cosminului, o **cruce cărășană**, nespus de frumoasă, dăltuită în 1942 de **Romul Ladea**, veghează locul de veci al distinsului cărturar timișorean **Ioachim Miloia**. În ultimii ani s-au dezvelit și alte busturi: al savantului **Grigore Moisil** (1994) la liceul ce-i poartă numele, al lui **Corneliu Coposu** (2000), sculptor **Victor Gaga** pe malul Begăi, al lui **Traian Vuia** (2000) la Politehnică.”

Cinema. Not far away, near the cake shop in the town centre, there is a bust of **King Ferdinand**. A bust of **Traian Lalescu** was erected in front of the Polytechnic University on Mihai Viteazul Boulevard in 1930 in memory of its first Rector, the Banat scholar who had fought for it to be founded. Traian Lalescu held a Ph.D. in mathematics from the University of Paris and was a professor in the Faculty of Sciences and the Polytechnic University in Bucharest.

Even if we must limit ourselves to a simple list, we should also mention the busts of the scholars **C.D. Loga** and **Eftimie Murgu** standing in front of the high schools that bear or used to bear their names. A bust of the statesman **I.C. Brătianu** was unveiled in the Civic Park in 1999. In another park stands the bust of **Traian Grozăvescu**, the internationally renowned tenor from Banat; we dis-

litehnica, der lange für die Entstehung dieser Hochschule gekämpft hat. **Traian Lalescu** war Doktor der Mathematik der Universität Paris und Professor an der Politehnica-Universität in Bukarest.

Im Weiteren wollen wir uns auf eine bloße Aufzählung beschränken. Die Büsten der Gelehrten **C.D. Loga** und **Eftimie Murgu** befinden sich in den Schulhöfen der Lyzeen, die ihren Namen tragen bzw. trugen. Die Büste des Politikers **I.C. Brătianu** wurde 1999 in einem Park enthüllt. Ebenfalls in einem Park befindet sich die Büste des Banater Tenors mit internationalem Renommée **Traian Grozăvescu**, der mit 32 Jahren in Wien aus Eifersucht von seiner Frau erschossen wurde. Die Büste von **Emanuil Ungureanu** wurde 1931 in dem kleinen Park vor dem Huniadenschloss aufgestellt. Emanuil Ungureanu gründete die Temescher Bank, leitete die Tageszeitung „Gerech-

La Universitatea de Vest putem vedea marele **mozaic Eminescu – Bălcescu**, realizat de **St. Szöny**, iar la Casa Tineretului, basorelieful lui **Petru Jecza**. La capătul Căii Martirilor se înalță monumentul din fier realizat de sculptorul bănățean **Ingo Glass**. „Pe malurile Begăi între cele două poduri principale, acolo unde prin anii '70 statui ca „Primăvara” sau „Reculegere” ne odihneau ochiul și ni-l bucurau, din 1984-1985, veghează tăcute cele zece statui – monumente moderne - având ca subiect apa, realizate de sculptorii care au participat la o tabără de creație”.

Înspre cartierul Freidorf veghează monumentul închinat poetului maghiar **Petőfi Sandor**, iar în cartierul Mehala, pe marginea șoselei, obeliscul „**Crucea Neagră**”, înălțat în anul 1831.

„Statui de femei tinere străjuiesc ieșirea din oraș pe **Calea Lugojuului** și micul scuar

de pe strada **3 August 1919**, plasat peste unul din canalele astupate ale Begăi.

Bustul poetului **Mihai Eminescu** se află în scuarul de lângă cinematograful Capitol iar la scurtă distanță, în părculețul din centrul orașului, bustul **regelui Ferdinand**. Bustul **Traian Lalescu** s-a ridicat în anul 1930, în fața școlii Politehnice de pe Bulevardul Mihai Viteazul, întru amintirea primului rector al Politehnicii și a luptătorului bănățean pentru înființarea școlii Politehnice în Timișoara. Traian Lalescu a fost doctor în matematici la Universitatea din Paris, profesor la Facultatea de Științe și Politehnica din București.”

Limitându-ne la o simplă enumerare vom menționa busturile cărturarilor **C.D. Loga** și **Eftimie Murgu** care pot fi văzute veghind în curțile liceelor care le poartă sau le-au purtat numele. Bustul omului

cover that he was shot in Vienna by his jealous wife when he was only 32 years old. The bust of **Emanuil Ungureanu** was erected in the public garden in front of the Hunyadi Castle in 1931. Emanuil Ungureanu founded the **Timișana** Bank, ran the **Dreptatea (Justice)** daily and in 1912 set up a foundation (with an initial capital of 500,000 crowns) to help the Romanian schools and churches of Ardeal and Banat. He wrote a **History of Timișoara** and **The History of the Political Activities of the Romanians of Ardeal and Hungary**, as well as many economic and political articles in various newspapers and magazines. A bust of **Vincentiu Babeș** was placed in the Scudier Park in 1934. Babeș was born in a village in Timiș County and graduated from law school in Budapest. He practised law for a time and was then a teacher and school inspector. Later he held various important positions in the legal system. In 1848 he was appointed to the Romanian delegation that represented the Transylvanian Romanians' grievances to the Emperor. He lived in Vienna and Budapest for a long time. Elected a member of the Lower House of the Parliament in Pest several times, he upheld the rights of the Romanian nation. He was also a member of the Romanian Academy and published articles in **Foaie pentru minte, inimă și literatură (A Paper for Mind, Heart and Literature)**, **Amicul poporului (People's Friend)**, **Gazeta Transilvaniei (The Transylvanian Gazette)**, **Telegraful Român (The Romanian Telegraph)**, **Luminătorul (The Enlightener)** in Timișoara and in **Albina (The Bee)** in Vienna.

Continuing our account, we may observe that in the period after the Second World War only one major monument was erected, that in memory of fallen soldiers: **The Monument of the Romanian Soldier (Monumentul Ostașului Român)** in the Central Park. Apart from this, there are busts of some important artists and significant personalities from the fields of history and science. These busts are generally located in front of institutions, in the courtyards of universities, or in parks.

The sculptural complex in front of the Artists' Union in the **Rose Park** is worth

tigkeit" und gründete 1912 eine Stiftung (mit einem Kapital von 500 000 Kronen) zur Unterstützung rumänischer Schulen und Kirchen im Ardeal und im Banat. Er schrieb „**Die Geschichte Temeswars**“, „**Die Geschichte der politischen Aktivitäten der Rumänen im Ardeal und in Ungarn**“, sowie zahlreiche Artikel zu den Themenbereichen Wirtschaft und Politik in verschiedenen Zeitungen und Zeitschriften. Die Büste von **Vincentiu Babeș** wurde 1934 im Scudier-Park aufgestellt. **Vincentiu Babeș** (1821-1907) stammte aus einem Dorf im Kreis Temesch und studierte Rechtswissenschaften in Budapest. Er arbeitete zunächst als Rechtsanwalt, wurde dann Lehrer, Schulinspektor und hatte schließlich verschiedene, wichtige Posten in der Verwaltung inne. 1848 gehörte er der Delegation an, die dem Kaiser die Beschwerden der rumänischen Bevölkerung Transsilvaniens überbrachte. Er lebte lange Zeit in Wien und Budapest und war mehrere Wahlperioden lang Abgeordneter im Pester Parlament und trat dort für die Rechte der rumänischen Bevölkerung ein. Er war Mitglied der rumänischen Akademie und publizierte in den Zeitungen: **Foaie pentru Minte** (Blatt für den Geist), **Inima și Literatură** (Herz und Literatur), **Amicul Poporului** (Freund des Volkes), **Gazeta Transilvaniei** (Transsilvanische Zeitung), **Telegraful Român** (Rumänischer Telegraph), **Luminătorul** (Lichtstrahl) aus Temeswar, **Albina** (Biene) aus Wien.

Wenn wir mit unseren Betrachtungen fortfahren, stellen wir fest, dass in der Zeit nach dem 2. Weltkrieg ein großes Denkmal zu Ehren der gefallenen Soldaten entstand: **Das Denkmal des rumänischen Soldaten** im Zentralpark. Außerdem wurden Büsten einiger wichtiger Künstler und einiger markanter Persönlichkeiten aus den Bereichen Geschichte und Wissenschaften aufgestellt. Sie befinden sich größtenteils vor Institutionen, in Innenhöfen der Universitäten und in Parks.

Erwähnenswert ist noch die **Skulpturensammlung im Rosenpark vor dem Sitz der Vereinigung der bildenden Künstler sowie das Denkmal für die Deportierten des Banats** im Gerechtigkeitspark neben dem **Capitol-Kino** aus dem Jahr 1996.

Complexul memorial
Memorial Complex
Martyrdenkmal

politic **I.C. Brătianu** s-a dezvelit în anul 1999, în Parcul Civic. În unul din parcuri se află și bustul tenorului bănățean de renume internațional **Traian Gorzăvescu**, despre care aflăm că a fost împușcat din gelozie la Viena, de soția sa, pe când avea doar 32 de ani. Bustul **Emanuil Ungureanu** s-a ridicat în anul 1931, în grădina publică din fața Castelului

Huniade. Emanuil Ungureanu a înființat banca „**Timișana**”, a condus cotidianul „**Dreptatea**” și în anul 1912 a înființat o fundație (cu un capital inițial de 500.000 coroane), pentru ajutorarea școlilor și bisericilor române din Ardeal și Banat. A scris o „**Istorie a Timișoarei**”, „**Istoria activității politice a Românilor din Ardeal și Ungaria**”, precum și o mulțime de arti-

mentioning, as is the **Monument to the Deportees from Banat**, erected in 1996 in the Park of Justice near the Capitol Cinema.

The most spectacular monuments put up after 1989 commemorate the Revolution. This category includes the **Memorial Complex** dedicated to the Martyrs of the Revolution which is to be found in the cemetery in Calea Lipovei (architect **Ionel Pop**).

Other monuments to the heroes of the Revolution of December 1989 stand at key points around the city: **The Target Man**, **The Martyrs' Fountain**, **The Martyrs**, **The Victor**, **Evolution**, **Eroica**, **The Liberty Bell** (in Trajan Square), **The Weeping Church**, **Opening**, **The Monument to Student Martyrs**, **Bullet Flower**, **The Monument to Young Heroes**, **Pieta** (in front of the Neptune Baths).

These monuments are the work of local sculptors including **Peter Jecza**, **Victor Gaga**, **Ștefan Călărășanu** and others.

During the last few years, the **Triade** sculpture park has been laid out on the initiative of the sculptor **Peter Jecza**. The modern **ArtTuborg** sculpture park, sponsored by the well-known beer company, was created in 2003.

In the Green Forest area, a monument to anti-communist resistance in Banat, **The Cross of the Banat Partisans**, has been erected in memory of those who died in communist prisons. Pausing here, we reflect that the largest green space near the city is this very same **Green Forest**. Long ago, this oasis of refuge and recreation in the immediate neighbourhood of the city formed part of the royal domains and was used as a hunting reserve. Thought of as the city's purifying lung, it is home to the Village Museum, the Forest School and High School and a modest attempt at a Zoo, which is a somewhat sad place rather than one where you can admire animals in something approximating to their natural habitat. A few hundred metres away can be seen some equally mediocre sport fields, the grey concrete ruins of a well-known restaurant and summer garden which had the name **Țânțarul (The Mosquito)**, and, at a certain protective distance on an artificial hillock, the above-mentioned monument to the partisans.

Die bedeutendsten Denkmäler, die nach 1989 entstanden, sind der Revolution gewidmet. Hervorzuheben ist das **Märtyrerdenkmal** des Architekten **Ionel Pop** auf dem Friedhof der Lipova-Straße.

Andere Denkmäler zu Ehren der Märtyrer der Revolution vom Dezember 1989 stehen an wichtigen Plätzen der Stadt: **Zielscheibe Mensch**, **Märtyrerbrunnen**, **Die Märtyrer**, **Der Sieger**, **Die Entwicklung**, **Heldentaten**, **Die Glocke der Freiheit** (am Traiansplatz), **Die weinende Kirche**, **Öffnung**, **Denkmal der studentischen Märtyrer**, **Die Gewehrkegelblume**, **Denkmal der jungen Helden – eine Pieta** (vor dem Neptunbad). Die Denkmäler stammen von Temeswarer Künstlern (**Petru Jecza**, **Victor Gaga**, **Ștefan Calarasanu**, etc.)

Das Märtyrerdenkmal auf dem Friedhof an der Lipova-Straße

In den letzten Jahren entstand auf Initiative des Bildhauers Petru Jecza der Skulpturenpark „Triade“ und 2003 der **ArtTuborg-Park** mit modernen Skulpturen.

Neben der „Padurea Verde“ (der Grüne Wald) wurde zu Ehren derer, die in kommunistischen Gefängnissen starben, das Denkmal des antikommunistischen Widerstands im Banat errichtet: **„Das Kreuz der Banater Partisanen“**. Hier befinden wir uns auf der größten Grünfläche in der Nähe der Stadt. Diese Oase der Erholung gehörte vor langer Zeit dem Königshaus und war ein Jagdrevier. Man sagt, sie sei die „reinigende Lunge Temeswars“. Dort befindet sich das Dorfmuseum, das Forstgymnasium und ein im Aufbau befindlicher Zoo. Einige hundert Meter weiter gibt es einige genauso bescheidene Sportplätze und ein verfallenes Gebäude aus aschgrauem Beton, das einst bekannte Gartenrestaurant **„Die Stechmücke“** und ein Stück weiter auf einem künstlichen Hügel das Denkmal für die ehemaligen politischen Gefangenen.

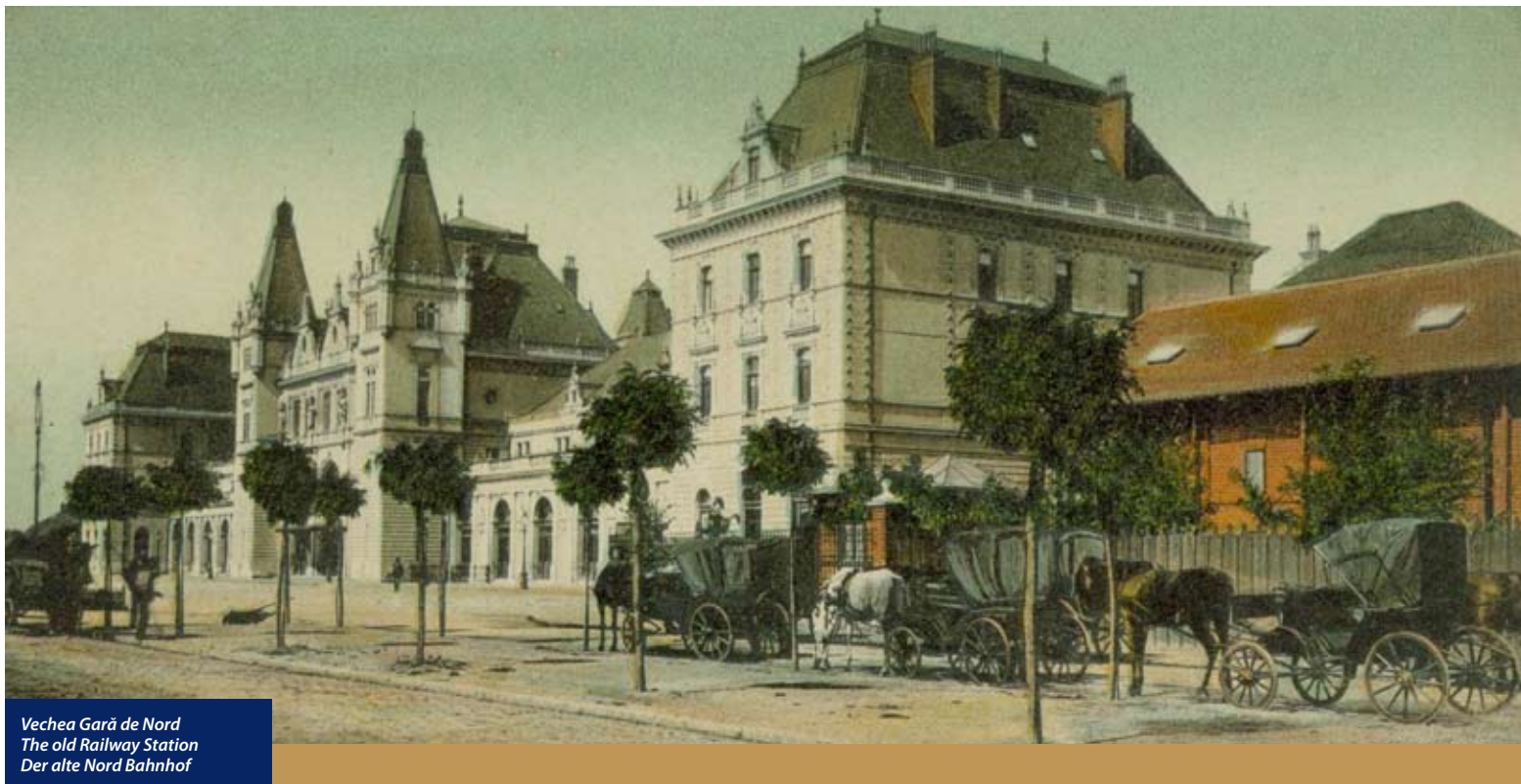
Florin Mendeleț erzählt uns die Geschichte vom Grünen Wald, der als der größte Park der Stadt betrachtet werden kann: **„Ein anderer Park, eigentlich ein Stück Wald, von dem im letzten Jahrhundert mehr als die Hälfte gefällt worden ist, befindet sich auf der anderen Seite des**

Colivia –instalație
The Cage – art installation
Das Kunstobjekt des Käfigs

cole economice, politice, în diverse ziare și reviste. Bustul lui **Vincentiu Babeș** s-a ridicat în anul 1934, în parcul Scudier. Știm că Vincentiu Babeș (1821-1907), născut într-o comună din Județul Timiș, a terminat dreptul la Budapesta. A profesat un timp avocatura, apoi a fost profesor, inspector școlar și ulterior a ocupat diferite posturi importante în magistratu-

ră. În anul 1848 face parte din delegația română care i-a prezentat împăratului doleanțele românilor din Transilvania. A trăit mult timp la Viena și Budapesta și ca deputat de mai multe ori în parlamentul din Pesta, a susținut drepturile națiunii române. A fost membru al Academiei române. A publicat articole în ziarele:

Vechea Gară de Nord
The old Railway Station
Der alte Nord Bahnhof

Florin Medeleț tells us the story of the **Green Forest**, which may be considered Timișoara's most extensive park: "Another park, actually a small forest – of which more than half has been cut down in the past 100 years – guards the other side of the Fabric quarter. The Green Forest, as it is called today, which contains the Banat Village Museum (1971), used to be "the hunting forest" (*Jagdwald*) in the 18th century and also came to be called *Vaddász Erdő* around 1900. At first the hunting forest was reserved for the exclusive use of Count Mercy, who apparently even had a secret castle there too, or rather a pavilion around which his 100 or more hounds ceaselessly barked. [...] Only after 1753 did the forest, permanently guarded by six hussars (the gendarmerie of that time), become accessible to other superior officers, after the introduction of civil administration to

Fabrikviertels. Der Grüne Wald, wie er auch heute noch genannt wird, in dem sich auch das Banater Dorfmuseum befindet (1971) war im 18. Jh. "Der Jagdwald". Eine Zeit lang war er ausschließlich dem Grafen Mercy vorbehalten, der auch ein Schloss darin versteckt haben soll, besser gesagt einen Pavillon, um den ständig die 100 Windhunde des Grafen herum liefen. [...] Erst nach 1753, nach der Einführung der zivilen Verwaltung im Banat, wurde der Wald, der von sechs Husaren bewacht wurde, für andere Offiziere zugänglich. Anfang des 20. Jh. wurde die Hälfte des Waldes gefällt, um Platz für die Äcker einer ungarischen Kolonie zu machen, die zunächst Vaddász Erdő genannt wurde, danach Új Szentés und heute Dumbravița."

Weil wir gerade auf das **Banater Dorfmuseum** zu sprechen kamen, müssen wir noch erwähnen, dass es ein Ableger

Foaia pentru minte, inimă și literatură, Amicul poporului, Gazeta Transilvaniei, Telegraful Român, Luminătorul din Timișoara, *Albina* din Viena.

Continuând semnalarea, observăm că în perioada de după cel de-al doilea război mondial s-a construit un singur monument masiv, în memoria soldaților căzuți: **Monumentul Ostașului Român** din Parcul Central. În rest au fost ridicate busturile unor importanți oameni de artă, unor personalități marcante din sfera istoriei și științei. Aceste busturi se află de obicei amplasate în fața unor instituții, în curțile interioare ale universităților, în parcuri.

Merituri de menționat este complexul de sculptură din **Parcul Rozelor**, din fața sediului Uniunii Artiștilor Plastici precum și **Monumentul Bănățenilor Deportați** din Parcul Justiției de lângă cinematograful Capitol, monument înălțat în anul 1996.

După anul 1989, cele mai spectaculoase monumente s-au dedicat momentului revoluției însumând și ceea ce reprezintă **Complexul Memorial** închinat martirilor, ridicat în cimitirul din Calea Lipovei (arh. Pop Ionel).

Alte monumente pentru cinstirea martirilor Revoluției din Decembrie 1989 sunt amplasate în puncte cheie din oraș: **Omul Țintă, Fântâna martirilor, Martirii, Învingătorul, Evoluție, Eroica, Clopotul libertății** (în Piața Traian), **Biserica plângătoare, Deschidere, Monumentul studenților martiri, Floare de glonț, Monumentul eroilor tineri. Pieta** (în fața Băilor Neptun). Monumentele aparțin unor sculptori timișoreni precum **Peter Jecza, Victor Gaga, Ștefan Călărășanu** ...

În ultimii ani, din inițiativa sculptorului **Peter Jecza** s-a constituit parcul de

Revoluția din decembrie 1989
December 1989 Revolution
Die Revolution vom Dezember 1989

Palat in Piața Traian
Palace in Traian Square
Plast am Traianplatz

Banat. At the beginning of the 20th century, half the forest was cut down to give space for the farmlands of a Hungarian colony initially named Vadász Erdő after the forest, and then Új Szentés. Today the area is known as Dumbrăvița.”

And since we have mentioned the **Banat Village Museum**, we should add that this living exhibition was opened as an extension of the **Museum of Banat**. Within its 17 hectares, 52 monuments of popular architecture (peasant homes and farmsteads) are to be seen, as well as a rich ethnographic collection. This contains a variety of technical and craftsmen’s equipment typical of village life, household objects, furniture, clothes and folk textiles. In the centre of this true ethnographic park stand the buildings that typify the social heart of a Banat village: the church, the school, the cultural house and also the inevitable pub.

des **Banater Museums** ist. Auf 17 Hektar sind dort 52 Beispiele der Banater Volksarchitektur (Häuser und Bauernhöfe) ausgestellt sowie eine reiche ethnographische Sammlung. Diese umfasst verschiedene für das Dorfleben typische technische Gerätschaften, Haushaltswaren, Möbelstücke, Kleidung und volkstümliche Webkunst. In der Mitte des Museums stehen die für das Zentrum eines Banater Dorfes typischen Gebäude: die Kirche, die Schule, das Kulturzentrum und auch das obligatorische Wirtshaus.

Wir setzen uns in aller Ruhe auf eine Bank, lassen den Lärm der Stadt hinter uns und blättern in einem Buch über die Geschichte der Stadt, auch wenn wir es im Moment nicht eilig haben dorthin zu kommen. Hier lesen wir, dass am Libertățiiplatz (ehemaliger **Prinz-Eugen-Platz**) vor dem alten Rathaus bis 1936 ein

sculptura **„Triade”** iar în anul 2003, sponsorizat de celebra firmă producătoare de bere, parcul de sculptură modernă **ArtTuborg**.

În zona Pădurii Verzi, în memoria celor care au murit în închisorile comuniste s-a ridicat monumentul rezistenței anticomuniste din Banat **„Crucea Partizanilor din Banat”**. Oprindu-ne în acest loc ne gândim că cea mai întinsă suprafață de vegetație compactă din apropierea orașului este chiar **Pădurea Verde**. Aflăm despre această oază de refugiu și recreere că, mult timp în urmă, ea aparținea domeniilor coroanei regale și era folosită ca rezervație de vânătoare. Considerată a fi plămânul purificator al Timișoarei, în imediata apropiere a orașului, pădurea adăpostește **Muzeul satului**, Școala și Liceul Silvic precum și începutul modest dar promițător de amenajare a unei

grădini zoologice, loc de promenadă și prilej de a vedea animale sălbatice în aproximativul mediu lor natural. La câteva sute de metri se ivesc și câteva la fel de modeste terenuri de sport, clădirea părăginită, din structuri de beton cenușiu a faimosului restaurant - grădină de vară de odinioară pe atunci numit **„Țânțarul”**, precum și, la oarecare distanță protectoare, pe o movilă artificială, monumentul foștilor deținuți politici.

Florin Medeleț ne spune povestea **Pădurii Verzi**, care poate fi considerată ca parcul cel mai întins al orașului: „Un alt parc, de fapt o pădure – din care în ultima sută de ani s-a tăiat peste jumătate, străjuiește cealaltă margine a cartierului Fabric. Pădurea Verde, cum este numită astăzi, în care se află și **Muzeul Satului Bănățean** (1971), era, în secolul XVIII, „pădurea de

Once arrived in this green oasis safely removed from the bustle of the city, we sit down on a bench and leaf through a history book, from which we learn something about monuments that have found their homes in places where we are in no hurry to go. In order to be understood, we can start by saying "that in Piața Libertății (Freedom Square) – formerly **Prince Eugene Square** – in front of the Old City Hall, an 18m high monument called the **Victory Monument** stood until 1936. This had been erected on the orders of Emperor Franz Josef I to commemorate the events of 1848-1849,

18 Meter hohes **Siegesdenkmal** stand. Dieses Denkmal wurde auf Anordnung des Kaisers **Franz Josef I.** errichtet, um der Ereignisse der Jahre 1848-1849 zu gedenken, als die Revolutionäre von österreichischen Truppen besiegt wurde. Auf dem Sockel waren die Befestigungsanlagen von Temeswar dargestellt mit von einem Baldachin bedeckten Türmen, der von Säulen gehalten wird. Unter dem Baldachin kann man das Gesicht einer Frau erkennen, die die Schlüssel der Stadt in der Hand hält. Darüber stehen vier Statuen die die Ehrlichkeit, die Demut, die Wachsamkeit und die Opferbereitschaft

O seară la Operă
A night at the Opera
Ein Abend in der Oper

Centrul Cultural Francez
The French Cultural Centre
Das Französische Kulturzentrum

vânătoare" (*Jagdwald*), numită pe la 1900 și **Vadász Erdő**, rezervată exclusiv contelui Mercy care ar fi avut ascuns în ea și un castel – mai degrabă un pavilion, în jurul căruia hămăiau fără încetare cei peste 100 de ogari ai contelui.[...] De-abia după 1753, pădurea, păzita permanent de șase husari (jandarmii vremii) a devenit accesibilă și altor ofițeri superiori, după introducerea administrației civile în Banat. La începutul sec. XX, jumătate din pădure a fost tăiată făcând loc ogoarelor unei colonii maghiare ce s-a numit inițial **Vadász Erdő**, după numele pădurii, apoi **Ūj Szentes**, iar astăzi **Dumbrăvița**."

Și fiindcă veni vorba despre **Muzeul Satului Bănățean** trebuie să spunem că această expoziție vie s-a deschis ca o de extensie a **Muzeului Banatului**. În perimetrul celor 17 hectare se află expuse un număr de 52 de monumente de arhitectură populară (case și gospodării țărănești) precum și o bogată colecție etnografică. Aceasta conține diverse instalații tehnice și meșteșugărești specifice pentru viața satului, obiecte de uz casnic, piese de mobilier, vestimentație și țesături populare. În centrul acestui adevărat parc etnografic sunt expuse construcții tipice pentru centrul social al satului bănățean: biserica, școala, casa de cultură dar și nelipsitul birt.

when the revolutionaries were defeated by Austrian troops. The plinth of the statue represents the fortifications of the Timișoara citadel with its towers covered by a banner supported by columns. Under the banner can be seen the face of a woman who is holding the keys of the city. Four statuettes representing Honesty, Submission, Watchfulness and Sacrifice complete the composition. The foundation stone of the monument, designed and made by the architect **Josif Kranner**, was laid by Emperor Franz Josef I in 1852 and the official inauguration took place on 17th January 1853.

On 27th October 1918, revolutionaries climbed onto the base of the statue, put a paper hat on the woman's head and hung a placard reading "Austria is dead" around her neck. Slogans such as "Long live independence! No longer shall we be slaves" were stuck on different parts of the statue. The monument was dismantled in 1936 and moved to the Heroes' Cemetery, where it can be seen today. Let us promise that we will pay it only a short visit...

This same destiny of watching over a cemetery is shared by **St. Catherine's Obelisk**. This dates from 1736 and initially stood near where the **Carmen Sylva High School** is now, but about 100 metres closer to the park. It was a triangular pyramid with Latin inscriptions (now erased by time) and an iron cross on top. When the C.D. Loga Boulevard was laid out, it was moved to where it is today, in the central cemetery on Calea Lipovei. Its original site, near the old Transylvania Gate, had marked the place where St. Catherine's Church – a mosque during the Turkish occupation – had once stood. After that period, the Franciscan friars took charge of the church until 1757, when it was demolished to facilitate the rebuilding of the citadel walls.

We end this section with some advice addressed to those who are interested in what it is that makes the architecture of this city unique. Whenever they look at an old building, they should also look at its superb entrance gates, as each of these is a little monument of sculpture. Often ignored, damaged or replaced –

darstellen. Der Grundstein des Denkmals, das von dem Architekten **Josif Kranner** entworfen und ausgeführt wurde, wurde 1852 von Kaiser Franz Josef gelegt und die offizielle Einweihung fand am 17. Januar 1853 statt.

Am 27. Oktober 1918 kletterten die Revolutionäre auf den Sockel der Statue, setzten der Frau einen Papierhut auf und hängten ihr ein Schild mit der Aufschrift „Österreich ist gestorben“ um den Hals. An anderen Stellen des Denkmals wurden weitere Schilder befestigt, wie: „Es lebe die Unabhängigkeit. Ab heute sind wir keine Sklaven mehr.“ 1936 wurde das Denkmal abgebaut und auf dem Heldenfriedhof aufgestellt, wo es auch heute noch steht. Wir werden es bei Gelegenheit besuchen...

Das gleiche Schicksal ereilte auch den **Obelisk der Heiligen Katharina**, der heute ebenfalls auf einem Friedhof steht. Er stammt aus dem Jahr 1736, stand zunächst vor dem **Carmen-Silva-Lyzeum** und besteht aus einer dreiseitigen Pyramide, die früher lateinische Inschriften trug, die aber durch Witterungseinflüsse verschwanden. An der Spitze des Obeliskens befindet sich ein eisernes Kreuz. Als der Verlauf des C.-D.-Loga-Boulevards geändert wurde, brachte man die Pyramide an den Ort, an dem sie auch heute noch steht, auf den Friedhof der Lipova-Straße. Der frühere Platz der Pyramide in der Nähe des Siebenbürgischen Tors zeigt uns die Stelle, an der einst die **Sankt-Katharinenkirche** stand, die unter osmanischer Herrschaft in eine Moschee umgewandelt worden war und anschließend von Franziskanermonchen übernommen und schließlich 1757 abgerissen wurde, um den neuen Stadtmauern Platz zu machen.

Wir beenden dieses Kapitel, das denen, die an den architektonischen Besonderheiten der Stadt interessiert sind, als Anregung dienen soll, wenn sie ein altes Gebäude betrachten, auch auf die Eingangsportale zu achten, die oft kleine Kunstwerke sind. Häufig werden sie nicht weiter beachtet, aus Ignoranz zerstört oder durch neue, modernere ersetzt. Sie sind meist aus Massivholz mit kunstvollen Reliefs, kleinen Säulen, Blumen-

Biserica Millennium -detail
Millennium Church -detail
Altar der Millenniumskirche

out of ignorance – with more “durable” ones, or even “vanished without a trace”, these gates, most frequently made of solid wood adorned with artistic carving, colonnettes, floral or geometrical motifs and perhaps wrought iron grilles, are set deep in the masonry with stucco pediments, just as artistically made, above the gateways. The symbolic motifs

motiven oder geometrischen Motiven und Eisenbeschlägen. Sie sind fest im Mauerwerk verankert und über ihnen befinden sich Vordächer mit ebenso kunstvollen Stuckarbeiten. Sie verleihen jedem der Häuser seinen eigenen Charakter mit symbolischen Motiven und Emblemen nach denen sie oft benannt sind, wie das *Haus mit den Pfauen*, das

Sinagoga din Fabric
The Synagogue in Fabric
Synagoge in der Fabrikstadt

and emblems on these pediments give personality to each entrance and even to the buildings which come to be called *the house with peacocks*, *the house with lions*, etc. And to those who, fascinated by this “collection” of “utilitarian” art, desire to be initiated into the fascination and location of Timișoara’s gates, we say that they are to be found everywhere, even in streets we go down every day without noticing them. With discretion, they can

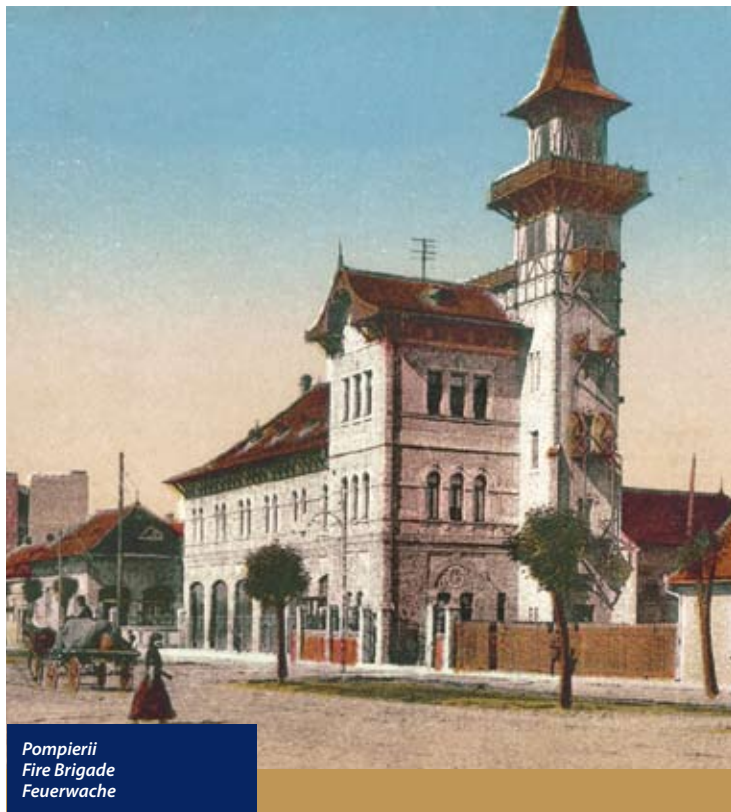
Haus mit den Löwen, etc. Denjenigen, die von dieser nützlichen Kunst fasziniert sind und die Eingangstüren Temeswars näher kennenlernen wollen, möchten wir mitteilen, dass sie nur die Augen öffnen müssen und sich da umschauchen, wo sie täglich vorbeigehen. Dann werden sie solche Türen finden, die uns in Innenhöfe voller Zauber führen, in denen die alte Stadt, die uns nostalgisch werden lässt, inmitten der neuen Stadt weiterlebt.

Ajunși fără de veste în această oază vegetală ferită de forfota orașului, așezați pe o bancă și răsfoind o carte de istorie, aflăm câte ceva despre monumente ce își află odihna în locuri unde nu ne vom grăbi să ajungem. Spre a fi înțeleși începem prin a spune că în Piața Libertății (fosta *Piață Prinț Eugen*) în fața fostei Primării, până în anul 1936

unei femei, care ține în mână cheile orașului. Această compoziție e întregită de patru statuete ce reprezintă Cinstea, Supunerea, Vegherea și Sacrificiul. Piatra de temelie a monumentului, conceput și executat de arhitectul *losif Kranner*, a fost pusă în anul 1852 de către împăratul Francisc Iosif I iar inaugurarea oficială s-a petrecut în 17 ianuarie 1853.

se găsea un monument înalt de 18 metri, numit **Monumentul Victoriei**. Ridicarea acestui monument s-a făcut la porunca împăratului Francisc Iosif I, pentru a comemora evenimentele din anul 1848-1849, când revoluționarii au fost înfrânți de trupele austriece. Soclul statuii reprezintă fortificațiile cetății Timișoara cu turnuri adăpostite de un baldachin sprijinit pe coloane. Sub baldachin se poate vedea chipul

În 27 octombrie 1918, revoluționarii urcați pe soclul statuii au pus pe capul femeii o tichie de hârtie și i-au agățat de gât un bilet cu inscripția: „Austria a murit”. Pe diferite părți ale statuii s-au afixat inscripții precum: „Trăiască independența. Nu vom mai fi robi de azi înainte”. Monumentul a fost demontat în anul 1936 și mutat în Cimitirul Eroilor, unde se află și astăzi. Să ne rezumăm la ideea că îi vom face doar o vizită...

Pompierii
Fire Brigade
Feuerwache

lead us into charming inner courtyards where the old city lives on deep within the contemporary one, as if Timișoara itself were giving evidence of a nostalgia for times gone by.

From all these places that we have tried to enumerate and where we would like to go in search of relaxation or somewhere congenial to spend our free time, we will definitely be able to bring away pleasant memories, full of the colour and spirit of this city where the range of entertainment possibilities never stops growing.

The recently inaugurated **Julius Mall** is perhaps the most appropriate example of the symbiosis of shops with a variety of cafés, small restaurants and fast-foods. It is here, in the chambers and on the walkways of what is in effect a new "citadel", that the magnetic commercial heart of Timișoara pulsates. It promotes itself as a place to promenade and observe, prov-

Überall an den Orten, die wir versucht haben aufzuzählen, die wir aufgesucht haben um uns zu entspannen und unsere Freizeit zu verbringen, werden wir mit Sicherheit schöne Erlebnisse haben und werden sie mit angenehmen Erinnerungen an die Vielfalt und den besonderen Geist dieser Stadt verlassen, deren Freizeitangebot immer umfassender wird.

Die kürzlich eingeweihte „**Julius Mall**“ ist vielleicht das passendste Beispiel einer Symbiose zwischen Geschäften, verschiedenen Cafés, kleinen Restaurants und Fast-Foods. In den Gängen und Esplanaden dieser neuen „Festung“ schlägt das Herz des Temeswarer Handels, lädt zu einem abwechslungsreichen Spaziergang ein und beweist wieder einmal wie lebendig dieser tyrannische, korrumpierende und unwiderstehliche Gott unserer Zeit ist, der da – wir befinden uns im Zeitalter der Globalisierung – **shopping** heißt.

Același destin de a veghea într-un cimitir îl are și **Obeliscul Sfânta Ecaterina**. Acesta, datând din anul 1763, se găsea în fața Liceului „**Carmen Silva**”, cam la 100 metri depărtare spre parc și era compus dintr-o piramidă cu trei laturi, inscripționate pe vremuri cu texte în limba latină dar în timp șterse de vreme,

obelisc care avea în vârf o cruce de fier. Croindu-se noul traseu al Bulevardului C.D. Loga, piramida a fost mutată în locul unde se află astăzi, în cimitirul central din Calea Lipovei. Vechea așezare a piramidei, în apropiere de fosta Poartă a Transilvaniei, indica locul, unde, în timpul dominației otomane, se afla

ing how potent this tyrannical, corrupting and irresistible god of today can be. If we want to look for evidence of globalisation we need seek no further than the new "Romanian" word *shopping-ul!*

Even in *Victory Square* itself, in a subterranean complex (architects *Adrian Ionașiu* und *Radu Botiș*) in front of the *National Theatre*, are to be found rows of galleries and shops specialising in souvenirs, luxury leather goods and *objects d'art*. There are also places to sit and have a coffee.

Unfortunately, the limited space we have does not allow us to go into detailed descriptions; we cannot capture the whole range of local venues and recreation and social facilities, nor can we take in the new crazes of the day, such as the above-mentioned "shopping", the fever to mount raids on the major commercial venues (ranging from occasional fairs, antique markets and bazaars to the huge shopping centres and supermarkets), nor can we cover all the festivals or the seasons of theatrical, operatic, musical and other cultural performances.

What is beyond question is that, no matter how hard we may try to keep up with the new opportunities that are appearing in Timișoara in such profusion, we will be completely overwhelmed by these transformations that can speak for themselves about the astonishing pace at which the city is developing, about the way it is tending to break the mould of a provincial Romanian town and carve out a European personality for itself. In fact, in every period of history we have felt ourselves to be a part of Europe as a result of our tradition of multiculturalism, our mentality and our aspirations. At least within the region, Timișoara incontestably deserves, and is indeed beginning to take on, the description of a small European capital.

We will end this walk with a few words taken from the late historian *Florin Medeleț*: "In the beginning there was administration. Then a mayoralty... In the archives of Timișoara City Hall there is a heavy iron box, secured with big, well-crafted padlocks, as if the fortune of the fabled Libyan king or the priceless Sibylline Books were hidden inside.

Auch in der unterirdischen Passage vor dem Gebäude des Nationaltheaters auf dem Opernplatz haben eine Reihe von Galerien, Souvenirgeschäften, Geschäften mit Lederwaren, Kunstgegenständen und Cafes eröffnet (Architekten *Adrian Ionașiu* und *Radu Botiș*).

Leider erlaubt es uns der zur Verfügung stehende Platz nicht weiter ins Detail zu gehen und alle Lokale, Orte der Freizeitgestaltung und möglichen Treffpunkte zu beschreiben und wir können auf die neue Mode des „shopping“, dem in großen Einkaufszentren (Messen, Antiquitätenmärkte und Basare, Hyper- und Supermärkte) gefrönt wird, nur unzureichend eingehen, ebenso wie auf Festivals und Veranstaltungsreihen.

Eines ist allerdings sicher, so sehr wir auch versuchen, mit den aktuellen Entwicklungen in Temeswar Schritt zu halten, werden wir immer wieder von der spektakulären Geschwindigkeit überrascht werden mit der diese Stadt sich von einer rumänischen Provinzstadt zu einer europäischen Großstadt entwickelt. Diese Rolle kommt ihr aufgrund ihrer historischen Entwicklung, ihrer gelebten Multikulturalität und der Mentalität in jedem Fall zu. Auf regionaler Ebene könnte man Temeswar als eine Art kleine europäische Hauptstadt bezeichnen.

Wir beenden diesen Spaziergang mit einigen Sätzen aus der Monographie von *Nicolae Ilieșiu*: „*Am Anfang gab es die Verwaltung. Dann entstand das Rathaus... Im Archiv der Stadt Temeswar befindet sich eine schwere, eiserne Truhe mit handgeschweißten Vorhängeschlössern, als ob sich darin der Schatz des berühmten Königs von Lydien befände oder wertvolle, geheimnisvolle Schriften. Diese Truhe wird nur bei feierlichen Anlässen im Rahmen einer Zeremonie geöffnet. In ihr befinden sich zwei große Bücher, die die Geschichte Temeswars von 1717 bis 1853 umfassen. Es sind sehr wertvolle, in deutscher Sprache verfasste Bücher. Ihr Stil ist schwierig, an einigen Stellen sind sie geheimnisvoll und schwer zu entziffern. Die Bücher tragen den Titel „Castrum civicum“. Der erste Band umfasst die Ereignisse von 1717 bis 1832 und der zweite von 1832 bis 1853.*“

Timișoara –vedere aeriană
Timișoara aerial view
Temeswar Luftaufnahme

Biserica Sfânta Ecaterina, transformată pe atunci în moschee iar după această perioadă, preluată de călugării franciscani până la 1757, când a fost dărâmată pentru a fi ridicate noile ziduri ale cetății.

Încheiem acest capitol cu îndemnul, pentru cei care sunt interesați de particularitățile arhitectonice ale acestui oraș ca atunci când privesc un edificiu sau o veche clădire să cuprindă cu privirea și superbele porți de intrare, fiecare din ele fiind mici monumente sculpturale. Nu întotdeauna băgate în seamă, din ignoranță distruse sau înlocuite cu altele mai "trainice" sau chiar „dispărute fără urmă“, cel mai adesea confecționate din lemn masiv, ornat cu dăltuiri artistice, colonete, motive florale sau geometrice, încăstrări de feronerie, porțile stau adâncite în zidăria care plasează deasupra deschiderilor frontoane din stucaturi la

fel de artistic realizate. De pe aceste frontoane, motivele simbolice și emblemele dau personalitate fiecărei intrări și chiar clădirilor care, astfel se mai numesc, *casa cu păuni*, *casa cu lei* etc. Iar celor cărora, fascinați de această "colecție" de artă „utilitară“, doresc o inițiere în farmecul și locația porților de edificii timișorene, le spunem că acestea se găsesc în mai tot locul, și chiar pe-acolo pe unde zilnic trecem și nu le remarcăm, pe cele care cu discreție, ne pot conduce în plinele de farmec curți interioare, unde orașul vechi trăiește în sinea celui contemporan, cu totul sensibil atins de nostalgia timpului trecut.

Oriunde din locurile pe care am încercat să le enumerăm și în care am dori să mergem în căutarea unei clipe de relaxare, de petrecere agreabilă a timpului liber, vom găsi cu siguranță prilejul de

The chest is opened only on extremely rare occasions and even then only after preparatory ceremonies. This mysterious chest holds two large books which contain the history of Timișoara starting with the year 1717 and continuing until 1853. These are priceless books written in German, in a turgid style, often intricate, sometimes sibylline, very difficult to decipher. The books are entitled *Castrum civicum*. The first volume covers events between 1717 and 1832 and the second the period between 1832 and 1853." (Dr. Nicolae Ilieșiu: *Timișoara, a Historical Monograph*. Planetarium Publishing House: 2003 – originally published in 1943).

To paraphrase our ever-helpful guide, Florin Medeleț, we will say that what that "chest" from the City Hall archive today preserved in the Museum of Banat does not include is a priceless bonus of extra knowledge – the fact that today the Timișoara Mayoralty is the best-informed in Romania. Thus every one of us can have a key with which to open a window onto the city. "By opening the "hope chest" of the City Hall, we have found out how the life of the community has overlapped with the activities of those who have laboured in local administration. We have discovered how, from the earliest times, the ideals and hopes of the people of Timișoara have coincided with those of their local government officers. This is how Timișoara – the city of 'firsts' – was born."

If we go through these 'firsts' in chronological order, they are as follows: 1500 – *Pelbart of Timișoara*, the only author of an *incunabulum* work living on Romanian territory, publishes an edition of his works at Hagenau; 1718 – mention of the first brewery in Romania; 1718 – the opening in the citadel of the first elementary school in Romania; 1728 – the beginning of canalisation works on the Bega river and the first navigable canal in Romania; 1745 – the building of the city hospital, the first in Romania (24 years before the one in Vienna and 34 years before that in Budapest); 1753 – Timișoara acquires a permanent theatre season (the third in the Habsburg Empire, after Vienna and Budapest); 1760 – the first town in the Empire with

Wenn wir *Florin Medeleț* paraphrasieren, der uns auf diesem Spaziergang oft als Führer diente, können wir feststellen, dass das was die verschlossene Truhe aus dem Stadtarchiv, die heute im Banater Museum aufbewahrt wird nicht enthält, eine wichtige Information darstellt, nämlich, dass heute die Stadtverwaltung

von Temeswar die am besten informatisierte in ganz Rumänien ist und auf diese Weise allen Bürgern Zugang zu entsprechenden Informationen über die Stadt bietet. Wenn man diese neue „Truhe“ der Stadtverwaltung öffnet, kann man feststellen wie die Geschichte und das Leben der Bürger in dieser Stadt verlief – wie von Anfang an die Ideale und Hoffnungen der Temeswarer mit denen der Stadträte übereinstimmten und auf diese Weise Temeswar – die Stadt der Premieren entstand."

Hier nun eine Aufzählung dieser „Premieren“: 1500 – *Pelbart von Temeswar* publiziert in Hagenau eine Ausgabe seiner Werke; er ist der einzige Autor einer Inkunabel auf rumänischem Territorium; 1718 die älteste Brauerei Rumäniens entsteht; 1718 die Eröffnung der ersten Grundschule innerhalb der Festung, der ersten in Rumänien; 1728 Beginn der Kanalisierung der Bega, dem ersten schiffbaren Kanal Rumäniens; 1745 Bau des städtischen Krankenhauses, dem ersten von Rumänien (24 Jahre früher als in Wien und 34 Jahre früher als in Buda-

a rămâne cu amintiri plăcute, pline de culoarea și spiritul acestui oraș care devine din ce în ce mai bogat în prilejul divertismentului.

Recent inaugurat, „*Julius Mall*” este poate cel mai nimerit exemplu de simbioză a prăvăliilor cu varietatea de cafenele

piețele de vechituri și bazare, la uriașele complexe comerciale și supermarketuri), asupra festivalurilor și sesiunilor de spectacole.

Cert este însă faptul că, oricât am încerca să ținem pasul cu noile oportunități ce apar în preaplin acum în Timișoara, vom

și mici restaurante și fast food-uri; aici, în alveolele și pe esplanadele adevăratei noi „cetăți” bate magnetic inima comerțului timișorean ce se propune măcar ca promenadă și diversitate, dovedind cât de viu poate fi acest tiranic, corupător și irezistibil zeu al zilei de azi, numit fiindcă tot vorbim de un fel de globalizare: *shopping*.

În același pas al plimbării prin *Piața Victoriei*, pasajul subteran din fața edificiului *Teatrului Național* a deschis un lanț de galerii și magazine profilate pe comerțul cu suveniruri, marochinărie de lux, obiecte de artă și prilejul de a face un popas în fața unei cafele (arh. *Adrian Ionașiu și Radu Botiș*).

Din păcate spațiul restrâns al acestor pagini nu ne permite să intrăm în amănunte și descrieri, nu are cum să surprindă întreaga gamă a localurilor, spațiilor de agrement și de „socializare”, nu se poate extinde asupra noilor manii ale vremii, cum ar fi de exemplu amintitul „shopping”, febra incursiunilor în marile zone comerciale (târgurile ocazionale,

fi depășii cu totul de aceste prefaceri care vorbesc de la sine despre ritmul spectaculos de dezvoltare al orașului, despre tendința de a ieși din tiparul de provincie românească și de a-și contura o personalitate de tip european, de care, în definitiv în toate perioadele istorice ne-am simțit legați, prin multiculturalitate, prin mentalitate și aspirații. Cel puțin regional Timișoara merită și, fără îndoială, începe să aibă profilul unei mici capitale europene.

Vom încheia această plimbare cu câteva fraze ale regretatului istoric *Florin Medeleț*: "La început a fost administrație. Și apoi, s-a făcut și primărie... În arhiva Primăriei Timișoarei, se află o casă grea de fier, zăvorâtă cu lacăte mari și meșteșugite, parcă în această ladă ar fi averea faimosului rege din Lidia, ori prețioase volume sibyllice. Lada se deschide numai în ocazii foarte rare și atunci numai cu pregătiri ceremonioase. În această ladă misterioasă se găsesc două cărți mari, care cuprind istoria Timișoarei, începând cu anul 1717 și până în anul 1853. Sunt cărți prețioase, scrise în germană, într-un stil greoi, întortocheat, în unele locuri

street lighting (with tallow and oil); 1771 – publication of the first newspaper in Romania, and the first German newspaper in south-eastern Europe: **Temeswar Nachrichten**; 1815 – the library of Josef Klapka, the first public lending library in the Austro-Hungarian Empire, the Kingdom of Hungary or the Romanian territories; 25.03.1819 – smallpox immunisation programme in Timișoara – a first for Central Europe; 03.11.1823 – Janos Bolyai lays the foundation of the first non-Euclidean geometry in the world; 1847 – in the courtyard of the Brewery, **Johann Strauss the Younger's** first concert outside Vienna; 01.11.1857 – the first town in Romania (and the Habsburg Empire) to have gas street lighting; 08.07.1867 – the first city in Romania to introduce horse-trams; July 1869 - the first town in Romania with regular passenger river transport; 12.11.1884 – the first city in continental Europe to have electric street lighting, with 731 lamps; 02.12.1886 – the first ambulance unit in Romania or Hungary; 24.07.1899 – the first electrically powered tram in Romania; 1938 – “Taurus”, the first machine for welding railway and tram lines in the world – an invention of professor Corneliu Micloși; from 1953 – the only European city with three state theatres in three languages: Romanian, Hungarian and German; 1969 – Professor Dr. Ghermanescu publishes the first encyclopaedic treatise on functional equations in the world; 1969 – the first electronic computer in Romania – Mecipt 1; 16-22.12.1989 – the first city to be liberated from communism in Romania; 30.12.1989 – foundation of the first charitable organisation in Romania, “Timișoara '89”; 22.08.1991 – the first federation of non-governmental organisations in Romania – the Timișoara Federation of Humanitarian Organisations; 1992 – the first laparoscopic gynaecological surgical operations in Romania and the first breast implants (in collaboration with the Heidelberg Clinic of Gynaecology); 1993 – the first complete hysterectomy using keyhole surgery (in collaboration with the Kiel Clinic); 1995 – the first *in vitro* fertilisation and implantation of a human embryo in Romania; the setting up of the Timișoara Centre

pest); 1753 – Temeswar verfügt über eine Theatersaison (als dritte Stadt innerhalb der Habsburgermonarchie, nach Wien und Budapest); 1760 erste Stadt der Monarchie mit Straßenbeleuchtung (mit Talg und Öl); 1771 Herausgabe der ersten Zeitung in Rumänien – gleichzeitig die erste deutsche Zeitung in Südosteuropa: „Temeswarer Nachrichten“; 1815 – Eröffnung der Bibliothek von **Josef Klapka**, die erste Leihbibliothek im Habsburgerreich, im Königreich Ungarn und auf rumänischem Territorium; 25.03.1819 – in Temeswar wird zum ersten Mal in Mitteleuropa eine Pockenimpfung durchgeführt; 03.11.1823 **Janos Bolyai** legt die Grundlagen der neu-euklidischen Geometrie; 1847 im Garten der Brauerei findet das erste Konzert von **Johann Strauß** Sohn außerhalb von Wien statt; 01.11.1857 – die erste Stadt Rumäniens und des Habsburgerreichs mit Gasbeleuchtung bei den Straßenlaternen; 08.07.1867 – die erste Stadt Rumäniens mit einer von Pferden gezogenen Straßenbahn;

Juli 1869 – erste Stadt Rumäniens mit regelmäßigem Personenverkehr auf einem Fluss; 12.11.1884 – erste Stadt auf dem europäischen Kontinent mit elektrischer Straßenbeleuchtung, mit 731 Laternen; 02.12.1886 – erste Rettungswache von Rumänien und Ungarn; 24.07.1899 – erste elektrische Straßenbahn Rumäniens; 1938 – weltweit erstes Schweißgerät für Straßenbahn- und Zugschienen, „Taurus“, eine Erfindung von Prof. **Corneliu Micloși**; seit 1953 – einzige europäische Stadt mit drei Staatstheatern in den Sprachen: Rumänisch, Ungarisch und Deutsch; 1969 Prof. Dr. **Ghermanescu** publiziert die erste enzyklopädische Sammlung von Funktionsgleichungen der Welt; 1969 – der erste elektronische Rechner Rumäniens – Mecipt 1; 16.-22.12.1989 – die erste vom Kommunismus befreite Stadt Rumäniens; 30.12.1989 – die erste karitative Organisation Rumäniens entsteht – **Timișoara '89**; 22.08.1991 – die erste Föderation der humanitären Nichtregierungsorganisationen wird gegründet – **Federația Organizatorilor Umanitare Timișoara**; 1992 – die ersten chirurgischen, laparoskopischen Eingriffe im Bereich Gynäkologie und die ersten Implantationen von Brustprothesen (Zusammenarbeit mit

sibylic, foarte greu descifrabil. Cărțile poartă titlul *Castrum civicum*. Volumul I, duce șirul evenimentelor de la 1717 la 1832, iar al doilea de la 1832 la 1853.” (Dr. Nicolae Ilieșu – Timișoara monografie istorică, editura Planetarium, 2003).

Parafrazându-l pe generosul nostru ghid vom spune că ceea ce nu cuprinde “lada” zăvorăzând din arhiva primăriei, “păstrată azi la Muzeul Banatului, este un prețios adaus de cunoaștere, faptul că astăzi Primăria Municipiului Timișoara este cea mai informatizată din România și în acest fel, fiecare dintre noi poate avea o cheie cu care sa deschidă fereastra spre oraș.” Desfășcând “lada de zestre” a Primăriei am găsit cum viața comunității s-a suprapus peste activitatea celor care au trudit în administrația locală. Am aflat cum încă de la începuturi, idealurile și speranțele timișorenilor au fost aceleași cu cele ale edililor săi. Și așa s-a născut Timișoara – Orașul premierelor.”

Punându-le într-o înșiruire, urcând în timp acestea au fost: anul 1500 - **Pelbart de Timișoara** publică la Hagenau o ediție a operei sale; este singurul autor de incunabul de pe teritoriul României; 1718 - atestarea celei mai vechi fabrici de bere din România; 1718 - deschiderea primei școli elementare din Cetate, prima din România; 1728 - începutul canalizării Begăi, primul canal navigabil din România; 1745 - construcția spitalului municipal, primul din România (cu 24 de ani înaintea Vienei și cu 34 de ani înaintea Budapestei); 1753 - Timișoara, oraș cu stagiune teatrală permanentă (al treilea oraș din monarhia habsburgică, după Viena și Budapesta); 1760 - primul oraș al monarhiei cu străzile iluminate cu lămpi (cu seu și ulei); 1771 - editarea primului ziar din România și totodată primul ziar german din sud-estul Europei: “Temeswarer Nachrichten”; 1815 - biblioteca lui Josef Klapka, prima biblioteca publică de împrumut din Imperiul Austro-Ungar, din regatul Ungariei și din teritoriile românești; 25.03.1819 - pentru prima dată în Europa Centrală, la Timișoara se administrează vaccinul antivariolic; 03.11.1823 - Janos Bolyai pune bazele primei geometrii neeuclidiene din lume; 1847 - în curtea fabricii de bere are loc primul concert în afara Vienei al lui Joha-

nn Strauss, fiul; 01.11.1857 - primul oraș al României (și al monarhiei habsburgice) cu străzile iluminate cu gaz lampant; 08.07.1867 - primul oraș din România cu tramvai cu cai;

iulie 1869 - primul oraș din România cu trafic fluvial regulat de pasageri; 12.11.1884 - primul oraș de pe continentul european cu străzile iluminate electric, cu 731 de lămpi; 02.12.1886 - prima stație de salvare din România și Ungaria; 24.07.1899 - primul tramvai electric din România; 1938 - prima mașina din lume de sudat șine de cale ferată și tramvai, “Taurus”, invenție a prof. Corneliu Micloși; din 1953 - singurul oraș european cu trei teatre de stat în limbile: română, maghiară și germană; 1969 - prof. dr. Ghermanescu publică primul tratat enciclopedic de ecuații funcționale din lume; 1969 - primul calculator electronic din România - Mecipt 1; 16-22.12.1989 - primul oraș liber de comunism din România; 30.12.1989 – se constituie prima organizație de caritate din România - „Timișoara '89”; 22.08.1991 – se constituie prima federație de organizațiilor neguvernamentale din România – Federația Organizațiilor Umanitare - Timișoara; 1992 - primele intervenții chirurgicale laparoscopice în ginecologie și primele operații plastice mamare cu proteza (colaborare cu Clinica de Ginecologie, Heidelberg); 1993 - prima histerectomie totală pe cale laparoscopică (colaborare cu Clinica din Kiel); 1995 - realizarea fertilizării *in vitro* și a embriotransferului uman în România; înființarea primului Centru de Laparoscopie, Chirurgie laparoscopica și Fertilizare *in vitro*, Timișoara; 1996 - nașterea primului copil conceput *in vitro*, în România și realizarea primului copil prin embriotransfer la mama purtătoare, realizată de echipa profesorului Ioan Munteanu; expoziția „1991-Timișoara-1996 The forgotten ballance”, cu realizări ale arhitecților timișoreni de după 1989 și ale școlii de arhitectură timișoreană, reprezintă România în cadrul pavilionului național la Bienala de Arhitectură de la Veneția; 1997 - premiul ECCS, primul premiu european pentru o construcție de oțel din România, obținut de Primăria Timișoara , de arhitecții Ioan Andrescu, Vlad Gavoronschi , Adrian

for Laparoscopy, Laparoscopic Surgery and *in vitro* fertilisation; 1996 – the birth of the first IVF baby in Romania and the first successful pregnancy resulting from embryo transfer to a surrogate mother, achieved by a team led by Professor Ion Munteanu; the “1991 – Timișoara – 1996, *The Forgotten Balance*” exhibition of the achievements of Timișoara architects post-1989, and the Timișoara School of Architecture represents Romania in the national pavilion at the Venice Architectural Biennial; 1997 – the ECCS Prize, the first European prize for a steel building in Romania, won by the Mayorality of Timișoara and by the architects Ion Andreescu, Vlad Gaivoronschi, Adrian Ionașiu and Professor Dr. Eng. Victor Gioncu for the textile membrane canopied steel structure of the *Badea Cârțan Market*; 2000 – the first city in Romania to have a socio-economic development strategy, drawn up by the Mayorality of Timișoara; 2001 – the first info-kiosk network in Romania, set up by the Mayorality of Timișoara; 2001 – the first laser heart operation in Romania; 2001 – the first social project for involving the community in solving social problems – *Casa Faenza*, a pilot centre for children suffering from autism, in partnership with the Mayorality of Faenza, Italy; 2001 – the first time in Romania that a meeting of a Local Council of Timișoara was open to the public; 2002 – the introduction of the first system of online tax payment in Romania; 2002 – the Marathon Athletic Club organises the first international level triathlon in Romania; 2002 – the first free town hall newspaper in Romania – *The Mayorality Monitor*, distributed to the population; 2003 – the introduction of a new system of traffic lights (the “green wave”); 2003 – the setting up of the first sculpture park in Romania, situated at the junction of Mureș and Calea Martirilor; 2003 – the first transplant of blood stem cells to regenerate the cardiac muscle of a patient suffering from a stretched myocardial infarct (first time in Eastern Europe); the first local public administration Call Centre (969) in Romania; 2004 – Local Council proceedings webcast, a national first; 2005 – the first award won by a Romanian site in two prestigious

der Klinik für Gynäkologie; Heidelberg); 1993 – die erste Gebärmutterentfernung mit Hilfe der Laparoskopie (Zusammenarbeit mit der Klinik Kiel); 1995 – erste In-Vitro-Befruchtung und Einpflanzung des Embryos beim Menschen in Rumänien, Gründung des ersten Zentrums für Laparoskopie, laparoskopische Chirurgie und In-Vitro-Befruchtung, Temeswar; 1996 – Geburt des ersten in Vitro gezeugten Kindes in Rumänien und des ersten nach Einpflanzung in eine Leihmutter entstandenen Kindes; Ausstellung „1991-Temeswar-1996 Das vergessene Gleichgewicht“ mit Bauwerken der Temeswarer Architekten nach 1989, und der Temeswarer Architektenschule vertritt Rumänien im Ausstellungspavillon des Landes bei der Biennale der Architektur in Venedig; 1997 – ECCS-Preis, der erste europäische Preis für eine Stahlkonstruktion in Rumänien geht an die Stadt Temeswar für die Architekten *Ioan Andreescu, Vlad Gaivoronschi, Adrian Ionașiu* und Prof. Dr. Ing. *Victor Gioncu* für das Dach aus Textilmembran auf einer Stahlkonstruktion am Badea-Cârțean-Markt; 2000 – erste Stadt Rumäniens mit einem Plan für wirtschaftliche und soziale Entwicklung, erarbeitet von der Stadt Temeswar; 2001 erstes Netz mit Infokiosken Rumäniens, aufgebaut von der Stadt Temeswar; 2001 erste Herzoperation mit Lasertechnologie in Rumänien; 2001 erstes Sozialprojekt mit Beteiligung der Gemeinschaft zur Lösung von sozialen Problemen – *Casa Faenza* – Zentrum für autistische Kinder, entstanden in Zusammenarbeit zwischen der Stadt Temeswar und der Stadt Faenza; 2001- öffentliche Anhörung im Stadtrat Temeswar – die erste dieser Art in Rumänien; 2002 – Einführung der Bezahlung der Steuern per Internet als erste Stadt Rumäniens; 2002 – Organisation des ersten Triathlon, der internationalen Standards entsprach, in Rumänien durch den Athletic Club Maraton; 2002 – erste von einer Stadtverwaltung gedruckte und kostenlos an die Bevölkerung verteilte Zeitung („*Monitorul Primăriei*“); 2003 – Einführung der grünen Welle an den Ampeln Temeswars; 2003 – Einrichtung des ersten Skulpturenparks in Rumänien an der Kreuzung Mureș-Straße/Calea Martirilor; 2003 erste Zelltransplantation

Castelul Huniade
The Hunyadi Castle
Huniade Schloss

Ionașiu și prof. dr. ing. Victor Gioncu pentru acoperirea cu membrană textilă pe structura de oțel a pieții Badea Cârțan; 2000 – primul oraș din România cu o strategie de dezvoltare economico – socială, elaborată de Primăria Timișoara; 2001 – prima rețea de infochioscuri din România, realizată de Primăria Timișoara; 2001 – prima operație pe inimă, cu laser, din România; 2001 – primul proiect social de implicare a comunității în rezolvarea problemelor sociale – Casa Faenza, centru – pilot pentru copiii cu sindrom autist, realizat în parteneriat de către Primăria

Municipiului Timișoara și Primăria din Faenza; 2001 – organizarea primei audieri publice în România, de către Consiliul Local Timișoara; 2002 – introducerea în premieră națională a sistemului de plată a taxelor și impozitelor prin Internet. 2002 – organizarea primului triatlon standard internațional, din România, de către Athletic Club Maraton; 2002 – primul ziar („*Monitorul Primăriei*“) editat de o primărie și difuzat gratuit populației; 2003 – introducerea noului sistem de semaforizare, („*unda verde*“); 2003 – amenajarea primului parc de sculptură, din România,

international competitions (prize won by the Timișoara architects Ioan Andreescu and Vlad Gaivoronschi, site designed by the plastic artist Vlad Ardelean) and its nomination at the major *Flashforward Seattle* 2006 competition.

And here we must leave it for the present, with a promise that this brief tour will be continued, perhaps resulting in a longer and fuller guidebook some time in the future. We will follow the same route and rediscover the city... because each one of us lives in our own city of Timișoara when, in contemplative mood, we shake ourselves free of the daily rush that so subtly controls us unbeknownst to find ourselves in a different city, usually unseen, yet more visible than the real one... We discover a Timișoara beyond our own biography, beyond the greedy, asset-stripping, sharp perception of the tourist in whose place we are trying to put ourselves. We suddenly realise that we need to go through a kind of noviciate in which we learn how to make peace with ourselves and understand the pulse, breathing and aura of this place and come to admit that there is another Timișoara, perhaps the most precious to us, a miraculous one that appears in our minds when we let ourselves be carried away by nostalgia... It is the city beyond even unmediated reality, beyond even the most perceptive reach of a person born here who carries billions of memories connected to the life of this place, which has actually fused with their own life, or perhaps we should rather say that their own life has melted into the life of the city...

zur Regenerierung des Herzmuskels bei einem Infarktpatienten (erstmalig in Osteuropa); 2003 – erster *Call-Center* (969) bei einer öffentlichen Verwaltung in Rumänien; 2004 – Übertragung der Stadtratssitzungen im Internet, als erste Stadt Rumäniens; 2005 Auszeichnung einer rumänischen Webseite des bildenden Künstlers *Vlad Ardelean* bei zwei bekannten, internationalen Wettbewerben und seine Teilnahme am großen Wettbewerb in *Flashward Seattle* 2006.

Wir beenden hier unseren Spaziergang mit dem Versprechen, ihn wieder aufzunehmen, vielleicht etwas ausführlicher und in einem dickeren Buch, irgendwann, wenn wir die Stadt auf den gleichen Wegen wieder neu entdecken... denn jeder von uns lebt in seinem eigenen Temeswar, dann wenn uns, in ruhigen Momenten, fern der Hektik des Alltags, die uns bestimmt, ohne dass wir es merken, eine ganz andere Stadt bewusst wird, die wir häufig nicht sehen, die aber sichtbar ist als die reale...

entdecken wir Temeswar jenseits unserer eigenen Biographie, jenseits des gierigen, stöbernden, zielbewussten Blicks eines Touristen, mit dem wir versuchen uns an die Stelle anderer zu setzen, bemerken wir auf einmal, dass wir einen Raum als Neulinge durchqueren müssen, in dem wir lernen, uns mit uns selbst auszusöhnen und den Puls und die Aura des Ortes zu spüren, zu billigen, dass es noch ein Temeswar gibt, vielleicht das wertvollere für uns, das wunderbare, das dann in unserem Kopf auftaucht, wenn wir uns der Nostalgie hingeben...

jenseits der unmittelbaren Realität, jenseits der Spuren des hier Geborenen, der Hunderte von Erinnerungen mit seinem Leben an diesem Ort verbunden, der in seinem eigenen Leben aufgegangen ist, oder dessen eigenes Leben in dem Leben der Stadt aufgegangen ist..."

situat la intersecția străzii Mureș și Calea Martirilor; 2003 – primul transplant de celule stem hematopoietice, în vederea regenerarea mușchiului cardiac la un pacient cu infarct miocardic întins (prima din Europa de Est); 2003 – primul Call Center (969) al unei administrații publice locale, în România; 2004 – transmiterea în premieră națională a ședințelor de Consiliu Local prin Internet; 2005 - premiul pentru prima oară a unui site din România la două concursuri prestigioase internaționale (cel al arhitecților timișoreni Ioan Andreescu și Vlad Gaivoronschi, realizat de artistul plastic Vlad Ardelean) și nominalizarea acestuia la marele concurs *Flashforward Seattle* 2006.

Ne oprim cu promisiunea că această sumară plimbare va fi reluată, poate cu un prilej mai prelungit și mai bogat în pagini, cândva, când, cu siguranță urmând aceleași trasee vom redescoperi orașul ... pentru că fiecare dintre noi

trăiește în propria sa Timișoară, atunci când, contemplativ, desprinși din agitația zilnică care ne manipulează fără să ne dăm seama, ne dezmeticim într-un alt fel de oraș, nevăzut în mod obișnuit dar mai vizibil decât cel real... descoperim Timișoara dincolo de propria noastră biografie, dincolo de percepția avidă, scotocitoare și ascuțită a turistului în care încercăm să ne substituim, remarcăm deodată că trebuie să străbătem un spațiu de noviciat, în care învățăm să ne împăcăm cu noi și să înțelegem pulsul, respirația și aura locului, să înțuim că mai există încă o Timișoară, poate cea mai de preț pentru noi, miraculoasă, cea care apare în minte atunci când ne lăsăm în voia nostalgiei... cea dincolo de realitatea nemijlocită, cea dincolo de radiația celui născut aici și purtător al unor miliarde de amintiri legate de viața locului, care, în fond s-a topit în viața sa proprie, sau viața sa proprie, care s-a topit în viața orașului...